

ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระคณาจารย์ในการพัฒนา

ชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนวัดกลาง แขวงท่าข้าม

เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

พระคณาจารย์พัฒนวิกรม (สมบุญรัตน์ ปากโร/จิตรมณี)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสตราจารย์บัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษาว

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๕๕

ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนา

ชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม

เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๕๔

**PEOPLE'S OPINION ON THE ROLE OF THE CHIEF ABBOT IN
DEVELOPING COMMUNITY : A CASE STUDY OF WAT
KOK COMMUNITY, KHWAENG THAKHAM,
KHET BANGKHUNTHIAN, BANGKOK**

PHRAKHRUSIRIPHATTHANAVIGROM (SOMBOON PABHAKARO/JITMAN)

**THE THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
DEPARTMENT OF BUDDHIST STUDIES
GRADUATE SCHOOL
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
B.E. 2554 [2011]**

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการ
พัฒนาชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุน
เทียน กรุงเทพมหานคร

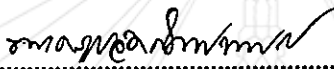
ชื่อนักศึกษา : พระครูสิทธิพัฒนวิกรม (สมบุญ ปรากฏโรจิตรมณี)

สาขาวิชา : พุทธศาสนศึกษา

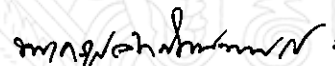
อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร. มานพ นักการเรือน

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ปูน แดงทับ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

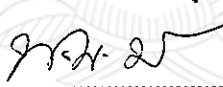

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(พระครูปลัดสัมพิพัฒนวิริยาจารย์ (ดร.))

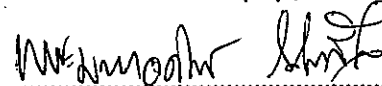
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(พระครูปลัดสัมพิพัฒนวิริยาจารย์ (ดร.))

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. มานพ นักการเรือน)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ปูน แดงทับ)

..... กรรมการ
(พระมหามณเฑียร ปุริสุตโตโม (ดร.))

..... กรรมการ
(พระมหาอดิศร ธีรสีโต (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.))

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Thesis Title : People's Opinion on the Role of the Chief Abbot in Developing
Community : A Case Study of Wat Kok Community, Khwaeng
Thakham, Khet Bangkhunthian, Bangkok

Student's Name : Phrakhrusiriphattanavigrom (Somboon Pabhakaro/Jitman)

Department : Buddhist Studies

Advisor : Assoc. Prof. Dr. Manop Nakkanrian

Co-Advisor : Asst. Emeritus Prof. Poone Dangtub

Accepted by the Graduate School, Mahamakut Buddhist University in Partial
Fulfillment of the Requirements for the Master's Degree.

P. Sampipattanainojan
..... Dean of Graduate School
(Phrakhrupaladsampipattanaviriyajarn (Dr.))

Thesis Committee

P. Sampipattanainojan
..... Chairman
(Phrakhrupaladsampipattanaviriyajarn (Dr.))

Manop
..... Advisor
(Assoc. Prof. Dr. Manop Nakkanrian)

P. Dangtub
..... Co-Advisor
(Asst. Emeritus Prof. Poone Dangtub)

Phramaha Maghavin Purisuttamo
..... Member
(Phramaha Maghavin Purisuttamo (Dr.))

P. A. Malithong
..... Member
(Phramaha Adisorn Thirasiro (Asst. Emeritus Prof. Dr.))

หัวข้อวิทยานิพนธ์	: ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
ชื่อนักศึกษา	: พระครูสิทธิพัฒนวิกรม (สมบุญรณ์ ปภากโร/จิตรมั่น)
สาขาวิชา	: พุทธศาสนศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา	: รองศาสตราจารย์ ดร. มานพ นักการเรียน
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ปูน แดงทับ
ปีการศึกษา	: ๒๕๕๓

บทคัดย่อ

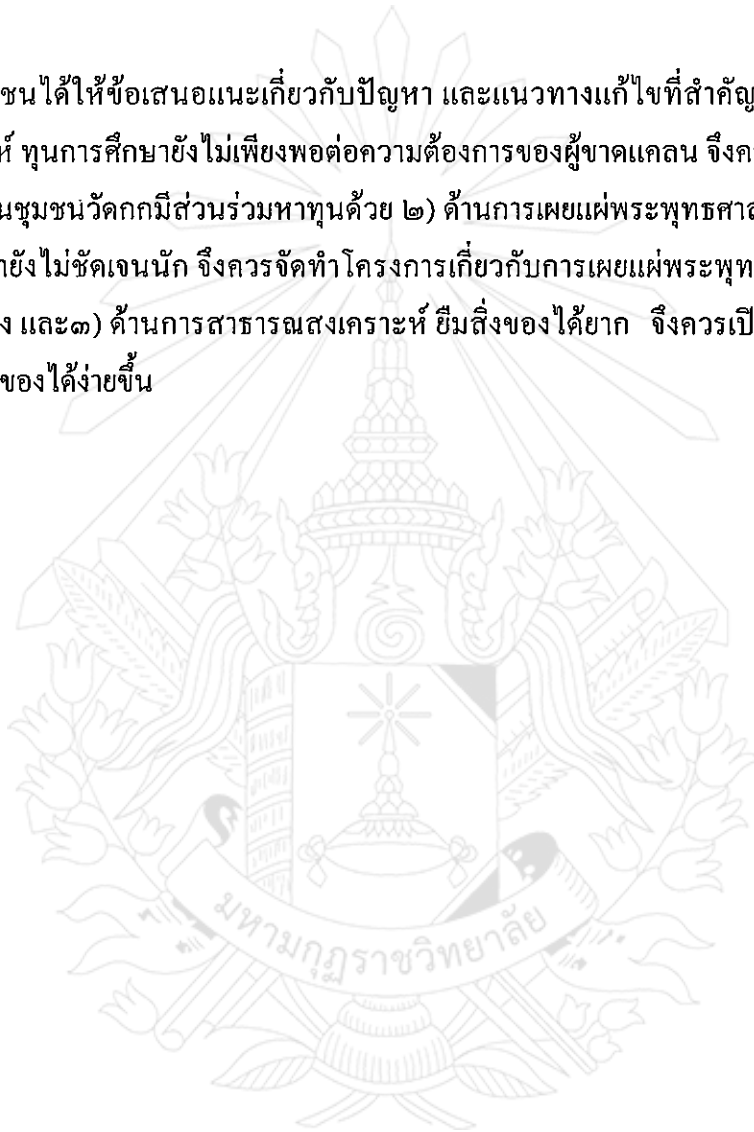
วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ ๑) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ต่างกัน และ๓) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไข ปัญหาบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำนวน ๒๗๖ คน ซึ่งได้จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของทาโร ยามาเน่ และใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental sampling) สถิติที่ใช้คือ สถิติบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมาน ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) การทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) หากพบความแตกต่างจะทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีของเซฟเฟ่ แล้วนำมาวิเคราะห์และประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๔.๑๗ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน มีรายละเอียดคือ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๒๔ รองลงมาคือด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๑๔ และด้านการศึกษาสงเคราะห์ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๑๓ ตามลำดับ

๒. ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มี เพศ และระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน ไม่แตกต่างกัน แต่ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุ อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวม ๓ ด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕

๓. ประชาชนได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา และแนวทางแก้ไขที่สำคัญคือ ๑) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ทุนการศึกษายังไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ขาดแคลน จึงควรระดมทุนโดยให้ประชาชนในชุมชนวัดกกมีส่วนร่วมหาทุนด้วย ๒) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การเผยแผ่พระพุทธศาสนายังไม่ชัดเจนนัก จึงควรจัดทำโครงการเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ชัดเจน และต่อเนื่อง และ๓) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ยืมสิ่งของได้ยาก จึงควรเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปยืมของได้ง่ายขึ้น

Thesis Title : **People's Opinion on the Role of the Chief Abbot in Developing Community : A Case Study of Wat Kok Community, Khwaeng Thakham, Khet Bangkhunthian, Bangkok**

Student's Name : **Phrakhrusiriphattanavigrom (Somboon Pabhakaro/Jitman)**

Department : **Buddhist Studies**

Advisor : **Assoc. Prof. Dr. Manop Nakkanrian**

Co-Advisor : **Asst. Emeritus Prof. Dr. Poone Dangtub**

Academic Year : **B.E. 2553 (2010)**

ABSTRACT

The objectives of this thesis paper were as follows : 1) to study people's opinion on the role of the chief abbot in developing community of Wat Kok community, Khwaeng Thakham, Khet Bangkhunthian, Bangkok, 2) to compare people's opinion with different gender, age, level of education, occupation and income per month and, 3) to study suggestions of problems and solutions concerning the role of the chief abbot in developing community. Research instruments were questionnaires. The samplings were people living in Wat kok Community Khwaeng Thakham Khet Bangkhunthian, Bangkok. It got 276 people which were assigned sizes by Taro Yamane formula and made accidental samplings. Descriptive statistics used frequency, percentage, mean and standard deviation. Inferential statistics were t-test and One-Way ANOVA test. In case, differentiation was found, it was tested in a pair by mean of Scheffe' and analyzed by computing.

The results of research were found as follows :

1. People's opinion at Wat Kok community, Khwaeng Thakham, Khet Bangkhunthian, Bangkok towards the role of the chief abbot in developing community, in the whole view was at high level average 4.17. When considered each aspect; the aspect of public assistances was at highest level average 4.24, the aspect of propagate Buddhism was at high level average 4.14 and the aspect of Education Welfare was at high level average 4.13 respectively.

2. The results of hypothesis test found that people of Wat Kok community, Khwaeng Thakham, Khet Bangkhunthian, Bangkok with different gender and level of education had opinion towards the role of People's Wat Kok community, Khwaeng Thakham, Khet Bangkhunthian,

Bangkok with different gender and level of education had opinion toward the role of the chief abbot in developing community on the whole view with three aspects had no difference but people with different age, occupation and income per month had got opinion differently toward the role of the chief abbot in developing community with the whole 3 aspects at significant statistic level 0.05.

3. People had suggested the major problems and solutions; 1) the aspect of Education Welfare, scholarships was not adequate to the needs of the needy, should be raised by the people in the community involved with fundraising, 2) the aspect of propagate Buddhism, the propagate of Buddhism was not clear, should make a project about Buddhism clearly and continuously and 3) the aspect of public assistances, borrow things was difficult, should open to the public's easier to borrow.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ดีเพราะความอนุเคราะห์จากทางมหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ จังหวัดนครปฐม

กราบขอบพระคุณคณะผู้บริหาร พระครูปริชาธรรมวิธาน รองอธิการบดี พระครูอาทรธรรม
มานุวัตร ผู้อำนวยการศูนย์บริการวิชาการ ที่เมตตาคอยให้กำลังใจ

ขออนุโมทนาขอบคุณ คณาจารย์ทุก ๆ ท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้
โดยเฉพาะรองศาสตราจารย์ ดร. มานพ นักการเรียน อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ช่วยศาสตราจารย์
(พิเศษ) ปุ่นแดงทับ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ช่วยแก้ไขตรวจสอบปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้
สมบูรณ์

กราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ พระครูปลัดสัมพิพัฒน์วิริยาจารย์ (ดร.)
ประธานกรรมการ พระมหาอดิศร ธิรสีโล (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.) และพระมหามณเฑียร
ปฐิสุตตโม (ดร.) กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ช่วยแนะนำสิ่งต่าง ๆ เป็นอย่างดี

ขออนุโมทนาขอบคุณ อาจารย์วิญญู กิณะเสน และอาจารย์กรรณา จันทร์ทอง ที่ช่วยเหลือใน
การให้คำแนะนำวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติให้เป็นอย่างดี ตลอดจนเพื่อน ๆ พุทธศาสน์ศึกษา
รุ่น ๔ ทุกคนที่ช่วยเหลือเกี่ยวกับการเรียนและการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วง

ท้ายที่สุดนี้ขอขอบใจ พระสุรภักดิ์ ปมุตโต ที่ช่วยเป็นภาระในการหาข้อมูล และจัดทำรูปเล่ม
วิทยานิพนธ์ให้แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด อนึ่งคุณความดีและประโยชน์ที่ได้รับจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
ผู้วิจัยขออุทิศให้แก่บุพการีและผู้มีพระคุณทุก ๆ ท่าน และหากความผิดพลาด บกพร่องถ้าจะมี
ผู้วิจัยขอน้อมรับเพื่อแก้ไขต่อไป

พระครูศิริพัฒน์นิกรม (สมบุญ ปรากฏโร/จิตร์มัน)

สารบัญคำย่อ

สำหรับการเขียนวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๕ ในการอ้างอิงได้ใช้ชื่อย่อของคัมภีร์ไว้ในเชิงอรรถของวิทยานิพนธ์ ซึ่งชื่อย่อนี้มีคำเต็มดังนี้

คำย่อ	คำเต็ม		
พระวินัยปิฎก			
วิ.ม.	วินัยปิฎก	มหาวิภังค	
วิ.ป.	วินัยปิฎก	ปริวารวคค	
พระสุตตันตปิฎก			
ที.ม.	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวคค
อง.ปญจก.	สุตตันตปิฎก	องคฺตุตฺรนิคาย	ปญจกนิปาท
อง.สตุตค.	สุตตันตปิฎก	องคฺตุตฺรนิคาย	สตุตคนิปาท

สำหรับการอ้างตัวเลขที่อยู่หลังชื่อย่อคัมภีร์ ผู้วิจัยใช้แบบ ๓ ตอน คือ เลขเล่ม / เลขข้อ / เลขหน้า ตัวอย่างเช่น วิ.ม. ๔/๘๕/๕๑-๕๓. หมายถึง พระวินัยปิฎก มหาวรรค เล่ม ๔ ข้อ ๘๕ หน้า ๕๑-๕๓.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญคำย่อ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฎ
สารบัญแผนภูมิ	ท
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
๑.๓ สมมติฐานของการวิจัย	๒
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๓
๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๓
๑.๖ คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๔
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น	๖
๒.๑.๑ ความหมายของความคิดเห็น	๖
๒.๑.๒ ประเภทและหน้าที่หรือกลไกของความคิดเห็น	๑๐
๒.๑.๓ การเปลี่ยนแปลงและความสำคัญความคิดเห็น	๑๑
๒.๑.๔ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็น	๑๔
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท	๑๖
๒.๒.๑ ความหมายของบทบาท	๑๖
๒.๒.๒ บทบาทของพระสงฆ์กับชุมชน	๑๙
๒.๒.๓ บทบาทของพระสงฆ์กับโครงการพัฒนา	๒๕

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน	๒๗
๒.๓.๑ ความหมายของการพัฒนา	๒๗
๒.๓.๒ ความหมายของชุมชน	๒๕
๒.๓.๓ ความหมายของการพัฒนาชุมชน	๒๕
๒.๓.๔ จุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชน	๓๑
๒.๓.๕ ปรัชญาของการพัฒนาชุมชน	๓๑
๒.๓.๖ หลักการพัฒนาชุมชน	๓๓
๒.๓.๗ เป้าหมายของการพัฒนาชุมชน	๓๔
๒.๓.๘ องค์ประกอบของการพัฒนาชุมชน	๓๕
๒.๓.๙ วิธีการพัฒนาชุมชน	๓๖
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์	๓๗
๒.๔.๑ ความหมายของคำว่า “พระอุปัชฌาย์”	๓๗
๒.๔.๒ ความเป็นมาและความสำคัญของพระอุปัชฌาย์	๓๗
๒.๔.๓ คุณสมบัติของพระอุปัชฌาย์	๔๐
๒.๔.๔ บทบาทและหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ตามพระวินัย	๔๔
๒.๔.๕ บทบาทและหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ในคณะสงฆ์ไทย	๕๑
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ในฐานะพระสังฆาธิการ	๖๓
๒.๕.๑ ความหมายของพระสังฆาธิการ	๖๔
๒.๕.๒ การแต่งตั้งพระสังฆาธิการ	๖๔
๒.๕.๓ การพ้นจากตำแหน่งหน้าที่ของพระสังฆาธิการ	๖๕
๒.๕.๔ จริยาพระสังฆาธิการ	๗๐
๒.๕.๕ หน้าที่ของพระสังฆาธิการ	๗๓
๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์	๗๕
๒.๖.๑ ความหมายของการศึกษา	๗๕
๒.๖.๒ ปัญหาของสถาบันการศึกษา	๗๖
๒.๖.๓ การส่งเสริมทางด้านจริยธรรม คุณธรรมของสถาบันการศึกษา	๗๗
๒.๖.๔ การส่งเสริมด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสงฆ์	๗๕
๒.๖.๕ การดำเนินการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ	๘๐
๒.๖.๖ การควบคุมดูแลของคณะสงฆ์	๘๒

๒.๗ แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนา	๘๓
๒.๗.๑ ความหมายของการเผยแพร่พระพุทธศาสนา	๘๓
๒.๗.๒ ความสำคัญของการเผยแพร่พระพุทธศาสนา	๘๘
๒.๗.๓ ปัญหาของการเผยแพร่พระพุทธศาสนา	๙๑
๒.๗.๔ คุณธรรมของครูและพระนักเผยแผ่	๙๓
๒.๗.๕ คุณสมบัติของครูและพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๙๕
๒.๗.๖ ประเภทของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย	๙๘
๒.๘ แนวคิดเกี่ยวกับการการสาธารณสุขสงเคราะห์	๙๙
๒.๘.๑ ความหมายของการสาธารณสุขสงเคราะห์	๙๙
๒.๘.๒ ลักษณะของการสาธารณสุขสงเคราะห์	๑๐๐
๒.๙ สภาพพื้นที่ทำวิจัย	๑๐๓
๒.๑๐ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๐๔
๒.๑๑ สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย	๑๑๓
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๑๕
๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๑๑๕
๓.๒ เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง	๑๑๕
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๑๗
๓.๔ การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย	๑๑๗
๓.๕ วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๑๙
๓.๖ การวัดค่าตัวแปร	๑๒๐
๓.๗ การวิเคราะห์ข้อมูล	๑๒๐
๓.๘ สถิติที่ใช้ในการวิจัย	๑๒๑
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๑๒๔
๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๑๒๕
๔.๒ ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูล	๑๒๕
๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๑๒๖

ตอนที่ ๑	ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๒๖
ตอนที่ ๒	ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ ในการพัฒนาชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนวัดกก แขวงท่า ข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร	๑๒๕
ตอนที่ ๓	การทดสอบสมมติฐานของการวิจัย	๑๓๓
ตอนที่ ๔	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขบทบาทของ พระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขต บางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร	๑๓๖
บทที่ ๕	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๓๕
	๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๘๑
	๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๘๔
	๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๕๑
	๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๑๕๑
	๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย	๑๕๒
บรรณานุกรม		๑๕๔
ภาคผนวก		๒๐๒
	ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	๒๐๓
	ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ	๒๐๕
	ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล	๒๐๕
	ภาคผนวก ง แบบสอบถาม	๒๑๒
	ภาคผนวก จ ผลสรุปค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)	๒๑๕
ประวัติผู้วิจัย		๒๒๒

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ ๔.๑	แสดงค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำแนกตามเพศ	๑๒๖
ตารางที่ ๔.๒	แสดงค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำแนกตามอายุ	๑๒๗
ตารางที่ ๔.๓	แสดงค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำแนกตามระดับการศึกษา	๑๒๗
ตารางที่ ๔.๔	แสดงค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำแนกตามอาชีพ	๑๒๘
ตารางที่ ๔.๕	แสดงค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำแนกตามรายได้ต่อเดือน	๑๒๘
ตารางที่ ๔.๖	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลผลความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน	๑๒๙
ตารางที่ ๔.๗	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลผลความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๑๓๐
ตารางที่ ๔.๘	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลผลความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๑๓๑

- ตารางที่ ๔.๘ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลผล
 ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการ
 พัฒนาชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุน
 เทียน กรุงเทพมหานคร ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ๑๓๒
- ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของ
 ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
 ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษา
 สงเคราะห์ จำแนกตามเพศ ๑๓๓
- ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่า
 ข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์
 ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำแนกตามเพศ ๑๓๓
- ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของ
 ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
 ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่
 พระพุทธศาสนา จำแนกตามเพศ ๑๓๔
- ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่า
 ข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์
 ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกตามเพศ ๑๓๔
- ตารางที่ ๔.๑๔ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของ
 ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
 ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุข
 สงเคราะห์ จำแนกตามเพศ ๑๓๕
- ตารางที่ ๔.๑๕ แสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่า
 ข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์
 ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ จำแนกตามเพศ ๑๓๕
- ตารางที่ ๔.๑๖ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของ
 ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
 ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน
 จำแนกตามเพศ ๑๓๖

- ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามเพศ ๑๓๖
- ตารางที่ ๔.๑๔ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของ ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษา สงเคราะห์ จำแนกตามอายุ ๑๓๗
- ตารางที่ ๔.๑๕ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัด กก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของ พระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำแนกตาม อายุ ๑๓๘
- ตารางที่ ๔.๑๖ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ความคิดเห็นของประชาชน ชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อ บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ที่มีอายุแตกต่างกัน ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ้ (Scheffé) ๑๓๙
- ตารางที่ ๔.๑๗ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของ ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา จำแนกตามอายุ ๑๔๐
- ตารางที่ ๔.๑๘ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัด กก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของ พระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกตามอายุ ๑๔๐
- ตารางที่ ๔.๑๙ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ความคิดเห็นของประชาชน ชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อ บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา ที่มีอายุแตกต่างกัน ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffé) ๑๔๑

- ตารางที่ ๔.๒๔ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุข สงเคราะห์ จำแนกตามอายุ ๑๔๒
- ตารางที่ ๔.๒๕ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ จำแนกตามอายุ ๑๔๒
- ตารางที่ ๔.๒๖ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ที่มีอายุแตกต่างกัน ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ้ (Scheffé) ๑๔๓
- ตารางที่ ๔.๒๗ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามอายุ ๑๔๔
- ตารางที่ ๔.๒๘ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามอายุ ๑๔๔
- ตารางที่ ๔.๒๙ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้านที่มีอายุแตกต่างกัน ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ้ (Scheffé) ๑๔๕
- ตารางที่ ๔.๓๐ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษา สงเคราะห์ จำแนกตามระดับการศึกษา ๑๔๖

- ตารางที่ ๔.๓๑ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกอก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำแนกตามระดับการศึกษา ๑๔๖
- ตารางที่ ๔.๓๒ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกอก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกตามระดับการศึกษา ๑๔๗
- ตารางที่ ๔.๓๓ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกอก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกตามระดับการศึกษา ๑๔๗
- ตารางที่ ๔.๓๔ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกอก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ จำแนกตามระดับการศึกษา ๑๔๘
- ตารางที่ ๔.๓๕ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกอก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ จำแนกตามระดับการศึกษา ๑๔๘
- ตารางที่ ๔.๓๖ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกอก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ้ (Scheffé) ๑๕๐
- ตารางที่ ๔.๓๗ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกอก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามระดับการศึกษา ๑๕๑

- ตารางที่ ๔.๓๘ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกอก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามระดับการศึกษา ๑๕๑
- ตารางที่ ๔.๓๙ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกอก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษา สงเคราะห์ จำแนกตามอาชีพ ๑๕๒
- ตารางที่ ๔.๔๐ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกอก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำแนกตามอาชีพ ๑๕๓
- ตารางที่ ๔.๔๑ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกอก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ที่มีอาชีพแตกต่างกัน ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ้ (Scheffé) ๑๕๔
- ตารางที่ ๔.๔๒ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกอก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกตามอาชีพ ๑๕๕
- ตารางที่ ๔.๔๓ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกอก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกตามอาชีพ ๑๕๖
- ตารางที่ ๔.๔๔ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกอก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่มีอาชีพแตกต่างกัน ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ้ (Scheffé) ๑๕๗

- ตารางที่ ๔.๔๕ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุข สงเคราะห์ จำแนกตามอาชีพ ๑๕๘
- ตารางที่ ๔.๔๖ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ จำแนกตามอาชีพ ๑๕๙
- ตารางที่ ๔.๔๗ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ที่มีอาชีพแตกต่างกัน ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ้ (Scheffé) ๑๖๐
- ตารางที่ ๔.๔๘ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามอาชีพ ๑๖๑
- ตารางที่ ๔.๔๙ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามอาชีพ ๑๖๒
- ตารางที่ ๔.๕๐ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวม ๓ ด้าน ที่มีอาชีพแตกต่างกัน ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ้ (Scheffé) ๑๖๓
- ตารางที่ ๔.๕๑ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษา สงเคราะห์ จำแนกตามรายได้ต่อเดือน ๑๖๔

- ตารางที่ ๔.๕๒ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกอก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำแนกตามรายได้ต่อเดือน ๑๖๕
- ตารางที่ ๔.๕๓ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกอก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ้ (Scheffé) ๑๖๖
- ตารางที่ ๔.๕๔ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกอก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกตามรายได้ต่อเดือน ๑๖๗
- ตารางที่ ๔.๕๕ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกอก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกตามรายได้ต่อเดือน ๑๖๘
- ตารางที่ ๔.๕๖ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกอก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ้ (Scheffé) ๑๖๙
- ตารางที่ ๔.๕๗ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกอก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ จำแนกตามรายได้ต่อเดือน ๑๗๐
- ตารางที่ ๔.๕๘ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกอก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ จำแนกตามรายได้ต่อเดือน ๑๗๑

- ตารางที่ ๔.๕๕ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ความคิดเห็นของประชาชน
ชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อ
บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุข
สงเคราะห์ ที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ้ ๑๗๒
(Scheffé)
- ตารางที่ ๔.๖๐ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของ
ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน
จำแนกตามรายได้ต่อเดือน ๑๗๓
- ตารางที่ ๔.๖๑ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัด
กก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของ
พระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามรายได้
ต่อเดือน ๑๗๔
- ตารางที่ ๔.๖๒ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ความคิดเห็นของประชาชน
ชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อ
บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน ที่มี
รายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ้ (Scheffé) ๑๗๕
- ตารางที่ ๔.๖๓ แสดงจำนวนความถี่ (Frequency) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนว
ทางแก้ไขปัญหามหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดงใหญ่ กรุงเทพมหานคร ด้านการศึกษา
สงเคราะห์ ๑๗๖
- ตารางที่ ๔.๖๔ แสดงจำนวนความถี่ (Frequency) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนว
ทางแก้ไขปัญหามหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดงใหญ่ กรุงเทพมหานคร ด้านการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา ๑๗๗
- ตารางที่ ๔.๖๕ แสดงจำนวนความถี่ (Frequency) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนว
ทางแก้ไขปัญหามหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดงใหญ่ กรุงเทพมหานคร ด้านการสาธารณสุข
สงเคราะห์ ๑๗๘

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่ ๒.๑ แสดงสรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

หน้า

๑๑๔

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระอุปัชฌาย์เป็นปูชนียบุคคลที่ทรงคุณค่าต่อสังคมไทยมายาวนาน เพราะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการบวชกุลบุตรเข้าสู่พระศาสนา อันเป็นเหตุให้เกิดศาสนทายาทสืบอายุพระพุทธศาสนามาตั้งแต่สมัยพุทธกาลแล้ว ในประเทศไทยของเราพระอุปัชฌาย์มักจะดำรงตำแหน่งทางการปกครองด้วย เช่น เจ้าอาวาส เจ้าคณะแขวง/ตำบล เจ้าคณะเขต/อำเภอ เป็นต้น จึงเพิ่มความสำคัญต่อสังคม เพราะเป็นศูนย์รวมจิตใจของสังคมที่วัดตั้งอยู่ ในต่างจังหวัดก็เรียกว่า วัดประจำหมู่บ้าน ถ้าในกรุงเทพฯ ก็เรียกว่า วัดประจำชุมชน ดังนั้นพระอุปัชฌาย์จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนที่อยู่รอบวัดเป็นอย่างมาก เพราะกุลบุตรที่เข้ามาบวชนั้น ก็มักจะเป็นลูกหลานชาวบ้านที่อยู่ในละแวกนั้น เมื่อคนเหล่านั้นลาสิกขาบวชออกไปประกอบอาชีพ ก็มักจะระลึกถึงพระอุปัชฌาย์ของตนและวัดที่ตนเคยบวช เมื่อพระอุปัชฌาย์หรือวัดมีงานสิ่งใดที่จะให้ช่วย กุลบุตรเหล่านั้น ก็มักจะยินดีที่จะช่วยเหลือจนเต็มความสามารถ สิ่งนี้สามารถเห็นได้ทั่วไปในสังคมไทยของเรา

ชุมชนวัดกก เป็นชุมชนแบบผสมผสาน กล่าวคือประชาชนส่วนหนึ่ง คือผู้ที่อาศัยอยู่มาแต่เดิม โดยมีบรรพบุรุษตั้งรกรากอยู่ที่นี้มาตั้งแต่สมัยที่พื้นที่แถบนี้ยังเป็นดินแดนที่ทำเกษตรกรรม และสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน คนเหล่านี้มักจะมีฐานะที่ดี เนื่องจากการขายที่ดินที่บรรพบุรุษได้สั่งสมมา ส่วนประชาชนอีกส่วนหนึ่ง จะเป็นประชาชนที่ย้ายเข้ามาอยู่ในภายหลัง โดยมาจากต่างจังหวัดเป็นส่วนใหญ่ โดยได้เข้ามาซื้ออสังหาริมทรัพย์ และเข้าอยู่ประกอบอาชีพสืบทอดลูกหลานจนกลายเป็นชาวชุมชนวัดกกไป แต่โดยภาพรวมแล้วพฤติกรรมที่ประชาชนในชุมชนวัดกกปฏิบัติเกี่ยวกับการพระพุทธศาสนา ยังเหมือนชุมชนตามต่างจังหวัด กล่าวคือ ประชาชนยังมีความเหนียวแน่นในด้านการทำบุญสุนทานและการรักษาศีล ดังจะเห็นได้จาก เมื่อทางวัดกกได้จัดงานขึ้น ก็มักจะได้รับความร่วมมือจากประชาชนเสมอมา

แต่อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันปัญหาหลายอย่างได้ปรากฏขึ้นแล้ว และดูเหมือนว่าจะเป็นไปในทางที่ไม่ดีต่อการทำงานด้านการพัฒนาชุมชนของพระอุปัชฌาย์ กล่าวคือ ประชาชนชุมชนวัดกกไม่ค่อยให้ความสำคัญในการเข้าวัดฟังธรรมเหมือนเมื่อก่อน อีกทั้งความร่วมมือกับทางวัดในด้านต่าง ๆ ก็ไม่เป็นไปเหมือนเช่นที่ผ่านมา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะไม่มีเวลาเนื่องจากต้องทำมาหากิน หรือ

อาจเป็นเพราะความเชื่อถือศรัทธาในการทำงานด้านการพัฒนาชุมชนของพระอุปัชฌาย์ลดลง สิ่งเหล่านี้ ส่งผลให้พระอุปัชฌาย์ที่เคยมีความสำคัญต่อชุมชนมาแต่เดิม ก็ดูเหมือนจะถูกลดความสำคัญลง แม้ว่าความร่วมมือจะยังมีอยู่ แต่ก็ต้องใช้ความพยายามในการติดต่อประสานงานมากขึ้น หากภาวการณ์เป็นเช่นนี้ต่อไป ย่อมจะกระทบต่อการทำงานด้านการพัฒนาชุมชนที่พระอุปัชฌาย์ได้ทำอยู่ ดังนั้น เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างพระอุปัชฌาย์กับประชาชนในชุมชนวัดกกเป็นไปด้วยดีดังเดิม จึงต้องทำการศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่อยู่รอบวัด เพื่อให้ทราบถึงการทำงานที่ผ่านมาของพระอุปัชฌาย์ว่ามีส่วนใดส่วนเสียอย่างไรบ้าง ประจวบกับการประเมินผลงานที่ผ่านมาของพระอุปัชฌาย์เพื่อนำไปสู่การทำงานที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยในฐานะพระอุปัชฌาย์และเป็นเจ้าอาวาสวัดกกและเจ้าคณะแขวงจอมทอง-บางมด จึงมีความสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนวัดกก เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงและพัฒนาบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนให้ดียิ่งขึ้น เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาคับกับสังคมต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ต่างกัน

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหามบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน

๑.๓ สมมติฐานของการวิจัย

๑.๓.๑ ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน แตกต่างกัน

๑.๓.๒ ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน แตกต่างกัน

๑.๓.๓ ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน แตกต่างกัน

๑.๓.๔ ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนา แตกต่างกัน

๑.๓.๕ ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนา แตกต่างกัน

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ไว้ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านประชากร

ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำนวน ๒ หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ที่ ๑ จำนวน ๕๗๒ คน และหมู่ที่ ๑๐ จำนวน ๓๑๔ คน รวมทั้งหมด จำนวน ๘๘๖ คน

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ได้แก่ ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ใน ๓ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๒) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และ ๓) ด้านการสาธารณสงเคราะห์

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ได้แก่ ชุมชนวัดกก ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่ หมู่ที่ ๑ และ หมู่ที่ ๑๐ แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๕.๑ ทำให้ทราบความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน

๑.๕.๒ ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ต่างกัน

๑.๕.๓ ทำให้ทราบข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหามบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน

๑.๕.๔ ทำให้สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการปรับปรุงบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่อพระพุทธศาสนาและชุมชนยิ่งขึ้นต่อไป

๑.๖ คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ความลิดเห็น หมายถึง การแสดงออกของบุคคลต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยการพูดหรือการเขียน ในที่นี้ หมายถึง การแสดงออกทางด้านความคิดตามความเข้าใจที่ประชาชนในชุมชนวัดกกมี ต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน

ประชาชน หมายถึง คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ ๑ และ หมู่ที่ ๑๐ แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

บทบาท หมายถึง ตำแหน่งหน้าที่หรือพฤติกรรมที่สังคมกำหนด และคาดหวังให้บุคคล กลุ่ม องค์กร และสถาบัน กระทำ หรือกิจกรรมของบุคคล กลุ่ม องค์กร และสถาบันที่ครองตำแหน่งทางสังคมกระทำ หรือการแสดงออก ซึ่ง พฤติกรรม ของบุคคล กลุ่ม องค์กร และสถาบันที่ปฏิสัมพันธ์กัน โดยมีความคาดหวังว่า ผู้อื่นจะปฏิบัติตนอย่างไร

พระอุปัชฌาย์ หมายถึง ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้มีหน้าที่เป็นประธาน และรับผิดชอบในการบรรพชาอุปสมบท ซึ่งมีคุณสมบัติตามพระวินัย และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

บทบาทของพระอุปัชฌาย์ในฐานะพระสังฆาธิการ หมายถึง การที่พระอุปัชฌาย์ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นพระสังฆาธิการ ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ ๆ ต้องกระทำตามกฎหมายและตามที่คณะสงฆ์มอบหมาย อันได้แก่ บทบาทในการพัฒนาชุมชน ทางด้านการศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการสาธารณสงเคราะห์ เป็นต้น

การพัฒนาชุมชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของชุมชนจากสภาพที่เป็นจริงอยู่ (สภาพที่ไม่พึงปรารถนา ไม่ดีงาม) ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ (สภาพที่พึงปรารถนาที่ดีงามหรือเจริญ) กล่าวคือเป็นการจูงใจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชน เพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพของส่วนประกอบต่างๆ ในชุมชน จากสภาพที่ไม่พึงปรารถนาไปสู่สภาพที่พึงปรารถนาอันเป็นเป้าหมายที่ชุมชนตั้งไว้ การพัฒนาชุมชนซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงชุมชนโดยมีการวางแผน

การพัฒนาชุมชนด้านการศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การที่พระอุปัชฌาย์มีบทบาทในการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนจบการศึกษาอื่น ๆ นอกศาสนสถาน หรือสถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียน เป็นการสงเคราะห์คนหรือประชาชนให้ได้รับการศึกษา โดยอาศัยศาลาหรือเสนาสนะใด ๆ ของวัดเป็น โรงเรียนหรือพระสงฆ์ วัด และคณะสงฆ์ให้การสนับสนุนแก่สังคม

การพัฒนาชุมชนด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การที่พระอุปัชฌาย์มีบทบาทในการเป็นผู้นำในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมถึงการส่งเสริมให้มีกิจกรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดการนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติตามให้เป็นที่ยึดมั่นในจิตใจของตน เพื่อทำให้เกิดการศึกษาและพัฒนาตนเองไปในทางที่ถูกต้องและ

เหมาะสม เป็นหน้าที่ของพุทธบริษัททุกฝ่ายที่จะต้องดำเนินการร่วมกันให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะพระภิกษุสงฆ์มีหน้าที่ในการศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนจะต้องตระหนักในภาระหน้าที่เหล่านี้อย่างแท้จริง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่มีการปฏิบัติตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน

การพัฒนาชุมชนด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ หมายถึง การที่พระอุปัชฌาย์มีบทบาทในการอำนวยความสะดวกแก่กิจกรรมอันเป็นสาธารณประโยชน์ สาธารณสมบัติ เป็นประโยชน์แก่บุคคลทั่วไปหรือสรรพสัตว์ การช่วยเหลือส่งเสริมกิจการของรัฐหรือเอกชนหรือของผู้ใดผู้หนึ่ง ที่ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์ การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง การขุดคลอง การสร้างฌาปนสถาน การสร้างประปา การสร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า การช่วยพิทักษ์รักษาสิ่งที่เป็นสาธารณสมบัติและการอื่น ๆ เป็นการเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินการช่วยเหลือประชาชน ในเวลาที่ต้องช่วยเหลือ เช่น เวลาประสบภัยพิบัติ ประสบอุบัติเหตุ ประสบภัยธรรมชาติ หรือแม้ในยามปกติ ก็ให้การสงเคราะห์ตามโอกาส เช่น สงเคราะห์คนชรา สงเคราะห์คนพิการ การจัดเขตอภัยทานในวัด หรือสงเคราะห์โดยประการอื่น ข้อนี้นุ่งเอาเฉพาะการช่วยเหลือเกื้อกูลบุคคลหรือสรรพสัตว์ ทั้งที่เป็นการประจำหรือเป็นการชั่วคราวที่ไม่ขัดพระธรรมวินัย

เพศ หมายถึง เพศของผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ แบ่งออกเป็น ๒ เพศ คือ ๑) เพศชาย และ ๒) เพศหญิง

อายุ หมายถึง อายุของผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ โดยแบ่งออกเป็น ๔ ช่วง คือ ๑) ๒๐ ปีลงมา, ๒) ๒๑-๓๕ ปี, ๓) ๓๖-๕๐ ปี และ ๔) ๕๑ ปีขึ้นไป

ระดับการศึกษา หมายถึง วุฒิการศึกษาสูงสุดของผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ แบ่งออกเป็น ๔ ระดับ คือ ๑) ระดับประถมศึกษา, ๒) ระดับมัธยมศึกษา/ปวช., ๓) ระดับอนุปริญญา/ปวส. และ ๔) ระดับปริญญาตรีขึ้นไป

อาชีพ หมายถึง งานประจำหรืองานชั่วคราวที่ก่อให้เกิดรายได้ของผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ แบ่งออกเป็น ๕ อาชีพ คือ ๑) เกษตรกรรม, ๒) ค้าขาย/ทำธุรกิจ, ๓) รับจ้าง/พนักงานบริษัท, ๔) รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ และ ๕) นักศึกษาและอื่น ๆ

รายได้ต่อเดือน หมายถึง รายได้ที่เป็นตัวเงิน ที่เป็นรายเดือนของผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม คือ ๑) ๕,๐๐๐ บาทลงมา, ๒) ๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท, ๓) ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท และ ๔) ๑๕,๐๐๑ บาทขึ้นไป

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร” นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ มีรายละเอียดดังนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ในฐานะพระสังฆาธิการ

๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์

๒.๗ แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๒.๘ แนวคิดเกี่ยวกับการสาธารณสงเคราะห์

๒.๙ สภาพพื้นที่ที่ทำวิจัย

๒.๑๐ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑๑ สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

๒.๑.๑ ความหมายของความคิดเห็น

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับความคิดเห็น ไว้ว่า ๑) ความคิด หมายถึง สิ่งที่มีอยู่ในใจ; ความรู้ที่เกิดขึ้นภายในใจก่อให้เกิดการแสวงหาความรู้ต่อไป เช่น เครื่องบินเกิดขึ้นได้เพราะความคิดของมนุษย์; สติปัญญาที่จะทำสิ่งใดสิ่ง

หนึ่งอย่างถูกต้องและสมควร ๒) ความเห็น หมายถึง ข้อวินิจฉัย หรือความเชื่อที่แสดงออกตามที่เห็น รู้ หรือ คิด^๑

สุรางค์ จันทน์เอม ให้ความหมายของความคิดเห็นว่า “เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการรับรู้ (Perceive) ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งนั้น ไม่ว่าจะข้อมูลนั้นจะมีหลักฐานอ้างอิงหรือไม่ หรืออาจเห็นด้วยตาทัศนคติ คือ การที่บุคคลมีความรู้สึกทั่ว ๆ ไปต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ส่วนความคิดเห็นคือการอธิบายเหตุผลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยเฉพาะ”^๒

โยธิน ศันสนยุทธ และ จุมพล พูลภัทรชีวิน ให้ความหมายของความคิดเห็นว่า “เป็นการแสดงออกทางถ้อยคำ (Verbal Expression) เกี่ยวกับทัศนคติค่านิยมและความเชื่อถือ ความคิดเห็นดังกล่าวอาจประกอบด้วย องค์ประกอบทางอารมณ์หรือทางพฤติกรรมด้วยก็ได้”^๓

เสนาะ ดิยาวัว ได้ให้ความหมายของความคิดเห็นว่า “เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการที่ได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งนั้น ไม่ว่าจะข้อมูลนั้นจะมีหลักฐานอ้างอิงหรือไม่”^๔

สงวน สุทธิเลิศอรุณ และคณะ ได้ให้ความหมายของความคิดเห็นว่า “เป็นการแสดงออกซึ่งวิจารณ์ญาติที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะความคิดเห็นของบุคคลเปลี่ยนแปลงไปตามข้อเท็จจริง ทัศนคติของบุคคล ในขณะที่ทัศนคติแสดงความรู้สึกทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับสิ่งหนึ่ง ความคิดเห็นเป็นการอธิบายเหตุผลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยเฉพาะ เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจ”^๕

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๒๓๑.

^๒สุรางค์ จันทน์เอม, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แพร่วิทยา, ๒๕๒๐), หน้า ๔๓.

^๓โยธิน ศันสนยุทธ และจุมพล พูลภัทรชีวิน, จิตวิทยาสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๓๕), หน้า ๕๖.

^๔เสนาะ ดิยาวัว, การสัมภาษณ์ในงานบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗), หน้า ๓๕.

^๕สงวน สุทธิเลิศอรุณ และคณะ, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : ชัยศิริการพิมพ์, ๒๕๒๒), หน้า ๓๑.

ประภาเพ็ญ สุวรรณ ได้ให้ความหมายของความคิดเห็นว่า “เป็นการแสดงออกทางด้านทัศนคติอย่างหนึ่ง การแสดงความคิดเห็นมักจะมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบและเป็นส่วนที่พร้อมจะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอก”^๖

หลวงวิเชียรแพทยาคม ให้ความหมายว่า “ความคิดเห็น (Opinion) กับทัศนคติ (Attitude) มักจะถูกใช้สลับกันได้เสมอ ทัศนคติ มักจะหมายถึง ความพยายามที่จะทำ (Intention to act) ซึ่งจะเกี่ยวข้องอย่างมากกับอุปนิสัยและพฤติกรรม ส่วนความคิดเห็นเป็นเพียงคำพูดและเครื่องหมาย แต่ทุกคราวที่พูดถึงการทดสอบทัศนคติ มักจะหมายถึงความคิดเห็นด้วย”^๗

สุโท เจริญสุข ได้ให้ความหมายของความคิดเห็นว่า “ความคิดเห็นเป็นสภาพความรู้สึกทางด้านจิตใจที่เกิดจากประสบการณ์และการเรียนรู้ของบุคคล อันเป็นผลให้บุคคลมีความคิดต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะที่ชอบไม่ชอบหรือเฉย ๆ”^๘

พรทิพย์ สัมปตตะวานิช ได้ให้ความหมายของความคิดเห็นว่า “ความคิดเห็น คือ ความโน้มเอียง (Predisposition) ที่เกิดจากการเรียนรู้ เพื่อที่จะตอบสนองต่อวัตถุหนึ่งอาจจะออกมาในลักษณะที่พึงพอใจหรือไม่พึงพอใจต่อวัตถุนั้นได้”^๙

พรธณี ช.เจนจิต ได้ให้ความหมายของความคิดเห็นว่า “ความคิดเห็นเป็นเรื่องของความรู้สึกทั้งที่พอใจและไม่พอใจ ที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีอิทธิพลทำให้แต่ละคนสนองตอบต่อสิ่งเร้าแตกต่างกันออกไป”^{๑๐}

ลัดดา กิตติวิภาค ได้ให้ความหมายของความคิดเห็นว่า “ความคิดเห็น คือ ความคิดที่มีอารมณ์เป็นส่วนประกอบซึ่งทำให้เกิดความพร้อมที่จะมีปฏิกิริยาได้ตอบ ในทางบวกหรือทางลบต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด”^{๑๑}

^๖ประภาเพ็ญ สุวรรณ, ทัศนคติการวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐), หน้า ๔๔.

^๗หลวงวิเชียรแพทยาคม, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๐๕), หน้า ๑๖๒ – ๑๖๓.

^๘สุโท เจริญสุข, หลักจิตวิทยาและพัฒนาการของมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : แพร์พิทยา, ๒๕๒๕), หน้า ๒๔.

^๙พรทิพย์ สัมปตตะวานิช และคณะ, พฤติกรรมผู้บริโภค, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๑), หน้า ๑๕๓.

^{๑๐}พรธณี ช.เจนจิต, จิตวิทยาการเรียนการสอน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๘), หน้า ๒๘๘.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ ได้ให้ความหมายของความคิดเห็นว่า “ความคิดเห็น คือ การประเมิน หรือการตัดสินใจเกี่ยวกับความชอบหรือไม่ชอบ ในวัตถุ คน หรือเหตุการณ์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกของคน ๆ หนึ่งเกี่ยวกับบางสิ่งบางอย่าง”^{๑๒}

เว็บสเตอร์ ดิกชันนารี (Webster Dictionary) ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง “ทัศนคติการพิจารณาตัดสินใจหรือการประเมินในใจเกี่ยวกับสิ่งหนึ่งหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง (Particular matter) มีลักษณะแข็งแกร่งมากกว่าความประทับใจ (Impression) ความคิดเห็นจึงเป็นความรู้สึกในใจ และหากถูกยึดถืออย่างมั่นคง จะกลายเป็นความเชื่อมั่น (Conviction)”^{๑๓}

โคลาซ่า (Kolasa) ได้กล่าวว่า ความคิดเห็น เป็นการแสดงออกของแต่ละคนในอันที่จะพิจารณาถึงข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่งหรือเป็นการประเมินผล (Evaluation) สิ่งใดสิ่งหนึ่งจากสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ส่วนทัศนคตินั้นเป็นความโน้มเอียงในการแสดงออกของบุคคลต่อสิ่งอื่น ๆ สถานที่แวดล้อมไม่ว่าจะเป็นทางบวกหรือทางลบก็ตาม^{๑๔}

จากความหมายของความคิดเห็นที่กล่าวมาทั้งหมด พอสรุปได้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกทางด้านความรู้สึก ความคิด การพูด การเขียน ปฏิกริยา ได้ตอบ ใด ๆ ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งการแสดงออกนั้นเป็นผลมาจากความรู้ ประสบการณ์ คุณธรรม จริยธรรมที่มีอยู่ในตนเอง ที่ได้รับมา ซึ่งสามารถสื่อสารออกมาเป็นคำพูด ลักษณะท่าทาง หรือไม่แสดงออกก็ได้

^{๑๑} สัตดา กิตติวิภาค, ทัศนคติทางสังคมเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : แสงจันทร์การพิมพ์, ๒๕๒๕), หน้า ๑.

^{๑๒} ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, พฤติกรรมองค์กร, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท วิสิทธิ์พัฒนา จำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๙๔.

^{๑๓} พลฤต ทุ่มแก้ว, “ความคิดเห็นและความคาดหวังของนักเรียนต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๖, หน้า ๑๘.

^{๑๔} ประสม สีนทอง, “ความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อ โครงการ โรงเรียนวิวัฒน์พลเมืองค่ายฟื้นฟูและพัฒนาคุณภาพชีวิต (เกษตร โยธิน)”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๔๖, หน้า ๖.

๒.๑.๒ ประเภทและหน้าที่หรือกลไกของความคิดเห็น

กาญจนา คำสุวรรณ และนิตยา เสาร์มณี ได้กล่าวถึงการเกิดความคิดเห็นว่าเกิดจาก

๑) การอบรมเลี้ยงดูเด็กที่เกิดในครอบครัวที่นับถือศาสนาพุทธก็จะมีความเลื่อมใสนับถือศาสนาพุทธไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากได้พบเห็น ได้ปฏิบัติทางด้านพุทธศาสนาอยู่ทุกวัน

๒) จากเหตุการณ์ที่ประทับใจ ซึ่งมักจะเป็นประสบการณ์เพียงครั้งเดียว

๓) การรับเอาความคิดเห็นเดิมของผู้ที่มีอยู่แล้วมาเป็นความคิดเห็นของตนเอง เช่นเมื่อเป็นนิสิตใหม่ของมหาวิทยาลัยเรามักจะรับเอาความคิดเห็นต่าง ๆ จากนิสิตเก่า

๔) เกิดจากบุคลิกภาพของแต่ละคน เช่น บางคนที่มีมองโลกในแง่ร้าย

๕) เกิดจากอิทธิพลของสื่อมวลชน สื่อมวลชนเป็นแหล่งให้ข้อมูลที่ก่อให้เกิดความเข้าใจและอารมณ์

๖) ความต้องการที่จะให้สมปรารถนาทำให้เกิดความคิดเห็นต่อสิ่งอื่น ๆ เช่น คนไข้มีความคิดเห็นที่ดีต่อหมอ และหมอเป็นผู้ที่รักษาเขาให้หายได้^{๕๔}

นอกจากนี้ ยังวัดระดับความคิดเห็นว่า เป็นลักษณะของแต่ละบุคคล การวัดจึงวัดจากแรงจูงใจการรับรู้ แต่มีข้อแตกต่างของประสบการณ์และปัจจัยอื่น ๆ จึงมีวิธีวัดความรู้สึก ดังนี้

๑) การฉายภาพ เป็นการวัดโดยการสร้างจินตนาการจากภาพ โดยภาพจะเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงความคิดเห็นออกมา และสามารถพิจารณาได้ว่าบุคคลมีความคิดเห็นหรือมีความรู้สึกอย่างไรต่อภาพที่เห็น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ได้รับมาเป็นสำคัญ

๒) การสัมภาษณ์ เป็นการซักถามบุคคลเพื่อช่วยให้ได้ข้อมูลที่ขยายครอบคลุมทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

๓) การใช้แบบสอบถาม เป็นวิธีการวัดความคิดเห็นที่สิ้นเปลืองเวลา และเงินทุนน้อยกว่าวิธีอื่น โดยส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มที่ต้องการศึกษาให้ตอบกลับมา แต่มีข้อจำกัดอยู่ว่าผู้ที่ถูกถามต้องอ่านออกเขียนได้

๔) การเล่าความรู้สึก เป็นการวัดโดยการให้บุคคลเล่าความรู้สึกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งออกมา ซึ่งผู้เล่าจะบรรยายความรู้สึกนึกคิดตามประสบการณ์และความสามารถออกมา ถึงแม้จะไม่สามารถวัดความคิดเห็นได้ โดยตรงแต่เนื่องจากความคิดเห็นเป็นการแสดงออกด้วยภาษาพูด ภาษาเขียนจึงสามารถวัดได้จากการแสดงออกดังกล่าว โดยอาศัยเครื่องมือต่าง ๆ เช่น การตอบแบบสอบถาม การฉายภาพ การสัมภาษณ์ และการเล่าความรู้สึก เป็นต้น

^{๕๔}กาญจนา คำสุวรรณ และนิตยา เสาร์มณี, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๒), หน้า ๘๓.

นวม สวงวทรัพย์ ได้สรุปเกี่ยวกับความคิดเห็นว่า ความคิดเห็นมีลักษณะสำคัญ ๓ ประการ คือ

๑) ความคิดเห็น คือ ความพร้อมทางจิตหรือระบบประสาท กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความคิดเห็นคือการแสดงออกแห่งภาพทางสมองทางจิตเกี่ยวกับวัตถุ ปัจเจกชน และสถานการณ์ต่าง ๆ

๒) ความคิดเห็นมิใช่สิ่งติดมาแต่กำเนิด หากเป็นการเรียนรู้ของมนุษย์

๓) ความคิดเห็นทำหน้าที่กระตุ้นหรือเร้าให้บุคคลควรประพฤติ หรือแสดงปฏิกิริยาในอาการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อปัจเจกชน วัตถุ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ความคิดเห็นจะครอบคลุมเกี่ยวกับการประเมินค่าหรือความรู้สึกเกี่ยวกับอารมณ์ เป็นการรวบรวมความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ และความจริง รวมทั้งความรู้สึกที่เรียกว่า เป็นการประเมินค่าทั้งในทางบวกและทางลบ ซึ่งทั้งหมดจะเกี่ยวพันถึงกันและจะบรรยายให้ทราบถึงจุดแกนกลางของวัตถุนั้น ๆ ความรู้ และความรู้สึกเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น^{๑๖}

สรุปได้ว่า ประเภทและหน้าที่หรือกลไกของความคิดเห็นของบุคคลากรนั้น เกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการเช่น การอบรมเลี้ยงดู จากเหตุการณ์ที่ประทับใจ จากการรับความคิดเดิม ๆ ที่มีอยู่แล้ว จากบุคลิกภาพ หรืออิทธิพลของสื่อมวลชน ซึ่งความคิดเห็นจะเป็นเชิงบวกหรือลบ เป็นความคิดเห็นที่เกิดจากความเข้าใจต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง รวมถึงการฉายภาพโดยการสร้างจินตนาการ การสัมผัส การใช้แบบสอบถาม การเล่าความรู้สึก ซึ่งเป็นเครื่องมือต่าง ๆ ในการให้บุคคลแสดงออกซึ่งความคิดเห็นที่แตกต่างกัน

๒.๑.๓ การเปลี่ยนแปลงและความสำคัญความคิดเห็น

๑) การเปลี่ยนแปลงความคิดเห็น

เฮอร์เบิร์ต ซี. เกลแมน ได้อธิบายถึง การเปลี่ยนแปลงความคิดเห็น โดยมีความเชื่อว่า ความคิดเป็นอย่างเดียวกัน อาจเกิดในตัวบุคคลด้วยวิธีที่ต่างกัน จากความคิดนี้ เฮอร์เบิร์ต จึงได้แบ่งกระบวนการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นออกเป็น ๓ ประการ คือ

๑) การยินยอม (Compliance) การยินยอมจะเกิดได้เมื่อบุคคลยอมรับสิ่งที่มีอิทธิพลต่อตัวเขาและมุ่งหวังจะได้รับความพอใจจากบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพลนั้น การที่บุคคลยอมกระทำตามสิ่งที่ยากให้เขากระทำนั้น ไม่ใช่เพราะบุคคลเห็นด้วยกับสิ่งนั้น แต่เป็นเพราะเขาคาดหวังว่า จะได้รับรางวัล หรือการยอมรับจากผู้อื่นในการเห็นด้วย และกระทำตามดังนั้น ความพอใจที่ได้รับจากการยอมกระทำตามนั้น เป็นผลมาจากอิทธิพลทางสังคมหรืออิทธิพลของสิ่งที่

^{๑๖} นวม สวงวทรัพย์, สารัตถจิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรินติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๕), หน้า ๗๗.

ก่อให้เกิดการยอมรับนั้น กล่าวได้ว่าการยอมรับกระทำตามนี้ เป็นกระบวนการการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นซึ่งจะมีผลผลักดันให้บุคคลยอมรับกระทำตามมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับจำนวนหรือความรุนแรงของรางวัลและการลงโทษ

๒) การเลียนแบบ (Identification) การเลียนแบบเกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับสิ่งเร้าหรือสิ่งกระตุ้น ซึ่งการยอมรับนี้เป็นผลมาจากการที่บุคคลต้องการจะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีหรือที่พอใจระหว่างตนเองกับผู้อื่น หรือกลุ่มบุคคลอื่นจากการเลียนแบบนี้ ความคิดเห็นของบุคคลจะเปลี่ยนไปมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับสิ่งเร้าให้เกิดการเลียนแบบ กล่าวได้ว่าการเลียนแบบเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็น ซึ่งเป็นพลังผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนี้ จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความโน้มถ่วงใจของสิ่งเร้าที่มีต่อบุคคลนั้น การเลียนแบบจึงขึ้นอยู่กับพลัง (Power) ของผู้ส่งสาร บุคคลจะรับเอาบทบาททั้งหมดของคนอื่นมาเป็นของตนเองหรือแลกเปลี่ยนบทบาทซึ่งกันและกัน บุคคลจะเชื่อในสิ่งที่ตัวเองเลียนแบบ แต่ไม่รวมถึงเนื้อหาและรายละเอียดในการเลียนแบบความคิดเห็นของบุคคลจะเปลี่ยนไปมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสิ่งเร้าที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

๓) ความต้องการที่อยากจะเปลี่ยน (Internalization) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับสิ่งที่มีอิทธิพลเหนือกว่าซึ่งตรงกับความต้องการภายในค่านิยมของเขา พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปในลักษณะนี้จะสอดคล้องกับค่านิยมที่บุคคลมีอยู่เดิม ความพึงพอใจที่ได้จะขึ้นอยู่กับเนื้อหาของรายละเอียดของพฤติกรรมนั้น ๆ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวถ้าความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมถูกกระทบไม่ว่าจะในระดับใดก็ตาม จะมีผลต่อการเปลี่ยนความคิดเห็นทั้งสิ้นองค์ประกอบต่าง ๆ ในกระบวนการสื่อสาร เช่น คุณสมบัติของผู้ส่งสารและผู้รับสาร ลักษณะของข่าวสาร ตลอดจนช่องทางในการสื่อสาร ล้วนแล้วแต่มีผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นได้ทั้งสิ้น นอกจากนี้ความคิดเห็นของบุคคลเมื่อเกิดขึ้นแล้วแม้จะคงทน แต่ก็สามารถเปลี่ยนได้โดยตัวบุคคล สถานการณ์ ข่าวสาร การชวนเชื่อและสิ่งต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการยอมรับในสิ่งใหม่ แต่จะต้องมีความสัมพันธ์กับค่านิยม ของบุคคลนั้น นอกจากนี้อาจเกิดจากการยอมรับโดยการบังคับเช่น กฎหมาย^{๑๑}

แมกไกวร์และมิลแมน กล่าวว่า “แนวความคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นโดยใช้อิทธิพลทางสังคม เกิดจากความเชื่อที่ว่า บุคคลจะพัฒนาความคิดเห็นของตนเองในลักษณะใดนั้นขึ้นอยู่กับข้อมูลที่ได้รับจากผู้อื่นในสังคม สิ่งที่มีอิทธิพลทางสังคม แบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภทคือ

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕-๑๐.

๑) กลุ่มอ้างอิง (Reference Group) หมายถึง กลุ่มบุคคลที่เราใช้เป็นมาตรฐานสำหรับประเมินความคิดเห็น ความสามารถของเราหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปบุคคลจะใช้กลุ่มอ้างอิงเพื่อประเมินความคิดเห็นของตน และตัดสินใจว่าความคิดเห็นของตนถูกต้อง เพราะคิดว่าคนส่วนใหญ่ในกลุ่มมีความคิดเห็นเช่นเดียวกับตนนี้

๒) บุคคลอ้างอิง (Reference Individuals) หมายถึง บุคคลที่เราใช้เป็นมาตรฐานเพื่อประเมินความคิดเห็น ความสามารถของเราหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น อิทธิพลของผู้อื่นที่มีต่อความคิดเห็นของบุคคลตรงกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เรียกว่า การเลียนแบบ (Identification) ซึ่งเป็นกระบวนการที่บุคคลรับเอาคุณสมบัติของผู้อื่นมาเป็นของตน ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของความคิดเห็น ในส่วนของการรับรู้เชิงแนวคิด (Cognitive Component) และเมื่อองค์ประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งเปลี่ยนแปลง องค์ประกอบส่วนอื่นจะมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนด้วยบุคลการทางการแพทย์ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารต้องมีความเชี่ยวชาญ (Expertness) และความน่าไว้วางใจ (Trustworthiness) จะทำให้มีความน่าเชื่อถือสูงสามารถชักจูงใจได้คืออีกทั้งมีบุคลิกภาพ (Personality) ที่ดีก็จะมีผลสำคัญต่อการยอมรับ นอกจากนี้หากข้อมูลข่าวสารมีการเตรียมมาเป็นอย่างดี การเรียงลำดับความชัดเจนตลอดจนมีความกระชับและมีช่องทางในการส่งที่เหมาะสม ผู้ให้บริการซึ่งเป็นผู้รับสารก็อยากฟังและมีแนวโน้มที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามคำแนะนำหรือชักจูง^{๑๔}

๒) ความสำคัญของความคิดเห็น

การศึกษาเชิงสำรวจความคิดเห็นนั้น เป็นการศึกษาจากองค์ประกอบของความคิดเห็นของบุคคล โดยทั่วไป ๓ ประการ คือ

บุคคลที่ถูกวัด สิ่งเร้า และการตอบสนอง ซึ่งจะแสดงออกมาในระดับที่สูงต่ำ มากหรือน้อย โดยทั่วไปแล้ววิธีวัดความคิดเห็นนั้นจะใช้การตอบแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ ทั้งเพื่อจะค้นหาความรู้สึก การตัดสินใจจากการประเมินค่า หรือทัศนะเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะของบุคคล กลุ่มบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ดังนั้น การศึกษาวิจัยด้านความคิดเห็นจึงเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนทาง กำหนดนโยบาย การพัฒนาหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น ตรงเป้าหมาย และยังสามารถตอบสนองความต้องการของหน่วยงานหรือบุคคลในหน่วยงานนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการปลูกฝัง อบรมให้ความรู้ สร้างสรรค์ พัฒนาสติปัญญาของบุคคลด้วยแล้ว ยิ่งต้องตระหนักในการสำรวจ เก็บข้อมูลความคิดเห็น

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐-๑๑.

ความรู้สึกเหล่านี้ เพื่อเป็นข้อมูลย้อนกลับมาปรับปรุงเตรียมความพร้อมของหน่วยงานให้ทันสมัย
ทันต่อสถานการณ์อยู่เสมอ^{๑๕}

สรุปได้ว่าการเปลี่ยนแปลง และความสำคัญของความคิดเห็น เป็นการยินยอม การ
เลียนแบบ หรือความต้องการที่อยากเปลี่ยน เมื่อบุคคลนั้นยอมรับสิ่งที่เขามีอิทธิพลต่อความมุ่งหวัง
หรือสิ่งที่เขายอมรับสิ่งเร้าหรือสิ่งกระตุ้น เพื่อการสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้น หรือการ
แลกเปลี่ยนบทบาทความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นค่านิยมที่มีอยู่เดิม และเกิดความพึงพอใจ

๒.๑.๔ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็น

ความคิดเห็นเป็นเรื่องของแต่ละบุคคลที่แสดงออกต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือสิ่งเดียวกัน จึงไม่
จำเป็นต้องคล้ายคลึงกันหรือเหมือนกันเสมอไป ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยพื้นฐานของแต่ละบุคคลที่
ได้รับอิทธิพลต่อการแสดงออกของความคิดเห็นในสิ่งนั้น ๆ ปัจจัยพื้นฐานเหล่านี้ได้มีผู้เสนอ
แนวความคิดไว้หลายประการสามารถสรุปสาระได้ดังนี้

ประภาเพ็ญ สุวรรณ กล่าวไว้ว่า “อายุมีผลต่อเจตคติของบุคคลส่วนใหญ่มักปรับตัวให้เข้ากับ
สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไปได้ยาก ซึ่งทำให้มีผลต่อเจตคติของเขาเอง นอกจากอายุแล้วยังมีตัวแปรอื่น ๆ
อีกมากมาย เช่น ปฏิภิกิริยาของบุคคลต่อสิ่งเร้า ข่าวสาร เป็นต้น บุคคลที่แตกต่างกัน จะมีปฏิภิกิริยาไม่
เหมือนกัน ผลที่จะมีต่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ความคิด ย่อมแตกต่างกันไปด้วย”^{๑๖}

โอสคัมพ์ (Oskamp) กล่าวว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดความคิดเห็นดังนี้คือ

๑) ปัจจัยทางพันธุกรรมและร่างกาย (Gene and Physiological Factors) เป็นปัจจัยตัวแรกที่
ไม่ค่อยจะพูดถึงกันมาก โดยมีการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านพันธุกรรมจะมีผลต่อระดับความก้าวร้าว
ของบุคคล ซึ่งจะมีผลต่อการศึกษา เจตคติ หรือความคิดเห็นของบุคคลนั้น ๆ ได้ ปัจจัยทางร่างกาย
เช่น อายุ ความเจ็บป่วย และผลกระทบจากการใช้ยาเสพติดจะมีผลต่อความคิด และเจตคติของ
บุคคล ยกตัวอย่าง เช่น คนที่มีความคิดอนุรักษนิยมมักจะเป็นคนที่มีอายุมาก เป็นต้น

๒) ประสบการณ์โดยตรงของบุคคล (Direct Personal Experience) คือ บุคคลได้รับความ
ความรู้สึกและความคิดต่าง ๆ จากประสบการณ์โดยตรง เป็นการกระทำหรือได้พบเห็นต่อสิ่งนั้น ๆ
โดยตนเอง ทำให้เกิดเจตคติหรือความคิดเห็นจากประสบการณ์ที่ตนเองได้รับ เช่น เด็กทารกที่แม่ได้

^{๑๕} พลกฤต ทุ่มแก้ว, “ความคิดเห็น และความคาดหวังของนักเรียนต่อการสอนวิชา
พระพุทธศาสนาของพระนิสิตมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร
มหาบัณฑิต, อ่างแล้ว, หน้า ๑๕-๒๐.

^{๑๖} ประภาเพ็ญ สุวรรณ, ทศนคติการวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย, อ่างแล้ว,
หน้า ๕๐.

ป้อนน้ำส้มคั้นให้ทาน เขาจะมีความรู้สึกชอบ เนื่องจากน้ำส้มหวาน เย็น หอมชื่นใจ ทำให้เขามีความรู้สึกต่อน้ำส้มที่ได้ทานเป็นครั้งแรก เป็นประสบการณ์โดยตรงที่เราได้รับ

๓) อิทธิพลจากครอบครัว (Parental Influence) เป็นปัจจัยที่บุคคลเมื่อเป็นเด็กจะได้รับ อิทธิพลจากการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ และครอบครัว ทั้งนี้ เมื่อตอนเป็นเด็กเล็ก ๆ จะได้รับการอบรมสั่งสอน ทั้งในด้านความคิด การตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกาย การให้รางวัลและการลงโทษ ซึ่งเด็กจะได้รับจากครอบครัว และจากประสบการณ์ที่ตนเองได้รับมา

๔) เจตคติและความคิดเห็นของกลุ่ม (Group Determinants of Attitude) เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อความคิดเห็นหรือเจตคติของแต่ละบุคคล เนื่องจากบุคคลจะต้องมีสังคมและอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ดังนั้น ความคิดเห็นและเจตคติต่าง ๆ จะได้รับการถ่ายทอดและมีแรงกดดันจากกลุ่ม ไม่ว่าจะเพื่อนในโรงเรียน กลุ่มอ้างอิงต่าง ๆ ซึ่งทำให้เกิดความคล้อยตามกันได้

๕) สื่อมวลชน (Mass Media) เป็นสื่อต่าง ๆ ที่บุคคลได้รับ สื่อต่าง ๆ เหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ ต่าง ๆ จะมีผลทำให้บุคคลมีความคิดเห็น มีความรู้สึกต่าง ๆ เป็นไปตามข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อ^{๒๑}

ขวัญใจ สมรรถบุตร กล่าวว่า ความคิดเห็นของบุคคลจะเกี่ยวข้องกับคุณสมบัติประจำตัวของแต่ละบุคคลอีกด้วยซึ่งคุณสมบัติประจำตัวบางอย่าง เช่น พื้นความรู้ ประสบการณ์ในการทำงาน และการติดต่อกันระหว่างบุคคล นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคลและกลุ่มมีความคิดเห็นไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ทั้งนี้ เพราะพื้นฐานความรู้อันเป็นกระบวนการสังคม กรณีที่ได้รับจากการศึกษามาเป็นเวลานานหลายปีจะเป็นรากฐานในการก่อให้เกิดความคิดเห็นต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยเฉพาะ ซึ่งในทางทฤษฎีต่าง ๆ เช่น ทฤษฎีด้านการยอมรับการเปลี่ยนแปลงหรือสิ่งใหม่ ๆ ของ Rogers กลุ่มตัวอย่างผู้มีการศึกษาหรือพื้นฐานความรู้สูงจะยอมรับสิ่งใหม่ ๆ ได้รวดเร็วกว่าผู้ที่มีพื้นฐานความรู้ต่ำ^{๒๒}

ดังนั้น ความคิดเห็นของบุคคลที่แสดงออกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะการยอมรับ หรือปฏิเสธขึ้นอยู่กับสถานภาพ ประสบการณ์โดยตรงของบุคคล ปัจจัยทางพันธุกรรมและร่างกาย อิทธิพลจากครอบครัว เจตคติ ความคิดเห็นของกลุ่ม สื่อมวลชน ระดับการศึกษา กลุ่ม สังคมที่เกี่ยวข้อง และสิ่งแวดล้อมเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล ซึ่งตัวแปรเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงความคิดเห็น

^{๒๑} เพ็ญ อารีรัตน์ “ความคิดเห็นของผู้ประกอบการสถานบริการต่อมาตรการการจัดระเบียบสังคมของกระทรวงมหาดไทย”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๔๖, หน้า ๑๕-๑๖.

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗.

จากการศึกษาความคิดเห็นของบุคคลต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกของบุคคล เพื่อแสดงถึงทัศนคติ ความรู้สึกนึกคิด ซึ่งการแสดงออกนั้น จะแสดงออกมาจากพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ของตนเองเฉพาะแต่ละบุคคล แต่การแสดงความคิดเห็นนั้นมักจะมีอารมณ์หลากหลาย เป็นส่วนประกอบ และเป็นสิ่งหนึ่งที่พร้อมจะมีปฏิกริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอก

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

๒.๒.๑ ความหมายของบทบาท

นักวิชาการได้ให้ความหมายของบทบาทตามทัศนะแตกต่างกันออกไป สรุปได้ดังนี้

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาทสรุปได้ว่า “บทบาท หมายถึง การประพฤติปฏิบัติของบุคคลตามตำแหน่งและสถานภาพในสังคมนั้น ๆ ถ้าตำแหน่งหรือสถานภาพเปลี่ยนไปบทบาทก็จะเปลี่ยนตามไปด้วย และถ้าบุคคลใดในสังคมมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมมากขึ้นเท่าใด บทบาทก็จะเพิ่มขึ้นมากเท่านั้น”^{๒๓}

งามพิศ ลัดยศสงวน ให้ความหมายของบทบาท (Role) ว่า “เป็นการกระทำตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ สถานภาพและบทบาทมักเป็นของคู่กัน คือ เมื่อมีสถานภาพจะต้องมีบทบาท ด้วยแต่ไม่เสมอไป ดังนั้นบทบาท คือ พฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร (Role) เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคมทำให้ผู้สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถพยากรณ์พฤติกรรมที่เกิดขึ้นได้ เช่น ผู้มีตำแหน่งเป็นพ่อจะได้รับการคาดหวังจากสังคมให้แสดงบทบาทหรือหน้าที่ต่างๆ ของพ่อ ซึ่งจะต้องเลี้ยงดูลูกส่งเสียให้เล่าเรียนอบรมสั่งสอนให้ความรักความเอ็นดูและอื่น ๆ อีก เป็นต้น ตำแหน่งอื่น ๆ ก็เช่นกัน เช่น ครู อาจารย์ เสมียน ภารโรง ต่างก็มีบทบาทที่คาดหวังจะต้องทำในฐานะที่ครองตำแหน่งต่าง ๆ เหล่านี้นั่นอยู่”^{๒๔}

ประกอบ มีโคตรทอง ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทว่า “บทบาทหน้าที่ตามตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งนั้น จะถูกคาดหวังจากสังคมนรอบด้าน ซึ่งเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคม

^{๒๓}กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๗), หน้า ๕๐.

^{๒๔}งามพิศ ลัดยศสงวน, หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร : แพร์พิทยา, ๒๕๓๗), หน้า ๕๖ - ๕๗.

(Socialization) และการแสดงบทบาทของบุคคลตามตำแหน่งหน้าที่ที่มีความถูกต้องเหมาะสม เพียงใดขึ้นกับปัจจัย ๓ ประการ ดังนี้^{๒๕}

- ๑) ความเข้าใจในบทบาทที่ตนเองแสดงหรือปฏิบัติ
- ๒) ประสบการณ์ของผู้ที่ต้องแสดงบทบาท
- ๓) บุคลิกภาพของผู้แสดงบทบาท

พูนทรัพย์ สิทธิพรหม ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า “เป็นความคาดหวังของการกระทำว่าในสถานภาพหนึ่ง ๆ บุคคลควรจะมีบทบาทอย่างไร โดยจะมีการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญเพื่อให้ทราบว่าแต่ละบุคคลจะต้องแสดงบทบาท (Role playing) และสวมบทบาท (Role taking) อย่างไร ซึ่งการเรียนรู้บทบาทนี้จะเกิดการเลียนแบบและการสังเกต (Role Model) จากบุคคลที่เรายึดถือ (Significant others) เพื่อนำมาเป็นแบบอย่างของบทบาทแห่งตนที่จะแสดงต่อผู้อื่นในสถานการณ์ต่าง ๆ ในสังคมต่าง ๆ ที่ตนเองต้องการ”^{๒๖}

ภิญโญ สารธร ได้ให้ความเห็นว่า “บทบาท หมายถึง ความมุ่งหวังที่บุคคลอื่นคาดหวังว่าบุคคลในตำแหน่งหนึ่งควรจะทำหรือแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมาในสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง บทบาทนี้จะควบคู่กับตำแหน่งที่บุคคลนั้นดำรงอยู่”^{๒๗}

ไพบุลย์ ช่างเรียน ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทว่า “บทบาทของบุคคลในสังคมย่อมขึ้นอยู่กับสภาพที่ตนครองอยู่และคุณสมบัติของบุคคล ดังนั้นบทบาทของบุคคลจึงแตกต่างออกไปตามลักษณะสภาพ อุปนิสัย ความคิด ความรู้ ความสามารถ มูลเหตุจูงใจ การอบรมเลี้ยงดูและความพอใจ”^{๒๘}

^{๒๕} ประกอบ มีโคตรทอง, “บทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับเยาวชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ไทยคดีศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๕๑, หน้า ๑.

^{๒๖} พูนทรัพย์ สิทธิพรหม, บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนากับการเข้าร่วมโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองของชาวบ้านห้วยยาง, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖), หน้า ๖๐.

^{๒๗} ภิญโญ สารธร, การบริหารงานบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๖), หน้า ๓๐๔.

^{๒๘} ไพบุลย์ ช่างเรียน, สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยาการพิมพ์, ๒๕๑๖), หน้า ๑๗.

มาโนช ตันชวณิช ได้ให้คำจำกัดความบทบาท คือ บทบาทที่ปรากฏจริงและบทบาทที่สังคมคาดหวัง มีอธิบายดังนี้

๑) บทบาทที่ปรากฏเป็นจริง หมายถึง การแสดงพฤติกรรมที่บุคคลครองตำแหน่งต่าง ๆ หรือสถานภาพทางสังคมประพฤติปฏิบัติปรากฏเห็นในชีวิตประจำวันเรียกว่าพฤติกรรมบทบาท

๒) บทบาทที่สังคมคาดหวัง หมายถึง การทำหน้าที่หรือพฤติกรรมที่สังคมหรือองค์กรกำหนดหรือตนเองได้รับการคาดหวัง ตามปทัสถานทางสังคมที่มีอยู่ ให้ผู้ดำรงหรือครองตำแหน่งนั้น ๆ ประพฤติปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน ขนบธรรมเนียมกฎเกณฑ์ของสังคม^{๒๕}

ลือชา ธรรมวินัยสถิต ให้บทบาทของความหมายในแง่ทางโครงสร้างของสังคมว่า “บทบาท หมายถึง ภาระหน้าที่ที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะพึงกระทำตามสถานภาพที่ตนดำรงอยู่ เมื่อบุคคลใดได้เข้าไปมีสถานภาพหนึ่ง ๆ แล้วย่อมแสดงบทบาทตามสถานภาพนั้น ๆ สถานภาพและบทบาทจึงเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เปรียบได้กับเหรียญที่ต้องมี ๒ ด้านเสมอ เมื่อสถานภาพเป็นตัวกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์นั้นมีความสอดคล้องกัน และเป็นไปตามแบบแผนที่กำหนด ดังนั้นบทบาทจึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของโครงสร้างทางสังคมประการหนึ่ง”^{๒๖}

สมคิด เฟ็งอุดม ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาทตามแนวคิดของราล์ฟ (Ralp) โดยสรุปได้ว่า “สถานภาพเป็นฐานะหรือตำแหน่งซึ่งจะเป็นสิ่งที่กำหนดบทบาทของบุคคลตำแหน่ง และบทบาทจึงเป็นสิ่งที่ควบคู่กันไม่สามารถแยกออกจากกันได้เปรียบเสมือนเหรียญ คือ ถ้าด้านหนึ่งของเหรียญเป็นตำแหน่งอีกด้านหนึ่งของเหรียญก็เป็นบทบาท”^{๒๗}

จากความหมายของบทบาทจากนักวิชาการจึงพอสรุปได้ว่า บทบาท คือ ภาระหน้าที่อันมีความสัมพันธ์ควบคู่กับตำแหน่งที่ต้องปฏิบัติ ตามสถานภาพที่กำหนดขึ้นและยังสอดคล้องกับพฤติกรรมของบุคคลที่กระทำตามตำแหน่งทางสถานภาพที่อยู่กับสังคมหรือหน่วยงานนั้น ๆ

^{๒๕}มาโนช ตันชวณิช, บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคมชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, (กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๐๖), หน้า ๑๑.

^{๒๖}ลือชา ธรรมวินัยสถิต, มนุษย์กับสังคม, (เพชรบุรี : สถาบันราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๓๕), หน้า ๔๗.

^{๒๗}สมคิด เฟ็งอุดม, “การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามทัศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร), ๒๕๓๕, หน้า ๕.

๒.๒.๒ บทบาทของพระสงฆ์กับชุมชน

บทบาทเป็นสิ่งที่ผู้รับหน้าที่ต้องแสดงออก พระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของสถาบันทางศาสนา และสังคม เพื่ออยู่กับสังคมพระสงฆ์จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือและควรมีบทบาทในการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่พระสงฆ์อยู่ในชุมชน ด้วยเหตุผล ๓ ประการ คือ

- ๑) การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ต้องอาศัยปัจจัยสี่ที่ชาวบ้านถวาย
- ๒) สภาพและเหตุการณ์ในสังคมน้อมมีผลเกี่ยวข้องกับการบำเพ็ญปฏิบัติสมณธรรม
- ๓) โดยคุณธรรม คือ เมตตาธรรม พระสงฆ์จะต้องช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในส่วนที่เกี่ยวกับชนบทไทย พระสงฆ์จะมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือพัฒนาชนบท ดังนี้^{๑๒}
 - ๑) สงฆ์ทำหน้าที่สั่งสอนธรรม และส่งเสริมให้ชาวบ้านทำบุญกุศลต่าง ๆ
 - ๒) ศึกษาวาสุโธหรือสมภารวัดทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ผู้ประนีประนอม และบางครั้งทำหน้าที่เยียวยารักษาผู้เจ็บป่วย
 - ๓) สงฆ์เป็นผู้ช่วยส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้าน โดยช่วยขจัดความขัดแย้งของประชาชนในหมู่บ้านได้ เพราะคนโดยส่วนมากเชื่อฟังพระผู้ทรงศีลอยู่แล้ว
 - ๔) สงฆ์ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนเด็กคือที่พ่อแม่หมดความสามารถจะอบรมได้ด้วยตัวองรวมทั้งอนุเคราะห์เด็กกำพร้า
 - ๕) สงฆ์เป็นผู้ช่วยสั่งสอนเทคนิคขั้นพื้นฐาน ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้จากวัด เช่น สถาปัตยกรรม ช่างไม้ ช่างก่ออิฐปูน ช่วยปรับปรุงการเกษตร และการรักษาโรคภัยไข้เจ็บใหม่
 - ๖) สงฆ์เป็นผู้นำที่ไม่เป็นทางการของหมู่บ้าน ทำหน้าที่ช่วยวางแผนแนะนำสนับสนุนงานของชาวบ้าน โครงการพัฒนาต่าง ๆ ในเมืองไทยสำเร็จไปได้นั้นส่วนหนึ่งเป็นเพราะเจ้าหน้าที่รัฐบาลขอความร่วมมือจากชาวบ้าน โดยผ่านพระสงฆ์ซึ่งชาวบ้านเคารพนับถือ
 - ๗) สงฆ์เป็นผู้นำประชาชนในทางวิญญาณเป็นที่พึ่งทางจิตใจ สงฆ์สามารถแก้ปัญหาส่วนตัวของผู้เดือดร้อนใจ
 - ๘) สงฆ์ทำหน้าที่เป็นธรรมทูตและพระธรรมจาริกซึ่งไปเผยแผ่หลักธรรมแก่ชาวบ้านทำให้ชาวบ้านเขาเกิดความรู้สึกรักชาติ ไม่ทำไร่เลื่อนลอย และหันมาเคารพนับถือศาสนา^{๑๓}

^{๑๒} อภิชาติ พันธุเสน, พัฒนาชนบทไทย : สมุทัยและมรรคตอนที่ ๓ ความหวังทางออกและทางเลือกใหม่, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิภูมิปัญญา, ๒๕๓๕), หน้า ๒๐๕ - ๒๐๖.

^{๑๓} รัชนิกร เศรษฐโชติ, สังคมวิทยาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๘), หน้า ๒๔๖ - ๒๔๗.

อย่างไรก็ตาม บทบาทหลักของพระสงฆ์ คือ การให้การศึกษาแก่ประชาชน โดยเฉพาะในด้านการดำรงชีวิตที่อิงชีวิตที่ประเสริฐ ตามหลักการพระพุทธศาสนา เรียกว่า บทบาทของครู แม่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ได้รับการยกย่องจากบุคคลทั่วไปว่าเป็นพระบรมครู ทำหน้าที่ฝึกเทวดาและมนุษย์ได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า เพราะพระองค์ฝึกคนธรรมดาให้เป็นคนดี (กัลยาณชน) และกลายเป็นคนประเสริฐ (อริยชน) ในระดับสูงสุด ดังนั้นบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะครูเป็นบทบาทถาวรตลอดมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน

อีกบทบาทหนึ่งก็คือ การให้คำปรึกษาเป็นเรื่องสำคัญคนในสังคมทุกชั้นโดยทั่วไปมักจะตัดสินใจทำการสิ่งใดได้ยาก ไม่กล้า เกิดความกลัว ฉะนั้นพระสงฆ์จึงต้องทำหน้าที่ช่วยในการตัดสินใจ ให้คำปรึกษาแก่ประชาชนอันเป็นการแสดงออกถึงบทบาทของความเป็นผู้นำด้านภูมิปัญญาพระมหากษัตริย์ จิตตโสภโณ ยังพบว่า “บทบาทของพระสงฆ์ที่ทำอยู่ในปัจจุบันและเห็นได้ชัดเจน ได้แก่ ประการแรก พัฒนาจิตวิญญาณของมนุษย์ด้วยการมีสำนักปฏิบัติธรรมต่าง ๆ ประการสอง ทำหน้าที่ให้การศึกษาทางพระพุทธศาสนาแก่ประชาชน ทั้งระบบปริยัติธรรมแผนกเดิม คือบาลี นักธรรมและมหาวิทยาลัยสงฆ์ ตลอดจนการสื่อสารธรรมทางสื่อมวลชน ประการสุดท้ายการเป็นผู้นำในการพัฒนาชนบทในรูปแบบต่าง ๆ เป็นผู้นำทำเอง เป็นผู้ประสานงาน เป็นผู้ตั้งมูลนิธิเพื่อการศึกษาและพัฒนาชนบทเป็นวิทยากรกระตุ้นให้เกิดการพัฒนา” บทบาทของพระสงฆ์มีความสำคัญต่อชีวิตประจำวันของชาวพุทธต้องมีหน้าที่ดังนี้

๑) ที่พึ่งบวช พระสงฆ์เป็นหนึ่งในรัตนะ ๓ เป็นสิ่งที่เคารพนับถือบูชาสูงสุดในพุทธศาสนา เป็นที่พึ่งทางใจเป็นผู้นำทางจิตใจ ด้วยการพัฒนาหรือยกระดับจิตใจของคนให้สูงขึ้น ด้วยการมีธรรม มีเหตุผลและเข้าสภาพต่าง ๆ ตามความเป็นจริง เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเพื่อหลุดพ้นสามารถเป็นที่พึ่งบวชของพุทธศาสนิกชนชาวบ้าน

๒) สอนธรรม พระสงฆ์นอกจากมีหน้าที่ในการศึกษาและปฏิบัติพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วยังมีหน้าที่สำคัญในการประกาศเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอน เป็นหน้าที่โดยตรงที่พระสงฆ์จะสอนธรรมให้เป็นธรรมทาน เทศนาสั่งสอนอบรมประชาชนทุกชั้นทุกเพศทุกวัยให้เกิดศรัทธาสาธะความเชื่อความเลื่อมใส บังชี้ให้รู้บาปบุญคุณและโทษ ความเลื่อม เหตุแห่งความเลื่อม ความเจริญและเหตุแห่งความเจริญ ให้เข้าใจและให้เห็นจริง แนะนำให้ละเว้นความชั่ว หันมาประพฤติดีมีเมตตา สัจจะ กตัญญูกตเวที หิริ โอตตปปะ สีล ๕ เป็นต้น

๓) นำปฏิบัติ พระสงฆ์เมื่อศึกษาเข้าใจในธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าแล้ว จะต้องปฏิบัติปฏิบัติข้อตรง ปฏิบัติถูกต้อง และปฏิบัติชอบ ในธรรมวินัยที่ได้ศึกษาอบรมมาเป็นอย่างดี โดยการรักษาศีล ๒๒๗ อย่างเคร่งครัด ปฏิบัติอภิสมาจารสำรวมอินทรีย์ และการสร้างคุณธรรมต่าง ๆ ที่

แสดงเป็นแบบอย่างการครองชีวิต เช่น สัน โศภ มีเมตตา สัจจะ ให้เกิดขึ้น อันเป็นตัวอย่างให้แก่ประชาชนประพฤติปฏิบัติตาม

๔) พัฒนา พระสงฆ์สามารถทำหน้าที่ ช่วยเหลือดำเนินการและให้คำปรึกษาชุมชนหรือชาวบ้านและที่สำคัญ การพัฒนาในสถานที่วัด รั้วกำแพง อาคารและสิ่งก่อสร้างการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่น่าอยู่ให้ร่มรื่นเป็นธรรมชาติ และการพัฒนาต้องสอดคล้อง และถูกต้องตามพระธรรมวินัยและพัฒนาหมู่บ้าน เป็นผู้นำชาวบ้านสร้างสรรค์พัฒนาสิ่งจำเป็นสำหรับชาวบ้านและประชาชนทั่วไป โดยการชักชวนให้ร่วมกลุ่มร่วมแรงร่วมใจและร่วมทุนสร้างกองทุนประจำหมู่บ้าน หรือการสร้างถนนภายในหมู่บ้าน ชุดกุ คลองส่งน้ำ ท่อระบายน้ำ สร้างสุขาตลา สวนสุขภาพ เป็นต้น

๕) ปรีกษาคี พระสงฆ์เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีเป็นที่เชื่อถือศรัทธามากและมีสถานที่อยู่แน่นอนสำหรับสังคมไทย เป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ และให้คำปรึกษาในด้านศาสนพิธี ความรู้วิชาทางด้านจิต ช่วยแก้ปัญหาของสังคมชาวบ้าน เมื่อชาวบ้านมีปัญหาชีวิต และครอบครัว

๖) มีส่วนช่วยสังคม การช่วยสังคมของพระสงฆ์ ไม่ว่าจะด้านเศรษฐกิจ สอนรู้จักขยันหมั่นเพียร สอนให้รู้จักเก็บออมรู้จักประหยัด สอนให้สัน โศภ ด้านการปกครอง เป็นแบบอย่างที่ดีในการบริหารกิจกรรมคณะสงฆ์ให้อยู่ในกรอบแห่งพระธรรมวินัย ช่วยพัฒนาจิตใจของประชาชน ชาวบ้านกลุ่มหรือเผ่าต่าง ๆ ให้เป็นพลเมืองดีมีศีลธรรม ลดปัญหาเหล่านี้ พระสงฆ์จะมีความเข้าใจและสามารถเป็นแบบอย่างที่ดี สามารถมีส่วนช่วยในด้านการศึกษาของชาติ ให้การศึกษาแก่คนยากจนพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นครูสอนเป็นศูนย์กลางของการศึกษาชุมชน เป็นต้น^{๓๔} และพระสงฆ์เป็นองค์ประกอบหลักของสถาบันพระพุทธศาสนา เพราะเป็นผู้ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง เป็นผู้ที่ทำให้พระพุทธศาสนาหยั่งรากฝังลึกลงในสังคมจนเป็นสถาบันสำคัญหนึ่งของสังคม เมื่อศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบของความเป็นสถาบันทางศาสนา องค์ประกอบที่มีความสำคัญยิ่ง คือ วัดและพระสงฆ์มีอิทธิพลและบทบาทต่อวิถีชีวิตของประชาชนมาก เพราะวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางทางจิต ศีลธรรม และพฤติกรรมต่าง ๆ^{๓๕}

^{๓๔}คุณ โทจันทร์, บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนา, (ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๒๕), หน้า ๑๐๐ - ๑๑๗.

^{๓๕}พินิจ ลาภานานนท์, บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕), หน้า ๓๐.

พระสงฆ์นอกจากจะเป็นที่เคารพของชาวบ้านในชุมชนแล้วยังนับว่าเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าในการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม หากนักวิชาการนำความรู้ ภูมิปัญญาและแรงงานมาใช้ อย่างถูกต้อง จะช่วยเสริมสร้างความเจริญอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ขออันเชิญมา ณ ที่นี้ “การใช้หลักวิชาและความคิดริเริ่มสร้างงานที่อาจดูไม่ใหญ่โตนัก แต่ประสิทธิภาพสูงและอำนวยความสะดวกโดยตรงได้มาก โดยการนำเอาทรัพยากรตามธรรมชาติ ความรู้ ความสามารถ ตลอดจนแรงงานของคนส่วนใหญ่ให้ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วยและให้เกิดความเสียหายหรือสูญเปล่าน้อยที่สุด การสร้างความเจริญในลักษณะนี้ จะช่วยสร้างความเจริญของกิจการส่วนรวมได้แน่นอน”^{๑๖}

บทบาทพระสงฆ์ในสังคมไทย เป็นงานที่พระสงฆ์จะทำได้โดยตรงก็คือ การสงเคราะห์ทางจิตใจ ส่วนสงเคราะห์ทางวัตถุจะทำได้โดยทางอ้อมด้วยการแนะนำชักจูงผู้อื่นให้กระทำหรือนำสิ่งของหรือบริการที่ได้รับจากผู้อื่นมาเฉลี่ยแบ่งปันให้เป็นประโยชน์กว้างขวางออกไป โดยการสงเคราะห์นั้นต้องคำนึงถึงความเหมาะสมตามกาลเทศะ บทบาทของพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ชุมชน ตามแนวความคิดของพระราชาคณะ ประกอบด้วย การให้คำแนะนำทางจิตใจ เป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตต่าง ๆ

๑) การเป็นที่พึ่งให้ความร่มเย็นทางจิตใจและด้วยความประพฤตินี้เป็นตัวอย่าง ตลอดจนสถานที่วัดที่สงบร่มเย็นเป็นองค์ประกอบสำหรับการหล่อเลี้ยงจิตใจของสังคมอย่างหนึ่ง

๒) การให้คำแนะนำปรึกษาด้านอื่น ๆ เท่าที่ทำได้ เช่น ในทางวิชาการ เป็นต้น ที่ผู้ปรึกษาสะดวกใจ และสนิทใจ

๓) ในสังคมที่จะพัฒนา เมื่อชาวบ้านยังไม่พร้อมที่จะช่วยตนเอง ถ้าได้พระผู้นำท้องถิ่นที่มีโอกาสเตรียมตัวพร้อมเป็นศูนย์กลางจะเป็นผู้นำชี้ช่องทางในการนำท้องถิ่นให้ได้รับความเจริญใหม่ ๆ ได้ บทบาทนี้อาจจะประกอบด้วยการเสนอแนะให้คิดริเริ่มว่า ในท้องถิ่นนั้นมีอะไรที่จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น แล้วเป็นศูนย์รวมชักชวนประชาชนมาทำงานนั้น หรืออาจเป็นที่ปรึกษาที่ชาวบ้านมาขอความเห็นว่าจะทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ขึ้นในท้องถิ่นจะควรหรือไม่ควร

^{๑๖}สุลักษณ์ ศิวรักษ์, ศาสนากับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : พาสีโก, ๒๕๒๔), หน้า

๔) การสงเคราะห์ทางจิตใจเป็นสิ่งสำคัญในทางศาสนาและยังเป็นสิ่งจำเป็นอยู่สำหรับประชาชนทั่วไป แม้ที่เป็นพระพุทธรศานิกชนในฐานะเป็นเครื่องปลอบประโลมใจ สืบเนื่องมาจากความเร้นลับของชีวิต อย่างที่บางท่านเรียกว่า การบำรุงขวัญ ได้แก่ บทบาทประเภทพิธีกรรมต่าง ๆ^{๓๓} บทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือสังคมว่ามีอยู่ ๒ เรื่องแนะนำให้ทำ ได้แก่ การแนะนำสั่งสอนให้ประชาชนได้ปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา การทำให้ดูเป็นการแสดงแบบอย่างการครองชีวิตอย่างสันโดษ มีเมตตา สัจจะ หิริ โอตตัปปะ

ส่วนบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนควรปฏิบัติดังนี้

๑) เป็นผู้นำทางจิตใจ ศรัทธาและปัญญา เนื่องจากความเจริญทางวัตถุและความรวดเร็วของข้อมูล ข่าวสาร พุทธรศานิกชนขาดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา ไม่มีหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ไม่มีศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง พระสงฆ์จึงควรเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชนและชุมชน เพื่อยกระดับจิตใจของประชาชนด้วยหลักธรรมคำสั่งสอนทางศาสนาให้สามารถมีชีวิตอย่างเป็นสุขมีศรัทธา และปัญญาที่ถูกต้อง

๒) พัฒนาจิตใจของประชาชน ด้วยกระบวนการให้การศึกษอบรมและส่งเสริมประชาชนให้เกิดสุขภาพจิตที่ดี มีสรรณภาพจิตใจที่เข้มแข็ง มีความเอื้ออาทรต่อ บุคคล ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ

๓) ส่งเสริมการศึกษาของเยาวชนและประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น โรงเรียนพระปริยัติธรรม โรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในวัด ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด รวมทั้งการจัดให้วัดเป็นอุทยานการศึกษา เป็นแหล่งความรู้แก่เยาวชน และประชาชน

๔) ส่งเสริมศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย ต่อเนื่องยาวนานแต่โบราณกาล แต่ในปัจจุบันการไหลบ่าทางวัฒนธรรมจากต่างประเทศ ทำให้เกิดผลเสียต่อวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ พระสงฆ์จึงควรปลูกจิตสำนึกแก่ประชาชนทางด้านการสร้างจิตสำนึกในการเป็นศาสนาประจำชาติของพุทธศาสนาจิตสำนึกในหน้าที่ของพุทธรศานิกชน และจิตสำนึกในการศึกษาอบรมปฏิบัติธรรมให้เป็นผู้ดี ผู้รู้ และผู้เบิกบานอยู่เสมอ

๕) ให้การสงเคราะห์แก่ผู้ประสบความทุกข์ยากและเดือดร้อน ในฐานะที่วัดเป็นส่วนหนึ่งในโครงการของสังคมชุมชน เมื่อประชาชนประสบความทุกข์ยากเดือดร้อนพระสงฆ์จึงควรให้การสงเคราะห์แก่ผู้ประสบความทุกข์ยากเท่าที่จะสามารถทำได้โดยการให้ธรรมะ คำปรึกษา แนะนำ และการให้กำลังใจ

^{๓๓}อนันต์ วิริยะพินิจ, บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนความเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๔๕ - ๔๖.

๖) ช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน พระสงฆ์ควรมียุทธวิธีในการแก้ไขปัญหาของชุมชนตามความสามารถ โดยทำเป็นขั้นตอน มีการวางแผนตามหลักอริยสัจสี่ของพระพุทธเจ้า คือ ต้องรู้ทุกข์ รู้สภาพของทุกข์ก่อนว่ามีอะไรบ้าง รู้สมุทัย รู้สาเหตุแห่งทุกข์ รู้นิโรธ ทางแห่งการดับทุกข์และรู้มรรค วิธีที่จะดับทุกข์

๗) ช่วยพัฒนาชุมชนให้เป็นแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง โดยเป็นแกนนำร่วมกับผู้นำชุมชนและชาวบ้าน พัฒนาชุมชนตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง คือ การพัฒนาด้านจิตใจ การพัฒนาด้านสังคม และการพัฒนาเศรษฐกิจของประชาชน

ดังนั้นจึงถือว่า “พระสงฆ์จะต้องพยายามสร้างเครือข่ายประสานงานและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคณะสงฆ์ให้เป็นชุมชนหรือกลุ่มเพื่อที่จะทำให้สังคมหรือชุมชนรอบข้างยอมรับ จึงจะทำให้การสร้างชุมชนนั้นมีการเรียนรู้ องค์ความรู้ ซึ่งเป็นบทบาทที่จะต้อง ชี้นำทางในการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นด้านแนวความคิด แนะนำ สั่งสอน เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณ อันเป็นการชักนำแนวทางไปสู่การพัฒนาสังคม ชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ ทางด้านเศรษฐกิจ เพราะคณะสงฆ์มีการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์สามัคคีกันดีเป็นรูปแบบแล้ว ระบบการจัดการ การบริหารชุมชน การปกครองก็เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาสังคมกลุ่มย่อย ๆ ไปสู่การพัฒนาสังคมขนาดใหญ่ขึ้น”^{๑๖}

พระสงฆ์และวัดเป็นแหล่งรวมความรู้ภูมิปัญญาเก่า พระและวัดเป็นศูนย์กลางของการศึกษาความรู้และภูมิปัญญาตามประเพณีได้อย่างดี พระและวัดสามารถจัดการสอน การอ่าน เอกสารโบราณ ซึ่งเขียนด้วย “ตัวเมือง” หรือ “ตัวธรรม” ได้เป็นอย่างดีไม่ว่าจะเป็นพระหรือวัดในเขตชุมชนและเมือง พระและวัดสามารถมีบทบาทและตอบสนองความต้องการความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมไทยได้เป็นอย่างดี เพียงแต่พระต้องมีความปรารถนาที่จะทำเช่นนั้น จำเป็นต้องสร้างเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นจริงเกิดขึ้นแก่องค์กรคณะสงฆ์ กล่าวคือ พระและวัดต้องไม่ถูกกั้นออกไปจากเป็นสมบัติของรัฐแต่เพียงอย่างเดียว ชาวบ้านต้องรู้สึกได้ว่า “พระและวัดมีบทบาทสำคัญในชีวิตของตน เพราะชีวิตของชาวบ้านไม่ว่าในเขตชนบทหรือเขตเมือง ก็ล้วนเกี่ยวพันอยู่กับพระและวัดเสมอ ไม่ว่าแสวงหาความสบายใจจากพิธีกรรมเท่านั้น แต่เกี่ยวข้อง

^{๑๖} อภิชาติ พันธเสน, พัฒนาชนบทไทย : สมุทัยและมรรคตอนที่ ๓ ความหวังทางออกและทางเลือกใหม่, อ่างแล้ว, หน้า ๒๐๖.

ไปถึงด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม หรือแม้แต่การสร้างพลังต่อรองทางการเมือง พระและวัดเคยมีบทบาทและสถานเช่นนี้มาก่อนวัฒนธรรมไทยโบราณ^{๘๕}

พระภิกษุกับวัดยังต้องรับภาระหน้าที่ในการช่วยเหลือสังคม และทางราชการอยู่ตลอดไป สถาบันแห่งนี้จึงอำนวยประโยชน์ต่อการปกครองและการบริหารของไทยอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประชาชนแถบชนบทที่ยังรับบริการจากรัฐบาลได้ไม่ทั่วถึง ซึ่งมีจำนวนกว่า ๕๐ เปอร์เซ็นต์ นอกจากนั้น “บทบาทของพระสงฆ์นั้นจะต้องมองเห็นวัตถุประสงค์และหน้าที่ของตนเองให้ชัดเจนจะต้องสร้างชุมชนสงฆ์ให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งนำทิศทางการพัฒนาที่ถูกต้องให้แก่สังคมส่งเสริมการเข้มแข็งของชุมชน แก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธีอนุรักษ์สิ่งแวดลอม”^{๘๖}

๒.๒.๓ บทบาทของพระสงฆ์กับโครงการพัฒนา

ปัจจุบันนี้มีโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่พระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาหลายโครงการ ดังนี้^{๘๗}

๑) โครงการอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.)

จัดตั้งขึ้นตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้พระสงฆ์นำหลักธรรมเข้าไปอบรมสั่งสอนประชาชนเพื่อขจัดปัญหาความสับสน อันจะส่งผลให้สังคมสงบร่มเย็นและให้พระสงฆ์ในชนบทได้มีบทบาทและเป็นแกนนำในการส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยการพัฒนาท้องถิ่นระดับตำบลลงสู่หมู่บ้านเพื่อทำให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น

๒) โครงการพระธรรมทูต

เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๗ อยู่ภายใต้ระเบียบกองงานพระธรรมทูต โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้พระสงฆ์ไปประกาศหลักธรรมคำสั่งสอนทั้งในและนอกประเทศให้ประชาชนมีความเข้าใจในหลักธรรม ปรับปรุงแนวทางส่งเสริมเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน ส่งเสริมพัฒนาเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ให้สามารถ

^{๘๕} นิธิ เอียวศรีวงศ์, มองอนาคต, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิภูมิปัญญา, ๒๕๓๗), หน้า ๑๑๘ - ๑๑๙

^{๘๖} ประเวศ วะสี, หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิซีเมนต์ไทย, ๒๕๓๕), หน้า ๗๕.

^{๘๗} กรมการศาสนา, คู่มือพัฒนาวัดอุทยานการศึกษาในวัด ลานวัด ลานใจ ลานกีฬา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๓๑ - ๓๓.

ปฏิบัติการกิจในด้านเผยแผ่หลักธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพตลยตจนส่งเสริมให้พระสงฆ์ในการช่วยเหลือและพัฒนาสังคมมากขึ้น

๓) โครงการพระธรรมจาริก

จัดตั้งขึ้นภายใต้ระเบียบพระธรรมจาริก พ.ศ. ๒๕๒๕ (กรมศาสนาปรับปรุง ๒๕๓๔) ได้รับความร่วมมือจากกรมประชาสัมพันธ์ โดยมีจุดประสงค์ให้พระสงฆ์ได้พัฒนาจิตใจชาวเขาและชาวไทยพื้นราบในถิ่นทุรกันดาร ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยประสานงานกับราชการ เพื่อให้ชาวเขาได้รับรู้ถึงความห่วงใยเอาใจใส่ของรัฐบาล เพื่อสร้างความสำนึกความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางด้านชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และเพื่อสนับสนุนนโยบายด้านความมั่นคงแห่งชาติ ทั้งทางตรง และทางอ้อม^{๔๒}

๔) โครงการพระจริยานิเทศ

เริ่มโครงการมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๑ โดยได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยของคณะสงฆ์ทั้งสองแห่ง ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีนักวิชาการทางศาสนาประจำถิ่นเพื่อเป็นที่รวมสถิติข้อมูลและการแก้ปัญหาศาสนาและเพื่อเป็นหน่วยสาธิตพิธีกรรมทางศาสนาในถิ่นนั้นๆ ให้เป็นไปตามนโยบายของทางราชการและของทางคณะสงฆ์อันเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยเร่งรัดพัฒนากิจกรรมทางด้านศาสนา และสนับสนุนการศึกษาของคณะสงฆ์ระดับต่าง ๆ ให้เจริญยิ่งขึ้นไป^{๔๓}

๕) โครงการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน

มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเด็กและเยาวชนเข้าสู่พระพุทธศาสนาและได้รับการอบรมบ่มนิสัยแต่ยังเยาว์ ในระหว่างปิดภาคเรียนฤดูร้อน

๖) โครงการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด

จุดประสงค์เพื่อให้วัดได้มีบทบาทช่วยเหลือสังคม ด้วยการช่วยเหลือดูแลเด็กที่พ่อแม่มีภาระต้องออกไปประกอบอาชีพนอกรบ้าน ทำให้ไม่สามารถดูแลบุตรหลานของตนเองได้ ผลประโยชน์ที่ตามมาคือ เด็ก ๆ ได้รับการปลูกฝังให้มีจิตใจยึดมั่นอยู่ในศาสนาได้รับการอบรมให้เป็นผู้มีศีลธรรมจริยธรรมตั้งแต่ยังเล็ก ๆ

^{๔๒}กรมประชาสัมพันธ์, ระเบียบคณะพระธรรมจาริกว่าด้วยการบริหารโครงการพระธรรมจาริก, (กรุงเทพมหานคร : นิตนารการพิมพ์, ๒๕๓๔), หน้า ๒ - ๓.

^{๔๓}เฉลิม อุกฤษณ์, "การศึกษามบทบาทพระภิกษุในการพัฒนาชุมชน", วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๑๕, ภาคผนวก.

๗) โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

จุดประสงค์เพื่อให้เยาวชนได้มีที่ศึกษาอบรมความรู้เพิ่มเติมทางศาสนาในวันหยุดและได้รับการปลูกฝังศีลธรรมจริยธรรมให้เป็นคนมีคุณธรรมประจำใจมีจิตสำนึกรับผิดชอบมองเห็นคุณค่าของศาสนาและนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาช่วยเสริมการเรียนรู้ของตนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น สามารถนำหลักธรรมประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำได้อย่างเหมาะสม

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

๒.๓.๑ ความหมายของการพัฒนา

ความหมายของคำว่า “พัฒนา” ในภาษาไทย มาจากคำว่า “วฑฺฒน” ในภาษาบาลีและ “วทรน” ในภาษาสันสกฤต แปลว่า ความเจริญ^{๔๔} และการพัฒนา คือ การคุ้มครอง การเปลี่ยนแปลงให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมประการหนึ่ง การสร้างสรรค์สิ่งที่ดีที่สุดที่เราต้องการให้เกิดขึ้นในปริมาณที่เพียงพอ^{๔๕} และการพัฒนา คือความเจริญก้าวหน้าโดยทั่ว ๆ ไป เช่น การพัฒนาหน่วยงานชุมชนหรือประเทศ คือ การทำให้สิ่งเหล่านั้นดีขึ้น เจริญขึ้นสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ได้ดียิ่งขึ้นหรืออาจจะกล่าวได้ว่า “การพัฒนา” เป็นกระบวนการของการเคลื่อนไหวจากสภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจ การพัฒนาเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอไม่หยุดนิ่ง^{๔๖}

หรือการพัฒนา หมายถึง กระบวนการ (Process) ในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของกลุ่มบุคคลเป้าหมายให้เกิดความเสมอภาคและการกระจายอย่างเป็นธรรมทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนน้อยที่สุด ทั้งนี้กระบวนการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาสามารถที่จะกำหนดทิศทางของการเปลี่ยนแปลงได้อย่างบังเกิดผล^{๔๗}

สนธยา พลศรี ได้สรุปแนวคิดของนักวิชาการต่าง ๆ ที่กล่าวความหมายของการพัฒนาได้ว่า

๑) การทำให้ดีขึ้น เจริญขึ้น ก้าวหน้าขึ้น โดยไม่หยุดนิ่ง

^{๔๔}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๔๒, อ้างแล้ว, หน้า ๕๘๐.

^{๔๕}พระธรรมญาณมุนี, บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาท้องถิ่น, เอกสารประกอบการประชุมพระสังฆาธิการและผู้นำประจำปี ๒๕๒๓ อำเภอท่าม่วง จังหวัดชลบุรี, หน้า ๒๕. (อัครดำเนิน).

^{๔๖}สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๓.

^{๔๗}ดิเรก ฤกษ์ห่วย, การพัฒนาชนบท : เน้นการพัฒนาสังคมและแนวความคิดความจำเป็นพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์, ๒๕๒๔), หน้า ๒.

- ๒) การเปลี่ยนแปลงจากสภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจอย่างมีระบบ
 - ๓) การกระจายรายได้ของบุคคลในชุมชน
 - ๔) กระบวนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง
 - ๕) กระบวนการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชนบททั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคม
 - ๖) กระบวนการจัดองค์การทางสังคมที่มีสมรรถภาพดีกว่า
 - ๗) การปรับปรุงระบบสังคมให้ทันสมัย
 - ๘) การเพิ่มขีดความสามารถของสังคมอย่างสูงสุด
 - ๙) การเปลี่ยนแปลงในระบบทั้งคุณภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อม
 - ๑๐) การเปลี่ยนแปลงที่มีทิศทางหรือวางแผนไว้ล่วงหน้า
 - ๑๑) การสร้างความเสมอภาคทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและระหว่างชุมชนต่าง ๆ
 - ๑๒) การปรับปรุงเงื่อนไขต่าง ๆ ที่สังคมไม่พึงปรารถนา^{๔๔}
- จากความหมายข้างต้นอาจแบ่งแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาออกได้ ๔ กลุ่มตามแนวความคิด ได้ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ มีความคิดเห็นว่าการพัฒนา หมายถึง ความเจริญเติบโต (Growth) คือ เป็นการเพิ่มของผลผลิตซึ่งกระทำโดยระบบสังคมร่วมกับสิ่งแวดล้อม เช่น การผลิตข้าวเพิ่มขึ้น การสร้างถนน สะพาน เขื่อน เป็นต้น

กลุ่มที่ ๒ มีความคิดเห็นว่าการพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงระบบกระทำการ เช่น มีการเปลี่ยนแปลงระบบสังคม ระบบการเมือง และระบบบริหาร

กลุ่มที่ ๓ มีความคิดเห็นว่าการพัฒนาเป็นการเน้นถึงวัตถุประสงค์หลักถ้าเป็นการบริหารด้วยวัตถุประสงค์ (Management by objectives) คือ การทำงานที่มุ่งวัตถุประสงค์เป็นหลัก กล่าวคือ การพัฒนาต้องเป็นตามวัตถุประสงค์ และความต้องการที่ได้รับความเห็นชอบหรือการสนับสนุนจากบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง

กลุ่มที่ ๔ มีความคิดเห็นว่าการพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงโดยการวางแผนเพื่อไปใช้ในการดำเนินการเพื่อกำหนดหรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาจึงเป็นการวางแผนเพื่อหามาตรการให้หลุดพ้นจากความทุกข์ยากที่ไม่พึงปรารถนา โดยการชักชวนหรือกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมของประชากรเป้าหมาย โดยโครงการที่วางขึ้นนั้น เพื่อปฏิบัติการให้บรรลุผลตามเป้าหมายด้วยกลวิธีการทำงานพัฒนาต่าง ๆ

^{๔๔} สันธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, อ่างแล้ว, หน้า ๘.

๒.๓.๒ ความหมายของชุมชน

ชุมชน คือ “กลุ่มชนซึ่งรวมกันอยู่โดยมีความรู้สึกผูกพันกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งจะทำให้เกิดการปฏิบัติระหว่างกันมีความสัมพันธ์ระหว่างกันและการรวมกันอยู่ในเขตนั้น”^{๔๕} หรือชุมชน คือ “หมู่ชนกลุ่มคนที่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยในอาณาเขตบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน มีความรู้สึกผูกพันกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จะโดยอาศัยหลักผูกพันในทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์หรือศาสนาเดียวกัน ก็ตามที่ทำให้แต่ละคนมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนนั้น ๆ”^{๔๖} “และมีการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ หลายด้านร่วมกัน”^{๔๗} เพื่อสนองความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกชุมชน”^{๔๘} “เป็นหน่วยทางสังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มต่าง ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน เช่น ครอบครัวหลาย ๆ ครอบครัว โรงเรียน วัด ร้านค้า โรงงาน ฯลฯ รวมกันเป็นหมู่บ้านเป็นเมือง”^{๔๙}

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงสรุปความหมายของชุมชนได้ว่าชุมชน หมายถึง กลุ่มบุคคลหลาย ๆ กลุ่มมารวมกันอยู่ในอาณาเขต และภายใต้กฎหมายหรือข้อบังคับเดียวกัน มีการสังสรรค์กัน มีความใส่ใจร่วมกันและมีผลประโยชน์คล้าย ๆ กันและมีแนวพฤติกรรมเป็นอย่างเดียวกัน เช่น ภาษานับธรรมเนียมประเพณีหรืออีกอย่างหนึ่งก็คือ มีวัฒนธรรมร่วมกันนั่นเอง

๒.๓.๓ ความหมายของการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชน คือ การเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของชุมชนจากสภาพที่เป็นจริงอยู่ (สภาพที่ไม่พึงปรารถนา ไม่ดีงาม) ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ (สภาพที่พึงปรารถนาที่ดีงามหรือเจริญ) กล่าวคือเป็นการจูงใจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชน เพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพของส่วนประกอบต่าง ๆ ในชุมชน จากสภาพที่ไม่พึงปรารถนาไปสู่สภาพที่พึงปรารถนาอันเป็นเป้าหมายที่ชุมชนตั้งไว้ การพัฒนาชุมชนซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงชุมชน โดยมีการวางแผน (Planned

^{๔๕} สุวิทย์ ยิ่งวรพันธ์, พัฒนาชนบทในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๑), หน้า ๕๑.

^{๔๖} จีรพรรณ กาญจนจิตรรา, การพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๐), หน้า ๒๐.

^{๔๗} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, อ้างแล้ว, หน้า ๒๐.

^{๔๘} สุวิทย์ ยิ่งวรพันธ์, พัฒนาชนบทในประเทศไทย, อ้างแล้ว, หน้า ๕๓.

^{๔๙} จำนง อติวัฒนสิทธิ์, สังคมวิทยาศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา, ๒๕๓๓), หน้า ๒๐.

community change)^{๔๔} ลักษณะการพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนาคนให้มีความสามารถในการคิด ตัดสินใจ การกระทำ การรับผิดชอบร่วมกันในการดำเนินกิจการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาตนเองและชุมชนรวม^{๔๕} และยังเป็นกระบวนการ (Process) ทำงานอย่างหนึ่งและเป็นกลยุทธ์ ๆ หนึ่ง (Strategy) ซึ่งมีจุดหมายปลายทางสูงสุดอยู่ในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ และคุณธรรม

ทองคุณ หงส์พันธ์ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชน (Community development) ไว้ ๔ ลักษณะ คือ

- ๑) การพัฒนาชุมชน คือ การสร้างสรรค์ความเจริญ และยับยั้งความเสื่อมของชุมชน
- ๒) การพัฒนาชุมชนเป็นการสร้างชุมชนให้เจริญ โดยอาศัยกำลังความรู้และความสามารถของประชาชน และความช่วยเหลือของรัฐบาลร่วมกัน
- ๓) การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการที่มุ่งชักจูง และส่งเสริมประชาชนให้มีความกระตือรือร้นสนใจที่เข้าร่วมมือดำเนินการปรับปรุงการทำการมาหากิน และสร้างความเจริญให้กับท้องถิ่น

๔) การพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนากำลังความคิด และความสามารถของประชาชนในการทำงานร่วมกัน ระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐบาลกับประชาชนและระหว่างประชาชนด้วยกันเพื่อปรับปรุงตนเองและชุมชนไปสู่ความเจริญทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา อนามัยและขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมอันจะนำไปสู่ความมั่นคงของชาติและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย^{๔๖}

จากแนวทางดังกล่าวสรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการ (Process) อันเป็นทั้งวิธีการ (Method) และยังเป็นทั้ง โครงการหรือแผนงาน (Program) อีกทั้งขบวนการ (Movement) อยู่ในตัวเสร็จ ซึ่งในหลักการดังกล่าว ก็เพื่อการพัฒนาให้คนในชุมชนมีคุณภาพ คุณธรรมในการดำรงชีวิตอยู่ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมืองการปกครองสังคมด้วยกัน

^{๔๔} สัณญา สัณญาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓), หน้า ๑๐.

^{๔๕} วิรัช เตียงหงษากุล, หลักการพัฒนาชุมชน บทบาทของสถาบันการศึกษากับการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๓.

^{๔๖} ทองคุณ หงส์พันธ์, แนวคิด ทฤษฎีและการปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์, ๒๕๔๑), หน้า ๓๑.

๒.๓.๔ จุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชน

ในการพัฒนาชุมชนเป็นงานที่ดำเนินแบบต่อเนื่องและค่อยเป็นค่อยไปโดยอาศัยหลักความต้องการและการริเริ่มจากประชาชนเป็นหลักเพื่อว่าผลที่ได้รับจะเป็นการแน่นอนและถาวรต่อไป จึงได้มีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ ดังนี้

๑) มุ่งที่จะเปลี่ยนทัศนคติของประชาชน จากสภาพหรือสถานการณ์อันเก่าแก่ให้หันมาสนใจและทำความเข้าใจกับสถานการณ์ในปัจจุบัน เพื่อจะได้เป็นผู้ที่ทันต่อเหตุการณ์และมีความคิดก้าวหน้าต่อไป

๒) มุ่งที่จะให้ประชาชนมีความสำนึก ในการที่ตนเป็นสมาชิกของชุมชนรู้จักร่วมแรงร่วมใจกันแก้ไขปัญหาและความเป็นอยู่ของชุมชน เพื่อความเจริญของตนเอง และชุมชน

๓) มุ่งที่จะให้ประชาชนมีความรับผิดชอบ รู้จักรับผิดชอบในการทำงานกิจกรรม รับผิดชอบในการดำเนินงาน รับผิดชอบต่อตนเอง ต่อชุมชน และต่อประเทศชาติในที่สุด

๔) มุ่งที่จะให้ประชาชนรู้จักช่วยตนเอง มีความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาของชุมชน มีความคิดริเริ่มและปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยรัฐบาลจะเข้าช่วยเหลือเมื่อเกินขีดความสามารถของประชาชนที่จะร่วมมือกันทำเอง^{๔๓}

จากความมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชน สรุปได้ว่า เป็นความมุ่งหมายให้ประชาชนที่อยู่ในชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ โดยมีการศึกษาเป็นพื้นฐาน พัฒนาคุณธรรม นำผลผลิตจากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด พัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการพัฒนาที่ยั่งยืนก็คือ การพัฒนาคนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและส่งเสริมสิ่งแวดล้อมให้ดี จุดมุ่งหมายของการพัฒนาก็จะยั่งยืนต่อไป

๒.๓.๕ ปรัชญาของการพัฒนาชุมชน

จิรพรรณ กาญจนจิตรา ได้อธิบายไว้ว่า “ปรัชญาของการพัฒนาชุมชน ไว้ว่า การดำเนินงานพัฒนาชุมชนนั้น ถือว่าพลังสำคัญที่จะบันดาลให้งานบรรลุผลสำเร็จความมุ่งหมายนั้นมาจากประชาชน โดยเชื่อว่าประชาชนทุกคนไม่ว่าจะยากดีมีจนต่ำต้อยหรือด้อยการศึกษาเพียงใด ก็ยังมีพลังและความปรารถนาที่จะปรับปรุงวิถีการดำรงชีวิตของคนให้มีมาตรฐานสูงขึ้น การกระตุ้นเตือนและค้ำชูเพียงพลังดังกล่าว จะเป็นผลให้มีการขุดค้นและนำเอาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนชนบทไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เพื่อการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ชุมชนในทุกด้านพร้อม ๆ กัน ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนจึงยึดถือ

^{๔๓}สุเทพ เชาวลิต, หลักการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โอเคียนส์โตร์, ๒๕๒๔), หน้า ๒๓ - ๒๔.

ว่าถ้าประชาชนได้บรรลุถึงความปรารถนาหรือความสุขในชีวิตได้มากเท่าใดก็ยังคงเป็นสิ่งที่ดีงามเท่านั้น และการช่วยเหลือในลักษณะนี้ถือว่าเป็นหน้าที่ของเพื่อนมนุษย์ในสังคมด้วยกัน”^{๕๕}

พัฒนา บุญยรัตพันธุ์ ได้กล่าวถึงเรื่องปรัชญาของการพัฒนาชุมชนไว้ ๕ ประการ คือ

๑) บุคคลแต่ละคนย่อมมีความสำคัญและมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนกัน จึงมีสิทธิอันพึงได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรม และอย่างบุคคลมีเกียรติ ในฐานะที่กำหนดวิถีการดำรงชีวิตของตนไปในทิศทางที่ตนต้องการ

๒) บุคคลแต่ละคนย่อมมีสิทธิและสามารถที่จะกำหนดวิถีการดำรงชีวิตของตนไปในทิศทางที่ตนต้องการ

๓) บุคคลแต่ละคนถ้าหากมีโอกาสแล้วย่อมมีความสามารถที่จะเรียนรู้เปลี่ยนแปลงทัศนคติประพฤติกปฏิบัติและพัฒนาขีดความสามารถให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมสูงขึ้นได้

๔) มนุษย์ทุกคนมีพลังในเรื่องความคิดริเริ่ม ความเป็นผู้นำ และความคิดใหม่ ๆ ซึ่งซ่อนเร้นอยู่และพลังความสามารถเหล่านี้สามารถเจริญเติบโต และนำออกมาใช้ได้ถ้าได้รับการพัฒนา

๕) การพัฒนาพลังและขีดความสามารถของชุมชนในทุกด้านเป็นสิ่งที่ดีที่พึงปรารถนาและมีความสำคัญยิ่งต่อชีวิตของบุคคล ชุมชน และรัฐ^{๕๖}

ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าปรัชญาของการพัฒนาชุมชนตั้งอยู่บนรากฐานอันมั่นคงแห่งความศรัทธาในตัวเองว่าเป็นทรัพยากรที่มีความหมายและสำคัญที่สุด มนุษย์ทุกคนมีความสามารถที่จะพัฒนาตัวเองให้ดีขึ้นถ้ามีโอกาส การพัฒนาทั้งหลายจะปราศจากผลสิ้น ถ้าหากมองข้ามในเรื่องการพัฒนาบุคคลแต่ละคนให้มีทัศนคติถูกทางและมีขีดความสามารถสูงขึ้นอีกประการหนึ่งการพัฒนาชุมชนก็คือ ความศรัทธาในเรื่องความยุติธรรมของสังคม การมุ่งขจัดความขัดแย้งและความเกลียดชังต่อกันสูงที่เห็นได้ชัดในหมู่มวลชนนั้นเป็นเรื่องที่อารยสังคมพึงยึดมั่น ประการสุดท้ายความไม่รู้จักความดีดั่งและการใช้กำลังบังคับ เป็นอุปสรรคที่สำคัญยิ่งต่อความสำเร็จของการพัฒนา และความเจริญรุ่งเรืองจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยวิธีการให้การศึกษาเท่านั้น การให้การศึกษาและให้โอกาสจะช่วยดึงพลังซ่อนเร้นในตัวคนออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และการพัฒนาจะมีประสิทธิภาพได้ก็ต้องยึดหลักการรวมกลุ่มและการทำงานกับกลุ่มเพราะมนุษย์เราเป็นสัตว์สังคม การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มและทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มจะช่วยให้คนได้เจริญเติบโตโดยเร็วที่สุด

^{๕๕} จีรพรรณ กาญจนจิตรรา, การพัฒนาชุมชน, อ่างแล้ว, หน้า ๓๗.

^{๕๖} พัฒนา บุญยรัตพันธุ์, การสร้างพลังชุมชนโดยขบวนการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๗), หน้า ๑-๒.

๒.๓.๖ หลักการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนเป็นเพียงหลักการเท่านั้น ซึ่งทางองค์การสหประชาชาติได้กำหนดหลักการดำเนินงานพัฒนาในที่ประชุมเดือนมีนาคม ๒๕๐๐ ไว้ ๑๐ ประการ คือ

๑) โครงการพัฒนาชุมชน จะต้องให้สอดคล้องกับความต้องการอันแท้จริงของประชาชน เริ่มจากโครงการง่าย ๆ ก่อนแล้วค่อย ๆ ไปสู่โครงการที่ยากขึ้น

๒) โครงการพัฒนาชุมชนนั้น จะต้องเป็นโครงการอเนกประสงค์ คือ มีวัตถุประสงค์เพื่อการแก้ไขปัญหาของชุมชน หรือปรับปรุงความสุขความเจริญได้ในหลาย ๆ ด้านพร้อม ๆ กัน

๓) การพัฒนาชุมชนนั้นจะต้องเริ่มการดำเนินการเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติประชาชนพร้อม ๆ กับการพัฒนาชุมชนหรือพร้อม ๆ กับการดำเนินการของชุมชน

๔) ต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนในโครงการพัฒนาชุมชนอย่างเต็มที่ เพื่อเป็นการสร้างพลังชุมชน และจัดรูปสถาบันหรือหน่วยงานปกครอง หน่วยงานบริหารงานของประชาชนขึ้น

๕) ต้องแสวงหาผู้นำในท้องถิ่น และพัฒนาผู้นำท้องถิ่นขึ้นตามลักษณะของกิจกรรมและความจำเป็นของชุมชน

๖) ให้สตรีและเยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการให้มากที่สุด เพราะสตรีมีบทบาทสำคัญต่อการขยายตัวของงานแนวความคิดต่าง ๆ ส่วนเยาวชนสามารถเป็นกำลังรับช่วงงานและขยายผลงานได้เป็นอย่างดี

๗) รัฐบาลจะต้องจัดบริการไว้ให้พร้อมเพื่อสนับสนุนงานและเป็นหลักประกันในประสิทธิภาพของผลงาน และเป็นกำลังใจให้แก่ประชาชน

๘) ต้องมีการวางแผนงานเพื่อการพัฒนาชุมชนตั้งแต่ระดับประเทศถึงระดับท้องถิ่นและการบริหารในทุกระดับจะต้องมีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

๙) ในการดำเนินงานในการพัฒนาชุมชนนั้น ควรสนับสนุนให้องค์การของเอกชน องค์กรอาสาสมัครต่าง ๆ ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วย

๑๐) ในการวางแผนการพัฒนาชุมชนนั้น ต้องมีการวางแผนให้มีการพัฒนาหรือความเจริญก้าวหน้าไปพร้อม ๆ กัน ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ระดับกับทุกส่วนของประเทศ^{๖๐}

^{๖๐} สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, อ้างแล้ว, หน้า ๕๔ - ๕๕.

๒.๓.๖ เป้าหมายของการพัฒนาชุมชน

ในการพัฒนาชุมชนต้องมีเป้าหมายที่สำคัญในการดำเนินงาน จึงเสนอนักวิชาการทางสังคมศาสตร์ด้านการพัฒนาไว้ คือ

จิรพรรณ กาญจนจิตรา กล่าวถึง การพัฒนาชุมชนว่า “เป้าหมายสุดท้าย (Ultimate goal) คือ การพัฒนาคน โดยมุ่งให้คนในชุมชนมีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการแก้ไขปัญหาการตัดสินใจของตนเอง ในการที่จะปรับปรุงสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ชุมชน บนพื้นฐานของการปกครองตนเองระบอบประชาธิปไตย”^{๖๑}

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้พูดถึงเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนนั้น “เป็นเป้าหมายอุปกรณ์ (Instrumental goal) คือการพัฒนาสิ่งแวดลอมของคนในชุมชนสิ่งแวดลอมที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุ เช่น การเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา สังคม วัฒนธรรม ครอบครัวและประชากร อนามัยและสาธารณสุข นันทนาการ”^{๖๒}

สุเทพ เชาวลิต กล่าวว่า “กรมการพัฒนาชุมชน มีเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนอยู่ ๕ ประการ คือ

- ๑) เร่งการเพิ่มผลผลิต เพิ่มรายได้ และลดรายจ่ายของชุมชน
- ๒) ปรับปรุงส่งเสริมสิ่งแวดลอมให้ดีขึ้น
- ๓) ปรับปรุงส่งเสริมอนามัย และสุขภาพิบาล
- ๔) ส่งเสริมการศึกษา และวัฒนธรรมตลอดทั้งให้เรียนรู้ในสิ่งที่จำเป็น

๕) พัฒนาประชาชนให้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และชุมชนจากเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนให้ได้ผล อย่างมีประสิทธิภาพสมบูรณ์นั้น ต้องพัฒนาทั้งคน และสิ่งแวดลอมไปพร้อม ๆ กัน”^{๖๓}

สรุปได้ว่า เป้าหมายของการพัฒนาชุมชนนั้น แม้มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาคนเป็นหลัก แต่ก็ไม่ควรมองข้ามการพัฒนาสิ่งที่อยู่รอบข้างหรืออยู่แวดลอมคนด้วย เพราะสิ่งแวดลอมก็เป็นปัจจัยให้คนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีหรือเลวร้ายได้พอกัน ดังนั้น ในการพัฒนาชุมชน จึงควรมีเป้าหมายในการพัฒนาทั้งคน และสิ่งแวดลอมไปพร้อมกัน

^{๖๑}จิรพรรณ กาญจนจิตรา, การพัฒนาชุมชน, อ่างแล้ว, หน้า ๕๒.

^{๖๒}สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชน, อ่างแล้ว, หน้า ๑๖ – ๒๐.

^{๖๓}สุเทพ เชาวลิต, หลักการพัฒนาชุมชน, อ่างแล้ว, หน้า ๓๘.

๒.๓.๘ องค์ประกอบของการพัฒนาชุมชน

ในการพัฒนาชุมชน มีองค์ประกอบหลากหลาย ซึ่งแต่ละองค์ประกอบล้วนมีความสำคัญ ในที่นี้จะกล่าวไว้ ๑๐ ประการ คือ

๑) การพัฒนาชุมชน คือ การพยายามที่จะยกมาตรฐานการครองชีพของประชาชนภายในชุมชนให้ดีขึ้นหรืออาจจะกล่าวได้ว่า การพัฒนาชุมชนมีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้คนหรือชุมชนนั้นมีความเจริญขึ้น ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ทั้งนี้หมายถึง การทำให้คนในชุมชนนั้นมีความกินดีอยู่ดีขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากราษฎรเอง โดยราษฎรจะต้องช่วยด้วยตนเองในการพัฒนาด้วยการเข้ามามีความคิดเห็นตัดสินใจและดำเนินการด้วยตนเองบนพื้นฐานของความสมัครใจ ทั้งนี้เพราะการพัฒนาชุมชนมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่ตัวประชาชน ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาทุกสายต้องการให้ประชาชนมีทักษะ มีความรับผิดชอบที่จะช่วยเหลือตนเอง

๒) การพัฒนาชุมชนมีจุดมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมหรือเป็นลักษณะทางกายภาพตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชน การประพฤติปฏิบัติแบบเก่า ๆ ของชุมชนนั้นอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งสองอย่างด้วยกัน ด้วยวิธีการให้การศึกษแก่ประชาชนโดยเน้นการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และแนวความคิดให้ถูกต้อง

๓) การดำเนินงานจะต้องสนองตอบต่อความต้องการของประชาชน ทั้งนี้หมายถึงว่า กิจกรรมใด ๆ ที่จะนำไปส่งเสริมให้ประชาชนรับปฏิบัติ จะต้องเป็นกิจกรรมที่ประชาชนมีความต้องการอยู่แล้ว หรือเป็นกิจกรรมที่จำเป็นต่อการดำรงชีพของประชาชน และสามารถทำให้ประชาชน รู้สึกต้องการได้

๔) การพัฒนาชุมชนจะต้องใช้หลักการช่วยๆ เร่งเร็ว ส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความคิด ริเริ่ม และรู้จักวิธีช่วยตนเอง โดยพลังกลุ่มคน ตลอดจนการดำเนินการไปตาม โครงการพัฒนานั้น

๕) ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้กระตุ้นเตือน ช่วย และส่งเสริมให้ประชาชนในชนบทเกิดความคิดริเริ่มขึ้น

๖) แผนงานพัฒนาที่อาศัยความร่วมมือระหว่างประชาชนกับประชาชน และประชาชนกับหน่วยงานของรัฐบาล และองค์การอาสาสมัครเอกชน

๗) รัฐบาลหรือแหล่งให้ความช่วยเหลือจากภายนอก จะให้ความช่วยเหลือเฉพาะสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่เกิดจากความสามารที่ชุมชนหรือราษฎรจะจัดหามาได้เอง เช่น ความรู้ทางวิชาการ วัสดุ และเงินเท่าที่จำเป็น

๘) จะต้องมี การรวบรวมผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน มิใช่ดำเนินการแต่เพียงหน่วยงานหนึ่งหน่วยงานใด เพราะปัญหาของชุมชนอยู่นอกเหนือความสามารถของหน่วยงานหนึ่งหน่วยงานใด โดยเฉพาะและการที่จะพัฒนาชุมชนให้ได้ผลจะต้องเป็นการพัฒนาโดยมุ่งประชาชน

เป็นหลัก ดังนั้นจึงใช้หลักการที่เรียกว่าการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ คือ มุ่งที่จะพัฒนาทุก ๆ ด้าน ไม่ใช่เพียงด้านใดด้านหนึ่งด้านเดียว

๕) ขบวนการพัฒนาชุมชน จะต้องพิจารณาถึงสังคม ประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นหลัก

๑๐) วิธีการพัฒนาชุมชน โดยอาศัยหลักการและแนวทางระบอบประชาธิปไตย เป็นพื้นฐานในการดำเนินการ^{๖๔}

๒.๓.๕ วิธีการพัฒนาชุมชน

จากความหมาย แนวคิด หลักการพัฒนาชุมชนที่ศึกษามาแล้วในเบื้องต้นและพื้นฐานในการที่จะกำหนดวิธีการที่จะใช้ในการพัฒนาชุมชน นักวิชาการและนักปฏิบัติการพัฒนาชุมชน ได้กล่าวถึงวิธีการพัฒนาชุมชน ไว้ดังนี้

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี ได้เสนอแนะวิธีการพัฒนาชุมชนไว้ ๗ วิธีการคือ^{๖๕}

๑) การให้การศึกษอบรมแก่ประชาชนที่มีการศึกษาต่ำให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์โดยกระบวนการให้การศึกษอบรม พัฒนาความรู้ ความคิด เฉลียวฉลาด อันจะนำไปสู่การสร้างสรรค์แต่สิ่งที่ดีงามซึ่งได้จากการศึกษอบรม

๒) การจัดตั้งกลุ่มและพัฒนากลุ่มหรือองค์กรของประชาชนให้เป็นผู้พร้อมที่จะรับและร่วมปฏิบัติในสิ่งเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ อันเกิดจากการพัฒนาอยู่เสมอ รวมพลังความคิด แรงกายแรงใจ และวัสดุ เงินทุน เพื่อรวมกันเป็นกลุ่มขึ้น และเป็นองค์กรสร้างพลังการคิด ตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติและรับผิดชอบด้วยกัน อันเป็นการสร้างความเชื่อมั่นร่วมกันในหมู่ประชาชนเป็นตัวของตัวเองในที่สุด

๓) การสรรหาและพัฒนาผู้นำของชุมชน การจัดตั้งกลุ่มของประชาชนขึ้น เพื่อบริหารงานและคิดสร้างกิจกรรมและแนะนำกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มออกให้เกิดประโยชน์ โดยต้องมีผู้นำและผู้ปฏิบัติงานอย่างเป็นกิจจะลักษณะ เป็นผู้นำที่ดีและเข้มแข็งสามารถปฏิบัติหน้าที่ด้านบริการและนำความคิดประชาชนแทนเจ้าหน้าที่ของรัฐได้เป็นอย่างดี

๔) การส่งเจ้าหน้าที่ของรัฐออกไปปฏิบัติงานอย่างเป็นมิตรกับประชาชนในชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐควรทำหน้าที่เป็นเพื่อนคู่คิด คอยแนะนำแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในการคิดริเริ่ม การแสวงหาพลังมวลชน กระตุ้น เร่งเร้าให้ประชาชนมีความคิดริเริ่ม และกล้าคิด มีความรับผิดชอบต่อการพัฒนาชุมชนของตนเองได้

^{๖๔} จีรพรรณ กาญจนจิตรรา, การพัฒนาชุมชน, อ้างแล้ว, หน้า ๒๐ – ๒๒.

^{๖๕} ยูวัฒน์ วุฒิเมธี, หลักการพัฒนาชุมชนและพัฒนาชนบท, อ้างแล้ว, หน้า ๔๕.

๕) การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาชุมชน การพัฒนาชุมชนเชื่อมั่นว่าการเริ่มต้นที่ดีช่วยให้งานสำเร็จไปแล้วครึ่งหนึ่ง และการดำเนินงานตาม โครงการพัฒนาชุมชนนั้น ไม่ควรจะล้มเหลวเพราะจะเป็นการทำลาย แรงบันดาลใจ ความกล้ากระตือรือร้นในการทำงานของประชาชน ดังนั้นการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาความต้องการของชุมชนควรต้องมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวและตระหนักในปัญหามากขึ้น ดังนั้นก่อนลงมือทำโครงการพัฒนาจะต้องมีการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นในทุก ๆ ด้านของชุมชน และข้อมูลแต่ละด้านให้ประชาชนและผู้ นำมีส่วนร่วมรับผิดชอบรับรู้อย่างใกล้ชิดเพราะประชาชนและผู้ นำได้รับรู้ปัญหาด้วยตัวของเขาเอง

๖) การวางแผนและวางโครงการ การพัฒนาชุมชนนั้นจะต้องมีการวางแผนอย่างมีระบบ และมีหลักวิชาการ การนำแผนออกปฏิบัติโดยจัดทำเป็นแผน โครงการต่าง ๆ และการดำเนินงานพัฒนาชุมชนจึงเน้นการวางแผน วางโครงการขึ้น โดยประชาชนตามสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนและทางฝ่ายรัฐบาลจะต้องมีการวางแผนจากเบื้องบนแล้วต้องมีการวิเคราะห์ให้สอดคล้องกับแผนของประชาชนเป็นสำคัญ

๗) การประสานงานและการร่วมมือในการปฏิบัติงาน การพัฒนาชุมชนไม่ใช่เป็นงานของประชาชนหรือหน่วยงานของรัฐคนใดคนหนึ่ง หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง โดยเฉพาะ แต่เนื่องจากกิจกรรมที่จะต้องพัฒนาในชุมชนนั้นมีมากมาย จะต้องทำให้การประสานสอดคล้องเกื้อกูลกัน ดังนั้นการประสานงานทั้งทางวิชาการ บุคคล งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในโครงการจึงมีความจำเป็นและสำคัญ ในโครงการและการนำโครงการออกปฏิบัติและขั้นตอนต่าง ๆ ประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลทุกคนทุกหน่วยงานที่รับผิดชอบจะต้องให้ความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบและความถนัดของตน เพื่อให้การวางแผน การปฏิบัติออกมาให้เกิดความรัดกุม และรับรู้ร่วมกันจากการมีส่วนร่วมทุกฝ่าย

จากความหมายของการพัฒนาชุมชน ปรัชญา แนวคิด อุดมการณ์ หลักการพัฒนา หรือองค์ประกอบของการพัฒนา วิธีการและกระบวนการของการพัฒนา เป็นสิ่งที่ผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นจะต้องเข้าใจอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นผู้ นำท้องถิ่น ผู้ใหญ่ กำนัน พระภิกษุสงฆ์ หรือเจ้าหน้าที่ทางราชการ องค์กรต่าง ๆ จะต้องรับรู้ ถือว่า หลักการพัฒนานั้นจะเป็นกรอบแนวคิดหรือยุทธวิธีในการพัฒนาชุมชน

ในการวิจัยครั้งนี้พระอุปัชฌาย์ถือว่าเป็นผู้ที่ประชาชน หรือชุมชนนั้นให้ความเคารพนับถือศรัทธา สามารถชักจูงแรงศรัทธาของชุมชนมาร่วมในการพัฒนาในท้องถิ่นที่อยู่ให้เกิดความเจริญก้าวหน้า โดยพัฒนาที่คนและสังคมให้เข้าใจหลักของการพัฒนาชุมชน อันจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาต่อไป

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์

๒.๔.๑ ความหมายของคำว่า “พระอุปัชฌาย์”

คำว่า “อุปัชฌาย์” มาจากภาษาบาลีว่า “อุปชฌาย” คือ (อุป + ฉ (จนฺตาย) + ณ), ลป ณ อาเทศ เอ ที่ฉ เป็นอาย ช้อน ชฺ ลำเร็จรูปเป็น “อุปชฌาย” มีวิเคราะห์ตามรูปศัพท์ว่า “มนสา อุเปจฺจ สิสฺसानํ วชฺชวชฺชํ ฉายตีติ อุปชฌาโย” แปลว่า “ผู้เฝ้าเอาใจใส่ต่อการชี้โทษและแนะนำประโยชน์แก่ลูกศิษย์ ชื่อว่า อุปัชฌาย์”^{๖๖}

พจนานุกรมฉบับประมวลศัพท์ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้คำจำกัดความของอุปัชฌาย์ไว้ว่า “อุปัชฌาย์, อุปัชฌายะ “ผู้เพ่งโทษน้อยใหญ่” หมายถึง ผู้รับรองกุลบุตรเข้ารับการอุปสมบทในท่ามกลางภิกษุสงฆ์, เป็นทั้งผู้นำเข้าหมู่ และเป็นผู้ปกครองคอยดูแลฝึกและชอบทำหน้าที่ฝึกสอนอบรมให้การศึกษาคือต่อไป”^{๖๗}

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายของคำว่า “อุปัชฌาย์” ไว้ว่า “อุปัชฌาย, อุปัชฌาย์, อุปัชฌายะ [อุปัดชายะ, อุปัดชายะ, อุปัดชา, อุปัดชา] น. พระเถระผู้เป็นประธานการบวชกุลบุตรในพระพุทธศาสนา”^{๖๘}

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม ภาค ๒ พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ไทย – อังกฤษ ได้แสดงคำว่า “อุปัชฌาย์” ไว้ว่า “อุปัชฌาย์ (Upajjhaya) a spiritual teacher; preceptor”^{๖๙}

สรุปได้ว่า พระอุปัชฌาย์ หมายถึง พระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามพระวินัยและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ให้ทำหน้าที่เป็นประธานในการทำอุปสมบทกรรม อันมีการเรียกเข้าหมู่ มีการรับรองต่อสงฆ์ และให้นิสัยแก่ผู้ที่ได้รับการอุปสมบทแล้ว

๒.๔.๒ ความเป็นมาและความสำคัญของพระอุปัชฌาย์

พระอุปัชฌาย์นำเกิดขึ้นในช่วงหลังจากพระสารีบุตรและพระมหาโมคคัลลานะออกบวชแล้ว เนื่องจากว่าในพระวินัยปิฎก มหาวรรค ได้แสดงต้นเหตุของการที่ทรงบัญญัติให้มีพระ

^{๖๖}พระมหาสมปอง มุทิโต, คัมภีร์อภิธานวรรณนา (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๒๔), หน้า ๕๑๑.

^{๖๗}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (นนทบุรี : บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๕๖๕.

^{๖๘}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, อ่างแล้ว, หน้า ๕๑๕.

^{๖๙}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๖๒.

อุปัชฌาย์ไว้หลังเรื่องราวการออกบวชของพระอัครสาวกทั้งสอง ซึ่งการบรรพชาอุปสมบทในช่วงก่อนหน้านั้น จนมาถึงพระอัครสาวกทั้งสองออกบวช ปรากฏว่ามีการบวชที่เป็นทางการทั่วไปแก่ทุกคนที่ต้องการบวชอยู่ ๒ แบบ คือ เอหิภิกขุอุปสัมปทา ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประทาน และติสรณคมนุปสัมปทา ซึ่งทรงประทานอนุญาตให้เป็นการอุปสมบทแก่กุลบุตรผู้ประสงค์จะบวชเป็นพระภิกษุเพื่อประพาศิพรหมจรรย์

ต่อมามีพราหมณ์ชราผู้หนึ่งต้องการจะบวช แต่ไม่มีพระภิกษุรูปใดสนใจที่จะจัดการเรื่องบวชให้เพราะเห็นท่านแก่แล้ว เมื่อความทราบถึงพระพุทธองค์ จึงตรัสถามพระสงฆ์ว่า มีผู้ใดระลึกถึงอุปการะของพราหมณ์ผู้นี้บ้าง ท่านพระธรรมเสนาบติสารีบุตรได้กราบทูลว่า พราหมณ์ชราผู้นี้เคยถวายภัตหนึ่งทัพพี พระพุทธองค์จึงทรงประทานอนุญาตให้ท่านพระอัครสาวกเบื้องขวาจัดการเรื่องอุปสมบทให้กับพราหมณ์ชราผู้นั้น และทรงให้ยกเลิกการบวชแบบอื่นทั้งหมด ให้ใช้การบวชแบบบัญญัติจุดตุลกรรมาจาท่านนั้น จึงได้ว่าท่านพระสารีบุตรเป็นพระอุปัชฌาย์รูปแรกในพระพุทธศาสนาที่มีการบวชแบบบัญญัติจุดตุลกรรมาจา และพราหมณ์ชราผู้นั้น ก็คือท่านพระราธเถระผู้ทรงเอดทักคะค้ำเป็นผู้ว่างาย^{๑๐}

เมื่อท่านพระราหุลเถระเจ้าทรงออกผนวชในขณะที่ยังทรงพระเยาว์ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงอนุญาตให้พระธรรมเสนาบติสารีบุตรบวชสามเณรให้แก่ท่านพระราหุลเถระเจ้า โดยใช้การบวชแบบติสรณคมนุปสัมปทา ตั้งแต่นั้นมาก็ไม่ปรากฏว่าได้ใช้การบวชแบบติสรณคมนุปสัมปทาแก่ผู้ที่ต้องการอุปสมบทเป็นพระภิกษุอีก ดังนั้น การบวชแบบติสรณคมนุปสัมปทาจึงกลายเป็นวิธีการบรรพชาให้แก่สามเณรไป^{๑๑}

จากหลักฐานในพระวินัยปิฎกที่พบ ไม่สามารถจะระบุได้ว่า พระราหุลเถระเจ้ากับพระราธเถระ ท่านใดบวชก่อนกัน ถ้าพระราหุลเถระเจ้าบวชเณรก่อนพระราธเถระ การบวชแบบติสรณคมนุปสัมปทาก็น่ายังมีการใช้อุปสมบทให้แก่ผู้ที่ต้องการบวชเป็นพระภิกษุต่อมาอีกระยะหนึ่ง เพราะการบวชแบบบัญญัติจุดตุลกรรมาจาได้จัดให้แก่พระราธเถระเป็นรูปแรก แต่ถ้าหากพระราธเถระบวชเป็นภิกษุก่อนการบวชสามเณรของท่านพระราหุลเถระเจ้า การบวชพระภิกษุก็จะมี ๓ อย่าง คือ เอหิภิกขุอุปสัมปทา ติสรณคมนุปสัมปทา และบัญญัติจุดตุลกรรมาจา เมื่อท่านพระราหุลเถระเจ้าออกผนวชเป็นสามเณร พระพุทธองค์ก็ทรงมีพระพุทธานุญาตให้การบวชแบบติสรณคมนุปสัมปทาเป็นการให้บรรพชาแก่สามเณร และการบวชแบบบัญญัติจุดตุลกรรมาจาเป็นการให้อุปสมบทแก่พระภิกษุ ทำให้การอุปสมบทเป็นพระภิกษุมิได้ ๒ ลักษณะ คือ เอหิภิกขุอุปสัมปทา กับ บัญญัติจุดตุล

^{๑๐}วิ.ม. ๔/๘๕/๕๑-๕๓.

^{๑๑}วิ.ม. ๔/๑๑๘/๑๘๔-๑๘๕.

กรวมวาทา เมื่อยะผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน การอุปสมบทเป็นพระภิกษุจึงเหลืออยู่แบบเดียวคือ ญัตติจตุตถกรรมวาทา และใช้แบบนี้สืบทอดเรื่อยมา ในปัจจุบันการอุปสมบทเป็นพระภิกษุในประเทศไทย ผู้ที่จะอุปสมบทต้องบรรพชาเป็นสามเณรก่อนที่จะอุปสมบทเป็นพระภิกษุ โดยจัดให้อยู่ในกระบวนการเดียวกันของการอุปสมบท

พระอุปัชฌาย์เป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นผู้คัดกรองผู้ที่จะเข้ารับการบรรพชาอุปสมบท เพราะพระวินัยระบุไว้ว่า ผู้ที่จะบรรพชาอุปสมบทจะต้องมีพระอุปัชฌาย์เป็นผู้รับรอง นอกจากนี้พระอุปัชฌาย์ยังมีหน้าที่ต่อผู้ที่ถูกรับรองให้เข้าบรรพชาอุปสมบทนั้น ในฐานะที่เป็นบิดากับบุตร กล่าวคือ พระอุปัชฌาย์มีหน้าที่ในการดูแลสังฆกิจประคองบิดาดูแลบุตร คือให้ทั้งการดูแลทางร่างกายและอบรมสั่งสอนทางด้านจิตใจด้วย และสังฆกิจก็ยังมีหน้าที่ต่อพระอุปัชฌาย์ประคองบุตรที่ต้องดูแลปรนนิบัติบิดา トラบจนลาสิกขาจากกันไปหรือจนกว่าจะตายจากกัน

ดังนั้น พระอุปัชฌาย์นับว่าเป็นตำแหน่งทางคณะสงฆ์ที่พระพุทธเจ้าทรงแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ และควรนับได้ว่าเป็นพระสังฆาธิการที่ถูกแต่งตั้งโดยพระพุทธองค์ เพราะพระอุปัชฌาย์เป็นผู้ที่มีบทบาทและหน้าที่เกี่ยวกับการคณะสงฆ์ โดยเฉพาะตั้งแต่รับรองผู้ที่จะเข้าบวช ดูแลอบรมสั่งสอนผู้ที่บวชแล้วให้ประพฤติตนอยู่ในพระธรรมวินัย ฝึกอบรมผู้ที่เป็นสังฆวิহারิกให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถตามกำลัง ตลอดจนถึงปกครองดูแลในด้านต่าง ๆ แก่สังฆวิহারิกด้วย

ซึ่งพระอุปัชฌาย์นี้ ต่างจากพระเถระที่ได้ตำแหน่งทางเอตทัคคะ ซึ่งเป็นตำแหน่งที่เป็นความสามารถเฉพาะตน แม้มีบางตำแหน่งเกี่ยวกับการคณะสงฆ์ เอตทัคคะด้านจัดเสนาสนะ เป็นต้น แต่ก็มิได้มีความสำคัญเหมือนกับพระอุปัชฌาย์ ซึ่งมีบัญญัติไว้ในพระวินัย ซึ่งแสดงถึงคุณสมบัติของผู้ที่จะเป็นพระอุปัชฌาย์ไว้อย่างชัดเจน เหมือนกับที่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎที่เกี่ยวข้องได้บัญญัติไว้ซึ่งคุณสมบัติของพระสังฆาธิการ

สรุปได้ว่า พระอุปัชฌาย์มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาทั้งในฐานะเป็นผู้คัดกรองผู้ที่จะเข้าอุปสมบท นำเข้าห่มุ รับภาระในการแนะนำสั่งสอนผู้เป็นสังฆวิহারิกแล้ว ยังมีความสำคัญในฐานะที่เป็นพระสังฆาธิการอีกด้วย ซึ่งหน้าที่ของพระสังฆาธิการนั้นมีหน้าที่หลายด้าน ทั้งด้านการปกครอง การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ และการสาธารณสงเคราะห์ เป็นต้น

๒.๔.๓ คุณสมบัติของพระอุปัชฌาย์

บทบาทหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ตามพระวินัยนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็นหัวข้อสำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

๑) คุณสมบัติของพระอุปัชฌาย์ตามพระวินัย

ในพระวินัยปิฎก เล่มที่ ๘ คัมภีร์ปริวาร ได้แสดงองค์แห่งพระอุปัชฌาย์ไว้ดังนี้

ภิกษุประกอบด้วยองค์ ๖ ควรให้อุปสมบท ควรให้นิสัย ควรให้สามเณร
อุปัฏฐาก คือ เป็นผู้ประกอบด้วยกองศีลของพระอเสขะ ๑ เป็นผู้ประกอบด้วย
กองสมาธิของพระอเสขะ ๑ เป็นผู้ประกอบด้วยกองปัญญาของพระอเสขะ ๑
เป็นผู้ประกอบด้วยกองวิมุตติของพระอเสขะ ๑ เป็นผู้ประกอบด้วยกองวิมุตติ
ญาณทัสสนะของพระอเสขะ ๑ เป็นผู้มียุทธสาสึบ หรือมียุทธสาสึบ ๑

ภิกษุประกอบด้วยองค์แม่อื่นอีก ๖ ควรให้อุปสมบท ควรให้นิสัย ควร
ให้สามเณรอุปัฏฐาก คือ เป็นผู้ประกอบด้วยกองศีลของพระอเสขะด้วยตน
และชักชวนผู้อื่นในกองศีลของพระอเสขะ ๑ เป็นผู้ประกอบด้วยกองสมาธิ
ของพระอเสขะด้วยตน และชักชวนผู้อื่นในกองสมาธิของพระอเสขะ ๑ เป็นผู้
ประกอบด้วยกองปัญญาของพระอเสขะด้วยตน และชักชวนผู้อื่นในกอง
ปัญญาของพระอเสขะ ๑ เป็นผู้ประกอบด้วยกองวิมุตติของพระอเสขะด้วย
ตน และชักชวนผู้อื่นในกองวิมุตติของพระอเสขะ ๑ เป็นผู้ประกอบด้วยกอง
วิมุตติญาณทัสสนะของพระอเสขะด้วยตน และชักชวนผู้อื่นในกองวิมุตติ
ญาณทัสสนะของพระอเสขะ ๑ เป็นผู้มียุทธสาสึบ หรือมียุทธสาสึบ ๑

ภิกษุประกอบด้วยองค์แม่อื่นอีก ๖ ควรให้อุปสมบท ควรให้นิสัย ควร
ให้สามเณรอุปัฏฐาก คือ มีศรัทธา ๑ มีความละเอียด ๑ มีความเกรงกลัวบาป ๑
ปรารถนาความเพียร ๑ มีสติตั้งมั่น ๑ มียุทธสาสึบ หรือมียุทธสาสึบ ๑

ภิกษุประกอบด้วยองค์แม่อื่นอีก ๖ ควรให้อุปสมบท ควรให้นิสัย ควร
ให้สามเณรอุปัฏฐาก คือ ไม่มีศีลวิบัติในอธิศีล ๑ ไม่มีอาจารย์วิบัติในอรรถาจารย์
๑ ไม่มีทิฏฐิวิบัติในอติทิฏฐิ ๑ เป็นผู้ได้ยินได้ฟังมาก ๑ มีปัญญา ๑ มียุทธสาสึบ
หรือมียุทธสาสึบ ๑

ภิกษุประกอบด้วยองค์แม่อื่นอีก ๖ ควรให้อุปสมบท ควรให้นิสัย ควร
ให้สามเณรอุปัฏฐาก คือ อาจพยาบาลเอง หรือสั่งให้ผู้อื่นพยาบาลอันเตวาสิก
หรือสัททวิหาริกผู้อาพาธ ๑ อาจระงับเองหรือวานผู้อื่นให้ช่วยระงับความ
กระสันอันเกิดขึ้นแล้ว ๑ อาจบรรเทาเองหรือวานผู้อื่นให้ช่วยบรรเทาความ
เบื่อบ่าอันเกิดขึ้น โดยธรรม ๑ รู้จักอาบัติ ๑ รู้จักวิธีออกจากอาบัติ ๑ มี
ยุทธสาสึบ หรือมียุทธสาสึบ ๑

ภิกษุประกอบด้วยองค์แม่อื่นอีก ๖ ควรให้อุปสมบท ควรให้นิสัย ควร
ให้สามเณรอุปัฏฐาก คือ อาจฝึกปรืออันเตวาสิก หรือสัททวิหาริกในสิกขาอัน
เป็นส่วนอกุสุมจาร ๑ อาจแนะนำอันเตวาสิก หรือสัททวิหาริกในสิกขาเป็น

ส่วนเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ ๑ อาจแนะนำในธรรมอันยิ่งขึ้นไป ๑ อาจแนะนำในวินัยอันยิ่งขึ้นไป ๑ อาจเปลื้องทิวาสีอันเกิดขึ้นแล้วโดยธรรม ๑ มีพรรษาได้สิบ หรือมีพรรษาเกินสิบ ๑

ภิกษุประกอบด้วยองค์แม้อื่นอีก ๖ ควรให้อุปสมบท ควรให้นิสัย ควรให้สามเณรอุปฐาก คือ รู้อาบัติ ๑ รู้สิ่งมิใช่อาบัติ ๑ รู้อาบัติเบา ๑ รู้อาบัติหนัก ๑ จำปาติโมกข์ทั้งสองได้ดีโดยพิสดาร จำแนกดี สวดคล่องแคล่ว วินิจฉัย ถูกต้องโดยสูตร โดยอนุพยัญชนะ ๑ มีพรรษาได้สิบ หรือมีพรรษาเกินสิบ ๑^{๑๒}

สำหรับพระภิกษุที่ขาดคุณสมบัติของการเป็นพระอุปัชฌาย์ เมื่อได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ให้การรับรองหรือบวชกุลบุตรเข้ามาในพระธรรมวินัย ก็จะทำให้กุลบุตรที่บวชเข้ามากลายเป็นผู้ที่ขาดคุณสมบัติในการเป็นพระอุปัชฌาย์ในอนาคตไปด้วย ดังเช่นที่พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงอนาคตภัยของคณะสงฆ์ไว้ มีใจความว่า ในอนาคตนั้นจะมีพระภิกษุที่ไม่มีคุณสมบัติในการเป็นอุปัชฌาย์ คือ ไม่ได้อบรมกาย ไม่ได้อบรมศีล ไม่ได้อบรมจิต และไม่ได้อบรมปัญญา แต่ได้เป็นพระอุปัชฌาย์ เมื่อให้การอุปสมบทแก่กุลบุตรแล้ว ก็ไม่ได้แนะนำสั่งสอนกุลบุตรที่บวชเข้ามาตามสมควรแก่ฐานะานุรูป จึงทำให้กุลบุตรเหล่านั้น ขาดคุณสมบัติในการเป็นพระอุปัชฌาย์ไปด้วย และเมื่อกุลบุตรที่บวชกับพระอุปัชฌาย์เช่นนั้น ได้เป็นพระอุปัชฌาย์เองบ้าง ก็ยังจะทำให้พระพุทธศาสนาเสื่อมลงไปถึงกว่าเดิมเรื่อยไป^{๑๓}

สรุปได้ว่า คุณสมบัติของพระอุปัชฌาย์ที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้นั้น ทรงแสดงไว้ชุดละ ๖ ข้อ สำหรับ ๒ ชุดแรกนั้น พระอุปัชฌาย์ต้องเป็นพระอรหันต์และชักชวนผู้อื่นให้เป็นพระอรหันต์ได้ด้วย ส่วนชุดต่อ ๆ มา ตั้งแต่ชุดที่ ๓ ถึงชุดที่ ๖ เป็นคุณสมบัติทั่วไป ไม่กำหนดไว้ว่าต้องเป็นพระอรหันต์หรือไม่ ทรงวางหลักไว้เพียงแต่เป็นผู้ทรงคุณสมบัติตามนั้นก็เป็นที่ได้แล้ว ดังนั้นในพระวินัยปิฎก คัมภีร์ปริวารนี้ ได้แสดงคุณสมบัติของพระอุปัชฌาย์ไว้ ๖ ชุด ๆ ละ ๖ ข้อ รวมเป็น ๔๒ ข้อ

^{๑๒}วิ.ปริ. ๘/๕๘๕/๓๘๒-๓๘๔.

^{๑๓}อง.ปญจก. ๒๒/๗๕/๑๐๖-๑๐๗.

๒) คุณสมบัติของพระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ไทย

คุณสมบัติของพระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ไทย ได้ถูกกำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๕๓๕ (ฉบับที่ ๒) ในหมวดที่ ๒ เรื่องการแต่งตั้งพระอุปัชฌาย์ข้อที่ ๘ ความว่า

พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งพระอุปัชฌาย์ต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

(๑) มีตำแหน่งในทางการปกครองชั้นเจ้าอาวาสขึ้นไป เว้นแต่พระอารามหลวง

(๒) มีพรรษาพ้น ๑๐

(๓) ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ หรืออาหารเป็นโรคติดต่อ เช่น โรคเรื้อน หรือวัณโรคในระยะอันตราย

(๔) มีประวัติความประพฤติดี

(๕) เป็นที่นับถือของประชาชน ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์

(๖) เป็นเปรียญหรือนักธรรมเอก เว้นแต่ในบางท้องถิ่นซึ่งเจ้าคณะพิจารณาเห็นสมควรผ่อนผัน

(๗) มีความสามารถศึกษาผู้อยู่ในปกครองให้เป็นพระภิกษุสามเณรที่ดี ตามพระธรรมวินัย และสามารถบำเพ็ญกรณียกิจอันอยู่ในหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ได้

(๘) มีความรู้ความสามารถ ทำอุปสมบทกรรมให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย และระเบียบแบบแผนของคณะสงฆ์^{๓๔}

สรุปได้ว่า คุณสมบัติของพระอุปัชฌาย์ของคณะสงฆ์ไทยเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๕๓๕ (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๓๕ ซึ่งมีความแตกต่างกับคุณสมบัติของพระอุปัชฌาย์ตามพระวินัยอยู่บ้าง เนื่องจากคุณสมบัติที่ดีเด่นตามพระวินัยนั้น เป็นคุณสมบัติของพระอริยบุคคลเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งในยุคปัจจุบันนี้นับว่าหาได้ยาก ถึงแม้ว่าอาจจะมีพระอริยบุคคลอยู่บ้างแต่ก็หากคนที่จะรับรองไม่ได้ จึงเป็นการยากที่จะตัดสินว่าใครเป็นพระอริยบุคคลบ้าง ดังนั้น คณะสงฆ์ไทยจึงได้ออกคุณสมบัติของพระอุปัชฌาย์โดยเน้นไปในแนวทางที่ผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์จะสามารถรองรับหรือสนองงานตามพระธรรมนูญคณะสงฆ์ได้

^{๓๔}พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ กุญชรกุล โปธ. ๘), วิทยาพระสังฆาธิการ เล่ม ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๒๕๔.

๒.๔.๔ บทบาทและหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ตามพระวินัย

ในตอนต้นพุทธกาลพระอุปัชฌาย์น่าจะยังไม่มี เพราะว่ามีหลักฐานปรากฏในพระวินัยปิฎก มหาวรรค เรื่องการอนุญาตให้มีพระอุปัชฌาย์ในภายหลัง เมื่อพระภิกษุขาดพระอุปัชฌาย์ จึงได้ประพฤตินั้นไม่เหมาะสม เช่น เวลาไปบิณฑบาตในหมู่บ้านก็ประพฤตินั้นด้วยอาการที่ไม่สำรวม จนถูกชาวบ้านติฉินนินทา เมื่อความทราบถึงพระพุทธองค์ ก็ทรงอนุญาตให้มีการถือนิสัยกับพระอุปัชฌาย์^{๙๕} อีกอย่างการอุปสมบทในช่วงต้นพุทธกาลก็มีแค่ ๒ อย่าง คือ เอหิภิกขุอุปสัมปทา กับ ติสรณคณุปสัมปทา ผู้ที่ได้รับการอุปสมบทแบบเอหิภิกขุทั้งหมดล้วนแต่ได้บรรลุอรหัตผลในเวลาไม่นานนัก เนื่องจากพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงประทานอุปสมบทให้และทรงสั่งสอนด้วยพระองค์เอง จึงรู้หลักในการประพฤติตามพระธรรมวินัยเป็นอย่างดี การประพฤติย่อหย่อนจนเป็นเหตุให้ผู้คนติเตียนก็ไม่ปรากฏ ส่วนกุลบุตรที่ได้รับการอุปสมบทแบบติสรณคณุปสัมปทา อาจมีส่วนหนึ่งที่ยังไม่ได้บรรลุอรหัตผล จึงทำให้ไม่รู้หลักในการประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า จนส่งผลให้เกิดคำครหานินทาติเตียนของผู้คนทั่วไป พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงทรงอนุญาตให้พระภิกษุมีพระอุปัชฌาย์หรือถือนิสัยในพระอุปัชฌาย์

๑) บทบาทหน้าที่ตามสังฆวิहारิกวัตร

บทบาทหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ตามสังฆวิहारิกวัตร มีมาในพระวินัยปิฎก มหาวรรค ดังนี้

สังฆวิहारิกวัตร

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อุปัชฌายะพึงประพฤติชอบในสังฆวิहारิก. วิธีประพฤติชอบในสังฆวิहारิกนั้น มีดังต่อไปนี้:-

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อุปัชฌายะพึงสงเคราะห์ อนุเคราะห์ สังฆวิहारิก ด้วยสอนบาติ และอรรถกถา ด้วยให้โอวาทและอนุศาสน์.

ถ้าอุปัชฌายะมีบาตร สังฆวิहारิกไม่มีบาตร อุปัชฌายะพึงให้บาตรแก่สังฆวิहारิก หรือพึงทำความชวนชวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ บาตรพึงบังเกิดแก่สังฆวิहारิก ถ้าอุปัชฌายะมีจีวร สังฆวิहारิกไม่มีจีวร อุปัชฌายะพึงให้จีวรแก่สังฆวิहारิก หรือ พึงทำความชวนชวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ จีวรพึงบังเกิดแก่สังฆวิहारิก ถ้าอุปัชฌายะมีบริวาร สังฆวิहारิกไม่มีบริวาร อุปัชฌายะ พึงให้บริวารแก่สังฆวิहारิกหรือพึงทำความชวนชวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ บริวารพึงบังเกิดแก่สังฆวิहारิก.

ถ้าสังฆวิहारิกอาพาธ อุปัชฌายะพึงลุกแต่เช้าตรู่ แล้วให้ไม้ชำระฟัน ให้

^{๙๕}วิ.ม. ๔/๘๐/๖๒-๖๔.

น้ำค้างหน้า ปุ้อาสนะไว้ ถ้าหากมี ฟิงล้างภาชนะแล้ว นำยาสูบเข้าไปให้ เมื่อ สัททวิหริคคัมยาสูบแล้ว ฟิงให้น้ำรับภาชนะมา ถือดำ ๆ อย่าให้กระทบกัน ล้าง ให้สะอาดแล้วเก็บไว้ เมื่อสัททวิหริคคัมแล้วฟิงเก็บอาสนะ ถ้าที่นั่นรก ฟิง กวาดที่นั่นเสีย.

ถ้าสัททวิหริคประสงคจะเข้าบ้าน ฟิงให้ฝ้านุง ฟิงรับฝ้านุงผลัดมา ฟิง ให้ประกคเอว ฟิงพับสังฆาฏีเป็นชั้นให้ ฟิงล้างบาตรแล้วให้พร้อมทั้งน้ำด้วย ฟิงปุ้อาสนะที่นั้งฉนไว้ ด้วยกำหนดในใจว่าเพียงเวลาเท่านี้ สัททวิหริคจัก กลับมา น้ำล้างเท้า ตั่งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้าฟิงเตรียมตั้งไว้ ฟิงลุกขึ้นรับ บาตรและจีวร ฟิงให้ฝ้านุงผลัด ฟิงรับฝ้านุงมา.

ถ้าจีวรชุ่มเหงื่อ ฟิงผึ่งแดด ไว้ครู่หนึ่ง แต่ไม่ฟิงผึ่งทิ้ง ไว้ที่แดด ฟิงพับจีวร เมื่อพับจีวร ฟิงพับให้เหลื่อมมวมกัน ๔ นิ้ว ด้วยตั้งใจมิให้มีรอยพับตรงกลาง ฟิงทำประกคเอวไว้ในชนคอันตราวาสก.

ถ้าบิณฑบาตมี และสัททวิหริคประสงคจะฉน ฟิงให้น้ำแล้วนำ บิณฑบาตเข้าไปให้ฟิงถามสัททวิหริคด้วยน้ำฉน เมื่อสัททวิหริคฉนแล้ว ฟิง ให้น้ำ รับบาตรมา ถือดำ ๆ อย่าให้กระทบ ล้างให้สะอาด เช็ดให้แห้ง แล้วฟิง ผึ่งไว้ที่แดดครู่หนึ่ง แต่ไม่ฟิงผึ่งทิ้ง ไว้ที่แดด ฟิงเก็บบาตรจีวร เมื่อเก็บบาตร ฟิงเอามือข้างหนึ่งจับบาตร เอามือข้างหนึ่งลูบคลำ ได้เตียงหรือได้ตั้งแล้วจึง เก็บบาตร แต่ไม่ฟิงเก็บบาตรไว้บนพื้นที่ไม่ม่มีสิ่งใครอง เมื่อเก็บจีวร ฟิงเอามือ ข้างหนึ่งถือจีวร เอามือข้างหนึ่งลูบราวจีวร หรือสาพระเตียงแล้วทำชาย ไว้ข้าง นอก ขนดไว้ข้างในแล้วจึงเก็บจีวร เมื่อสัททวิหริคคัมแล้ว ฟิงเก็บอาสนะ เก็บน้ำล้างเท้า ตั่งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้า ถ้าที่นั่นรก ฟิงกวาดที่นั่นเสีย.

ถ้าสัททวิหริคใครจะสร้งน้ำ ฟิงจัดน้ำสร้งให้ ถ้าต้องการน้ำเย็น ฟิงจัด น้ำเย็นให้ ถ้าต้องการน้ำร้อน ฟิงจัดน้ำร้อนให้.

ถ้าสัททวิหริคประสงคจะเข้าเรือนไฟ ฟิงบคจุม แซ่ดิน ถือตั้งสำหรับ เรือนไฟไปแล้วให้ตั้งสำหรับเรือนไฟ แล้วรับจีวรมาวางไว้ ณ ที่ควรส่วนข้าง หนึ่ง ฟิงให้จุม ให้ดิน ถ้าอุตสาหะอยู่ ฟิงเข้าเรือนไฟ เมื่อเข้าเรือนไฟ ฟิงเอา ดินทาหน้า ปิดทั้งข้างหน้าทั้งข้างหลัง แล้วเข้าเรือนไฟ ไม่ฟิงนั่งเบียดภิกษุผู้ เถระ ไม่ฟิงห้ามกันอาสนะภิกษุใหม่ ฟิงทำบริกรรมแก่สัททวิหริคในเรือนไฟ เมื่อออกจากเรือนไฟ ฟิงถือตั้งสำหรับเรือนไฟ แล้วปิดทั้งข้างหน้าทั้งข้างหลัง ออกจากเรือนไฟ ฟิงทำบริกรรมแก่สัททวิหริค แม้ในน้ำ อาบเสร็จแล้วฟิง

ขึ้นมาก่อน ทำตัวของตนให้แห้งน้ำ นุ่งผ้าแล้วพึงเช็ดน้ำจากตัวของ
 สัททวิหาริก พึงให้ผ้านุ่ง พึงให้ผ้าสังฆาฏิ พึงถือตั้ง สำหรับเรือนไฟมาก่อน
 แล้วปูอาสนะไว้ เตรียมน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้าไว้ พึงถาม
 สัททวิหาริกด้วยน้ำฉัน.

สัททวิหาริกอยู่ในวิหารแห่งใด ถ้าวิหารแห่งนั้นรก ถ้าอุตสาหะอยู่ พึง
 ปัดกวาดเสีย เมื่อปัดกวาดวิหาร พึงขนบาตรจีวรออกก่อนแล้ววางไว้ ณ ที่ควร
 ส่วนข้างหนึ่ง พึงขนผ้าปูนั่ง และผ้าปูนอน พูก หมอน ออกวางไว้ ณ ที่ควร
 ส่วนข้างหนึ่ง เติงตั้ง อุปัชฌายะพึงยกคำ ๆ อย่าให้ครูดสี อย่าให้กระทบ
 กระแทกบานและกรอบประตู ขนออกให้เรียบร้อย แล้วตั้งไว้ ณ ที่ควรส่วน
 ข้างหนึ่ง เติงรองเตียง กระโถน พนักอิง พึงขนออกวางไว้ ณ ที่ควรส่วนข้าง
 หนึ่ง เครื่องปูพื้น พึงสังเกตที่ปูไว้ที่เดิม แล้วขนออกวางไว้ ณ ที่ควรส่วนข้าง
 หนึ่ง ถ้าในวิหารมีหยากเยื่อ พึงกวาดแต่เพดานลงมาก่อน กรอบหน้าต่างและ
 มุมห้อง พึงเช็ดเสีย ถ้าฝาเขาทำบริกรรมด้วยน้ำมัน หรือพื้นเขาทาสีดำขึ้นรา
 พึงเอาผ้าชุบน้ำบิดแล้วเช็ดเสีย ถ้าพื้นเขามิได้ทำ พึงเอาน้ำประพรมแล้วเช็ด
 เสีย ระวังอย่าให้วิหารฟุ้งด้วยธุลี พึงกวาดหยากเยื่อทิ้งเสีย ณ ที่ควรส่วนข้าง
 หนึ่งเครื่องลาดพื้น พึงผึ่งแดด ชำระ เคาะ ปัดแล้ว ขนกลับไปปูไว้ตามเดิม เติง
 รองเตียง พึงผึ่งแดด ชัด เช็ดแล้ว ขนกลับไปไว้ในที่เดิม เติงตั้ง พึงผึ่งแดด ชัดสี
 เคาะเสีย ยกคำ ๆ อย่าให้ครูดสี อย่าให้กระทบกระแทกบานและกรอบประตู
 ขนกลับไปให้ดี ๆ แล้วตั้งไว้ตามเดิม พูก หมอน ผ้าปูนั่ง ผ้าปูนอน พึงผึ่งแดด
 ทำให้สะอาด ตบเสีย แล้วนำกลับไปวางปูไว้ตามเดิม กระโถน พนักอิง พึงผึ่ง
 แดด เช็ด ถูเสีย แล้วขนกลับตั้งไว้ตามเดิม พึงเก็บบาตรจีวร เมื่อเก็บบาตร พึง
 เอามือข้างหนึ่งจับบาตร เอามือข้างหนึ่งลูบคลำได้เตียงหรือใต้ตั้ง แล้วจึงเก็บ
 บาตร แต่ไม่พึงวางบาตรบนพื้นที่ไม่มีสิ่งใดรอง เมื่อเก็บจีวร พึงเอามือข้าง
 หนึ่งถือจีวร เอามือข้างหนึ่งลูบราวจีวรหรือสายระเคียงแล้วทำชายไว้ข้างนอก
 ทำขนดไว้ข้างในแล้วจึงเก็บจีวร.

ถ้าลมเจือด้วยผลลพิษพัฒนาแต่ทิศตะวันออก พึงปิดหน้าต่างด้าน
 ตะวันออก ถ้าพัฒนาแต่ทิศตะวันตก พึงปิดหน้าต่างด้านตะวันตก ถ้าพัฒนาแต่
 ทิศเหนือ พึงปิดหน้าต่างด้านเหนือถ้าพัฒนาแต่ทิศใต้ พึงปิดหน้าต่างด้านใต้
 ถ้าฤดูหนาว พึงเปิดหน้าต่างกลางวัน พึงปิดกลางคืนถ้าฤดูร้อน พึงปิดหน้าต่าง
 กลางวัน พึงเปิดกลางคืน.

ถ้าบริเวณ ชุมน้ำ โรงฉัน โรงไฟ รั้วจตุรี รก ฟังปิดกวาดเสีย ถ้าน้ำฉันน้ำ
ใช้ไม่มีฟังจัดตั้งไว้ ถ้าน้ำในหม้อชำระไม่มี ฟังตักน้ำมาไว้ในหม้อชำระ.

ถ้าความกระสันบังเกิดแก่สังฆวิहारิก อุปัชฌายะฟังช่วยระงับหรือฟัง
วานภิกษุอื่นให้ช่วยระงับ หรือฟังทำกรรมกถาแก่สังฆวิहारิกนั้น ถ้าความ
รำคาญบังเกิดแก่สังฆวิहारิก อุปัชฌายะฟังบรรเทา หรือฟังวานภิกษุอื่นให้
ช่วยบรรเทา หรือฟังทำกรรมกถาแก่สังฆวิहारิกนั้น ถ้าความเห็นผิดบังเกิดแก่
สังฆวิहारิก อุปัชฌายะฟังให้สละเสีย หรือฟังวานภิกษุอื่นให้ช่วย หรือฟังทำ
กรรมกถาแก่สังฆวิहारิกนั้น.

ถ้าสังฆวิहारิกต้องอาบัติหนัก ควรปริวาส อุปัชฌายะฟังทำความ
ชวนชวายว่า ด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์ฟังให้ปริวาสแก่สังฆวิहारิก ถ้า
สังฆวิहारิกควรชกเข้าหาอาบัติเดิม อุปัชฌายะฟังทำความชวนชวายว่า ด้วย
อุบายอย่างไรหนอ สงฆ์ฟังชกสังฆวิहारิกเข้าหาอาบัติเดิม ถ้าสังฆวิहारิกควร
มานัต อุปัชฌายะฟังทำความชวนชวายว่า ด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์ฟังให้
มานัตแก่สังฆวิहारิก ถ้าสังฆวิहारิกควรอัphan อุปัชฌายะฟังทำความ
ชวนชวายว่า ด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์ฟังอัphanสังฆวิहारิก.

ถ้าสงฆ์ปรารถนาจะทำกรรมแก่สังฆวิहारิก คือ ตัชชนียกรรม นียสกร
กรรม ปัพพชานียกรรม ปฏิสารณียกรรม หรืออุกเขปนียกรรม อุปัชฌายะฟังทำ
ความชวนชวายว่า ด้วยอุบายอย่างไรหนอสงฆ์ไม่ฟังทำกรรมแก่สังฆวิहारิก
หรือสงฆ์ฟังน้อมไปเพื่อกรรมสถานเบา หรือสังฆวิहारิกนั้นถูกสงฆ์ลงตัชช
นียกรรม นียสกรรม ปัพพชานียกรรม ปฏิสารณียกรรม หรืออุกเขปนียกรรม
แล้วอุปัชฌายะฟังทำความชวนชวายว่า ด้วยอุบายอย่างไรหนอ สังฆวิहारิกฟัง
ประพฤติชอบฟังหายเย่อหยิ่ง ฟังประพฤติแก้ตัว สงฆ์ฟังระงับกรรมนั้นเสีย.

ถ้าจิวรของสังฆวิहारิกจะต้องชก อุปัชฌายะฟังบอกว่า ท่านฟังชกอย่าง
นี้ หรือฟังทำความชวนชวายว่า ด้วยอุบายอย่างไรหนอ ใคร ๆ ฟังชกจิวรของ
สังฆวิहारิก ถ้าจิวรของ สังฆวิहारิกจะต้องทำ อุปัชฌายะฟังบอกว่า ท่านฟัง
ทำอย่างนี้ หรือฟังทำความชวนชวายว่า ด้วยอุบายอย่างไรหนอ ใคร ๆ ฟังทำ
จิวรของสังฆวิहारิก ถ้าน้ำย้อมของสังฆวิहारิกจะต้องดื่มอุปัชฌายะฟังบอก
ว่า ท่านฟังดื่มอย่างนี้ หรือฟังทำความชวนชวายว่า ด้วยอุบายอย่างไรหนอใคร
ๆ ฟังดื่มน้ำย้อมของสังฆวิहारิก ถ้าจิวรของสังฆวิहारิกจะต้องย้อม
อุปัชฌายะฟังบอกว่าท่านฟังย้อมอย่างนี้ หรือฟังทำความชวนชวายว่า ด้วย

อุบายอย่างไรหนอ ไทว ๆ พึงข้อมจิ๋วของสัตถวิหาริก เมื่อข้อมจิ๋ว พึงข้อม
 พลิกกลับไปมาให้ดี ๆ เมื่อหยาดน้ำข้อมยังไม่ขาดสาย ไม่พึงหลีกไปเสีย.
 ถ้าสัตถวิหาริกอาพาธ พึงพยาบาลจนตลอดชีวิต พึงรอนกว่าจะหาย^{๖๖}

สรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ตามสัตถวิหาริกวัตร เป็นวัตรที่พระ
 อุปัชฌาย์พึงปฏิบัติต่อสัตถวิหาริก ซึ่งมีเนื้อหาคล้ายกับอุปัชฌาย์วัตรที่เป็นวัตรที่สัตถวิหาริกพึง
 ปฏิบัติต่อพระอุปัชฌาย์ของตน ก็จะเหมือนกับบิดาปฏิบัติต่อบุตร และบุตรปฏิบัติต่อบิดา หาก
 พิจารณาแล้วมีวัตรปฏิบัติบางส่วนเหมือนกับว่า พระอุปัชฌาย์รับใช้สัตถวิหาริกของตน แต่หาก
 มองถึงความสัมพันธ์ประจวบคิกับบุตรแล้วจะเข้าใจได้ไม่ยากนัก เพราะบิดาสามารถทำดีต่อบุตร
 ได้มากกว่าในสัตถวิหาริกวัตร แม้ชีวิตก็อาจแตกต่างกันได้ ดังนั้น การที่บิดาทำดีต่อบุตร ขวนขวายต่อ
 บุตร จึงไม่ใช่เป็นการรับใช้ แต่เป็นการเอื้อเพื่อเกื้อกูลต่อกันด้วยความรักความผูกพันที่ทั้งสองฝ่ายมี
 ต่อกัน บทบาทหน้าที่ตามสัตถวิหาริกวัตรนี้ ถือว่าเป็นบทบาทที่สำคัญประการหนึ่งของพระ
 อุปัชฌาย์ เพราะหากพระอุปัชฌาย์มีหน้าที่รับรองให้กุลบุตรเข้ามาอุปสมบทอย่างเดียว แล้วปล่อยให้
 ตามขณกรรม ก็อาจทำให้สัตถวิหาริกได้รับความลำบาก ไม่มีใครดูแลในด้านต่าง ๆ จนทอดยลา
 ลิกขาบทไป หรืออาจทำตัวเป็นภัยต่อตนเอง และพระพุทธศาสนาได้

๒) บทบาทหน้าที่ในฐานะเป็นผู้คัดสรรผู้ที่จะเข้าอุปสมบท

ผู้ที่จะขออุปสมบทนั้น พระวินัยบัญญัติเรียกว่า “อุปสัมปทาเปกขะ” ในพระวินัยได้กำหนด
 คุณสมบัติของอุปสัมปทาเปกขะไว้ ซึ่งการคัดสรรผู้ที่จะเข้าอุปสมบทเป็นหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์
 โดยตรง

(ก) บุคคลที่ไม่ควรให้อุปสมบท

บุคคลที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ ไม่ควรให้อุปสมบท หากพระอุปัชฌาย์รูปใดละเมิดจะถูกปรับ
 อาบัติทุกกฏคือ บุคคลไม่สมประกอบ, บุคคลที่มีภาระผูกพัน, คนเคยต้องอาญาหลวง, คน
 ประทุษร้ายบริษัท และคนเป็นโรคน่ารังเกียจ

๑) คนไม่สมประกอบ หมายถึง คนที่มีอวัยวะของร่างกายส่วนใดส่วนหนึ่งบกพร่อง ท่าน
 แสดงไว้ ๒๗ ลักษณะ ได้แก่ คนมีมือขาด, คนมีเท้าขาด, คนมีทั้งมือทั้งเท้าขาด, คนมีหูขาด, คนมี
 จมูกแห้ว, คนมีทั้งหูขาดทั้งจมูกแห้ว, คนมีนิ้วมือขาด, คนมีนิ้วหัวแม่มือขาด, คนมีเอ็นขาด, คนมี
 มือเป็นแผ่น, คนค่อม, คนเตี้ย, คนคอปอก, คนมีเท้าปุก, คนประทุษร้ายบริษัท, คนตาบอดข้างเดียว
 หรือทั้งสองข้าง, คนเป็นง่อย, คนกระจอก, คนเปลี้ย, คนชราทุพพลภาพ, คนตาบอดแต่กำเนิด, คน

^{๖๖}วิ.ม. ๔/๘๒/๖๕-๗๒.

ใบ้, คนหูหนวก, คนทั้งบอดทั้งใบ้, คนทั้งบอดทั้งหนวก, คนทั้งใบ้ทั้งหนวก และคนทั้งบอดทั้งใบ้ทั้งหนวก^{๓๗}

๒) คนมีภาวะผูกพัน หมายถึง ผู้ที่ไม่มีอิสระในตนเอง ชีวิตของตนเองนั้นยังต้องขึ้นอยู่กับผู้อื่นอยู่ อาจจะด้วยหน้าที่การงานหรือ ความสัมพันธ์ระหว่างกันก็ได้ คนมีภาวะผูกพันนั้นมีอยู่ ๔ จำพวก คือ คนที่มารดาบิดาไม่ได้อนุญาต^{๓๘}, คนที่เป็นราชกัญ^{๓๙}, คนมีหนี้สิน^{๔๐} และคนที่เป็นทาส^{๔๑} คนทั้ง ๔ จำพวกนี้ ต้องพ้นจากภาวะผูกพันแล้ว พระอุปัชฌาย์จึงจะทำการอุปสมบทให้ได้ คือ บุตรที่ได้รับอนุญาตจากมารดาบิดาแล้ว, คนที่เป็นราชกัญที่ได้รับอนุญาตจากเจ้านายเหนือตนแล้ว, คนมีหนี้สิน ที่ได้รับการปลดหนี้หรือ ได้ใช้หนี้สินเรียบร้อยแล้ว และคนเป็นทาสที่ได้รับปลดเป็นไท คือ เป็นอิสระแล้ว^{๔๒}

๓) คนเคยต้องอาญาหลวง หมายถึง คนที่เคยทำผิดกฎหมายและได้รับโทษทัณฑ์ที่ทางราชการได้ลงโทษแล้วมีรอยปรากฏอยู่ ทำให้ผู้ที่พบเห็นรู้ว่าเคยต้องโทษมาก่อน ได้แก่ คนที่ถูกเขียนด้วยหวายจนหลังลาย มีรอยแผลที่หลัง^{๔๓}, คนถูกตีทรมานโทษ หรือบุคคลที่ถูกนាប់ด้วยเหล็กแดงให้เสียโฉม^{๔๔}

๔) คนเป็นโรคน่ารังเกียจ ได้แก่ โรคเรื้อน, โรคฝี เช่น ฝีดาษ หัด, โรคกลาก, โรคมอญคร่อม และโรคลมบ้าหมู^{๔๕}

๕) คนประทุษร้าย ได้แก่ โจรผู้ร้ายที่ขึ้นชื่อโด่งดัง^{๔๖}, นักโทษที่หนีเรือนจำหรือนักโทษที่ทำลายเครื่องพันธนาการออกมา^{๔๗}, โจรที่ถูกหมายประกาศว่าพบที่ใดให้ฆ่าเสียหรือทำร้ายได้ โดยผู้ฆ่าหรือผู้ทำร้ายโจรนั้น ไม่มีโทษ^{๔๘}

^{๓๗}วิ.ม. ๔/๑๓๕/๑๓๗.

^{๓๘}วิ.ม. ๔/๑๑๘/๑๖๑.

^{๓๙}วิ.ม. ๔/๑๐๒/๑๔๑.

^{๔๐}วิ.ม. ๔/๑๐๘/๑๔๔.

^{๔๑}วิ.ม. ๔/๑๐๕/๑๔๔.

^{๔๒}สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, วินัยมุข เล่ม ๓, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๑๐๒ – ๑๐๓.

^{๔๓}วิ.ม. ๔/๑๐๖/๑๔๓.

^{๔๔}วิ.ม. ๔/๑๐๗/๑๔๓.

^{๔๕}วิ.ม. ๔/๑๐๑/๑๓๕.

^{๔๖}วิ.ม. ๔/๑๐๓/๑๔๑.

โรคทั้ง ๕ ชนิดนี้ ถ้ารักษาให้หายขาดได้แล้ว ก็อนุญาตให้อุปสมบทได้^{๔๘} และต้องยกขึ้นซักถามก่อนหน้าให้อุปสมบท คือ ตอนถามอันตรายิกกรรม

สรุปได้ว่า บุคคลที่ไม่ควรให้อุปสมบททั้ง ๕ กลุ่มเหล่านี้ ตั้งขึ้นเพื่อไม่ให้พระพุทธศาสนาเป็นเหมือนถังขยะรับคนทีทางโลกไม่ต้องการแล้ว^{๔๙} แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่าข้อกำหนดดังกล่าวนี้ไม่เป็นข้อห้ามเด็ดขาด ถ้าอุปสมบทไปแล้วบุคคลผู้นั้นย่อมมีภิกษุภาวะโดยสมบูรณ์ ถึงแม้จะได้อ่านข้อเท็จจริงนี้เข้าไปในภายหลังก็ไม่จำเป็นต้องให้ผู้นั้นสึกไป เนื่องจากผู้ที่ป็นโรคดังกล่าว หรือมีข้อจำกัดดังกล่าว ก็สามารถบรรลุการพ้นทุกข์ได้เช่นกัน ดังนั้น ข้อห้ามประเภทนี้จึงไม่ขัดกับหลักสิทธิมนุษยชนในปัจจุบัน เพียงแต่ทำให้เป็นดุลยพินิจของพระอุปัชฌาย์ว่าจะให้อุปสมบทบุคคลจำพวกนี้หรือไม่ เพราะพระอุปัชฌาย์ที่ขึ้นทำลงไปในนั้นจะต้องอาบัติ แต่เป็นอาบัติประเภททุกกฐที่เป็นลหุกาบัติ คือ อาบัติเล็กน้อย ดังนั้นถ้าพิจารณาจากเหตุผลทั้งหมดข้างต้นแล้ว ผู้ที่ได้รับการอุปสมบทย่อมเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาโดยสมบูรณ์ เพียงแต่พระอุปัชฌาย์จะยอมให้อุปสมบทแก่ผู้นั้นหรือไม่ แต่การทำตามข้อห้ามเหล่านี้ก็ถือได้ว่า พระพุทธศาสนาจะไม่ถูกตีตราว่าเป็นที่รองรับคนเหลือเดนของสังคม แต่ถ้าหากไม่รับให้บวชก็อาจได้รับครหานินทา จากคนบางส่วน ดังนั้น พระอุปัชฌาย์ย่อมต้องใช้วิจารณญาณเองว่า จะรักษาพระพุทธศาสนาด้วยวิธีการใด จะรักษาด้วยการรักษาพระวินัยหรือจะเห็นแก่เมตตากรมยอมละเมิดพระวินัยเพื่อกันครหานินทา

(ข) บุคคลที่ห้ามอุปสมบทโดยเด็ดขาด

ในพระวินัยปิฎก มหาวรรค ได้ห้ามการอุปสมบทแก่บุคคลอีกเหล่าหนึ่ง ถ้าหากอุปสมบทไปแล้ว เมื่อรู้ภายหลังว่าเข้าในลักษณะของบุคคลต้องห้ามต่อไปนี้ ก็ต้องสึกเสีย เพราะพระวินัยบัญญัติไว้ว่า ไม่ถือว่าบุคคลเหล่านี้เป็นอุปสัมบัน แม้ว่าจะได้รับการอุปสมบทอย่างถูกต้องก็ตาม บุคคลที่ถูกห้ามมิให้อุปสมบทเต็มมี ๑๑ ประเภท คือ กะเทย, คนลักเพศ, ภิกษุที่ไปเข้ารีตเดียรฉัตร, สัตว์เดรัจฉาน, ผู้ฆ่ามารดา, ผู้ฆ่าบิดา, ผู้ฆ่าพระอรหันต์, ผู้ข่มขืนภิกษุณี, ผู้ทำให้สงฆ์แตกกัน, ผู้ประทุษร้ายพระพุทธเจ้าถึงยังพระโลหิตให้ห้อ และคนมีอวัยวะเพศ ๒ เพศ (อุกโตพยัญชนก)^{๕๐}

^{๔๘}วิ.ม. ๔/๑๐๔/๑๔๒.

^{๔๙}วิ.ม. ๔/๑๐๕/๑๔๒.

^{๕๐}สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, วินัยมุข เล่ม ๓, อ้างแล้ว, หน้า ๑๐๑.

^{๕๑}สุชีพ ปุญญานุภาพ, พระไตรปิฎก ฉบับสำหรับประชาชน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๒๒๖.

^{๕๒}วิ.ม. ๔/๑๒๕/๑๖๗.

สรุปได้ว่า บุคคลที่ถูกห้ามให้อุปสมบทโดยเด็ดขาดทั้ง ๑๑ ประเภทนี้ ผู้ที่เป็นกะเทยนั้น ก็จะเป็นอันตรายต่อพรหมจรรย์ของพระภิกษุอื่น เนื่องจากมีจิตเป็นผู้หญิง คนลักเพศนั้น ก็ไม่เป็นผู้อุปสมบทอยู่แล้ว เพราะบวชเอง ส่วนภิกษุที่ไปเข้ารีตเดียรถีย์ถือได้ว่าเป็นผู้ที่ไม่รู้จักว่าอะไรเป็นสาระ ได้อุปสมบทในพระพุทธศาสนาแล้วยังไปเข้ารีตเดียรถีย์ที่มีคำสอนที่ขาดสาระ ส่วนสัตว์เดรัจฉานนั้น เป็นอภัพสัตว์ เพราะแม้จะบวชก็ไม่สามารถบรรลุมรรคผลนิพพานได้ เพราะภพชาติไม่อำนวย สำหรับผู้มีบาป ฆ่ามารดา ฆ่าพระอรหันต์ ผู้ยังสงฆ์ให้แตกกัน และผู้ยังพระโลหิตของพระพุทธเจ้าให้ห้อ นั้นเป็นผู้ที่ทำอนันตริยกรรม มีเวทิมหานรกเป็นเบื้องหน้าอยู่แล้ว แม้จะบวชก็เปล่าประโยชน์ เพราะกรรมที่ทำบังไม่ให้ได้บรรลุมรรคผลนิพพาน ส่วนคนที่ข่มขืนภิกษุณี ก็ถือว่าเป็นผู้ที่ทำร้ายผู้หญิงอันเป็นเพศแม่ในขณะที่เป็นนักบวชซึ่งถือตนไม่เบียดเบียนใคร จึงเป็นผู้ชายที่ไม่น่าให้อภัยในความผิดนั้น จึงไม่ควรให้อุปสมบท เพราะไม่สมเป็นลูกผู้ชาย ส่วนคนที่มีอวัยวะเพศ ๒ เพศ คือมีทั้งอวัยวะเพศชายและอวัยวะเพศหญิงด้วย ก็เป็นผู้ที่ล่อแหลมต่อการต้องปาราชิก และยังเป็นผู้ที่มีโอกาสสูงที่จะทำให้พระภิกษุอื่นต้องปาราชิกไปด้วย ดังนั้นจึงไม่ควรให้อุปสมบทเช่นกัน การห้ามบุคคลทั้ง ๑๑ ประเภทมิให้อุปสมบท แม้อุปสมบทแล้วก็ต้องสึก ถือว่าเป็นข้อห้ามที่สมเหตุสมผลอย่างยิ่ง

๒.๔.๕ บทบาทและหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ในคณะสงฆ์ไทย

บทบาทและหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ในคณะสงฆ์ไทย เป็นบทบาทและหน้าที่ที่พระอุปัชฌาย์ได้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือใกล้ชิดกับการบริหารจัดการของบ้านเมือง กล่าวคือ คณะสงฆ์ไทยต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบที่ทางราชการออกมาบังคับ มีโครงสร้างการบริหารกิจการคณะสงฆ์ใกล้ชิดกับการบริการกิจการฝ่ายอาณาจักร ซึ่งบทบาทและหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ในคณะสงฆ์ไทยสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ บทบาทและหน้าที่ในอดีต กับ บทบาทและหน้าที่ในปัจจุบัน

ก) บทบาทและหน้าที่ในอดีต

บทบาทและหน้าที่ในอดีตของพระอุปัชฌาย์สามารถกล่าวได้เป็น ๒ ส่วน อีกเช่น กันคือ บทบาทและหน้าที่ก่อนมีพระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ กับ บทบาทและหน้าที่ในระบอบที่มีพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑

(๑) บทบาทและหน้าที่ก่อนมีพระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑

ในช่วงระยะเวลานี้ คือ ตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา จนถึงรัตนโกสินทร์ช่วงก่อนที่จะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ ไม่ปรากฏหลักฐานว่า

พระมหากษัตริย์ในแผ่นดินสมัยสุโขทัยและอยุธยาเคยใช้พระราชอำนาจเข้าไปแทรกแซงกิจการใน
คณะสงฆ์ แต่ก็ได้พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์แก่คณะสงฆ์ เช่น ถวายนิคมวัดและปัจจัยสี่^{๕๒}

ดังนั้นพระอุปัชฌาย์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของคณะสงฆ์ จึงยังไม่ถูกอำนาจใด ๆ ของทางฝ่าย
อาณาจักรเข้ามาแทรกแซงกิจการภายในพระพุทธศาสนา ทั้งในด้านการคัดสรรกุลบุตรผู้มีศรัทธาที่
จะบวช การให้การอุปสมบทแก่กุลบุตรนั้น การปกครองดูแลสังฆวิหาริก หรือการให้การศึกษา
อบรมแก่สังฆวิหาริกเหล่านั้น ก็เป็นไปตามกรอบแห่งพระวินัยที่วางไว้

มีเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวกับพระอุปัชฌาย์ในช่วงนี้หลายเรื่อง เริ่มตั้งแต่ในรัชสมัยของพ่อ
ขุนรามคำแหงมหาราช ได้ทรงส่งสมณทูตไปอาราธนาพระอุปัชฌาย์มาจากนครศรีธรรมราชเพื่อมา
ให้อุปสมบทแก่กุลบุตรในกรุงสุโขทัย และในรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ
พุทธศักราช ๒๒๕๖^{๕๓} พระเจ้ากิตติสิริราชสีห์แห่งแคว้นสิงหลทรงส่งราชทูตมาทูลขอพระอุปัชฌาย์
จากราชอาณาจักรอยุธยา เพื่อไปให้การอุปสมบทแก่ชาวสิงหล ซึ่งพระภิกษุได้ขาดหายไปเหลือ
เพียงแต่สามเณรเท่านั้น ทางอยุธยาจึงได้อาราธนาพระอุบาลีและพระอริยมุนี พร้อมด้วยคณะสงฆ์
อีกจำนวนหนึ่ง ไปให้การอุปสมบทแก่ชาวสิงหลนั้น ซึ่งทำให้สามารถประดิษฐานคณะสงฆ์ให้แก่
ชาวสิงหลได้^{๕๔} จนทำให้เกิดคณะสงฆ์ “สยามวงศ์” ขึ้นในสิงหลประเทศนั้น ซึ่งปัจจุบันเป็นคณะ
สงฆ์ที่ใหญ่ที่สุดในศรีลังกา^{๕๕}

ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ได้ทรงมีพระราชโองการให้
ตรากฎหมายออกมาบังคับใช้กับคณะสงฆ์ไทย เรียกว่า “กฎพระสงฆ์” ซึ่งเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับ
คณะสงฆ์ฉบับแรกที่เป็นลายลักษณ์อักษร^{๕๖}

^{๕๒}พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร, ประวัติพระพุทธศาสนาในสยาม,
(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๗), หน้า ๒๑ - ๒๒.

^{๕๓}สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ตำนานคณะสงฆ์,
(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๔), หน้า ๒๐.

^{๕๔}พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร, ประวัติพระพุทธศาสนาในสยาม, อ้างแล้ว,
หน้า ๑๒.

^{๕๕}ปลื้ม โชติขรูญางกูร, คำบรรยายกฎหมายคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประยูร
วงศ์, ๒๕๒๔), หน้า ๔๔.

^{๕๖}ละนึ่งนิตย์ จันทบุตร, สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย,
(กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, ๒๕๓๒), หน้า ๖.

การตรากฎพระสงฆ์ขึ้นนั้นเป็นความจำเป็นของฝ่ายบ้านเมืองที่ต้องการที่จะรักษาคณะสงฆ์ให้อยู่ในกรอบพระวินัยมากขึ้น พระมหากษัตริย์ทรงปรารถนาถึงความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย และการประพฤติปฏิบัติของพระสงฆ์ที่ละเมิดพระธรรมวินัย จนไม่เป็นที่พึ่งแห่งความเลื่อมใสของผู้คน พระองค์จึงตรากฎพระสงฆ์ขึ้นบังคับใช้ เพื่อห้ามพระภิกษุกระทำการอันไม่ถูกต้องหรือละเว้นการที่ควรกระทำตามพระวินัย^{๕๑}

ในเรื่องนี้มีข้อที่น่าพิจารณาดังนี้ การใช้อำนาจของพระมหากษัตริย์ออกพระราชโองการตรากฎหมายดังกล่าวในครั้งนี้นั้น แม้จะทรงปรารถนาถึงเหตุผลเกี่ยวกับการประพฤติของพระภิกษุว่าไม่เป็นไปตามพระธรรมวินัย แต่ก็ยังมีเหตุผลทางการปกครองรวมเข้ามาด้วย และกฎพระสงฆ์ดังกล่าวเริ่มที่จะมีลักษณะที่นอกเหนือไปจากที่พระธรรมวินัยกำหนดไว้ ลักษณะดังกล่าวเป็นไปในลักษณะที่เข้ามาควบคุมบทบาทของพระภิกษุสามเณรในลักษณะเข้ามาปกครองด้วย ดังจะเห็นได้จากกฎพระสงฆ์ข้อที่ ๓ สรุปความได้ว่า ให้ตั้งพระภิกษุขึ้นเป็นคณะตามจำนวนความมากน้อยของพระภิกษุและสามเณรในเมืองหรือแขวงนั้น ๆ ถ้าในเมืองหรือแขวงนั้น ๆ มีพระภิกษุสามเณรมาก ก็ให้ตั้งพระอธิการขึ้นอย่างน้อยจำนวน ๘ รูป มีหน้าที่ออกหนังสือสำคัญประจำตัว ลงชื่อ ฉายา พรรษา และชื่อพระอุปัชฌาย์ แล้วประทับตราพระราชคณะของหัวเมืองนั้น ให้แก่พระภิกษุสามเณรที่จะไปอยู่เมืองอื่น และห้ามรับพระภิกษุสามเณรที่ไม่มีหนังสือดังกล่าวเข้ามาอยู่ในสำนักของตน และให้พระอธิการคอยสอดส่องดูแลพระภิกษุสามเณรเหล่านั้นมิให้ล่วงละเมิดผู้คน และทำให้ผู้คนหลงเชื่อว่าตนเป็นผู้วิเศษ หรืออวดอิทธิปาฏิหาริย์ เพื่อคบคิดกับพวกแย่งชิงราชสมบัติ ผู้ใคร่รู้เห็นแล้วมิได้ว่ากล่าวจับกุม หรือแจ้งให้กราบบังคมทูล มีความผิดฐานเป็นกบฏ^{๕๒}

ในกฎข้อที่ ๓ นี้ มีความสอดคล้องกับกฎข้อที่ ๒ คือ ในกฎข้อที่ ๒ สรุปได้ความว่า สามเณรรูปใดถึงเกณฑ์อุปสมบท ให้พระราชคณะหรือพระอธิการจัดการให้อุปสมบทเสีย อย่าปล่อยปละละเลยให้สามเณรเหล่านั้นเรียนวิชาทางเวทมนต์ อิทธิฤทธิ์ แล้วก่อความไม่สงบขึ้นในบ้านเมือง หากสามเณรรูปใดฝ่าฝืน จะถูกลงโทษอย่างหนัก พร้อมด้วยพระอุปัชฌาย์ อาจารย์ และญาติโยม^{๕๓}

จากกฎพระสงฆ์ทั้ง ๒ ข้อ ดังกล่าวนี้ ทำให้บทบาทและหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ นอกเหนือจากการดักเตือนพระภิกษุและสามเณรในปกครองของตน ให้ประพฤติปฏิบัติตามพระ

^{๕๑} ปรีดี โชติขจร, คำบรรยายกฎหมายคณะสงฆ์, อ้างแล้ว, หน้า ๔๕.

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๗ - ๔๘.

^{๕๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๖.

พระธรรมวินัยแล้ว ยังต้องช่วยฝ่ายอาณาจักรสอดส่องดูแลผู้ที่ประทุษร้ายต่อราชบัลลังก์อีกด้วย เพราะคนพวกนี้โดยมากล้วนเป็นสามเณร โคง (สามเณรที่อายุเกิน ๒๐ ปีขึ้นไป) มาก่อน^{๑๑๑}

ดังนั้น การควบคุมการเดินทางและควบคุมบทบาทพระภิกษุสามเณรในช่วงดังกล่าวจึงมีความจำเป็นอย่างมาก เนื่องจากช่วงดังกล่าวยังอยู่ในช่วงที่เพิ่งจะมีการปลดแผ่นดิน ฝ่ายอาณาจักรจึงต้องดำเนินการต่าง ๆ ด้วยความระมัดระวัง นอกเหนือไปจากการคุกคามจากภายนอก คือ การรบกับพม่ายังไม่สิ้นสุดแล้ว การต่อสู้กับศึกภายในก็ไม่อาจมองข้ามไปได้ และถือเป็นพระราชกิจเฉพาะหน้าที่สำคัญประการหนึ่งในการสร้างพระราชอำนาจให้เข้มแข็งมั่นคง^{๑๑๒} ดังจะเห็นได้จากการที่ทรงออกกฎพระสงฆ์ดังกล่าวในทันทีหลังจากที่ได้เสวยราชย์เพียง ๕ เดือน^{๑๑๓} ซึ่งไม่พบในประวัติศาสตร์ของชนชาติไทยมาก่อนไม่ว่าสมัยใด

สรุปได้ว่า บทบาทและหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ในช่วงก่อนการมีพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ แบ่งเป็น ๒ อย่าง คือ หน้าที่ตามพระธรรมวินัย เช่น การคัดสรรบุคคลที่จะเข้ามาอุปสมบท การให้การรับรองการอุปสมบท การให้การดูแลส่งเสริมและสั่งสอนให้การศึกษาระบบวินัย เป็นต้น และหน้าที่ตามกฎหมายพระสงฆ์ที่ทางราชการได้ออกมาเพื่อห้ามกันมิให้พระสงฆ์เข้ามามีบทบาททางด้านกิจการบ้านเมือง คือ ไม่ให้ผู้ที่ต้องการล้มราชบัลลังก์อาศัยคณะสงฆ์เพื่อบ่มตัวเองได้ บทบาทและหน้าที่ตามกฎหมายพระสงฆ์นี้ ได้แก่ การออกหนังสือรับรองการบวชให้พระภิกษุสามเณร ดูแลสอดส่องพฤติกรรมมิให้เป็นไปในทางก่อกบฏ และจะต้องร่วมรับผิดชอบกับสัทธาภิหาริก หากทำผิดฐานกบฏ เป็นต้น

(๒) บทบาทและหน้าที่ในระยะที่มีพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑

บทบาทและหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ในช่วงที่มีพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ เป็นบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างไปจากบทบาทและหน้าที่ตามกฎหมายพระสงฆ์ในสมัยรัชกาลที่ ๑ อยู่มากที่สุด เพราะพระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ นี้ ได้ตราออกมาเปลี่ยนแบบการบริหารกิจการบ้านเมือง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้ทรงปรับปรุง

^{๑๑๑}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๗.

^{๑๑๒}ลิขิต ธีรเวคิน, วิชาการการเมืองการปกครองไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๗๑.

^{๑๑๓}พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร, ประวัติพระพุทธศาสนาในสยาม, อ่างแล้ว, หน้า ๗๒.

ในทางด้านการบริหารราชการนั้น พระองค์ทรงปฏิรูปการบริหารราชการ โดยมีเจ้าพระยาอภัยราชาสยามานุกุลกิจ (นายโรแลง ชัคมินส์ – Gustave Rolin-Jaequemyns) ที่ปรึกษาราชการแผ่นดินในสมัยนั้น เป็นผู้ถวายคำแนะนำในการปฏิรูประบบการบริหารราชการ ๓ ทาง คือ ปฏิรูปการนิติบัญญัติ ปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดิน และปฏิรูปการศาลและการยุติธรรม เพื่อเป็นการรักษาเอกราชของประเทศให้พ้นภัยจากลัทธิล่าอาณานิคมในสมัยนั้น^{๑๑๓} มีการรวมศูนย์อำนาจเพื่อการสร้างรัฐชาติ (Nation State) แทนที่รูปแบบเดิมที่ต่างเมืองต่างมีอำนาจกึ่งอิสระ^{๑๑๔} ส่วนในด้านการปกครองคณะสงฆ์นั้น ทรงให้ปฏิรูปการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ควบคู่ไปกับการปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดิน^{๑๑๕} ดังนั้น จึงทรงให้ตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๕) ขึ้น ซึ่งถือเป็นพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ฉบับแรกของประเทศ^{๑๑๖} เพื่อเป็นการจัดระเบียบคณะสงฆ์ทั่วราชอาณาจักรให้อยู่ภายใต้ระบบบริหารเดียวกัน^{๑๑๗}

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ พอจะประมวลมากล่าวได้ดังต่อไปนี้

ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ จัดการปกครองคณะสงฆ์เป็น ๔ คณะ คือ คณะเหนือ คณะใต้ คณะกลาง คณะธรรมยุติกนิกาย สมเด็จพระราชาคณะเจ้าคณะใหญ่และพระราชาคณะผู้ใหญ่ในแต่ละคณะคงเดิม สมเด็จพระราชาคณะเจ้าคณะใหญ่ และเจ้าคณะรองทั้ง ๔ คณะ รวม ๘ รูป เป็นองค์แห่งมหาเถรสมาคมตามพระราชบัญญัตินี้ ส่วนคณะอรัญวาสีเป็นอันยกเลิกไปตามพระราชบัญญัตินี้เพราะวัดน้อยลงจนไม่พอที่จะแยกเป็นคณะหนึ่งต่างหาก ตำแหน่งเจ้าคณะอรัญวาสี จึงมีแต่ชื่อเป็นกิตติมศักดิ์ ไม่มีวัดอยู่ในปกครอง

^{๑๑๓} กิตติศักดิ์ ปรกติ, การปฏิรูประบบกฎหมายภายใต้อิทธิพลยุโรป, (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, ๒๕๔๖), หน้า ๘๕.

^{๑๑๔} ลิขิต วีระเวทิน, วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย, อ่างแก้ว, หน้า ๑๐๐.

^{๑๑๕} พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ฐมภูมิโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๓๕), หน้า ๓๓.

^{๑๑๖} คະນິงนิตย๋ จันทบุตร, สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย, อ่างแก้ว, หน้า ๖.

^{๑๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔.

สมณศักดิ์ตามพระราชบัญญัตินี้คือ สมเด็จพระมหาสมณะ หรือสมเด็จพระสังฆราช สมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะผู้ใหญ่ พระราชาคณะสามัญ พระครู เป็นฐานันดรที่พระเจ้าแผ่นดินทรงตั้ง แต่เดิมถือกันว่า รวมตำแหน่งสมเด็จพระราชาคณะ และพระราชาคณะผู้ใหญ่เข้าด้วยกันแล้ว ให้มีจำนวนไม่เกิน ๘๐ รูป เท่าจำนวนพระอสีติมหาสาวก แต่ในบัดนี้จำนวนไม่จำกัดเกือบทุกชั้น

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า แต่โบราณมาตำแหน่งสมณศักดิ์ผูกอยู่กับหน้าที่ทางการปกครอง ยกเว้นสมณศักดิ์สำหรับพระราชวงศ์ สมณศักดิ์ฝ่ายสมณะและสมณศักดิ์พิเศษเฉพาะบุคคลเท่านั้น ฉะนั้นสมณศักดิ์ชั้นต่าง ๆ จึงมีเท่าจำนวนของคณะทางการปกครอง กล่าวคือสมณศักดิ์ชั้นสมเด็จพระราชาคณะ ซึ่งเป็นตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ก็มี ๔ รูปเท่ากับจำนวนคณะคือ เจ้าคณะใหญ่คณะเหนือ เจ้าคณะใหญ่คณะใต้ เจ้าคณะใหญ่คณะกลาง เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุตสมเด็จพระราชาคณะที่ไม่ได้เป็นเจ้าคณะใหญ่เรียกว่า สมเด็จพระราชาคณะผู้ช่วยทรงตั้งเป็นบางคราว เช่น สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ เป็นสมเด็จพระราชาคณะผู้ช่วยในคณะธรรมยุต ในเวลาที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงเป็นเจ้าคณะใหญ่ เป็นทำนองทรงเตรียมไว้สำหรับเป็นตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุตในเวลาต่อไป ในเมื่อไม่มีเจ้านายที่จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ตามประเพณีนิยมของคณะธรรมยุตในกาลข้างหน้า

พระราชาคณะผู้ใหญ่ทุกชั้น คือ ชั้นเจ้าคณะรอง ชั้นธรรม ชั้นเทพ ชั้นราช ก็มีชั้นละ ๔ ตำแหน่งเท่าจำนวนคณะ ส่วนพระราชาคณะชั้นสามัญ ซึ่งหมายถึงพระราชาคณะเปรียญ พระราชาคณะฝ่ายสมณะ และพระราชาคณะยก (คือท่านที่ไม่ได้เป็นเปรียญแล้วยกขึ้นเป็นพระราชาคณะคุณท่านที่เป็นเปรียญ บางทีก็เรียกว่า เปรียญยก) รวมทั้งสมณศักดิ์ฝ่ายพระราชวงศ์ มีจำนวนไม่แน่นอน สุดแต่จะทรงตั้ง

สมณศักดิ์นับแต่ต้นมาจนถึงรัชกาลที่ ๕ จะสังเกตเห็นได้อย่างหนึ่งว่า ตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชและสมเด็จพระราชาคณะ ซึ่งเป็นสมณศักดิ์ชั้นสูงนั้น บางครั้งก็ทรงตั้งบางครั้งก็ไม่ทรงตั้ง เช่น ในรัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนา พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนุชิตชิโนรส (พระองค์เจ้าवासกรี) เป็นกรมสมเด็จพระปรมาธิบดีชิโนรสที่สมเด็จพระสังฆราช เมื่อกรมสมเด็จพระปรมาธิบดีชิโนรสสิ้นพระชนม์แล้ว ไม่ได้โปรดสถาปนาพระเถระรูปใดในตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชอีกจนตลอดรัชกาล แม้ตำแหน่งสมเด็จพระราชาคณะก็เช่นกัน บางตำแหน่งก็ว่างอยู่เป็นเวลานานไม่ทรงตั้ง

เหตุผลที่เป็นเช่นนี้ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงอธิบายไว้ว่า แต่โบราณมา พระเถระผู้ได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช รวมทั้งสมเด็จพระราชาคณะด้วย ปรากฏตามที่สังเกตได้คือทรงตั้ง **“เฉพาะบางรูปผู้ทรงคุณพิเศษ เช่น เป็นพระอุปัชฌายะหรือพระอาจารย์ของพระราชา...”** หากมิใช่เป็นพระอุปัชฌาย์อาจารย์ก็ **“ทรงเลือกที่เป็นผู้ใหญ่มากๆ”** กล่าวโดยสรุปก็คือ ท่านผู้จะได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราชนั้นจะต้องมีความเกี่ยวข้องกับสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินในทางใดทางหนึ่ง ฉะนั้น ในบางรัชกาลเมื่อหมดท่านที่ดำรงอยู่ในฐานะดังกล่าวแล้ว จึงไม่ทรงสถาปนาพระเถระรูปใดเป็นสมเด็จพระสังฆราช และไม่ทรงสถาปนาสมเด็จพระราชาคณะบางตำแหน่ง เช่น ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อสมเด็จพระสังฆราช (นาค) สิ้นพระชนม์ ทรงพระราชดำริสถาปนา พระพิมลธรรม (อยู่) วัดสุทัศนเทพวราราม เป็นสมเด็จพระสังฆราช จนโปรดให้อาถกษณ์ร่างนามที่จะทรงตั้งและกำหนดวันที่จะทรงตั้งแล้ว แต่ทรงพระประชวรเสด็จสวรรคตเสียก่อน จึงยังมีทันได้ทรงตั้ง ครั้นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าอยู่หัว เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นรัชกาลที่ ๔ ก็มีได้ทรงสถาปนา พระพิมลธรรม (อยู่) เป็นสมเด็จพระสังฆราช แต่ทรงถวายมหาสมณุตมาภิเษกแด่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมาณูชิตชิโนรส ในตำแหน่งที่สมเด็จพระสังฆราช เพราะทรงเป็นที่ทรงเคารพนับถือมาในฐานะเป็นพระบรมวงศ์ผู้ใหญ่และทรงเป็นครูอาจารย์แห่งราชสกุลวงศ์ เมื่อสมเด็จพระปรมาณูชิตชิโนรสสิ้นพระชนม์แล้วไม่ทรงสถาปนาท่านผู้ใดเป็นสมเด็จพระสังฆราชอีกจนตลอดรัชกาล

ในรัชกาลที่ ๕ ทรงถวายมหาสมณุตมาภิเษกแด่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ ในตำแหน่งที่สมเด็จพระสังฆราช เพราะทรงเป็นพระราชอุปัชฌาย์ในพระองค์ เมื่อสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ สิ้นพระชนม์แล้ว ทรงสถาปนา สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (สา ปุสฺสเทว) เป็นสมเด็จพระสังฆราช เพราะทรงเป็นพระราชกรรมวาจาจารย์ในพระองค์ เมื่อสมเด็จพระสังฆราช (สา) สิ้นพระชนม์แล้ว ไม่ทรงสถาปนาพระเถระรูปใดในตำแหน่งที่สมเด็จพระสังฆราชอีกจนตลอดรัชกาล แม้ว่าในขณะนั้นจะมีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวชิรญาณวโรรส ทรงเป็นประธานอยู่ในสังฆมณฑล ก็ไม่ทรงถวายมหาสมณุตมาภิเษกหรือสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช เพราะทรงอยู่ในฐานะเป็นพระเจ้าน้องยาเธอ

ถึงรัชกาลที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงถวายมหาสมณุตมาภิเษกแด่ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ในตำแหน่งที่สมเด็จพระสังฆราช เพราะทรงเป็นพระราชอุปัชฌาย์ในพระองค์ ครั้นสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสสิ้นพระชนม์แล้ว ทรงสถาปนาพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราลงกรณ เป็นสมเด็จพระสังฆราชเจ้า เพราะทรงเป็นพระราชกรรมาจจาจารย์ในพระองค์

ในรัชกาลที่ ๖ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงจัดระเบียบสมณศักดิ์อีกครั้งหนึ่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ โดยแบ่งเป็นฐานันดร คือยศ และตำแหน่ง คือหน้าที่ทางการปกครอง ทั้งนี้ ทรงมีพระดำริว่า ฐานันดรคือยศควรแก่ท่านผู้ใหญ่ ส่วนตำแหน่งคือหน้าที่นั้นควรแก่ผู้อยู่ในวัยทำงาน

ตามทำเนียบที่ทรงจัดขึ้นใหม่นี้ ทรงแบ่งสมณศักดิ์หรือฐานันดรของพระภิกษุเป็น ๒๑

ชั้นคือ

- ๑) สมเด็จพระมหาสมณะ (หรือสมเด็จพระสังฆราช)
- ๒) สมเด็จพระราชาคณะ
- ๓) พระราชาคณะชั้นที่รัฎฐบัตร (หรือเจ้าคณะรอง)
- ๔) พระราชาคณะชั้นธรรม
- ๕) พระราชาคณะชั้นเทพ
- ๖) พระราชาคณะชั้นราช
- ๗) พระราชาคณะชั้นสามัญ (ได้แก่พระราชาคณะเปรียญพระราชาคณะฝ่ายสมณะ

พระราชาคณะยก)

- ๘) พระครู (แบ่งเป็น ๑๒ ชั้น)
- ๙) พระอธิการ
- ๑๐) พระพิธีกรรม

ส่วนตำแหน่งของพระภิกษุแบ่งเป็น ๒ ฝ่าย คือตำแหน่งฝ่ายบริหาร กับตำแหน่งฝ่ายปฏิบัติ

ซึ่งเทียบกันได้ดังนี้

ฝ่ายบริหาร

ฝ่ายปฏิบัติ

- ๑) สกลสังฆปริณายก คือสมเด็จพระสังฆราช
- ๒) มหาสังฆปริณายก คือเจ้าคณะใหญ่
- ๓) สังฆนายก คือเจ้าคณะรอง

๔) เจ้าคณะมณฑล	คณาจารย์เอก
๕) รองเจ้าคณะมณฑล	
๖) เจ้าคณะเมือง	คณาจารย์โท
๗) รองเจ้าคณะเมือง	
๘) เจ้าคณะแขวง	คณาจารย์ตรี
๙) รองเจ้าคณะแขวง	
๑๐) เจ้าอาวาส	อาจารย์ใหญ่
๑๑) รองเจ้าอาวาส	รองอาจารย์ใหญ่

ตามทำเนียบสมณศักดิ์ที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ทรงจัดขึ้นใหม่เมื่อครั้งรัชกาลที่ ๖ ดังกล่าวนี้ เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้สมณศักดิ์ไม่ผูกอยู่กับตำแหน่งหรือหน้าที่ทางการคณะสงฆ์ ซึ่งหมายความว่าท่านผู้มีสมณศักดิ์อาจจะมีตำแหน่งหรือไม่มีตำแหน่งทางการคณะสงฆ์ก็ได้ สุดแต่จะทรงตั้ง และเป็นจุดเริ่มต้นที่จำนวนพระราชกฤษฎีกาชั้นต่าง ๆ มีเพิ่มขึ้นไม่จำกัดจำนวน เพราะไม่ถูกจำกัดด้วยตำแหน่งทางการคณะสงฆ์ สมณศักดิ์เป็นเรื่องของฐานันดรคือยศ ที่พระเจ้าแผ่นดินทรงตั้งหรือพระราชทานสุดแต่จะทรงพระกรุณาโปรด

ทำเนียบสมณศักดิ์ที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงจัดขึ้นใหม่ในรัชกาลที่ ๖ นี้ได้ใช้สืบมาจนถึงมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองคณะสงฆ์โดยยกเลิกพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑มาใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ในรัชกาลที่ ๘^{๑๑๔}

สรุปได้ว่า บทบาทและหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ในช่วงระยะที่มีพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ นั้น นอกจากบทบาทตามพระธรรมวินัยแล้ว พระอุปัชฌาย์ยังต้องรับบทบาทหน้าที่ทางการปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ด้วย และพระอุปัชฌาย์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับราชวงศ์หรือเจ้านายที่มียศตำแหน่งทางบ้านเมือง ก็มักจะได้รับสมณศักดิ์และมีตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์สูงไปด้วย ดังเช่น พระสงฆ์ที่เป็นพระอุปัชฌาย์ของพระมหากษัตริย์จะต้องได้รับแต่งตั้งจากพระมหากษัตริย์ให้เป็นสมเด็จพระสังฆราช เป็นต้น

^{๑๑๔} สุขาวี พลอยชุม, “สมณฐานันดรศักดิ์”, ๒๔ กันยายน ๒๕๕๑

บทบาทและหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองของพระอุปัชฌาย์นี้ เป็นบทบาทหน้าที่ซึ่งเพิ่มเติมเข้ามาที่จริง แต่ก็มีส่วนที่เสริมให้พระอุปัชฌาย์มีความสำคัญในสายตาของผู้อื่นมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จาก หากพระอุปัชฌาย์รูปใดมีสมณศักดิ์และหน้าที่ทางการปกครองคณะสงฆ์ที่สูง ก็จะ ทำให้มีผู้ต้องการอุปสมบทกับพระอุปัชฌาย์รูปนั้นมากยิ่งขึ้น และก็นักจะเป็นบุคคลชั้นสูงใน สังคมไทย

ข) บทบาทและหน้าที่ในปัจจุบัน

บทบาทและหน้าที่ในปัจจุบันของพระอุปัชฌาย์เป็นไปตามกฏมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๗ (พ.ศ. ๒๕๓๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ ซึ่งจะขอยกเอากฏมหาเถรสมาคมส่วนที่ เกี่ยวกับหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์มาแสดงไว้ ดังต่อไปนี้

(๑) หมวด ๓ หน้าที่พระอุปัชฌาย์

ข้อ ๑๒ พระอุปัชฌาย์มีหน้าที่ให้บรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตร ได้เฉพาะตนและเฉพาะ ภายในเขต ตามที่บัญญัติไว้ในหมวด ๔ แห่งกฏมหาเถรสมาคมนี้

ข้อ ๑๓ พระอุปัชฌาย์ต้องพบและสอบสวนกุลบุตรให้ได้คุณลักษณะก่อนจึงรับให้บรรพชา อุปสมบทได้ คุณลักษณะของกุลบุตรนั้น ดังนี้

(๑) เป็นคนมีภูมิฐานะอยู่ในเขตตำบลหรืออำเภอที่จะบวช และมีหลักฐาน มีอาชีพชอบ ธรรม หรือแม้มีภูมิฐานะอยู่ในเขตอื่น แต่เมื่อสอบสวนแล้วปรากฏว่าเป็นคนมีหลักฐาน มีอาชีพ ชอบธรรม มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ไม่ใช่คนจรจัด

(๒) เป็นสุภาพชน มีความประพฤติดีประพฤติชอบไม่มีความประพฤติเสียหายเช่น ดิศสุรา หรือยาเสพติดให้โทษ เป็นต้น

(๓) มีความรู้อ่าน และเขียนหนังสือไทยได้

(๔) ไม่เป็นผู้มีทิวาวิบัติ

(๕) เป็นผู้ปราศจากบรรพชาโทษ และมีร่างกายสมบูรณ์ อาจบำเพ็ญสมณกิจได้ ไม่เป็น คนชรา ไร้ความสามารถหรือทุพพลภาพหรือพิการ

(๖) มีสมณบริวารครบถ้วน และถูกต้องตามพระวินัย

(๗) เป็นผู้สามารถกล่าวคำขอบรรพชาอุปสมบทได้ด้วยตนเองและถูกต้องไม่วิบัติ

ข้อ ๑๔ พระอุปัชฌาย์ต้องงดเว้นการให้บรรพชาอุปสมบทแก่คนต้องห้ามเหล่านี้

(๑) คนทำความผิดหลบหนีอาญาแผ่นดิน

(๒) คนหลบหนีราชการ

(๓) คนต้องหาในคดีอาญา

(๔) คนเคยถูกตัดสินจำคุก โดยฐานเป็นผู้ร้ายสำคัญ

- (๕) คนถูกห้ามอุปสมบทเด็ดขาดทางพระศาสนา
- (๖) คนมีโรคติดต่อเป็นที่น่ารังเกียจ เช่น วัณโรคในระยะอันตราย
- (๗) คนมีอวัยวะพิการจนไม่สามารถปฏิบัติกิจพระพุทธศาสนาได้

ข้อ ๑๕ พระอุปัชฌาย์จะให้บรรพชาอุปสมบทในวัดใด ต้องได้รับนิมนต์ของเจ้าอาวาสวัดนั้น ห้ามเข้าไปให้บรรพชาอุปสมบทในวัดของผู้อื่น โดยมีได้รับนิมนต์ของเจ้าอาวาส

ข้อ ๑๖ เจ้าอาวาสผู้เป็นพระอุปัชฌาย์จะรับผู้ใดบวช ต้องมีผู้รับรองและให้ผู้รับรองของผู้นั้นนำผู้จะบวชมาขอบตัวพร้อมด้วยใบสมัครและใบรับรองผู้จะบรรพชาอุปสมบทตามความในข้อ ๔๑ ซึ่งจะขอได้จากพระอุปัชฌาย์ ก่อนถึงวันบรรพชาอุปสมบทไม่น้อยกว่า ๑๕ วัน

ให้เจ้าอาวาสผู้เป็นพระอุปัชฌาย์ สอบสวนผู้จะมาบวชตามความในข้อ ๑๓ และข้อ ๑๔ ซึ่งปรากฏตามข้อปฏิญาณในใบสมัครขอบรรพชาอุปสมบท และสอบถามผู้รับรองตามข้อรับรองผู้จะบรรพชาอุปสมบท จนเป็นที่เข้าใจถูกต้องตรงกันดีแล้ว จึงรับใบสมัครขอบรรพชาอุปสมบทและใบรับรอง แล้วดำเนินการฝึกซ้อมผู้จะบวชต่อไป

ข้อ ๑๗ เจ้าอาวาสผู้มีได้เป็นพระอุปัชฌาย์ จะรับผู้ใดบวชในวัดของตนให้นำผู้สมัครขอบรรพชาอุปสมบทนั้น ไปมอบตัวแก่พระอุปัชฌาย์พร้อมทั้งใบสมัครขอบรรพชาอุปสมบท และใบรับรองผู้จะบรรพชาอุปสมบท ก่อนถึง วันบรรพชาอุปสมบทไม่น้อยกว่า ๑๕ วัน

ในกรณีเช่นนี้ ให้พระอุปัชฌาย์ผู้จะรับบวชปฏิบัติตามความในข้อ ๑๖ วรรค ๒

ข้อ ๑๘ ใบสมัครขอบรรพชาอุปสมบทและใบรับรองผู้จะบรรพชาอุปสมบทให้ยื่นต่อเจ้าอาวาสผู้มีได้ เป็นพระอุปัชฌาย์ ๒ ฉบับ เพื่อเจ้าอาวาสเก็บรักษาไว้ฉบับหนึ่ง และพระอุปัชฌาย์เก็บไว้ฉบับหนึ่ง ถ้าเจ้าอาวาสเป็นพระอุปัชฌาย์ให้ยื่นเพียงฉบับเดียว

ข้อ ๑๙ พระอุปัชฌาย์เมื่อให้บรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรแล้ว มีหน้าที่ต้องถือเป็นการธุระปกครองดูแลสั่งสอนสัททวิหาริกของตนให้ตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติ ต้องชวนชวนให้ได้รับการศึกษาพระธรรมวินัย และต้องออกหนังสือสุทธิให้แก่สัททวิหาริกตามความในข้อ ๔๑ เพื่อแสดงสังกัดถิ่นที่อยู่และความบริสุทธิ์แห่งสมณเพศ

ถ้าสัททวิหาริกผู้มีพรรษายังไม่พ้น ๕ จะไปอยู่ในวัดอื่นใด เมื่อพระอุปัชฌาย์เห็นสมควรก็ให้สอบถามไปยังเจ้าอาวาสวัดนั้น เมื่อได้รับคำยืนยันรับรองที่จะปกครองดูแลสั่งสอนแทนได้ จึงให้ทำหนังสือฝากและมอบการธุระแก่เจ้าอาวาสวัดนั้น ให้เป็นผู้ปกครองดูแลสั่งสอนแทนตน

ถ้าสัททวิหาริกผู้นั้นมีพรรษายังไม่พ้น ๕ จะย้ายไปอยู่ในวัดอื่นต่อไปอีกให้เจ้าอาวาสผู้รับฝากปกครองแจ้งไปยังพระอุปัชฌาย์ เพื่อได้ปฏิบัติการตามความในมาตรา ๒ แต่ถ้าพระอุปัชฌาย์นั้นพ้นจากความเป็นพระอุปัชฌาย์แล้ว ก็ให้เจ้าอาวาสผู้ปกครองปฏิบัติการตามความในวรรค ๒

ข้อ ๒๐ พระอุปัชฌาย์ต้องส่งบัญชีสัททวิหาริกของตนตามความในข้อ ๔๑

(๒) หมวด ๔ เขตพระอุปัชฌาย์

ข้อ ๒๑ พระอุปัชฌาย์จะให้บรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรได้ภายในเขตที่ระบุไว้ในตราตั้ง หรือเขตอำนาจที่ตนปกครองอยู่ในปัจจุบัน คือ ถ้าเป็น

- (๑) เจ้าอาวาส ภายในวัดของตน
- (๒) เจ้าคณะตำบล ภายในเขตตำบลของตน
- (๓) เจ้าคณะอำเภอ ภายในเขตอำเภอของตน
- (๔) เจ้าคณะจังหวัด ภายในเขตจังหวัดของตน
- (๕) เจ้าคณะภาค ภายในเขตภาคของตน
- (๖) เจ้าคณะใหญ่ ภายในเขตहनของตน

พระอุปัชฌาย์ที่ดำรงตำแหน่งประธานและกรรมการหาเถรสมาคม ไม่จำกัดเขต

ข้อ ๒๒ ถ้าไม่มีคำสั่งเป็นอย่างอื่น พระอุปัชฌาย์ผู้เป็นกิตติมศักดิ์ในตำแหน่งปกครอง ให้บรรพชาอุปสมบทได้ในเขตอนุรูปแก่ตำแหน่งปกครองเดิมของตนตลอดเวลาที่ตนยังสำนักอยู่ในวัด หรือในเขตที่ตนเคยปกครองนั้นเว้นแต่เป็นเจ้าคณะภาคกิตติมศักดิ์ แม้มิได้อยู่ในเขตที่ตนเคยปกครองก็ให้บรรพชาอุปสมบทในเขตที่ตนเคยปกครองนั้นได้

ข้อ ๒๓ พระอุปัชฌาย์ผู้ลาออกจากตำแหน่ง หรือพ้นจากตำแหน่ง หรือถูกให้ออกจากตำแหน่งในทางปกครอง และไม่ได้เป็นกิตติมศักดิ์ แต่ยังคงเป็นเจ้าอาวาส ให้เป็นพระอุปัชฌาย์ได้เฉพาะในวัดของตน

ข้อ ๒๔ พระอุปัชฌาย์จะให้บรรพชาอุปสมบทนอกเขตของตนได้ต่อเมื่อเจ้าของเขตขอร้อง หรือได้ขออนุญาตเจ้าของเขตตามฐานานุกรมดังกล่าวในข้อ ๒๑ และได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากเจ้าของเขตแล้ว หรือได้ขอและรับอนุญาตเป็นกรณีพิเศษเป็นลายลักษณ์อักษรจากเจ้าคณะภาคเจ้าสังกัดเป็นครั้งคราว

(๓) หมวด ๕ การระงับหน้าที่พระอุปัชฌาย์

ข้อ ๒๕ หน้าที่พระอุปัชฌาย์ต้องระงับในเมื่อ

(๑) พ้นจากตำแหน่งหน้าที่ในทางปกครอง และมีได้เป็นกิตติมศักดิ์ในตำแหน่งนั้น ๆ หรือถูกให้พ้นจากตำแหน่งหน้าที่ในทางปกครอง

(๒) ขาดคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งตามความในข้อ ๘

(๓) ถูกเป็นจำเลยในอธิกรณ์ที่มีโทษถึงให้สึก และอยู่ในระหว่างได้สวนพิจารณาวินิจฉัย

(๔) ถูกถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่พระอุปัชฌาย์

ข้อ ๒๖ การระงับหน้าที่พระอุปัชฌาย์ตามความในข้อ ๒๕ (๒) และ (๓) ของพระสังฆาธิการตำแหน่งต่ำกว่าชั้นเจ้าคณะอำเภอให้พระสังฆาธิการผู้บังคับบัญชา ของพระอุปัชฌาย์รูปนั้น

รายงานตามลำดับจนถึงเจ้าคณะจังหวัด เพื่อพิจารณาสั่งระงับจากหน้าที่พระอุปัชฌาย์ ถ้าเป็นเจ้าคณะอำเภอ ให้เจ้าคณะจังหวัดพิจารณาสั่งระงับจากหน้าที่พระอุปัชฌาย์

ส่วนพระสังฆาธิการตำแหน่งตั้งแต่เจ้าคณะจังหวัดขึ้นไป ให้ผู้บังคับบัญชาเหนือพิจารณาสั่งระงับ

ข้อ ๒๗ การถอดถอนพระอุปัชฌาย์ตามความในข้อ ๒๕ (๔) ให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในหมวด ๖ แห่งกฎหมายธรรมนูญสงฆ์^{๑๑๕}

สรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ จะเป็นไปใน ๒ ส่วน คือ บทบาทตามพระธรรมวินัย ได้แก่ การคัดกรองบุคคลที่จะเข้ามาอุปสมบทไม่ให้มีลักษณะที่ต้องห้ามตามพระวินัย และหน้าที่ตามสหัชบริหารกวัตร ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติที่พระอุปัชฌาย์พึงปฏิบัติต่อสหัชบริหารของตน トラบลาสิกขาหรือสิ้นชีวิตจากกัน กับ บทบาทหน้าที่ที่ถูกกำหนดไว้ตามกฎหมาย เช่น กฎหมายธรรมนูญ ฉบับที่ ๑๗ (พ.ศ. ๒๕๓๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ และกฎหมายธรรมนูญ ฉบับที่ ๒๔ (๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ ซึ่งหน้าที่ต่าง ๆ เหล่านี้เป็นทั้งหน้าที่โดยตรงและหน้าที่เสริม หน้าที่โดยตรงก็คือ การคัดกรองและรับรองกุลบุตรผู้เข้ามาอุปสมบท และแนะนำสั่งสอนเอื้อเพื่อเกื้อกูลสหัชบริหารไปตลอด ส่วนหน้าที่เสริมก็คือ การปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบของกฎที่ถูกตราขึ้นตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ (ฉบับที่ ๒) เพื่อให้กิจการคณะสงฆ์เป็นไปด้วยดี แต่อย่างไรก็ตาม บทบาทหน้าที่ทั้งสองส่วนต่างก็เกื้อกูลซึ่งกันและกัน

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ในฐานะพระสังฆาธิการ

พระอุปัชฌาย์ในคณะสงฆ์ไทยล้วนแต่เป็นพระสังฆาธิการทั้งสิ้น ดังนั้นพระอุปัชฌาย์นอกจากจะมีบทบาทและหน้าที่ตามพระวินัยและบทบาทและหน้าที่ตามกฎหมายธรรมนูญ ฉบับที่ ๑๗ (พ.ศ. ๒๕๓๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์แล้ว ก็ยังต้องมีบทบาทหน้าที่ตามกฎหมายธรรมนูญ ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการอีกด้วย

^{๑๑๕} พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คุงคปญฺโญ ปธ. ๘), วิทยาพระสังฆาธิการ เล่ม ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๒๕๕.

๒.๕.๑ ความหมายของพระสังฆาธิการ

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายพระสังฆาธิการไว้ว่า “พระสังฆาธิการ” หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์นับตั้งแต่ตำแหน่งเจ้าคณะภาคลงมาจนถึงตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าอาวาส เรียกว่า พระสังฆาธิการ^{๑๑๑}

กฎหมายแพ่งศรัทธา หมวด ๔ พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ มีดังต่อไปนี้^{๑๑๒}

- ๑) เจ้าคณะใหญ่
- ๒) เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค
- ๓) เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด
- ๔) เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ
- ๕) เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล
- ๖) เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

ส่วนตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่น จะ ได้มีระเบียบมหาเถรสมาคมกำหนดเทียบกับตำแหน่งที่กล่าวแล้ว

๒.๕.๒ การแต่งตั้งพระสังฆาธิการ

พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งตามความในข้อ ๔ ต้องมีคุณสมบัติทั่วไป ตามกฎหมายแพ่งศรัทธา หมวด ๖ ดังต่อไปนี้

- ๑) มีพรรษาสมควรแก่ตำแหน่ง
- ๒) มีความรู้สมควรแก่ตำแหน่ง
- ๓) มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย
- ๔) เป็นผู้ฉลาดสามารถในการปกครองคณะสงฆ์
- ๕) ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพ ไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบหรือเป็นโรคเรื้อน หรือเป็นวัณโรคในระยะอันตรายจนเป็นที่น่ารังเกียจ
- ๖) ไม่เคยต้องคำวินิจฉัยลงโทษ ในอธิกรณ์ที่พึงรังเกียจมาก่อน

^{๑๑๑}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, อ้างแล้ว, หน้า ๑๑๖๐.

^{๑๑๒}พระราชวิสุทธิภักตฐา, พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายแพ่งศรัทธา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๐๗ - ๒๒๐.

๗) ไม่เคยถูกถอดถอนหรือปลดจากตำแหน่งใด เพราะความผิดมาก่อน^{๑๒}

ส่วนที่ ๑ เจ้าคณะใหญ่

ข้อ ๗ พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ ต้องมีคุณสมบัติ โดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง ดังนี้

๑) มีพรรษาพื้น ๓๐ และ

๒) มีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่ารองสมเด็จพระราชาคณะ

ข้อ ๘ สมเด็จพระสังฆราช ทรงแต่งตั้งพระราชาคณะผู้มีคุณสมบัติตามข้อ ๖ และข้อ ๗ ให้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม

ข้อ ๙ พระภิกษุผู้จะเป็นเลขานุการเจ้าคณะใหญ่ ต้องมีคุณสมบัติตามความในข้อ ๖ โดยอนุโลมในการแต่งตั้งเลขานุการเจ้าคณะใหญ่ ให้เจ้าคณะใหญ่พิจารณาแต่งตั้ง

เลขานุการเจ้าคณะใหญ่พ้นจากหน้าที่ เมื่อผู้แต่งตั้งให้พ้นจากหน้าที่หรือผู้แต่งตั้งพ้นจากตำแหน่ง เมื่อมีการแต่งตั้ง หรือให้พ้นจากหน้าที่แล้ว ให้แจ้งกรมการศาสนาเพื่อมหาเถรสมาคมทราบ

ส่วนที่ ๒ เจ้าคณะภาค

ข้อ ๑๐ พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะภาค ต้องมีคุณสมบัติ โดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง ดังนี้

๑) มีพรรษา ๒๐

๒) กำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะภาคนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่าสองปี หรือ

๓) ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดในภาคนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่าสี่ปี หรือ

๔) มีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นเทพ หรือ

๕) เป็นพระราชาคณะซึ่งเป็นพระคณาจารย์เอก หรือเป็นเปรียญธรรม ๘ ประโยค

ถ้าจะคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตาม (๒) (๓) (๔) หรือ (๕) ไม่ได้หรือได้แต่ไม่เหมาะสมมหาเถรสมาคมอาจพิจารณาผ่อนผันได้เฉพาะกรณี

ข้อ ๑๑ ในการแต่งตั้งเจ้าคณะภาค เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะภาคใหญ่พิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามข้อ ๖ และข้อ ๑๐ เสนอมหาเถรสมาคมพิจารณาเพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งเจ้าคณะภาคอยู่ในตำแหน่งคราวละ ๔ ปี และอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้

ข้อ ๑๒ ในการแต่งตั้งรองเจ้าคณะภาคให้นำบทบัญญัติในข้อ ๑๑ วรรคแรกมาใช้บังคับโดยอนุโลม

^{๑๒}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๑.

ข้อ ๑๓ พระภิกษุผู้จะเป็นเลขานุการเจ้าคณะภาคหรือเลขานุการรองเจ้าคณะภาคต้องมีคุณสมบัติตามความในข้อ ๖ โดยอนุโลมในการแต่งตั้งเลขานุการดังกล่าวในวรรคแรก ให้เจ้าคณะภาคหรือรองเจ้าคณะภาคแล้วแต่กรณีพิจารณาแต่งตั้ง

เลขานุการดังกล่าวในวรรค ๒ พ้นจากหน้าที่ในเมื่อผู้แต่งตั้งให้พ้นจากหน้าที่ หรือผู้แต่งตั้งพ้นจากตำแหน่ง เมื่อมีการแต่งตั้งหรือพ้นจากหน้าที่แล้ว ให้แจ้งกรมการศาสนาและรายงานเจ้าคณะใหญ่เพื่อทราบ^{๑๑๑}

ส่วนที่ ๓ เจ้าคณะจังหวัด

ข้อ ๑๔ พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัด ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง ดังนี้

- ๑) มีพรรษาพื้น ๑๐ กับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้น และ
- ๒) กำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือ
- ๓) ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือ
- ๔) มีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชกณะชั้นสามัญ หรือเป็นพระคณาจารย์โทขึ้นไปหรือเป็นเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า ๖ ประโยค

ถ้าจะคัดเลือกพระภิกษุผู้ที่มีคุณสมบัติตาม (๒) (๓) หรือ (๔) ไม่ได้ หรือได้แต่ไม่เหมาะสม สมเด็จพระสังฆราชอาจทรงพิจารณาผ่อนผันได้เฉพาะกรณี

ข้อ ๑๕ ในการแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัดในภาคใด ให้เจ้าคณะภาคนั้นพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้ที่มีคุณสมบัติตามข้อ ๖ และข้อ ๑๔ เสนอเจ้าคณะใหญ่พิจารณาเพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคม

ข้อ ๑๖ ในการแต่งตั้งรองเจ้าคณะจังหวัด ให้นำบทบัญญัติข้อ ๑๕ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อ ๑๗ พระภิกษุผู้จะเป็นเลขานุการเจ้าคณะจังหวัด ต้องมีคุณสมบัติตามในข้อ ๖ โดยอนุโลม ในการแต่งตั้งเลขานุการเจ้าคณะจังหวัด ให้เจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้งเลขานุการเจ้าคณะจังหวัดพ้นจากหน้าที่ในเมื่อผู้แต่งตั้งให้พ้นจากหน้าที่ หรือผู้แต่งตั้งพ้นจากตำแหน่ง เมื่อมีการแต่งตั้งหรือพ้นจากหน้าที่แล้ว ให้แจ้งกรมการศาสนา และรายงานเจ้าคณะภาคเพื่อทราบ

ส่วนที่ ๔ เจ้าคณะอำเภอ

ข้อ ๑๘ พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง ดังนี้^{๑๑๔}

^{๑๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๑.

^{๑๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๒.

- ๑) มีพรรษาพื้น ๑๐ กับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้น และ
- ๒) กำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะอำเภอนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือ
- ๓) ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลในอำเภอนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือ
- ๔) มีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าชั้นสัญญาบัตร หรือเป็นพระคณาจารย์ตรีขึ้นไป หรือเป็นเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า ๔ ประโยค

ถ้าจะคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตาม (๒) (๓) หรือ (๔) ไม่ได้หรือได้แต่ไม่เหมาะสม เจ้าคณะภาคอาจพิจารณาผ่อนผันได้เฉพาะกรณีโดยอนุมัติของเจ้าคณะใหญ่

ข้อ ๑๙ ในการแต่งตั้งเจ้าคณะอำเภอในจังหวัด ให้เจ้าคณะจังหวัดนั้นคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามข้อ ๖ และข้อ ๑๘ เสนอเจ้าคณะภาคเพื่อพิจารณาแต่งตั้งโดยอนุมัติของเจ้าคณะใหญ่

ข้อ ๒๐ ในการแต่งตั้งรองเจ้าคณะอำเภอให้นำบทบัญญัติในข้อ ๑๘ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อ ๒๑ พระภิกษุผู้จะเป็นเลขานุการเจ้าคณะอำเภอต้องมีคุณสมบัติตามความในข้อ ๖ โดยอนุโลม

ในการแต่งตั้งเลขานุการเจ้าคณะอำเภอ ให้เจ้าคณะอำเภอพิจารณาแต่งตั้ง เลขานุการเจ้าคณะอำเภอพ้นจากหน้าที่ในเมื่อผู้แต่งตั้งให้พ้นจากหน้าที่ หรือผู้แต่งตั้งพ้นจากตำแหน่ง

เมื่อมีการแต่งตั้งหรือให้พ้นจากหน้าที่แล้ว ให้แจ้งกรมการศาสนาและรายงานเจ้าคณะจังหวัดเพื่อทราบ

ส่วนที่ ๕ เจ้าคณะตำบล

ข้อ ๒๒ พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบล ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง ดังนี้

- ๑) มีพรรษาพื้น ๕ กับมีสำนักอยู่ในเขตอำเภอนั้น และ
- ๒) กำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะตำบลนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือ
- ๓) ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสในตำบลนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือ
- ๔) เป็นพระภิกษุมีสมณศักดิ์ หรือพระคณาจารย์ หรือเป็นเปรียญธรรม หรือเป็นนักธรรมชั้นเอก ถ้าจะคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตาม (๒) (๓) หรือ (๔) ไม่ได้หรือได้แต่ไม่เหมาะสม เจ้าคณะจังหวัดอาจพิจารณาผ่อนผันได้เฉพาะกรณีโดยอนุมัติของเจ้าคณะภาค

ข้อ ๒๓ ในการแต่งตั้งเจ้าคณะตำบลในอำเภอใด เจ้าคณะอำเภอนั้นคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามข้อ ๖ และข้อ ๒๒ เสนอเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง เมื่อได้แต่งตั้งแล้ว ให้แจ้งกรมการศาสนา และรายงานเจ้าคณะภาคเพื่อทราบ

ข้อ ๒๔ ในการแต่งตั้งรองเจ้าคณะตำบล ให้นำเบญญัติในข้อ ๒๓ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ส่วนที่ ๖ เจ้าอาวาส

พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ต้องมีคุณสมบัติข้อ ๒๕ ตามกฎหมายเถรสมาคม โดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่งดังนี้

๑) มีพรรษาพื้น ๕ และ

๒) เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิต และคฤหัสถ์ในถิ่นนั้น

ข้อ ๒๖ ในการแต่งตั้งเจ้าอาวาสนอกจากพระอารามหลวงในตำบลใด ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะตำบลนั้นกับเจ้าคณะอำเภอปรีक्षाสงฆ์ และทายก ทายิกาแห่งวัดนั้น พิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามข้อ ๖ และข้อ ๒๕ ถ้าปรีक्षाเห็นพ้องกันในพระภิกษุรูปหนึ่งรูปใดก็ดี หรือเห็นแตกต่างกันในพระภิกษุหลายรูปก็ดี ให้เจ้าคณะอำเภอรายงานเสนอเจ้าคณะจังหวัดพิจารณา ถ้าเจ้าคณะจังหวัดเห็นสมควรให้พระภิกษุรูปใดก็ให้แต่งตั้งพระภิกษุรูปนั้นเป็นเจ้าอาวาส

ข้อ ๒๗ ในการแต่งตั้งรองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส นอกจากพระอารามหลวงให้เจ้าอาวาสวัดนั้นพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติครบถ้วนเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับ เพื่อเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง

ข้อ ๒๘ พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงในกรุงเทพมหานครต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง ดังนี้

๑) มีพรรษาพื้น ๑๐

๒) เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิต และคฤหัสถ์ และ

๓) มีสมณศักดิ์

(ก) ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นราช สำหรับพระอารามหลวงชั้นเอก

(ข) ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นสามัญ สำหรับพระอารามหลวงชั้นโท

(ค) ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอกสำหรับพระอารามหลวงชั้นตรี

ข้อ ๒๙ พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงในจังหวัดอื่น นอกจากกรุงเทพมหานครต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง ดังนี้

๑) มีพรรษาพื้น ๑๐

๒) เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิต และคฤหัสถ์ และ

๓) มีสมณศักดิ์

(ก) ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นสามัญ สำหรับพระอารามหลวงชั้นเอก

(ข) ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอก สำหรับพระอารามหลวงชั้นโท

(ค) ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโท สำหรับพระอารามหลวงชั้นตรี

ข้อ ๓๐ ในการแต่งตั้งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะจังหวัด พิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามความในข้อ ๖ และข้อ ๒๘ หรือข้อ ๒๙ แล้วแต่กรณีเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับเพื่อมหาเถรสมาคมพิจารณา

ถ้าพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ตามความในข้อ ๒๘ หรือข้อ ๒๙ แล้วแต่กรณี ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอยู่ด้วย ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะภาคดำเนินการตามความในวรรคต้น

ข้อ ๓๑ ในการแต่งตั้งเจ้าอาวาส หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ให้เจ้าอาวาสพระอารามหลวงนั้นพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามความข้อ ๖ และข้อ ๒๕ และระบุหน้าที่ที่ตนจะมอบหมายให้ปฏิบัติ แล้วรายงานเจ้าคณะจังหวัดเพื่อพิจารณาเสนอตามลำดับ จนถึงมหาเถรสมาคม

ข้อ ๓๒ สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ตามมติเถรสมาคม

ส่วนที่ ๗ ที่ปรึกษาเจ้าคณะ

ข้อ ๓๓ การแต่งตั้งที่ปรึกษาเจ้าคณะตามความในข้อ ๒๘ แห่งกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๕ (พ.ศ. ๒๕๓๕) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ให้เป็นไปตามมติมหาเถรสมาคม

ส่วนที่ ๘ เบ็ดเตล็ด

ข้อ ๓๔ เมื่อได้มีการแต่งตั้งพระภิกษุให้ดำรงตำแหน่งตามความในหมวดที่ ๑ แห่งกฎหมายเถรสมาคมนี้แล้ว ให้ผู้มีอำนาจแต่งตั้งแจ้งให้กรมการศาสนาทราบ ภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่แต่งตั้ง^{๑๑๕}

๒.๕.๓ การพ้นจากตำแหน่งหน้าที่พระสังฆาธิการ

พระสังฆาธิการ ย่อมพ้นจากตำแหน่งหน้าที่ ข้อ ๓๕ ตามกฎหมายเถรสมาคม เมื่อ

- (๑) ถึงมรณภาพ
- (๒) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ
- (๓) ลาออก
- (๔) ย้ายสำนักที่อยู่ออกไปนอกเขตอำนาจหน้าที่

^{๑๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๕.

- (๕) ยกเป็นกิตติมศักดิ์
- (๖) รับตำแหน่งหน้าที่สูงขึ้น ไป หรือเป็นที่ปรึกษา
- (๗) ให้ออกจากตำแหน่งหน้าที่
- (๘) ถูกปลดจากตำแหน่งหน้าที่
- (๙) ถูกถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่

ข้อ ๓๖ พระสังฆาธิการรูปใดประสงค์จะลาออกจากตำแหน่งหน้าที่ ก็ยอมทำได้ เมื่อผู้มีอำนาจแต่งตั้งได้พิจารณาอนุญาตแล้ว จึงเป็นอันพ้นจากตำแหน่งหน้าที่

ข้อ ๓๗ ในกรณีที่พระสังฆาธิการทุกตำแหน่ง เว้นเจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค ย้ายสำนักที่อยู่ออกไปนอกเขตอำนาจหน้าที่ของตน โดยได้รับอนุญาต หรือคำสั่งของผู้มีอำนาจแต่งตั้ง พระสังฆาธิการรูปนั้นย่อมพ้นจากตำแหน่งหน้าที่นั้น เว้นแต่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้รักษาการในตำแหน่งเดิม

ข้อ ๓๘ พระสังฆาธิการรูปใดดำรงตำแหน่งหน้าที่โดยเรียบร้อยตลอดมาจนถึงชราทุพพลภาพ หรือพิการ สมควรได้รับการปลดเปลื้องภาระเพื่อพักผ่อนหรือรักษาตัว ก็ให้ผู้มีอำนาจแต่งตั้งพิจารณายกเป็นกิตติมศักดิ์

ข้อ ๓๙ ในกรณีที่พระสังฆาธิการ ตั้งแต่ตำแหน่งรองเจ้าคณะตำบลขึ้นไป ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งหน้าที่พระสังฆาธิการสูงขึ้นกว่าเดิม พระสังฆาธิการรูปนั้นย่อมพ้นจากตำแหน่งหน้าที่เดิม เว้นแต่ในกรุงเทพมหานคร

ข้อ ๔๐ การให้ออกจากตำแหน่งหน้าที่ ให้ผู้มีอำนาจแต่งตั้งกระทำได้ ในกรณีที่พระสังฆาธิการหย่อนความสามารถไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งของตน

ข้อ ๔๑ การปลดและการถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่ ให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในหมวด ๔ แห่งกฎหมายธรรมนูญนี้

ข้อ ๔๒ เมื่อพระสังฆาธิการพ้นจากตำแหน่งหน้าที่ด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งตามความในข้อ ๓๕ ให้ผู้บังคับบัญชารายงานโดยลำดับ จนถึงผู้มีอำนาจแต่งตั้งภายใน ๓๐ วัน และให้ผู้มีอำนาจแต่งตั้งแจ้งให้กรรมการศาสนาทราบภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่ได้รับรายงาน

๒.๕.๔ จริยาพระสังฆาธิการ

ส่วนที่ ๑ จริยา

ข้อ ๔๓ พระสังฆาธิการต้องเอื้อเฟื้อต่อพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช สัจจธรรมและปฏิบัติตามหลักธรรมวินัยโดยเคร่งครัด

ข้อ ๔๔ พระสังฆาธิการ ต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ซึ่งสั่งโดยชอบด้วยอำนาจหน้าที่ ถ้าไม่เห็นพ้องด้วยคำสั่งนั้น ให้เสนอความคิดเห็นคัดค้านเป็นลายลักษณ์อักษรภายใน ๑๕ วัน นับตั้งแต่วันที่ได้รับทราบคำสั่ง และเมื่อได้คัดค้านดังกล่าวมานั้นแล้ว แต่ผู้สั่งมิได้ถอดถอนหรือแก้คำสั่งนั้น ถ้าคำสั่งนั้น ได้ผิดพระวินัยต้องปฏิบัติตาม แล้วรายงานจนถึงผู้สั่ง

ในกรณีที่มีการคัดค้านคำสั่งดังกล่าวในวรรคแรก ให้ผู้สั่งรายงานพฤติการณ์ทั้งหมดไปยังผู้บังคับบัญชาเหนือตนเพื่อพิจารณาสั่งการ ในการปฏิบัติหน้าที่ ห้ามมิให้ทำการข้ามผู้บังคับบัญชาเหนือตน เว้นแต่จะได้รับอนุญาตพิเศษชั่วคราว

ข้อ ๔๕ พระสังฆาธิการ ต้องตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวังมิให้เกิดความเสียหายแก่การคณะสงฆ์ และการพระศาสนา และห้ามมิให้ละทิ้งหน้าที่โดยไม่มีเหตุอันควร

ข้อ ๔๖ พระสังฆาธิการ ต้องปฏิบัติหน้าที่โดยชอบ และห้ามมิให้ใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ไม่สมควร

ข้อ ๔๗ พระสังฆาธิการ ต้องสุภาพเรียบร้อยต่อผู้บังคับบัญชาเหนือตน และผู้อยู่ในปกครอง

ข้อ ๔๘ พระสังฆาธิการ ต้องรักษาส่งเสริมสามัคคีในหมู่คณะและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางที่ชอบ

ข้อ ๔๙ พระสังฆาธิการ ต้องอำนวยความสะดวกในหน้าที่การคณะสงฆ์ และการพระศาสนา

ข้อ ๕๐ พระสังฆาธิการ ต้องรักษาข้อความอันเกี่ยวกับการคณะสงฆ์ที่ยังไม่ควรเปิดเผย

ส่วนที่ ๒ การรักษัจริยา

ข้อ ๕๑ ให้ผู้บังคับบัญชาตามระดับชั้น มีหน้าที่ควบคุมดูแลแนะนำชี้แจง หรือสั่งให้ผู้อยู่ในบังคับบัญชาปฏิบัติตามจริยา โดยเคร่งครัด

ถ้าผู้บังคับบัญชารู้ว่า ผู้อยู่ในบังคับบัญชาละเมิดจริยาต้องพิจารณาว่า ความละเมิดของผู้อยู่ในบังคับบัญชารูปนั้น อยู่ในอำนาจที่ตนจะสั่งลงโทษได้หรือไม่ ถ้าอยู่ในอำนาจหน้าที่ตนจะสั่งลงโทษได้ ก็ให้สั่งลงโทษแล้วรายงานไปยังผู้บังคับบัญชาเหนือตน ถ้าเห็นว่าความละเมิดนั้นควรจะลงโทษหนักกว่าที่ตนมีอำนาจจะลงโทษได้ ก็ให้รายงานผู้บังคับบัญชาเหนือตนขึ้นไป เพื่อพิจารณาลงโทษตามควร

ผู้บังคับบัญชารูปใด ไม่จัดการลงโทษผู้อยู่ในบังคับบัญชาที่ละเมิดจริยา หรือจัดการลงโทษโดยไม่สุจริต ให้ถือว่าผู้บังคับบัญชารูปนั้นละเมิดจริยา

ข้อ ๕๒ พระสังฆาธิการรูปใด ถูกผู้บังคับบัญชาแห่งตงโทษฐานละเมิดจรรยาต้องปฏิบัติตาม ทันทที ถ้าเห็นว่าคำสั่งตงโทษไม่เป็นธรรม ก็มีสิทธิร้องทุกข์ได้ตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในระเบียบมหา เทรสมาคมว่าด้วยการร้องทุกข์ แต่ถ้าปรากฏว่าเป็นการร้องทุกข์เท็จให้ถือว่าเป็นการละเมิดจรรยา

ส่วนที่ ๓ การละเมิดจรรยา

ข้อ ๕๓ พระสังฆาธิการรูปใดประพฤติละเมิดจรรยา ต้องได้รับ โทษฐานละเมิดจรรยาอย่างใด อย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- (๑) ถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่
- (๒) ปลดจากตำแหน่งหน้าที่
- (๓) ต่าหนีโทษ
- (๔) ภาคทัณฑ์

ข้อ ๕๔ การถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่นั้น จะทำได้ต่อเมื่อพระสังฆาธิการละเมิดจรรยา อย่างร้ายแรง แม้ข้อใดข้อหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- (๑) ทุจริตต่อหน้าที่
- (๒) ละทิ้งหน้าที่โดยไม่มีเหตุผลอันสมควรเกินกว่า ๓๐ วัน
- (๓) ขัดคำสั่งอันชอบด้วยการคณะสงฆ์ และการขัดคำสั่งนั้นเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่การคณะสงฆ์
- (๔) ประมาทเลินเล่อในหน้าที่ เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่การคณะ สงฆ์
- (๕) ประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง

ในกรณีเช่นนี้ ให้ผู้บังคับบัญชารายงานโดยลำดับจนถึงผู้มีอำนาจแต่งตั้ง เมื่อได้สอบสวน และได้ความจริงตามรายงานนั้นแล้ว ให้ผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่ได้

ข้อ ๕๕ พระสังฆาธิการรูปใดต้องอธิกรณ์หรือถูกฟ้องเป็นจำเลยในคดีอาญาและอยู่ใน ระหว่างการพิจารณาวินิจฉัย หรือมีกรณีต้องหาว่าละเมิดจรรยาอย่างร้ายแรง และอยู่ในระหว่าง สอบสวน ถ้าผู้บังคับบัญชาใกล้ชิดเห็นว่า จะให้คงอยู่ในตำแหน่งหน้าที่ในระหว่างพิจารณาหรือ สอบสวนจะเป็นการเสียหายแก่การคณะสงฆ์จะสั่งให้พ้นจากตำแหน่งหน้าที่ก็ได้

ข้อ ๕๖ การต่าหนีโทษนั้น จะกระทำต่อเมื่อพระสังฆาธิการรูปใดละเมิดจรรยา ซึ่งไม่ ร้ายแรงถึงกับถอดถอน หรือปลดจากตำแหน่งหน้าที่ มีเหตุที่ผู้บังคับบัญชาเห็นควรปราณี ในกรณี เช่นนี้ ให้ผู้บังคับบัญชาสั่งต่าหนีโทษ โดยแสดงความผิดของพระสังฆาธิการรูปนั้นให้ปรากฏเป็น ลายลักษณ์อักษร และจะให้ทำทัณฑ์บนไว้ด้วยก็ได้

การดำเนินโทษเช่นนี้ ให้มีกำหนดไม่เกิน ๘ ปี นับแต่วันสั่งลงโทษ แต่เมื่อผู้บังคับบัญชาเห็นว่าพระสังฆาธิการรูปนั้นกลับปฏิบัติในทางการคณะสงฆ์พอควรแล้ว จะสั่งลดล้างการดำเนินโทษก่อนครบกำหนดก็ได้ หากในระหว่างกำหนดที่สั่งลงโทษไว้ พระสังฆาธิการรูปนั้นละเมียดจริยาในกรณีเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันซ้ำอีก ให้ถือว่าเป็นการละเมียดจริยาอย่างร้ายแรง

ข้อ ๕๗ กรณีดังกล่าวแล้วในข้อ ๕๖ ถ้าผู้บังคับบัญชาเห็นว่ายังไม่ควรลงโทษถึงดำเนินโทษ ควรลงโทษเพียงภาคทัณฑ์ ก็ให้มีอำนาจลงโทษภาคทัณฑ์ได้ โดยแสดงความผิดของพระสังฆาธิการรูปนั้นให้ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร และจะให้ทำทัณฑ์บนไว้ด้วยก็ได้ การลงโทษภาคทัณฑ์ ให้มีกำหนดไม่เกิน ๑ ปี นับแต่วันที่สั่งลงโทษ แต่เมื่อผู้บังคับบัญชาเห็นว่า พระสังฆาธิการรูปนั้นกลับปฏิบัติในทางการคณะสงฆ์พอควรแล้ว จะสั่งลดล้างการภาคทัณฑ์ก่อนครบกำหนดก็ได้ หากในระหว่างกำหนดที่สั่งลงโทษไว้ พระสังฆาธิการรูปนั้นละเมียดจริยาอีก ให้ลงโทษสถานอื่นถัดขึ้นไปตามควรแก่กรณี

ข้อ ๕๘ เมื่อได้มีการลงโทษตามข้อ ๕๖ หรือข้อ ๕๗ แล้ว ให้ผู้สั่งลงโทษรายงานผู้บังคับบัญชาเหนือตนทราบ^{๑๑๖}

๒.๕.๕ หน้าที่ของพระสังฆาธิการ

วิจิตร เกิดวิสิษฐ์ และปรีชา ช่างขวัญยืน ได้แบ่งหน้าที่ของพระสงฆ์ โดยรวมถึงพระสังฆาธิการได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ หน้าที่ต่อพระพุทธศาสนาและหน้าที่ต่อสังคมและมนุษยชาติดังต่อไปนี้

๑) หน้าที่ต่อพระพุทธศาสนา

(๑) หน้าที่ศึกษาหาความรู้ พระสงฆ์จะต้องศึกษาคำสอนของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎกให้แตกฉาน นอกจากนั้นควรศึกษาข้อเขียนของนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา เช่น อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และคำอธิบายต่าง ๆ เพื่อให้เข้าใจพระพุทธศาสนาในหลายแง่มุมทั้งตามคำอธิบายในสภาพแวดล้อมอย่างโบราณ และอย่างสมัยใหม่

(๒) หน้าที่ปฏิบัติ พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตามพระวินัยบัญญัติจึงจะนับเป็นพระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า ต้องปฏิบัติตามพระธรรมเป็นตัวอย่าง เช่นเดียวกับที่พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติมาแล้ว

(๓) หน้าที่เผยแพร่ หน้าที่ ๒ ประการแรกเป็นหน้าที่รักษาคำสอนของพระพุทธเจ้าไว้ นับเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาอย่างหนึ่ง แต่ถ้าคนที่จะเข้ามานับถือศาสนาไม่เพิ่มขึ้น วันหนึ่งศาสนาก็สูญไป และถ้าศาสนาดำรงอยู่ในวงแคบก็ไม่ใช่ประโยชน์ สมดังพุทธปณิธาน พระสงฆ์

^{๑๑๖}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๑.

สาวกจึงมีหน้าที่สนองพุทธปณิธานด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างออกไปทั้งในหมู่ชาวไทยและนานาชาติประเทศ เพื่อให้ชาวโลกได้พ้นทุกข์ คือ ปฏิบัติโลกัตถจริยาด้วย

(๔) หน้าที่รักษาและป้องกันความเชื่อมีมากมาย คนที่เชื่อต่างกันก็มีมากมาย คนที่เชื่อต่างกัน อาจพยายามยกความเชื่อของตนให้สูง และดูหมิ่นทำลายความเชื่อของผู้อื่น พระสงฆ์มีหน้าที่รักษาและป้องกันพระพุทธศาสนามิให้ถูกดูหมิ่น และมีให้คนที่ขาดความรู้นำไปสอนผิด ๆ อันเป็นการทำลาย

๒) หน้าที่ต่อสังคมและมนุษยชาติ

(๑) หน้าที่สั่งสอนหลักธรรมะ คือ สั่งสอนคนให้รู้ว่าพระพุทธศาสนาสอนธรรมะอะไรบ้าง หมายความว่าอย่างไร คำอธิบายใดผิด และคำอธิบายใดถูก

(๒) หน้าที่สั่งสอนการนำหลักธรรมไปใช้ คือ สั่งสอนประโยชน์ของหลักธรรมและชี้ว่าจะนำธรรมะไปใช้ได้อย่างไรในสภาพปัจจุบัน

(๓) ชี้ทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น ปัญหาการศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง สภาวะแวดล้อม ยาเสพติด เป็นต้นว่าพระพุทธศาสนามีแนวทางแก้ปัญหาเหล่านี้ได้อย่างไร

(๔) ให้บริการต่าง ๆ แก่สังคมเท่าที่จะทำได้ เช่น ให้ใช้ที่วัดเป็นสถานศึกษาอบรม ที่ประชุมให้ยืมเครื่องใช้เพื่อการทำบุญ เป็นต้น

(๕) เป็นผู้นำสังคม เช่น นำชาวบ้านร่วมมือกันแก้ปัญหาของชุมชน เช่น หาแหล่งน้ำ ทำถนน เป็นการพัฒนาคน ทั้งนี้โดยไม่ขัดกับหลักธรรมวินัยและเป็นประโยชน์แก่ประชาชน เผยแพร่สิ่งที่ได้ปฏิบัติแล้วไปสู่นานาชาติ เพื่อให้มนุษยชาติได้รับประโยชน์^{๑๑๑}

สรุปได้ว่า พระสังฆาธิการมีหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในระเบียบมหาเถรสมาคม นับตั้งแต่ตำแหน่งเจ้าคณะภาคลงมาถึงตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าอาวาส นอกจากนี้พระสังฆาธิการยังต้องมีหน้าที่ต่อพระพุทธศาสนา หน้าที่ต่อสังคมและมนุษยชาติ พระสังฆาธิการต้องมีหน้าที่รักษาและป้องกันพระพุทธศาสนาไม่ให้ถูกดูหมิ่น และมีให้คนที่ขาดความรู้นำไปสอนผิด ๆ อันเป็นการทำลายพระพุทธศาสนา

^{๑๑๑} วิจิตร เกิดวิศิษฐ์ และปรีชา ช้างขวัญยืน, หนังสือเรียนพระพุทธศาสนา ส.๐๑๑๒ - ส.๐๑๑๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๓), หน้า ๖๘ - ๘๐.

๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์

๒.๖.๑ ความหมายของการศึกษา

นักปราชญ์ และนักวิชาการด้านสังคมวิทยา ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ ดังนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายของคำว่า “การศึกษา” หมายถึง การเล่าเรียน ฝึกฝน และอบรม^{๑๑๔}

กิดดิ้งส์ (Giddings) ได้กล่าวไว้ว่า “การศึกษา” หมายถึง การเรียนรู้ที่มนุษย์ทุกคนต้องมี และการศึกษาคควรเริ่มตั้งแต่ระยะต้น ๆ ของวัยทารก ในหนังสือ Civilization and Society นั้น เขากล่าวว่า มนุษย์ควรรับการศึกษาตั้งแต่แรกเกิด โดยไม่ควรทิ้งจังหวะนานเกินไป และการศึกษาคควรจะเป็นการพัฒนาความเชื่อมั่นให้แก่ตัวเอง การควบคุมตัวเอง ให้คิดอย่างมีเหตุผล และช่วยให้มีความคิดอ่านดีขึ้น^{๑๑๕}

โคลีย์ (Cooley) ได้กล่าวไว้ว่า “การศึกษา” หมายถึง ความประพฤติกของบุคคลเป็นผลจากการมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับกลุ่มปฐมภูมิ เช่น ครอบครัว เพื่อนเล่น เพื่อนบ้าน และความคิดอ่านของบุคคลต่อสังคมส่วนใหญ่จะดีหรือไม่ ขึ้นอยู่กับสิ่งที่เขาได้รับจากกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มปฐมภูมิเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกในด้านความรัก ความเห็นใจ ความจงรักภักดี และการเล่นอย่างเป็นธรรม^{๑๒๐}

ดองเคียม (Durkheim) ได้กล่าวไว้ว่า “การศึกษา” หมายถึง การศึกษาเป็นการอบรมสั่งสอนหรือขัดเกลาผู้ที่ยังเยาว์วัยกว่า เป็นการเรียนความรู้สึกการเห็น และการกระทำที่ถูกที่ควร^{๑๒๑}

โดยทั่วไปคนมักเข้าใจว่า การศึกษา คือ การไปเรียนหนังสือ หรือ การเรียนหนังสือ ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ยังไม่ค่อยถูกต้องเท่าใดนัก เพราะการเรียน กับการศึกษาแตกต่างกัน

การเรียน หมายถึง ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่บุคคลได้รับในการสร้างเสริม และปรับปรุงทัศนคติ และความประพฤติดั้งแต่เกิดจนตาย

^{๑๑๔}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, อ้างแล้ว, หน้า ๑๑๐๔.

^{๑๑๕}สุพัตรา สุภาพ, สังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๗๔.

^{๑๒๐}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๔.

^{๑๒๑}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๔.

การศึกษา หมายถึง เรื่องความพยายามของบุคคลในวัยสูงที่จะกำหนดแนวทางของ
 วิชาการให้สอดคล้องกับอุดมคติในชีวิตของคน รวมทั้งวิธีการที่สร้างทัศนคติแบบของความ
 ประพฤติ เช่น การเรียนรู้จากบิดามารดา ญาติพี่น้อง และคนอื่น ๆ ภายในครอบครัว ตลอดจนการสั่ง
 สอนอย่างเป็นทางการจากวัด โดยพระสงฆ์ จากโรงเรียน และมหาวิทยาลัย และการเรียนรู้อย่างไม่
 เป็นทางการจึงได้จากสังคม และการประกอบอาชีพ

ดังนั้นการศึกษาจึงไม่ได้หมายถึงแค่ไปโรงเรียนเท่านั้น แต่ความหมายครอบคลุมไปถึงการ
 เปลี่ยนแปลงในพฤติกรรม และความรู้ตึกนึกคิด รวมทั้งความสามารถในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น
 รวมทั้งความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ซึ่งนักการศึกษาในปัจจุบันมักอ้างเสมอว่า การศึกษา
 หมายถึง ความเจริญทางปัญญา สังคม จิตใจ และพลานามัย ด้วยเหตุนี้ สังคมที่เจริญจึงมีสถาบันที่
 รับผิดชอบแทนครอบครัว ซึ่งได้แก่โรงเรียน จนกระทั่งในที่สุดสังคมก็โยนความรับผิดชอบต่าง ๆ
 เกี่ยวกับความเจริญของเด็กให้แก่โรงเรียนเกือบทั้งสิ้น ซึ่งข้อนี้ไม่เป็นผลดี เพราะครอบครัวควรจะ
 เป็นหลักในการอบรมให้กับเด็กมากกว่า

สรุปได้ว่า การศึกษา คือ การสร้างสม และการถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ของมนุษย์ เพื่อ
 แก้ปัญหา และยังให้เกิดความเจริญการศึกษามีความจำเป็นอย่างต่อเนื่อง และต้องการเปลี่ยนแปลง
 แก่ไขอยู่เสมอ การศึกษามีความหมายกว้างไกล และลึกกว่าการเรียนหนังสือ และการไปโรงเรียน
 การศึกษาก่อให้เกิดความเจริญทางพุทธิปัญญา จิตใจ สังคม และพลานามัย

๒.๖.๒ ปัญหาของสถาบันการศึกษา

การที่สถาบันการศึกษามีปัญหาทางด้านการศึกษาในปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้เรา
 ทราบข้อบกพร่อง เพื่อหาแนวทางแก้ไขให้ดีขึ้น ดังนั้นการศึกษาทุกระบบมีปัญหาแตกต่างกัน
 ขึ้นอยู่กับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เป็นปัญหาที่มีขอบข่ายกว้างขวาง แต่สรุปปัญหา
 ของสถาบันการศึกษาในประเทศไทยโดยทั่วไปได้เป็น ๓ หมวด ดังนี้

๑) **ปัญหาด้านบริหาร** ได้แก่ ผู้บริหารขาดประสิทธิภาพ ขาดการวางแผน หรือเตรียมการ
 ขาดงบประมาณ ขาดอาคาร วัสดุ ครุภัณฑ์ที่จำเป็น ขาดแหล่งความรู้ เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ และ
 เครื่องมือทางเทคโนโลยีบางอย่าง ขาดแคลนเจ้าหน้าที่คณาจารย์โรงเรียน เป็นต้น จึงเกิดปัญหานักเรียน
 ไม่มีที่เรียน นักเรียนล้นชั้น ขาดเครื่องอำนวยความสะดวก บุคคลบางกลุ่มไม่ได้รับความเสมอภาค
 ทางการศึกษา

๒) **ปัญหาด้านวิชาการ** ได้แก่ ปัญหาที่เกี่ยวกับนักพัฒนาหลักสูตร ศึกษานิเทศก์ และครู
 อาจารย์ ยังมีจำนวน และคุณภาพไม่ดีพอ โดยเฉพาะครูยังมีวุฒิต่ำ ขาดประสบการณ์ มีจำนวนไม่
 สมดุลกับนักเรียน โรงเรียนในถิ่นกันดารมีครูไม่ครบชั้น ครูโยกย้ายบ่อย หรือถูกเรียกไปใช้งานด้าน

อื่น ซึ่งมีผลต่อหลักสูตร แนวการสอน และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อันจะทำให้ผลิตผลทางการศึกษามีคุณภาพไม่ดีเท่าที่ควร

๓) ปัญหาด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา โรงเรียนส่วนใหญ่ขาดวัสดุอุปกรณ์ และสิ่งที่จะต้องใช้ในการศึกษา แม้หลักสูตรจะเขียนไว้เป็นอย่างดี และมีคู่มือแนะนำการใช้แนวการสอน และการจัดกิจกรรมไว้สำหรับครูแต่ขาดความพร้อมในด้านวัสดุอุปกรณ์ แนวการสอนจึงเป็นไปในรูปแบบเดิมคือ ครูยืนบรรยายหน้าชั้น ทำให้นักเรียนขาดโอกาสในการใช้ความคิดพินิจพิเคราะห์ ด้วยเหตุด้วยผล ครูบอกอย่างไรก็จดจำไปโดยไม่กังขา ขาดโอกาสในการกระทำกิจกรรม เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ที่จำเป็นจะต้องเผชิญในสภาพชีวิตจริง ในสภาพปัจจุบันครูซึ่งเป็นนักวิชาการ และมีความรับผิดชอบ จะต้องค้นหาสื่อการเรียนการสอนด้วยตนเองคือ ต้องแบกภาระด้านเทคโนโลยีด้วย นอกจากนี้ปัญหาดังกล่าวแล้วยังพบว่า ครูส่วนมากใช้สื่อการสอนไม่เป็น ไม่รู้ว่าจะใช้ อย่างไร เมื่อไร อย่างไร สิ่งเหล่านี้มีผลต่อคุณภาพทางการศึกษาทั้งสิ้น^{๑๒๒}

๒.๖.๓ การส่งเสริมทางด้านจริยธรรม คุณธรรมของสถาบันการศึกษา

กรมสามัญศึกษา มีนโยบายการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน โดยการปลูกฝังจริยธรรมควรให้สอดคล้องกับชีวิตมนุษย์ จำเป็นต้องคำนึงถึงธรรมชาติอันเป็นข้อจำกัดของผู้เรียน เช่น วัยรุ่นที่ต้องการกิน นอน เล่น รื่นเริง เราทำให้ขัดต่อลักษณะเหล่านี้คงไม่ได้ การจัดลำดับจริยธรรมที่สอนควรให้สอดคล้องกับลักษณะธรรมชาติของนักเรียนด้วย การปลูกฝังจริยธรรม เป็นทั้งวิธีการและตัวจริยธรรม ผู้เรียนจำเป็นต้องปฏิบัติเอง ไม่มีทางสำเร็จได้ ด้วยการสอนการบรรยาย เมื่อเราไปบอกให้นักเรียนให้ข้อสัตย์ เสียสละ นักเรียนจะถามว่าแล้วครูทำได้หรือไม่ แต่ถ้าเราสอนถึงสิ่งซึ่งเป็นตัวจริยธรรมแล้วชี้ให้เห็นตัวแปรทางสังคม ตัวแปรภายนอกซึ่งทำให้เห็นสังขธรรม ในลักษณะต่าง ๆ ผู้เรียนปัจจุบันจะสนใจ เพราะมีเหตุผล เด็กประทับใจในเรื่องสิ่งจะมากกว่าในเรื่องข้อบังคับ เช่น วินัยต่าง ๆ^{๑๒๓}

^{๑๒๒} พระนพดล กิตติธนาโณ (แก้วเพ็ชร), “การวิเคราะห์หลักคำสอนในสังคาลกสูตรที่มีผลต่อสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑, หน้า ๗๖.

^{๑๒๓} กรมสามัญศึกษา, แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย : การประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรมไทย ๒๒ - ๒๗ มกราคม ๒๕๓๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๓), หน้า ๓๑ - ๓๓.

ขำเรื่อง วุฒิจันทร์^{๑๒๔} ได้กล่าวถึงการปลูกฝังคุณธรรมลงในจิตใจมนุษย์ จะต้องใช้เวลาในการฝึกหัดอบรมสั่งสอน โดยตรงและโดยอ้อมเป็นอันมาก สม่ำเสมอ และยาวนาน และไม่สามารถจะวัดได้แน่นอนว่าใครมีคุณธรรมจริยธรรมแก่บุคคลอาจบรรลุผลสำเร็จได้ แต่คนนั้นมีจริยธรรมที่อยู่เสมอ อยู่นาน อยู่มากแค่ไหน ขึ้นอยู่กับการเกิดมีคุณธรรมขึ้นในจิตใจของบุคคลนั้น มากน้อยอย่างไร^{๑๒๕}

ศาสตราจารย์ บัณฑิต ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของสถาบันการศึกษาที่สำคัญ คือ ความปลอดภัยและความมั่นคงของชาติโดยใช้การศึกษาเป็นสื่อ ซึ่งจะออกมาในรูปแบบ ดังนี้

๑) สถาบันการศึกษา สร้างความรู้สึกรัก ทศนคติ วิธีการ และนิสัยที่ดี เพื่อเป็นรากฐานให้บุคคลได้พัฒนาความสามารถ เป็นการศึกษาถึงสาระอันแท้จริงไม่ใช่มุ่งรายละเอียดอย่างไร้จุดหมาย การศึกษาแบบเก่าเป็นแบบใช้ตำราเป็นสำคัญ จึงต้องใช้การจดจำมาก ส่วนการศึกษาแบบใหม่มีเสรีภาพมากขึ้น โดยให้ผู้ศึกษาทำความเข้าใจในวิชา เลือกศึกษาได้ตามความสนใจ ไม่ใช่แค่จดจำรายละเอียดของวิชา หลักสูตรกำหนดตามความต้องการของสังคม

๒) สถาบันการศึกษา ส่งเสริม และสอดคล้องรูปแบบการปกครองประเทศ ส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยในฐานะเป็นรูปแบบหนึ่งของการปกครอง และส่งเสริมประชาธิปไตยในฐานะเป็นแนวทางแห่งการดำเนินชีวิตหรือมีจิตใจเป็นประชาธิปไตย เป็นต้น

๓) สถาบันการศึกษา สนองความต้องการ หรือความจำเป็นของบุคคล เพราะมนุษย์ต้องการความสุข หรือความสมดุลแห่งชีวิต ซึ่งความสมดุลเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อเราได้สนองความต้องการหรือความจำเป็นสำคัญ ๆ ในชีวิตได้เหมาะสม ถ้าความต้องการเหล่านั้น เช่นอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ฯลฯ ไม่ได้รับการสนอง

๔) สถาบันการศึกษา เตรียมบุคคลให้สามารถเผชิญกับปัญหา และเหตุการณ์ด้วยสติปัญญาให้ทันกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

๕) สถาบันการศึกษา ส่งเสริมให้มีการศึกษาที่มีคุณภาพหรือมีมาตรฐาน ซึ่งรวมทั้งผู้ให้และผู้รับ

^{๑๒๔} ขำเรื่อง วุฒิจันทร์, หลักการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๒๔), หน้า ๗.

๖) สถาบันการศึกษา เสริมสร้างคุณภาพระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ไม่พยายามเอาชนะธรรมชาติจนเสียคุณธรรมชาติไป^{๑๒๕}

๒.๖.๔ การส่งเสริมด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสงฆ์

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนจบการศึกษาอื่นนอกศาสนสถาน หรือสถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียน เป็นการสงเคราะห์คนหรือประชาชนให้ได้รับการศึกษา โดยอาศัยศาลาหรือเสนาสนะใด ๆ ของวัดเป็นโรงเรียนหรือพระสงฆ์ วัด และคณะสงฆ์ให้การสนับสนุนแก่สังคม^{๑๒๖}

การศึกษาสงเคราะห์ นับเป็นบทบาทที่สืบเนื่องมาจากบทบาทเดิมของวัดและพระสงฆ์ไทยในอดีต นับตั้งแต่พระพุทธศาสนาได้เข้ามาประดิษฐานในประเทศไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นราชธานีเป็นต้นมาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ที่รัฐและคณะสงฆ์จัดการศึกษาร่วมกันเพื่อให้การศึกษาแก่คนในสังคม จนกล่าวได้ว่าในสังคมไทยแบบเดิมวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นสมบัติของทุกคนในชุมชน จึงทำหน้าที่ให้การศึกษาตลอดชีวิตแก่สมาชิกทุกคนในชุมชนนั้น^{๑๒๗}

แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา การจัดให้ประชาชนได้ศึกษาเล่าเรียนเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบโดยตรงของรัฐ พระสงฆ์แม้จะมีบทบาทด้านการศึกษาที่เพียงช่วยสอนในโรงเรียนประชาบาลอยู่บ้าง แต่ต่อมาบทบาทเหล่านี้ก็ค่อย ๆ ลดน้อยลงตามลำดับ จน พ.ศ. ๒๕๐๐ รัฐบาลผลิตครูได้มากขึ้นก็ไม่ได้อาราธนาพระสงฆ์เป็นครูสอนวิชาสามัญในโรงเรียนอีก คงมีแต่การอาราธนาพระสงฆ์ไปสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้าง เป็นผู้อุปการะโรงเรียนบ้าง การศึกษาของรัฐที่พระสงฆ์ วัด และคณะสงฆ์ยังคงมีส่วนช่วยอยู่ก็เป็น ด้านการศึกษาสงเคราะห์เท่านั้น

การจัดการศึกษาสงเคราะห์ที่วัดและพระสงฆ์ จัดให้มีการบริการแก่สังคมตามความมุ่งหมายของการศึกษาภาครัฐ ที่มีการดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน สามารถแบ่งออกเป็น ๓ ลักษณะคือ

^{๑๒๕} สาโรช บัวศรี, ปัญหาในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนการศึกษาปัญหาประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : วัชรินทร์การพิมพ์, ๒๕๑๔), หน้า ๑๕.

^{๑๒๖} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), ถู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๐๑.

^{๑๒๗} พระราชวรมุนี (ประยูรค์ ปยุตฺโต), สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : จรูญการพิมพ์, ๒๕๒๘), หน้า ๒.

๑) การจัดการศึกษาเป็นโรงเรียนตามแผนการศึกษาแห่งชาติ ให้นักเรียนและพระภิกษุสามเณรได้ศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม ได้แก่ การจัดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โรงเรียนราษฎร์การกุศลของวัด โรงเรียนวัดสอนเด็กก่อนเกณฑ์ วิทยาลัย และวิทยาลัยสงฆ์

๒) การสงเคราะห์ให้เด็กและประชาชนได้รับการศึกษา ในสถาบันการศึกษาของรัฐหรือเอกชนตามแผนการศึกษาแห่งชาติ เช่น การเป็นผู้นำก่อตั้งโรงเรียนในชนบทที่ตั้งวัด การให้สร้างสถานศึกษาภายในบริเวณวัด การให้ใช้หรือให้เช่าที่วัดหรือที่ธรณีสงฆ์ในการสร้างสถานศึกษาของรัฐหรือท้องถิ่น การเป็นผู้อุปการะโรงเรียนต่าง ๆ การให้การอุปถัมภ์แก่เด็กวัด

๓) การสอนศีลธรรมแก่นักเรียน นักศึกษาในระบบโรงเรียน ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ เช่น การสอนธรรมศึกษา การสอนศีลธรรม การจัดหน่วยนวกะ การให้หน่วยงานพระธรรมทูตและหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลในการเผยแผ่ศีลธรรมในโรงเรียน และสถานศึกษาต่าง ๆ ในปัจจุบันระบบการศึกษาในโรงเรียนของประเทศเปลี่ยนไป มีการขยายฐานการศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และการศึกษาก็เน้นประสบการณ์ตรงเป็นส่วนมาก เด็กและเยาวชนจะต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ เพื่อศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ในระยะเวลาที่เปลี่ยนระบบการเรียนนี้ จึงทำให้ระบบโรงเรียนที่พระสงฆ์ วัด และคณะสงฆ์ ต้องประสบปัญหาด้านการบริหารการจัดการ เช่น โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์หลายโรงเรียนต้องประสบปัญหานักเรียนขาดเรียน เนื่องจากใช้เวลาในระบบโรงเรียนสามัญเป็นส่วนใหญ่ จึงไม่อาจทนระบบการเรียนการสอนในห้องเรียนในวันอาทิตย์ได้หรือการที่โรงเรียนต้องขาดนักเรียน เป็นต้น^{๑๒๘}

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น การจัดการศึกษาสงเคราะห์ของพระสงฆ์ วัดและคณะสงฆ์ จึงควรที่จะปรับบทบาท และปรับปรุงการเรียนการสอน ในการจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไป ดังนั้นผู้นาองค์กรสงฆ์จึงควรดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

๒.๖.๕ การดำเนินการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ

พระสงฆ์หรือเจ้าอาวาสจะต้องถือเป็นหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่จะต้องจัดให้มีการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไป เพราะการศึกษาสงเคราะห์ว่าโดยเนื้อหาสาระแล้วก็เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตนเอง ซึ่งสามารถทำได้ใน ๒ ลักษณะ คือ ในด้านการเป็นผู้นำและเป็นผู้สนับสนุนให้มีการจัดการศึกษาสงเคราะห์ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

^{๑๒๘}มานพ พลไพรินทร์, คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ชูติมาการพิมพ์, ๒๕๓๑), หน้า ๒๓๖.

๑) พระสงฆ์หรือเจ้าอาวาสควรเป็นผู้นำ ในการจัดตั้ง โรงเรียนราษฎร์ให้มีขึ้นในวัดและทำการเปิดสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์อาจเป็นผู้บริหารจัดการร่วมกันกับคณะกรรมการท้องถิ่น โดยจัดให้เป็นไปตามระเบียบมหาเถรสมาคมที่ว่าด้วยการแต่งตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ ในการจัดตั้งและดำเนินการรับภาระในการจัดการรายได้มาบำรุงโรงเรียน เพื่อเป็นการกุศลช่วยเหลือชุมชน เพื่อช่วยสงเคราะห์ประชาชนผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม เป็นการช่วยพัฒนาสังคมอีกทางหนึ่ง

๒) พระสงฆ์หรือเจ้าอาวาสควรเป็นผู้นำ ในการระดมทุน เกี่ยวกับการส่งเสริมการศึกษา และการพัฒนาชีวิตของคนในชุมชนที่วัดและพระสงฆ์ตั้งอยู่นั้น และควรจัดให้มีการจัดตั้งกองทุนสำหรับสงเคราะห์ช่วยเหลือนักเรียนยากจน และอาจจะจัดมอบทุนการศึกษาในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยอาจจะดำเนินการเองบ้าง หรือส่งต่อให้สถานศึกษาที่จะสงเคราะห์จัดการเองบ้าง และมอบให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องช่วยจัดดำเนินการแทนบ้าง

๓) การจัดให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมของวัดต่าง ๆ ที่วัดดำเนินการอยู่ มีการเปิดสอนธรรมศึกษาแก่นักเรียน นิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป ในหลักสูตรธรรมศึกษาตรี โท เอก เพื่อให้เข้าถึงหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนาได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น เพื่อจะได้นำมาประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เป็นการช่วยสงเคราะห์เสริมให้เยาวชนของชาติมีการพัฒนาด้านจิตใจที่สูงขึ้น

๔) พระสงฆ์หรือเจ้าอาวาสควรส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรภายในวัด ให้ได้รับการศึกษาจากสถานการศึกษาของคณะสงฆ์ เช่น โรงเรียนพระปริยัติธรรม มหาวิทยาลัยสงฆ์จัดการศึกษาสงเคราะห์ หรือเป็นแหล่งการศึกษาที่ช่วยให้ผู้ยากจนด้อยโอกาสทางการศึกษา ให้ได้รับการศึกษาตามความเหมาะสม เพราะในปัจจุบัน พระสงฆ์หรือเจ้าอาวาสจำนวนไม่น้อยที่มีแนวคิดไม่ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรเรียนในสถานศึกษาของสงฆ์เพราะเห็นว่าขัดกับพระธรรมวินัย

๕) การจัดให้มีการศึกษาอบรมด้านวิปัสสนาธุระ เป็นการศึกษาด้านทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เกี่ยวกับการทำกรรมฐานทั้งสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน อันเป็นการฝึกฝนอบรมพัฒนาการทางจิตใจให้เกิดปัญญาขั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนา จนสามารถรู้เห็นแจ่มแจ้งเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง คือ รู้เท่าทันโลกและชีวิตจนเป็นผู้หมดจากกิเลส หลุดพ้นจากความทุกข์โดยสิ้นเชิง ถือเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาที่เราเรียกว่า “นิพพาน”

๖) การจัดให้มีสถานศึกษาเพื่อให้บริการแก่ผู้สนใจศึกษาหาความรู้ เช่น การจัดให้มีห้องสมุด และพิพิธภัณฑ์สถานแก่ผู้สนใจทั่วไป

๗) การให้การศึกษาอบรมแก่ผู้บวชในระยะสั้น เพราะในปัจจุบันคนในสังคมไม่นิยมบวชเป็นเวลานาน แต่ยังคงมีการบวชตามประเพณีของสังคมไทยที่เป็นที่นิยมอยู่ในปัจจุบัน เช่น การ

บวช ๓ - ๑๕ วัน หรือ ๑ พรรษา เป็นต้น และนอกจากนั้นควรจัดให้มีการบวชภาคฤดูร้อนของนักเรียน นิสิต นักศึกษา โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษาในแต่ละปีที่กำลังนิยมอยู่ในปัจจุบัน

๘) พระสงฆ์หรือเจ้าอาวาสควรจัดให้มีการช่วยเหลือแก่โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในวัด หรือตั้งอยู่ในท้องที่เดียวกับที่ตั้งวัดอยู่ โดยเฉพาะในชนบทที่ห่างไกลออกไปที่ขาดแคลนทุนทรัพย์พระสงฆ์หรือเจ้าอาวาส ควรให้การสนับสนุนในการหาเงิน หรือวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต่าง ๆ มาช่วยเหลือโรงเรียนในกรณีที่ยังงบประมาณสนับสนุนจากรัฐมีไม่เพียงพอ และควรจัดกองทุน

๙) การอุปการะนักเรียน นักศึกษาจากชนบท หรือจากครอบครัวที่ยากจน ในรูปแบบของศิษย์วัดเพื่อเข้าศึกษาในสถานศึกษาต่าง ๆ และให้การสงเคราะห์ด้วยปัจจัยต่าง ๆ เช่น ที่พักอาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และทุนในการศึกษาเล่าเรียน การรับเด็กมาเป็นศิษย์วัดและจัดให้เข้าศึกษาเล่าเรียนนี้ ก็นับเป็นบทบาทด้านบริการสังคมสงเคราะห์ การเป็นครูสอนวิชาสอนศีลธรรมและวัฒนธรรม ตามขนบธรรมเนียมประเพณีในโรงเรียน และสถานศึกษาระดับต่าง ๆ^{๑๒๕}

๒.๖.๖ การควบคุมดูแลของคณะสงฆ์

เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยและเป็นการสนับสนุน ในด้านการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไป ผู้นำองค์กรสงฆ์ควรจัดให้มีการดำเนินการดังต่อไปนี้

๑) ผู้นำคณะสงฆ์ควรจัดตั้งคณะกรรมการการศึกษาสงเคราะห์ เพื่อให้เป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงต่อการกำหนดนโยบาย กำหนดมาตรการ และควบคุมส่งเสริมให้มีการดำเนินงานอย่างจริงจัง เพราะในปัจจุบันนี้มีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแต่ก็ไม่มีหน่วยงานใดที่รับผิดชอบโดยตรง ทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างขาดเป้าหมาย และกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป

๒) ผู้นำคณะสงฆ์ควรเป็นผู้สนับสนุนในทุก ๆ ด้านเกี่ยวกับการจัดให้มีการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไป เพราะจากรายงานผลการวิจัยที่มีผู้วิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ระบุตรงกันว่า การจัดการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์นั้น กล่าวได้ว่าขาดปัจจัยในการสนับสนุนแทบจะทุกด้าน และที่เป็นอยู่ในปัจจุบันก็เป็นการจัดตามสภาพชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ โดยคณะสงฆ์ให้การสนับสนุนและการดูแลจากฝ่ายปกครองคณะสงฆ์น้อยมาก

๓) ผู้นำคณะสงฆ์ควรส่งเสริมบทบาทของผู้ทำงานด้านการศึกษาสงเคราะห์อย่างเท่าเทียมกับการทำงานในส่วนอื่น ๆ ของกิจการคณะสงฆ์ โดยเฉพาะในการพิจารณาแต่งตั้งสมณศักดิ์ทางการปกครองคณะสงฆ์ เพื่อให้เป็นกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานในด้านนี้ ผู้นำคณะสงฆ์ควรที่จะมีการตรวจเยี่ยมจากส่วนกลาง การติดตามและการประเมินผลใน โครงการต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัด

^{๑๒๕} ขำเถื่อง วุฒิจันทร์, พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ กฎกระทรวง กฏมหาเถรสมาคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๖), หน้า ๓๓๑.

การศึกษาสงเคราะห์ และเก็บข้อมูลต่าง ๆ และทำการศึกษาวิจัยรูปแบบในการจัดการศึกษาสงเคราะห์ และส่งเสริมให้มีการประสานงานรัฐ องค์กรเอกชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่มีอยู่โดยทั่วไป^{๓๐๐}

สรุปได้ว่าการจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ถือเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์หรือเจ้าอาวาสจะต้องถือเป็นหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่จะต้องจัดให้มีการศึกษาสงเคราะห์แก่เยาวชน นักศึกษา พระภิกษุสามเณร และประชาชนทั่วไป เพราะการศึกษาสงเคราะห์ว่าโดยเนื้อหาสาระแล้วก็เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นเอง

๒.๗ แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๒.๗.๑ ความหมายของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้นิยามของคำว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้ว่า “การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติตามให้เป็นที่ยึดมั่นในจิตใจของตน”^{๓๐๑}

อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้กล่าวถึง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการประดิษฐานพระพุทธศาสนาในประเทศต่าง ๆ ไว้ดังนี้

หลังจากการทำสังคายนาครั้งที่ ๓ พระเจ้าอโศกมหาราช แห่งแคว้นมคธ ได้ส่งสมณทูตออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาจำนวน ๘ สาย ในจำนวนนี้ได้ส่งพระมหินทเถระผู้เป็นพระราชบุตรไปประกาศพระพุทธศาสนาในประเทศศรีลังกา ส่งผลให้พระพุทธศาสนารุ่งเรืองมาตราบเท่าวันนี้

๑) พระพุทธศาสนาไปสู่ประเทศพม่า จากสมณทูตสายที่ ๘ คือ พระโสณะกับพระอุตตระมายังสุวรรณภูมิ ทางพม่าเชื่อว่าศูนย์กลางของดินแดนสุวรรณภูมิ คือเมืองสะเทิม (Thaton) ของพม่า ซึ่งตอนนั้นเป็นอาณาจักรมอญหรือตะเลง เมืองสะเทิมในอดีต ชื่อว่า “สุรัมมาดี”

๒) พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศไทย สมัยเดียวกับพม่าแต่คนไทยเชื่อว่าเมืองนครปฐม คือ ศูนย์กลางของดินแดนสุวรรณภูมิ เพราะได้พบหลักฐาน โบราณวัตถุรุ่นเดียวกับสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช หากสันนิษฐานตามนี้ พระพุทธศาสนาได้เข้าสู่ดินแดนสุวรรณภูมิก่อนพุทธศักราช

๓๐๐

^{๓๐๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า, ๓๓๓.

^{๓๐๑} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, อ้างแล้ว, หน้า

๓) พระพุทธศาสนาไปสู่ประเทศเขมร ประมาณพุทธศักราช ๗๔๕

๔) พระพุทธศาสนาไปสู่ประเทศเวียดนามหรืออาณาจักรจามปา ประมาณก่อนพุทธศักราช ๗๔๔ หรือ ๘๔๑ หลักฐานอ้างอิงคือ การพบพระพุทธรูปสำริดสมัยทวาราวดีในประเทศนั้น และพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของจีน

๕) พระพุทธศาสนาไปสู่ประเทศจีนในสมัยราชวงศ์ฮั่น พุทธศักราช ๖๐๔ พระเจ้าเม่งตี้ทรงส่งราชทูตไปสืบพระพุทธศาสนาในอินเดีย และราชทูตได้อัญเชิญพระพุทธรูปและพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาสู่ประเทศจีนด้วย

๖) พระพุทธศาสนาไปสู่เกาหลี โดยรับจากจีนในราวพุทธศักราช ๕๑๕

๗) พระพุทธศาสนาไปสู่ญี่ปุ่น โดยรับจากเกาหลีในราวพุทธศักราช ๑๐๕๕

๘) พระพุทธศาสนาไปสู่ประเทศอินเดีย ประมาณพุทธศักราช ๕๔๔ และเจริญรุ่งเรืองในประเทศทิเบตจริง ๆ ในราวพุทธศักราช ๒๒๕๔

๙) พระพุทธศาสนาไปสู่ประเทศไต้หวัน ไม่ปรากฏปีพุทธศักราชที่แน่นอน เพราะเกาะไต้หวันขึ้นกับประเทศจีนบ้าง ขึ้นกับประเทศญี่ปุ่นบ้าง แต่พุทธศตวรรษที่ ๑๗ พบว่าพระพุทธศาสนาได้ตั้งมั่นในไต้หวันแล้ว ในปัจจุบันพระพุทธศาสนายังเจริญมั่นคงอยู่ในไต้หวัน

๑๐) พระพุทธศาสนาไปสู่ประเทศอังกฤษ ประมาณพุทธศักราช ๒๔๐๐ หรือราวปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ ได้มีการตั้งสมาคมบาลีปกรณ์ขึ้น โดยศาสตราจารย์ริค เดวิส (Thomas William Rhys Davids) ในพุทธศักราช ๒๔๒๔ คริสต์ศักราช ๑๘๘๑

๑๑) พระพุทธศาสนาไปสู่ประเทศฝรั่งเศสใน พ.ศ. ๒๔๗๒ ได้มีการเปิดสมาคมสหภาพพระพุทธศาสนาขึ้น

๑๒) พระพุทธศาสนาไปสู่ประเทศสหรัฐอเมริกา ใน พ.ศ. ๒๔๒๔ โดยนายพันเอกเอช. เอส. ออลคอตต์ ได้แต่งหนังสือชื่อ ปุจฉาวิสัชนาทางพระพุทธศาสนา (Buddhist Catechism) ขึ้นเผยแพร่ แต่คนยังไม่ได้ให้ความสนใจเท่าใดนัก จนกระทั่งใน พ.ศ. ๒๔๓๖ ท่านอนาคาริกธรรมปาละ ผู้เป็นพุทธศาสนิกชาวลังกาได้เดินทางเข้าไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาเป็นครั้งแรกในสหรัฐอเมริกา จึงเริ่มมีผู้นับถือพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นชาวจีนและชาวญี่ปุ่นเท่านั้น^{๑๓}

^{๑๓} สุชีพ ปุญญานุภาพ, ประวัติศาสตร์ศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๒๐), หน้า ๔๐.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คุญคปญฺโณ) ได้กล่าวว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การทำให้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้แพร่หลายออกไป น้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปปฏิบัติ เพื่อทำให้เกิดการศึกษาและพัฒนาตนเองไปในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม เป็นหน้าที่ของพุทธบริษัททุกฝ่ายที่จะต้องดำเนินการร่วมกันให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะพระภิกษุสงฆ์มีหน้าที่ในการศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอน จะต้องตระหนักในภาระหน้าที่เหล่านี้อย่างแท้จริง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่มีการปฏิบัติตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน ในประเทศไทยกิจการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดและคณะสงฆ์ที่มีการดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน มีลักษณะดำเนินการดังต่อไปนี้

๑) การเผยแผ่ตามประเพณีของคณะสงฆ์และประเพณีไทย ได้แก่ การเทศนาสั่งสอนอบรมประชาชนที่วัด ที่บ้านผู้อาราธนาและที่อื่น ๆ ในโอกาสต่าง ๆ ทั้งแบบเทศน์ธรรมดา คือเทศน์รูปเดี่ยวและเทศน์แบบปฐจา-วิสัยชนา ๒ รูปขึ้นไป และได้มีการปรับปรุงให้มีการเทศน์ทางวิทยุกระจายเสียง ทางวิทยุโทรทัศน์ หรือบันทึกแผ่นเสียงหรือแถบบันทึกเสียงนำไปเผยแผ่ในที่ต่าง ๆ และในโอกาสต่าง ๆ

๒) การเผยแผ่ปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน ได้แก่ การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรม ในที่ประชุมที่วัดหรือที่อื่น ๆ ในโอกาสต่าง ๆ รวมถึงการพิมพ์หนังสือเทศน์ หนังสือธรรมะออกเผยแผ่หรือลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์เผยแผ่

๓) การเผยแผ่แบบจัดเป็นคณะหรือหน่วยงานเผยแผ่ หรือเป็นสถานศึกษาเป็นประจำหรือเป็นครั้งคราว หรือจัดเป็นกิจกรรมพิเศษในวัดหรือในหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น งานพระธรรมทูต งานพระธรรมจาริก งานอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) หน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะ โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์^{๑๓๓}

^{๑๓๓}พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คุญคปญฺโณ), คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์ และการพระศาสนา, อ่างแล้ว, หน้า ๑๓๓.

การดำเนินงานเหล่านี้มีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อดำเนินการระงับกระจายอยู่ทั่วไปในประเทศ โดยผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ฝ่าย คือ ฝ่ายคณะสงฆ์ ฝ่ายรัฐบาล และประชาชนทั่วไป^{๑๑๔} ในส่วนของพระสงฆ์นั้นมีมหาเถรสมาคมเป็นผู้รับผิดชอบควบคุมและให้การส่งเสริม ส่วนผู้ทำหน้าที่ คือ พระภิกษุที่เป็นเจ้าอาวาสหรือรักษาการแทนเจ้าอาวาส ที่ต้องรับผิดชอบงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามบทบัญญัติมาตรา ๓๗ (๓) สามารถแบ่งออกเป็น ๓ ประการ คือ เป็นธุระในการศึกษาอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต และคฤหัสถ์^{๑๑๕}

ฝ่ายรัฐบาลมีหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และในส่วนของประชาชนทั่วไป มีการจัดตั้งเป็นสมาคมหรือชมรมพุทธศาสน์ในระดับมหาวิทยาลัย และในโรงเรียนต่าง ๆ ตลอดจนจนถึงการศึกษาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาและที่สาธารณะ เช่น พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ยูวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ สมาคมส่งเสริมพระพุทธศาสนาต่าง ๆ เพื่อทำการบรรยายธรรมในที่ประชุมและทางสื่อมวลชนต่าง ๆ^{๑๑๖}

ศาสตราจารย์ ดร. วิทย์ วิศทเวทย์ ได้กล่าวถึง แนวคิดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้ ๒ ประเด็น ดังนี้

๑) แนวการเผยแผ่ในสมัยโบราณ วิธีนี้จะใช้ผู้นำ เช่น พระมหากษัตริย์เป็นหลัก คือ ถ้าเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กษัตริย์นับถือได้ ประชาชนในประเทศนั้นก็จะนับถือตามผู้นำ หรือ อาศัยผู้นำเป็นแนวทางการเผยแผ่ เช่น การทำสังคายนาครั้งที่ ๓ ที่พระเจ้าอโศกมหาราชเป็นประธานฝ่ายคฤหัสถ์ เมื่อทำสังคายนาเสร็จแล้ว พระองค์ทรงส่งสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาถึง ๘ สาย

๒) แนวทางการเผยแผ่ในปัจจุบัน ใช้วิธีการเผยแผ่จากประชาชนธรรมดากลุ่มน้อยไปก่อน แล้วพระพุทธศาสนาก็จะเผยแผ่จากคนที่นับถือเหล่านั้น กล่าวคือ เมื่อผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาไปอยู่ ณ ประเทศใด ๆ ในโลก ก็จะนำเอาพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่ด้วย เช่น คนญี่ปุ่นที่ไปอยู่สหรัฐอเมริกา หรือ คนทิเบตที่ไปอยู่สวีเดนหรือแคนดาก็ให้นำเอาพระพุทธศาสนาไปด้วยเช่นกัน

^{๑๑๔} พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตตฺตฺโน), คนไทยกับงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๔๓.

^{๑๑๕} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ กุญฺญฺโณ), คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, อ่างแก้ว, หน้า ๑๓๓.

^{๑๑๖} พระไพศาล วิสาโล, พระพุทธศาสนาในอนาคตแนวโน้มและทางออกวิกฤติ, (กรุงเทพมหานคร : จัดพิมพ์โดยมูลนิธิสดศรี สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๗๓.

เมื่อคนที่นับถือพระพุทธศาสนาไปอยู่ในปริมณฑลเดียวกัน ไม่ว่าชาติใด พวกเขาที่จะตั้งสมาคมพระพุทธศาสนาขึ้น และรวมตัวกันทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาร่วมกัน การเผยแผ่แบบนี้เกิดขึ้นมากมายทั่วทุกมุมโลก สมาคมของชาวพุทธในต่างประเทศ มีดังนี้

- ๑) สมาคมมหาโพธิ์ในประเทศอินเดีย
- ๒) องค์การพระพุทธศาสนาแห่งโลกในประเทศไทย
- ๓) สมาคมพระธรรมทูตในประเทศศรีลังกา
- ๔) สมาคมบาลีปกรณ์ในประเทศอังกฤษ
- ๕) พุทธสมาคมแห่งสหราชอาณาจักร
- ๖) สหภาพพระพุทธศาสนาแห่งสวีเดน
- ๗) สหพันธ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศออสเตรเลีย
- ๘) สมาคมสหทัยพระพุทธศาสนาในประเทศสหรัฐอเมริกา
- ๙) สหพันธ์พระพุทธศาสนาแห่งเยอรมัน

ส่วนการเผยแผ่ตามแนวของการให้การศึกษาหรือตามแนวของศึกษาศาสตร์มีอยู่หลายวิธีที่สอดคล้องกับการเผยแผ่ ซึ่งเป็นการประยุกต์เทคนิคแนวการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น

- ๑) การเผยแผ่แบบบรรยาย (Lecture Method) ได้แก่ การอธิบายธรรมะให้กระจ่างแจ้ง
- ๒) การเผยแผ่แบบปุจฉา-วิสัชนา ได้แก่ การถามปัญหาธรรมะ และตอบปัญหานั้น ๆ
- ๓) การเผยแผ่แบบเลียนแบบ/แบบท่องจำ (Imitation and Method) ได้แก่ การท่องจำ
- ๔) การเลียนแบบการเผยแผ่ของครูอาจารย์ รวมทั้งการท่องจำเนื้อธรรมะนั้น ๆ แล้วไปเผยแผ่ต่อคนอื่นด้วยวิธีการนั้น
- ๕) การเผยแผ่แบบสาธิต (Demonstration Method) ได้แก่ การปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง เช่น การนั่งสมาธิกรรมฐาน การสวดอารมณ์ เป็นต้น
- ๖) การเผยแผ่แบบแก้ปัญหา (Problem-solving Method) ได้แก่ การตั้งปัญหาธรรมะ หรือ ภาระธรรม แล้วให้ผู้เรียน หรือผู้สนใจธรรมะแก้ที่นั่น
- ๗) การเผยแผ่แบบอภิปรายธรรมะ (Discussion Method) ได้แก่ การแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเกี่ยวกับธรรมะให้แก่กันและกัน
- ๘) การเผยแผ่แบบลงมือปฏิบัติจริง (Laboratory Method) ได้แก่ การลงมือปฏิบัติจริง ๆ จะได้รับประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติ เช่น นั่งกรรมฐาน โดยการกำหนดลมหายใจเข้าออก จนจิตใจเกิดสมาธิ และปัญญา

๕) การเผยแพร่แบบขั้นบันได ๕ ขั้น (Herbart Method) ได้แก่ การเผยแพร่ธรรมไปตามลำดับขั้นตอน เช่น ขั้นเตรียมตัว ขั้นเตรียมใจ ขั้นปฏิบัติ ขั้นตรวจสอบการปฏิบัติ และขั้นปรับปรุงการปฏิบัติให้มั่นคงยิ่งขึ้น

๑๐) การเผยแพร่แบบบูรณาการ (Integration Method) ได้แก่ การใช้วิธีการหลาย ๆ วิธีด้วยกัน คือ แล้วยแต่สถานการณ์ และโอกาสต่าง ๆ^{๑๑๑}

สรุปได้ว่า การเผยแพร่พระพุทธศาสนา คือ การนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติตามให้เป็นที่ยึดมั่นในจิตใจของตน เพื่อทำให้เกิดการศึกษาและพัฒนาตนเองไปในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม เป็นหน้าที่ของพุทธบริษัททุกฝ่ายที่จะต้องดำเนินการร่วมกันให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะพระภิกษุสงฆ์มีหน้าที่ในการศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนจะต้องตระหนักในภาระหน้าที่เหล่านี้อย่างแท้จริง การเผยแพร่พระพุทธศาสนาเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่มีการปฏิบัติตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน

๒.๗.๒ ความสำคัญของการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายการเผยแพร่ธรรมะในพระพุทธศาสนาว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เกิดขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือมนุษย์ทุกคนชั้น โดยมุ่งเน้นถึงกลุ่มคนที่มีความวุ่นวาย หรือความทุกข์ทั้งหมด พระพุทธศาสนาจะเน้นที่หลักธรรมคำสอนเพื่อให้นึกคิดถึงสาเหตุแห่งความวุ่นวาย ให้หยุดพิจารณาหลักธรรมตามเหตุผลที่เป็นจริง โดยอาศัยหลักศรัทธา คือ ความเชื่อ แต่มิใช่เชื่ออย่างงมงาย ให้เชื่อด้วยหลักเหตุผลตามความจริง เช่น ในเรื่องของอริยสัจ ๔ ข้อที่ว่า ทุกข์ให้รู้ว่าทุกข์ เมื่อรู้แล้วให้นึกถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ให้พิจารณาถึงความดับทุกข์ และวิธีแก้ทุกข์ สิ่งเหล่านี้ เมื่อคิดถึงเหตุผล ได้แล้วเป็นจุดแห่งปัญญาทั้งหลายก็จะตามมา นี่คือหลักแห่งจินตามยปัญญา อันเป็นปัญญาที่เกิดจากการนึกคิดถึงเหตุผล พระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่เป็นจุดแห่งความคิดมากมายโดยอาศัยศรัทธาเป็นตัวพื้นฐานและมีปัญญาเป็นเหตุผลที่เกิดตามมา จุดเน้นการเผยแพร่ธรรมะในพระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็นหัวข้อดังนี้

๑) พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประเภทอเทวนิยม สอนให้มนุษย์พึ่งตนเอง ฝึกหัด และอบรมพัฒนาตนเอง โดยเน้นในเรื่องของศรัทธาและการใช้ปัญญา ไม่หวังพึ่งพาสีงภายนอก ไม่ว่าจะเทพเจ้าสูงสุดหรือเทวดาต่าง ๆ

^{๑๑๑}ศาสตราจารย์ ดร. วิทย์ วิศทเวทย์, พระพุทธศาสนา หลักสูตรขั้นพื้นฐาน ช่วงที่ ๓ - ๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อักษรเจริญทัศน์ จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๒-๔.

(ก) การพัฒนาศรัทธา พระพุทธศาสนาสอนเน้นหนักในเรื่องการใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ให้รู้จักกำจัดความทุกข์ความเดือดร้อนด้วยการพิจารณาให้เห็นต้นเหตุของความทุกข์แล้วแก้ไขให้ถูกทาง ไม่ให้เชื่ออย่างมงายไร้เหตุผล พระพุทธองค์ทรงแสดงหลักความเชื่อไว้ ๑๐ ประการ ซึ่งต่อมาได้บันทึกไว้ในพระไตรปิฎก เป็นพระสูตรหนึ่งชื่อว่า “เกสปุตตสูตร หรือ กาลามสูตร” เนื้อความในกาลามสูตรนี้เหมาะสมอย่างยิ่งที่จะนำมาเป็นหลักในการพัฒนาความคิด ให้รู้จักคิดพิจารณาหาเหตุผลก่อนที่จะเชื่ออะไร หลักการที่ควรนำมาพิจารณาก่อนจะเชื่อมีดังนี้

- ๑) อย่าเชื่อเพียงเพราะได้ยินได้ฟังตาม ๆ กันมา
- ๒) อย่าเชื่อเพียงเพราะการถือสืบ ๆ กันมา
- ๓) อย่าเชื่อเพียงเพราะข่าวที่เล่าลือกัน
- ๔) อย่าเชื่อเพียงเพราะอ้างว่ามีอยู่ในตำนานหรือคัมภีร์
- ๕) อย่าเชื่อเพียงเพราะตามหลักตรรกศาสตร์หรือนักเดาเอา
- ๖) อย่าเชื่อเพียงเพราะด้วยการคาดคะเน
- ๗) อย่าเชื่อเพียงเพราะด้วยการคิดตรองตามแนวเหตุผล
- ๘) อย่าเชื่อเพียงเพราะเข้ากันได้กับทฤษฎีของตน
- ๙) อย่าเชื่อเพียงเพราะเห็นว่าผู้พูดเป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือ
- ๑๐) อย่าเชื่อเพียงเพราะนับว่าท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา

(ข) การพัฒนาปัญญา ปัญญา คือ ความรู้ ความฉลาดอันเป็นผลมาจากการเรียนและการคิด บ่อเกิดแห่งปัญญามีอยู่ ๓ ประการ คือ

๑) สุตมยปัญญา สุต แปลว่า ฟัง การฟังเป็นการเพิ่มพูนสติปัญญาได้อย่างหนึ่ง แต่จะได้ผลดีจะต้องตั้งใจฟัง เมื่อครูสอนอยู่ในห้องเรียน ถ้าเราไม่ตั้งใจฟัง จิตใจไม่เป็นสมาธิ คิดถึงเรื่องอื่น ๆ ถึงแม้หูกจะฟัง แต่ใจไม่เป็นสมาธิแล้ว ก็จะเป็นสักแต่ว่าฟัง ไม่ได้สังเกตจดจำแต่อย่างใด ก็จะไม่ได้รับความรู้ ต้องตั้งใจฟัง รู้จักจับใจความสำคัญของเนื้อหาวิชาที่เรียนจึงจะได้รับความรู้

๒) จินตามยปัญญา จินตะ แปลว่า คิด การเรียนนั้น ถ้าเพียงแต่ฟังหรืออ่านเฉย ๆ ไม่ใช้ความคิดพิจารณา ความรู้ที่ได้ก็ไม่แตกฉาน เป็นเพียงรู้เท่าคำร่า ต้องอาศัยการคิดพิจารณาหาเหตุผลมาเปรียบเทียบด้วย จึงจะมีความกว้างขวาง การพิจารณาปัญญาให้กว้างขวาง และคิดให้ลึกซึ้งนั้น ต้องรู้จักวิธีคิดหรือคิดถูกวิธี เอาความรู้ที่ได้จากการฟัง การอ่าน การเล่าเรียนมาเป็นพื้นฐานแล้วคิดพิจารณาให้รอบคอบการคิดพิจารณาโดยใช้ปัญญาให้เข้าใจคุณค่า มองเห็นผลดีผลเสีย ซึ่งมีชื่อเรียกเฉพาะว่า “โยนิโสมนสิการ” คือ การพิจารณาโดยแยกกาย พิจารณาเพื่อเข้าถึงความจริง โดยสืบค้นหาสาเหตุไปตามลำดับถึงต้นเหตุที่แท้ มีการแยกแยะองค์ประกอบจนมองเห็นตัวสถานะและความสัมพันธ์แห่งปัจจัยหรือตรรกะให้รู้ว่าอะไรคืออะไร

๓) ภาวนามยปัญญา ภาวนา แปลว่า การทำให้เกิดขึ้น การฝึกอบรมภาวนา ปัญญา คือ ปัญญาที่เกิดจากการฝึกอบรม เจริญปัญญาให้เท่าทันเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง จนมีจิตใจเป็นอิสระไม่ถูกครอบงำด้วยกิเลส พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่ปัญญาที่เกิดจากการปฏิบัติมากกว่าการเรียนรู้ทางทฤษฎีแต่ขาดการปฏิบัติ

๒) พระพุทธศาสนาเน้นการปฏิบัติฝึกอบรมตนเอง การพึ่งตน และการมุ่งอิสรภาพ

การฝึกอบรมตนเอง พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมตนเองเป็นอย่างมาก การปฏิบัติธรรมทุกอย่างในพระพุทธศาสนา เช่น การให้ทาน รักษาศีล และการเจริญภาวนา ล้วนเป็นการฝึกอบรมตนเองทั้งสิ้น หลักธรรมที่เกี่ยวกับการฝึกอบรมตนเอง มีหลายข้อ เช่น ภาวนา ทมะ ศึกษา

๑) ภาวนา ทำให้เกิดมีขึ้น ทำให้มีให้เป็นขึ้น หมายความว่า อะไรที่ยังไม่มีก็ทำให้มีขึ้น อะไรที่ยังไม่เป็นที่ทำให้เป็นขึ้น ซึ่งหมายถึง การฝึกอบรมเพื่อสร้างเสริมให้เกิดขึ้น เช่น การฝึกอบรมจิตให้เป็นสมาธิ การอบรมจิตให้มีเมตตา เป็นต้น

๒) ทมะ แปลว่า การฝึก หมายถึง การฝึกปรับปรุงตน การรู้จักข่มจิตใจ บังคับควบคุมตนเองได้ ไม่พูดไม่ทำอะไรไปตามอารมณ์ แต่พูดและทำตามเหตุผลที่ได้พิจารณาแล้ว ว่าดีมีประโยชน์

๓) ศึกษา แปลว่า การศึกษา ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรม มี ๓ อย่าง คือ

(ก) อริสัสสิกขา ฝึกอบรมในเรื่องศีล เพื่อควบคุมความประพฤติทางกายและวาจา

(ข) อริจิตตสิกขา ฝึกอบรมในเรื่องจิต คือ การฝึกสมาธิ

(ค) อริปัญญาสิกขา ฝึกอบรมในเรื่องปัญญา

พระพุทธศาสนาเชื่อในศักยภาพของมนุษย์ว่าเป็นสัตว์ที่ฝึกได้ ฝึกฝนได้ ตั้งแต่ยังมีสัญชาตญาณป่าเถื่อนไปจนกระทั่งเป็นพระอรหันต์คดขั้นสูงสุดคือ พระพุทธเจ้า^{๓๓๔}

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการเผยแผ่ คือ เพื่อช่วยเหลือมนุษย์ทุกชนชั้น โดยมุ่งเน้นถึงกลุ่มคนที่มีความวุ่นวาย หรือความทุกข์ทั้งหมด พระพุทธศาสนาจะเน้นที่หลักธรรมคำสอนเพื่อให้บุคคลถึงสาเหตุแห่งความวุ่นวาย ให้หยุดพิจารณาหลักธรรมตามเหตุผลที่เป็นจริง โดยอาศัยหลักศรัทธา คือ ความเชื่อ แต่มิใช่เชื่ออย่างงมงาย ให้เชื่อด้วยหลักเหตุผลตามความจริง เช่น ในเรื่องของอริยสัจ ๔ ข้อที่ว่าทุกข์ให้รู้ว่าทุกข์ เมื่อรู้แล้วให้นึกถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ ให้พิจารณาถึงความดับ

^{๓๓๔}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), การเผยแผ่ธรรมะในพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๗), หน้า ๔ - ๘.

ทุกซ์ และวิธีแก้ทุกซ์ สิ่งเหล่านี้เมื่อคิดถึงเหตุผลได้แล้ว เป็นจุดแห่งปัญญาทั้งหลายที่จะตามมา
นั่นเอง

๒.๗.๓ ปัญหาของการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

สภาพการณ์โดยรวมที่เป็นปัญหาต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน จึงได้แก่การเผยแพร่ยังคงเป็นลักษณะต่างคนต่างทำ กระจัดกระจาย ไร้รูปแบบ ไม่มีจุดศูนย์รวมหรือองค์กรที่รับผิดชอบอย่างแท้จริง เพราะมีองค์กรที่ปฏิบัติงานเพื่อพระพุทธศาสนาหลายหน่วยงาน เช่น มหาเถรสมาคม กรมการศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พุทธสมาคม และกลุ่มชมรมชาวพุทธต่าง ๆ อีกมาก แต่ขาดการประสานงานที่ดี กล่าวคือทำงานไม่เป็นเอกภาพ ทำให้ขาดพลังในการผลักดันงานให้ไปสู่ความสำเร็จ

พระธรรมวิสุทธิภิกขุ (พิจิตร จิตตฺตฺตฺต) ได้กล่าวถึงสภาพการณ์ที่ทำให้งานการเผยแพร่พระพุทธศาสนาไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เป็นข้อ ๆ ดังนี้

๑) เกิดจากนักวัตถุนิยม ไม่ยอมนับถือศาสนา เพราะคนที่ไม่มีความศรัทธาเหล่านั้นพยายามกีดกันหรือไม่ให้ความสะดวกในการเผยแพร่ศาสนาทุกศาสนา เช่น ประเทศที่มีการปกครองในระบอบคอมมิวนิสต์ เป็นต้น

๒) เกิดจากคนต่างศาสนา โดยการกีดกันหรือทำลาย เพราะคนเหล่านั้น ไม่ต้องการให้คนของตนไปนับถือศาสนาอื่น

๓) เกิดจากความแตกความสามัคคีในวงการพระพุทธศาสนาด้วยกัน อันเป็นเหตุให้เกิดการทะเลาะ การกีดกัน และติเตียนกันเอง

๔) เกิดจากการเข้าใจผิดว่าพระพุทธศาสนาเป็นอุปสรรคแก่การพัฒนาประเทศ

๕) เกิดจากสัทธรรมปฏิรูป คือ สอนสิ่งที่ไม่ใช่คำสอนของพระพุทธเจ้าว่าเป็นของพระพุทธเจ้า เป็นต้น

๖) เกิดจากตัวผู้เผยแผ่เองที่ขาดคุณสมบัติ เช่น ไม่มีความรู้ความเข้าใจในหลักการทางพระพุทธศาสนาเพียงพอ และไม่ตั้งอยู่ในองค์ของพระธรรมกถึก เป็นต้น

๗) ขาดกำลังทรัพย์ในการดำเนินการเผยแผ่ เช่น การส่งพระธรรมทูตเดินทางไปต่างประเทศ

๘) ขาดอุปกรณ์ในการเผยแผ่ หนังสือหรือวิทยากรที่เป็นเครื่องมือสมัยใหม่

๙) ขาดกำลังคนผู้มีความสามารถในการเผยแผ่

๑๐) ขาดผู้สนับสนุนในการดำเนินงาน เช่น ถ้ารัฐบาลหรือคณะสงฆ์ไม่อนุญาตให้เดินทางไปต่างประเทศ พระธรรมทูตก็ไม่สามารถไปทำการเผยแผ่ได้

๑๑) ขาดการอุปถัมภ์ด้วยปัจจัย ๔ จนผู้ดำเนินงานไม่สามารถดำเนินการได้

๑๒) ถูกโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน หรือได้รับความลำบากอย่างหนักในดินแดนที่ไปทำการเผยแผ่ เช่น ในประเทศที่มีอากาศหนาว เป็นต้น^{๑๙๘}

พระสุธีวรญาณ ได้กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้การทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไม่ได้ผลเท่าที่ควร เป็นเพราะสาเหตุใหญ่ ๆ อยู่ ๓ ประการ คือ

๑) ผู้เผยแผ่ขาดความรู้ความแตกฉานในธรรม มีความรู้ชั้นสัญญาไม่ถึงขั้นทิวติ และระดับญาณ

๒) ผู้เผยแผ่ขาดความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดธรรม เช่น ไม่เคยฝึกการพูดในที่ชุมชน หรือพัฒนาบุคลิกภาพ ใช้เสียงเบา ใช้บาลีมาก ยกหัวข้อธรรมมาก ไม่เตรียมตัว ไม่สังเกตคนฟัง ดิกรูปแบบ ใช้เวลามาก เป็นต้น

๓) ผู้เผยแผ่ขาดความพอใจ เต็มใจและความรักในการสอนธรรมเผยแผ่ธรรม เอาแต่รับ ไม่ทำการรุก

สภาพการณ์ของปัญหาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังได้กล่าวมาแล้ว เมื่อพิจารณาแล้ว จะเห็นว่า เกิดจากสภาพการณ์ของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป พระสงฆ์ประสบปัญหาในการสื่อสารกับคนสมัยใหม่ เพราะยังคงยึดถือรูปแบบและวิธีการเผยแผ่อย่างเดิม ดังนั้น เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้ได้ผลดีท่ามกลางสภาพการณ์บริบททางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง จึงไม่มีวิธีการใดที่จะดีไปกว่าการนำเอาวิธีการที่ประสบความสำเร็จมาแล้วมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของสังคมปัจจุบัน^{๑๙๙}

สรุปได้ว่า ปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น เกิดจากหลายเหตุปัจจัย ทั้งเหตุปัจจัยภายนอกและเหตุปัจจัยภายใน เหตุปัจจัยภายนอก เช่น ระบบกฎหมายที่ไม่เอื้ออำนวย ฝ่ายราชการไม่สนับสนุน คนต่างศาสนากีดกันและทำร้าย เป็นต้น ส่วนเหตุปัจจัยภายใน ได้แก่ ตัวพระภิกษุผู้จะทำการเผยแผ่ขาดความรู้ความสามารถในการที่จะนำเสนอพระธรรมให้ตรงใจและเข้าถึงประชาชน คณะสงฆ์ขาดองค์กรที่เป็นเอกภาพทำให้การทำงานเผยแผ่ไม่บรรลุผลตามที่ควรจะเป็น คณะสงฆ์ไม่ทำงานเชิงรุก ขาดความสามัคคีระหว่างนิกาย เป็นต้น

^{๑๙๘} พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตตฺตฺ โณ), คนไทยกับงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา, อ้างแล้ว, หน้า ๖๒ - ๖๕.

^{๑๙๙} พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตฺตฺ โสภ โณ), พุทธศาสตร์ปริทรรศน์ รวมผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๒๘๘ - ๒๙๐.

๒.๗.๔ คุณธรรมของครูและพระนักเผยแผ่

ครูและพระนักเผยแผ่ต้องประกอบด้วยองค์คุณของกัลยาณมิตร หรือกัลยาณธรรม ๗ ประการ ดังนี้

๑) **ปิโย น่ารัก** คือ เข้าถึงจิตใจ สร้างความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเองกับศิษย์ ชวนใจผู้เรียน ให้อยากเข้าใกล้ ให้อยากเข้าไปปรึกษา

โดยพื้นฐาน นักเผยแผ่ต้องมีหลักคุณธรรม คือ พรหมวิหารธรรม ได้แก่

(๑) เมตตา ความรัก ความปรารถนาดี จากใจจริง

(๒) กรุณา ด้วยใจที่อยากช่วยเหลือสงเคราะห์ อยากให้เขารู้

(๓) มุทิตา ตีใจปลื้มใจในความสำเร็จของศิษย์

(๔) อุเบกขา ให้ออกาศศิษย์ได้แสดงความสามารถ

สอนไปด้วยใจมีหลักธรรม คือ อิทธิบาท ๔ ประการ ได้แก่

(๑) ฉันทะ มีความพอใจในการสอน การทำหน้าที่

(๒) วิริยะ มีความพยายาม อุทิศหาในการสอน

(๓) จิตตะ เอาใจใส่ มีความสำนึกตระหนักตลอดเวลา

(๔) วิมังสา มีการตรวจสอบ วัดผล ประเมินผลอย่างเหมาะสม

๒) **ครุ น่าเคารพ** คือ มีความประพฤติสมควรแก่ฐานะ ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้ และปลอดภัย

โดยพื้นฐานต้องมีคุณภาพดี มีความประพฤติ ดำเนินชีวิตตามหลักวิชาการหรือดำเนินชีวิตตามความรู้ มิใช่มีแต่ความรู้ นั่นคือเป็นบัณฑิตเต็มรูปแบบตามหลักของพระพุทธศาสนา คือ

(๑) สุจิตตจิตินดี เป็นผู้ที่มีปกติดีดี

(๒) สุภาสิตภาที เป็นผู้ที่มีปกติพูดดี

(๓) สุกตกัมมการี เป็นผู้ที่มีปกติกระทำดี

๓) **ภาวนีโย น่าเจริญใจ** คือ มีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาแท้จริง และเป็นการฝึกฝนปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ เป็นที่น่ายกย่องควรเอาอย่าง ทำให้ศิษย์เอ่ยอ้างและรำลึกถึงด้วยความซาบซึ้งมั่นใจ และภูมิใจ พุดถึงอย่างองอาจ อย่างมั่นใจ เป็นผู้แสวงหาความรู้อยู่เสมอ มีความเข้าใจในธรรมชาติ คือ

(๑) ธรรมชาติของมนุษย์

(๒) ธรรมชาติของสังคม

(๓) ธรรมชาติของสิ่งแวดล้อม

(๔) เทคโนโลยี / ข่าวสารข้อมูล

๔) วัตถุประสงค์ให้ได้ผล คือ รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไร อย่างไร คอยให้คำแนะนำ ว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี คือ

(๑) ครูต้องเป็นนักแนะแนวที่ดี มีหลักการแนะแนว

(๒) เป็นที่ไว้วางใจของศิษย์ เชื่อใจของศิษย์

๕) วจนักษโม อคทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมทั้งจะรับฟังคำปรึกษาซักถาม แม้จะถูกจิกตลกจนทนต่อคำที่ล่วงเกิน และคำตักเตือนวิพากษ์ต่าง ๆ อคทนฟังได้ ไม่เบื่อหน่าย ไม่เสียอารมณ์

๖) คัมภีร์ญจะ กะถัง กัตตา แถลงเรื่องล้าลึกได้ คือ กล่าวชี้แจงเรื่องต่าง ๆ ที่ยุ่งยากลึกซึ้งให้เข้าใจได้ และสอนศิษย์ให้ได้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไปได้

๗) โน จัญฐานะ นโยชเย ไม่ชักนำในอฐานะ คือ ไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย หรือเรื่องเหลวไหลไม่สมควร เช่น ขายยาบ้า ค้าของเถื่อน ขายบริการทางเพศ เป็นต้น^{๑๔๐}

ครูและพระนักเผยแผ่ควรตั้งตนอยู่ในธรรมของผู้แสดงธรรม หรือที่เรียกว่า ธรรมเทศกธรรม ๕ ประการ คือ

๑) อนุพุพิกธา สอนให้มีขั้นตอนถูกลำดับ คือ แสดงหลักธรรม หรือเนื้อหาตามลำดับความง่ายยาก ลุ่มลึกมีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ

๒) ปริยายทสสาวิ จับจุดสำคัญมาขยาย ให้เข้าใจเหตุผล คือ ชี้แจงยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจชัดในแต่ละประเด็น อธิบายยกเยื้องไปต่าง ๆ ให้มองเห็นกระจ่างชัด ตามแนวของเหตุผล

๓) อนุทยตา ตั้งจิตเมตตาสอนด้วยความปรารถนาดี คือ สอนเขาด้วยจิตเมตตามุ่งจะให้เป็นประโยชน์แก่ผู้รับคำสอน

๔) อนามิสันดร ไม่มีจิตเพ่งเล็งมุ่งเห็นแก่อามิส คือ สอนเขาไม่ได้มุ่งที่ตนจะได้ลาภ ได้ อามิสสินจ้างหรือผลประโยชน์ตอบแทน

๕) อนุปหังจ วาจิตตรงไม่กระทบตนและไม่กระทบผู้อื่น คือ สอนตามหลักตามเนื้อหา มุ่งแสดงอรรถ แสดงธรรม ไม่ยกตน ไม่เสียดสีข่มขู่ผู้อื่น^{๑๔๑}

สรุปได้ว่า คุณธรรมของครูและพระนักเผยแผ่ ต้องเป็นไปตามหลักกัลยาณมิตรธรรม ๘ ประการ คือ ปิโย – น่ารัก, ครู – นำเคารพ, ภาวนีโย – นำเจริญใจ, วัตตา – รู้จักพูด, วจนักษโม – อคทนต่อถ้อยคำ, คัมภีร์ญจะ กะถัง กัตตา – แถลงเรื่องราวได้ลึกซึ้ง และ โน จัญฐานะ นโยชเย – ไม่ชักนำศิษย์ไปในทางที่เสียหาย นอกจากนี้ครูและพระนักเผยแผ่ยังต้องยึดหลักของการแสดงธรรมที่เรียกว่า “ธรรมเทศกธรรม” ซึ่งมี ๕ ประการ คือ อนุพุพิกธา – กล่าวไปตามลำดับความสำคัญ,

^{๑๔๐} อ.สุ.ศตฺตค. ๒๓/๓๔/๓๓.

^{๑๔๑} อ.สุ.ปญจก. ๒๒/๑๕๕/๒๐๕.

ปรียาสัทสวารี – จับจุดสำคัญมาขยาย, อนุพหุตา – สอนด้วยความปรารถนาดีต่อศิษย์, อนามิสันดร – ไม่สอนเพราะเห็นแก่อำภิส และ อนุปหัจจ์ – สอนไปตามหลักการไม่กระทบตน และผู้อื่น

๒.๗.๕ คุณสมบัติของครูและพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา

คุณสมบัติของครูและพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนามีดังนี้

๑) มีอุดมการณ์ มีเป้าหมายในการบวชที่ชัดเจน มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา อย่างแน่นแฟ้น ตั้งใจปฏิบัติธรรม ฝึกฝนตนเอง มุ่งพระนิพพาน และเผยแผ่ธรรมแก่บุคคลอื่น บำเพ็ญประโยชน์ตน และประโยชน์ท่านตาม โอวาทของพระบรมศาสดา

การมีอุดมการณ์ถือเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะหากไม่มีอุดมการณ์อันมั่นคง เมื่อทำงานไปแล้วประสบปัญหาใด ๆ ก็จะเกิดความท้อถอย เบื่อหน่าย มักจะทำงานไปไม่ได้ตลอด จนถึงกับ ลาสิกขา หรือมีเป้าหมายที่เบี่ยงเบนไป เช่น แทนที่จะมุ่งไปนิพพานกลับมุ่งแสวงหาลาภสักการะ เป็นต้น

๒) มีศีลาจารวัตรงดงาม ด้วยการสำรวมกาย วาจา ใจ ให้เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใสศรัทธา ในครั้งพุทธกาลนั้น ผู้ที่ทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่วนใหญ่เป็นผู้บรรลุนิพพานแล้ว เป็นพระอรหันต์หมด หมคกิเลสแล้ว บำเพ็ญประโยชน์ตนได้สำเร็จสมบูรณ์แล้ว จึงสามารถทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างเต็มที่ ในยุคปัจจุบัน ไม่เหมือนเมื่อครั้งพุทธกาล ผู้ทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา ยังไม่หมดกิเลส จำเป็นจะต้องฝึกฝนอบรมตนเองไปด้วย สั่งสอนเผยแผ่ธรรมแก่ผู้อื่นด้วย เช่นนี้แล้วจึงต้องระมัดระวังอย่างยิ่งว่า ต้องพยายามรักษาศีลและอาจาระ ของตนให้ดี ไม่ให้เผลอล้าไปในทางที่เสื่อมได้ พระมหาเถระรูปหนึ่ง ได้เคยให้โอวาทแก่ศิษยานุศิษย์ไว้ว่า สิ่งที่ต้องระมัดระวังอย่างมากของพระภิกษุสงฆ์ก็คือ สตรี สตางค์ และสรรเสริญ

เนื่องจากผู้ทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะต้องพบปะผู้คนจำนวนมาก เมื่อการเผยแผ่เริ่มได้ผลก็จะมีผู้เคารพศรัทธามาก มีลาภสักการะมาก จึงจำเป็นต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ ไม่ให้เผลอ ฟุ้งใจในเพศตรงข้ามที่ศรัทธาห้อมล้อมอยู่ ให้มีสมณสัญญาเตือนใจตนอยู่เสมอ ไม่ฟุ้งเฟ้อ แต่ให้มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ไม่ติดยึดในลาภสมบัติ และไม่มีทิฏฐิมานะ ทะนงตนว่าเป็นพระอาจารย์ใหญ่ มีศรัทธามาก ทั้งต้องหมั่นเตือนตนอยู่เสมอว่ากิจหลักของสงฆ์คือการปราบกิเลสในตัวเพื่อมุ่งพระนิพพานนั้น เรายังทำไม่สำเร็จ จึงต้องมีสติระมัดระวังตั้งใจฝึกตัวเองต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง

๓) มีความรู้ความสามารถ ผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาจะต้องมีความรู้ทั้งพระปริยัติธรรมและ ธรรมปฏิบัติ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา จะต้องรู้หลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาอย่างดี มีความรอบรู้ที่กว้างขวาง รู้จักโลก เข้าใจโลก สามารถแนะนำบุคคลอื่นให้นำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิต ใช้ในการแก้ไขปัญหิต่าง ๆ ได้ แนะนำการปฏิบัติธรรมได้

นอกจากนี้ คำสอนสำคัญในลำดับสุดท้ายที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ จัดเป็นคำสอนในส่วนที่เป็นคุณสมบัติของนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ลักษณะความประพฤติที่แสดงถึงคุณสมบัติภายใน และคุณสมบัติที่จะแสดงออกในภายนอกด้วย ได้แก่

๑) การไม่กล่าวร้ายใคร คำพูดเป็นสมบัติชิ้นสำคัญสำหรับนักเผยแผ่ จะต้องเป็นไปเพื่อการไม่กล่าวร้าย ให้ร้ายผู้อื่น

๒) การไม่ทำร้ายใคร การไม่ทำร้าย ก็เช่นเดียวกัน ถือว่าเป็นคุณสมบัติสำคัญที่นักเผยแผ่จะต้องคำนึงเสมอ

๓) การสำรวมสังวรในพระปาติโมกข์ ปาติโมกข์ หรือปาฏิโมกข์ ซึ่งหมายถึงศีล หรือข้อกำหนดความประพฤติสำหรับพระภิกษุสงฆ์

๔) เป็นผู้รู้จักประมาณในภัตตาหาร หมายถึง การรับประทานอาหารอย่างพอดีกับร่างกาย ไม่ให้อิ่มเกินไป การรู้จักบริโภคอุปโภคอย่างพอเพียง ซึ่งข้อนี้เทียบได้กับกระแสพระราชดำรัสเรื่อง “ความพอเพียง” ได้อย่างตรงกันพอดี

๕) อาศัยอยู่ในที่นอนที่นั้งอันสงบ หมายถึง การอยู่ในที่ซึ่งมีความสงบ อยู่ในมุมที่ไม่มีเสียงอื่นที่ก่อกวนใจ เหมาะแก่การสร้างสมาธิได้ง่าย

๖) การประกอบความเพียรในอธิจิต หมายถึง การรู้จักใช้เวลาในการทำสมาธิเพียรทางจิต ได้แก่ การทำสมาธิ ภาวนานั้นเอง เป็นการหมั่นสำรวจจิตตนเอง ไม่ให้จิตตกไปสู่กระแสกิเลสจนไม่รู้จิตตนเอง ไม่ปล่อยให้ความโลภ โกรธ หลง เข้าครอบงำจิตอยู่ตลอดเวลา^{๑๔๓}

ในทำนองเดียวกันนี้ พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงต้องพูดคือเผยแผ่ธรรมะให้แก่ประชาชน จำนวน ๓๐๐,๐๐๐ กว่ารูปนี้ก็มีไม่ก็รูปที่ใช้วิชาการพูดให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชน บางท่านถือว่ามิใช่หน้าที่ของพระที่จะเป็นนักพูดเป็นนักแสดงธรรม จึงไม่มีการฝึกฝนอบรมเป็นนักเทศน์ เป็นนักพูดอย่างจริงจังเพียงเรียนหนังสือ นักธรรม บาลี แล้วก็หยุด ทำหน้าที่คือประกอบพิธีกรรมสวดมนต์ หรือจะพูดบ้างก็เป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนตัว พระสงฆ์กลุ่มนี้ยังไม่ชอบพระนักพูดพระนักเทศน์อีกด้วยซ้ำไป

การที่พระพุทธองค์ทรงเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างกว้างขวางมาจนทุกวันนี้ พระองค์ก็ทรงเริ่มด้วยการพูดทั้งนั้น รุ่นแรก ๆ ครั้งพุทธกาล และหลังพุทธกาลก็ยังใช้ปากเป็นสื่ออยู่ เรียกว่า มุขปาฐะ พระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ก่อนจะจารึกลงในใบลานเป็นตัวหนังสืออย่างทุกวันนี้ พระพุทธสาวกท่านก็จำและถ่ายทอดกันมาด้วยปากเปล่าทั้งนั้น นี่คือ

^{๑๔๓}ที่.ม. ๑๐/๕๐/๕๐-๕๑.

ความสำคัญของปากตามหลักพระพุทธศาสนา การพูดเพื่อประชาสัมพันธ์ พระพุทธเจ้าทรงมีหลัก
อยู่ว่าต้องพูดจริง และเป็นประโยชน์ กล่าวคือ

- ๑) กาลวาที พูดถูกกาล
- ๒) สัจจวาที พูดความจริง
- ๓) ภูตวาที พูดสิ่งที่เป็นจริง
- ๔) อัตถวาที พูดสิ่งเป็นประโยชน์
- ๕) ธรรมวาที พูดเป็นธรรม
- ๖) วินยวาที พูดอย่างมีจรรยาบรรณ คือ
 - คำพูดไม่จริง, ไม่ถูกต้อง, ไม่เป็นประโยชน์, ไม่เป็นที่รักชอบใจของผู้อื่น...ไม่พูด
 - คำพูดจริง, ถูกต้อง, แต่ไม่เป็นประโยชน์ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น...ไม่พูด
 - คำพูดจริง, ถูกต้อง, เป็นประโยชน์, แต่ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น...เลือกกาลพูด
 - คำพูดไม่จริง, ไม่ถูกต้อง, ไม่เป็นประโยชน์ ถึงเป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น...ก็ไม่พูด
 - คำพูดจริง, ถูกต้อง, แต่ไม่เป็นประโยชน์ ถึงเป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น...ก็ไม่พูด
 - คำพูดจริง, ถูกต้อง, เป็นประโยชน์ ถึงเป็นที่รักที่ชอบใจของผู้อื่น...เลือกกาลพูด^{๑๔๔}

แสง จันทร์งาม ได้ศึกษาถึงคุณสมบัติของนักเผยแผ่ซึ่งเรียกว่า คุณสมบัติของผู้สอน สรุป
ได้ว่าผู้สอนควรมีคุณสมบัติดังนี้

- ๑) มีความกรุณาเป็นพื้นฐานของจิต
- ๒) ไม่ถือตัวหยิ่งยโส
- ๓) มีความอดทน ใจเย็น
- ๔) มีความยุติธรรม ไม่เห็นแก่หน้า
- ๕) มีความรอบคอบ
- ๖) มีความประพฤติดีนำเคารพบูชา
- ๗) รู้จักภูมิสติปัญญาของผู้ฟัง^{๑๔๕}

^{๑๔๔}วิ.ม. ๔/๓๒/๓๕.

^{๑๔๕}แสง จันทร์งาม, วิธีสอนของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กมลการพิมพ์,
๒๕๒๖), หน้า ๒๔-๓๐.

สรุป คุณสมบัติของครูและพระนักเผยแผ่นั้น มีผู้กล่าวไว้ต่าง ๆ กันไป แต่เมื่อว่าโดยรวมแล้ว ครูและพระนักเผยแผ่ต้องมีอุดมการณ์ก่อน เพราะถ้าหากไม่มีอุดมการณ์ย่อมไม่ต้องการเผยแผ่ ไม่ต้องการสอน ต่อมาก็คือ การมีความประพฤติดีงาม ตั้งตนอยู่ในศีลาจวัตร งดงามตามฐานานุกรม และข้อสุดท้าย ก็คือ ครูและพระนักเผยแผ่ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในวิชาการที่ตนเองจะสอนจะเผยแผ่ เพราะถ้าขาดข้อสุดท้ายนี้ แม้มีคุณสมบัติทั้ง ๒ ข้อแรกครบถ้วน ก็ไม่สามารถทำการเผยแผ่ได้ เพราะไม่รู้จะเอาอะไรไปสอนไปเผยแผ่

๒.๓.๖ ประเภทของพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งคณะสงฆ์ไทย

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การทำให้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าแพร่หลายออกไป เพื่อทำให้เกิดการศึกษาและปฏิบัติตาม อันจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองของผู้ที่ได้ยิน ได้ฟัง จนส่งผลให้ผู้ที่ปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าและสังคมาที่เขอาศัยอยู่สงบสุขร่มเย็นทั่วกัน

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยตั้งแต่อดีตมา ส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของพระภิกษุ แต่ในยุคปัจจุบันนี้ ฆราวาสญาติโยมผู้มีความรู้ทางพระพุทธศาสนาต่างก็พากันตั้งสำนักปฏิบัติธรรม ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาช่วยเหลือพระสงฆ์อีกทางหนึ่ง

ในวงการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ไทยนั้น พระสงฆ์ที่ดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีอยู่อย่างหลากหลาย ทั้งที่ทำการส่วนตัว ทำในนามสำนักหรือวัด ทำในนามคณะสงฆ์ การทำงานด้านการเผยแผ่ที่เป็นทางการนี้ อาจกล่าวได้ดังนี้

พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตฺตโสภโณ) ได้กล่าวถึงประเภทของพระนักเผยแผ่ที่เป็นทางการไว้ว่า มีอยู่ ๒ ประเภท คือ

๑) พระธรรมจาริก คือ พระสงฆ์ไทยที่เสียดละและสมัครใจเดินทางไปปฏิบัติงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวเขาตามท้องที่ต่าง ๆ ที่มีชาวเขาเผ่าต่าง ๆ อาศัยอยู่ ทั้งนี้เนื่องจากในระยะที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันยังมีชาวเขาและชาวไทยกว่า ๕๐๐,๐๐๐ คน ซึ่งอาศัยอยู่ตามป่าลึกบนภูเขาในท้องถิ่นทุรกันดารตามแนวชายแดนภาคเหนือ และภาคต่าง ๆ ของประเทศ ซึ่งเป็นที่ที่ห่างไกลความเจริญ การคมนาคมก็เป็นไปอย่างยากลำบาก คนเหล่านี้จึงห่างไกลพระพุทธศาสนา ส่วนใหญ่นับถือภูตผีปีศาจตามที่บรรพบุรุษเคยพำนักติดต่อกันมา มักไม่รู้จักคำสอนของพระพุทธศาสนา การดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยพระธรรมจาริกในคนกลุ่มนี้^{๔๖} มีผลทำให้ชาวเขาแต่ละเผ่าหันมาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา แสดงตนเป็นพุทธมามกะและส่งบุตรหลานเข้ารับบวช

^{๔๖}พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตฺตโสภโณ), พุทธศาสตร์ปริทรรศน์ รวมผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา, อ้างแล้ว, หน้า ๒๘๘ - ๒๙๐.

อุปสมบทเป็นจำนวนมากและได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนทั้งฝ่ายปริยัติธรรมและสามัญศึกษา เมื่อศึกษาจนมีความรู้ในพระพุทธศาสนาแล้ว ก็กลับเข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังภูมิภาคอื่นเดิม เพื่อสืบสานปณิธานของพระธรรมจาริกรุ่นพี่ต่อไป

๒) พระธรรมทูต คือ พระภิกษุที่มีความรู้ในพระพุทธศาสนาพอสมควรที่จะดำเนินการเผยแผ่ได้ และได้เข้าอบรมตาม โครงการพระธรรมทูต แล้วได้ออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่างถิ่นต่าง ๆ ทั้งในและนอกประเทศ เพื่อหาทางโน้มน้าวให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใสและเห็นคุณค่าของการมีศีลธรรมและเข้าถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อนำความสงบสุขร่มเย็นมาสู่สรรพสัตว์ทั้งหลายทั่วหน้ากัน

งานพระธรรมทูตมีวัตถุประสงค์อยู่ ๔ ประการ คือ

- (๑) เพื่อเสริมสร้างศรัทธาของประชาชนให้ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา
- (๒) ให้ประชาชนมีศีลธรรมประจำตน
- (๓) ให้ประชาชนมีความเคารพมั่นใน ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
- (๔) ให้ประชาชนมีความเข้าใจดีต่อกัน ในระหว่างคนที่นับถือศาสนาต่างกัน

สรุปได้ว่า ประเภทของพระนักเผยแผ่อย่างเป็นทางการที่รับรู้กันโดยทั่วไปของคณะสงฆ์ไทย มีอยู่ ๒ ประเภท คือ พระธรรมจาริก ซึ่งเป็นโครงการส่งเสริมให้พระนักศึกษามีโอกาสไปประกาศพระสัทธรรมตามป่าเขา เพื่อสร้างศรัทธาปสาทะให้เกิดขึ้นในหมู่ชาวเขา และพระธรรมทูต ซึ่งเป็นโครงการอบรมพระสงฆ์ให้รู้จักวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แล้วส่งออกไปประกาศพระพุทธศาสนาตามที่ต่าง ๆ ทั้งใน และนอกประเทศ

๒.๘ แนวคิดเกี่ยวกับการสาธารณสงเคราะห์

๒.๘.๑ ความหมายของการสาธารณสงเคราะห์

พจนานุกรม ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้นิยามของคำว่า สาธารณ หมายถึง เพื่อประชาชนทั่วไป เช่น สวนสาธารณ, โทรศัพทสาธารณ เป็นต้น^{๑๔๗}

ปลื้ม โชติขัญยางกูร ได้ให้คำนิยามของคำว่า “การสาธารณสงเคราะห์” หมายถึง การสงเคราะห์ ช่วยเหลือ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่ประชาชนในกิจอันชอบด้วยพระธรรมวินัย^{๑๔๘}

^{๑๔๗}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, อ่างแล้ว, หน้า ๑๑๗๔.

^{๑๔๘}ปลื้ม โชติขัญยางกูร, คำบรรยายกฎหมายคณะสงฆ์, อ่างแล้ว, หน้า ๑๗๖.

ดังนั้น จึงได้ความหมายการสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การจัดกิจการอันเป็นสาธารณประโยชน์ เป็นการเกื้อกูลกิจการอันเป็นสาธารณประโยชน์ การเกื้อกูลสาธารณสมบัติ การเกื้อกูลประชาชน ในกิจอันชอบโดยไม่ขัดพระธรรมวินัย

๒.๘.๒ ลักษณะการสาธารณสงเคราะห์

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) ได้กล่าวถึง ลักษณะของการสาธารณสงเคราะห์ ที่พระสงฆ์หรือวัดวาอารามต่าง ๆ จัดทำอยู่ในปัจจุบัน แยกได้เป็น ๔ ประเภท คือ^{๑๕๕}

๑) การดำเนินการเอง ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์หรือพระภิกษุดำเนินการเองซึ่งกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ให้ผลงานเป็นสาธารณประโยชน์ สาธารณสมบัติ เป็นประโยชน์แก่บุคคลทั่วไปหรือสรรพสัตว์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน การจัดตั้งกองทุนสาธารณสงเคราะห์ การจัดตั้งมูลนิธิเพื่อคนยากจนหรือช่วยคราวประสบภัยพิบัติ การกำหนดเขตอภัยทาน และกิจการอื่นที่เป็นเจ้าของเองลักษณะนี้ มุ่งเอากิจการที่ทำเองหรือโครงการที่กำหนดขึ้นเอง ทั้งที่เป็นกิจการประจำหรือกิจการชั่วคราว

๒) การเกื้อกูลกิจการของผู้อื่น ได้แก่ การช่วยเหลือส่งเสริมกิจการของรัฐหรือเอกชนหรือของผู้ใดผู้หนึ่ง ที่ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์ กล่าวคือ คนอื่นเป็นหลัก ส่วนวัดหรือพระสงฆ์เข้าไปช่วยไม่บังคับตาย เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์และกิจการอื่น การนี้มุ่งเอาเฉพาะการส่งเสริมผู้อื่น ทั้งที่เป็นกิจการประจำหรือกิจการชั่วคราว แม้การช่วยป้องกันยาเสพติดให้โทษ เช่น ยาบ้าหรือการช่วยป้องกันการติดโรคเอดส์

๓) การเกื้อกูลสาธารณสมบัติ ได้แก่ การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง การขุดคลอง การสร้างฌาปนสถาน การสร้างประปา การสร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า การช่วยพิทักษ์รักษาสีงที่เป็นสาธารณสมบัติ และกิจการอื่น ๆ เป็นการเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

๔) การเกื้อกูลประชาชนและสรรพสัตว์ ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในเวลาที่ต้องช่วยเหลือ เช่น เวลาประสบภัยพิบัติ ประสบอุบัติเหตุ ประสบภัยธรรมชาติ หรือแม้ในยามปกติ ก็ให้การสงเคราะห์ตามโอกาส เช่น สงเคราะห์คนชรา สงเคราะห์คนพิการ การจัดเขตอภัยทานในวัด หรือสงเคราะห์โดยประการอื่น ข้อนี้มุ่งเอาเฉพาะการช่วยเหลือเกื้อกูลบุคคลหรือสรรพสัตว์ ทั้งที่เป็นประจำหรือเป็นการชั่วคราว

^{๑๕๕} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๕๗-๕๘.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ กุญชรปุณฺณ) ได้กล่าวถึง พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสที่เกี่ยวข้องกับกิจการสาธารณสงเคราะห์ไว้ว่า “ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๓๕ มาตรา ๓๗ ได้กล่าวถึงหน้าที่เจ้าอาวาสข้อหนึ่งว่า “จัดกิจการของวัด” และอีกข้อหนึ่งว่า “ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล” หน้าที่เหล่านี้ย่อมเข้ากับการสังคมสงเคราะห์และการสาธารณสงเคราะห์ อันเป็นการคณะสงฆ์หรือการพระศาสนาหรือที่เกี่ยวข้องโดยแท้ เจ้าอาวาสจึงต้องมีหน้าที่จัดการสังคมสงเคราะห์และการสาธารณสงเคราะห์ อันเป็นการช่วยเหลือสังคมและกิจการของวัด ต้องให้การศึกษอบรมบางเรื่องซึ่งเกี่ยวกับการสังคมสงเคราะห์และการสาธารณสงเคราะห์ ต้องให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล เป็นต้น” การให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล ถือว่าเป็นการช่วยเหลือสังคมอย่างหนึ่ง คือ การช่วยอำนวยความสะดวกให้ประชาชนที่มาติดต่อเกี่ยวกับวัดบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ หรือเมื่อยามชาวบ้านเขาจัดงานทำบุญที่วัดหรือที่บ้าน ก็จะช่วยอำนวยความสะดวกให้เขาตามสมควร โดยไม่แสดงความรังเกียจ หรือโดยการแสดงตนเป็นคนเห็นแก่ได้ เช่น ต้องการจะยืมของวัด ไปใช้งานต้องเช่าทั้งนั้น การกระทำเช่นนี้ เป็นการไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง ทั้งนี้ เพราะการอำนวยความสะดวก เป็นการเชื่อ โยงผูกพันวัด บ้าน กับสังคมอันจะเป็นประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมด้วย โดยเฉพาะเมื่อชาวบ้านเขามีธุระมาปรึกษาหารือ ก็ควรช่วยแนะนำให้เขาตามสมควรแก่สมณะวิสัย เพื่อช่วยให้เขาได้รับความสมหวังกลับไป ไม่สมควรอย่างยิ่งที่จะทำ给他ต้องกลับไปด้วยความผิดหวัง ซึ่งพอแยกการอำนวยความสะดวกได้ดังนี้

- ๑) อำนวยความสะดวกแก่บรรพชิตและภิกษุที่ขอใช้วัดเป็นที่บำเพ็ญกุศล ทั้งที่เป็นส่วนตัว และส่วนรวม
- ๒) ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลของวัด ทั้งที่เป็นประจำ และเป็นการจร
- ๓) ความสะดวกแก่ประชาชนผู้ที่จะบำเพ็ญกุศลนอกวัด แต่ขอรับคำปรึกษาและความอุปถัมภ์จากเจ้าอาวาสหรือจากวัด
- ๔) ความสะดวกในการขอยืมใช้วัสดุสิ่งของต่าง ๆ
- ๕) ความสะดวกในการจัดนิมนต์พระภิกษุสงฆ์ไปฉลองศรัทธาชาวบ้าน
- ๖) ความสะดวกในการช่วยแนะนำการจัดศาสนพิธี
- ๗) สร้างสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล เช่น การสร้างฌาปนสถาน มีเมรุเผาศพ ศาลาพักผ่อนหรือศาลาบำเพ็ญกุศล และที่เก็บศพ

หน้าที่เจ้าอาวาสผู้นี้ มีคำที่ต้องวิเคราะห์ คือคำว่า “ตามสมควร” คือต้องให้การบำเพ็ญกุศลที่เกิดจากการอำนวยความสะดวกนั้น เป็นไปตามระเบียบแบบแผน ไม่มีสิ่งที่เป็นพิษภัย เช่น อบายมุขแฝงอยู่^{๕๐}

กรมการศาสนา ได้กล่าวถึงบทบาทพระสงฆ์ที่ให้บริการสวัสดิภาพ หรือสงเคราะห์แก่ประชาชน อันเป็นกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ ดังนี้

๑) สงเคราะห์ปกติ

ให้สถานที่วัด หรือของวัด จัดตั้งกุศลสาธารณสถาน เช่น โรงเรียน สุขศาลา ศาลาประชาชน เป็นต้น

๒) สงเคราะห์ตามเหตุการณ์

(๑) อนุญาตให้ประชาชนที่ประสบสาธารณภัยเข้าพักพิงในอาคาร หรือสถานที่ของวัด

(๒) รวบรวมปัจจัยเครื่องอุปโภคบริโภคส่งไปสงเคราะห์ผู้ประสบสาธารณภัย^{๕๑}

กล่าวโดยสรุป บทบาทพระสงฆ์ด้านการสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นงานเกี่ยวกับ การใช้เสนาสนะภายในวัด หรือให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัด เช่น การจัดตั้งสภาตำบล ใช้เป็นที่ประชุมทางราชการ เป็นที่ประชุมเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน ตำบลของท้องถิ่น ให้ใช้ศาลาการเปรียญหรือบริเวณวัด เพื่ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่ประชาชน ให้มาร่วมรับบริการจากราชการ หรือจัดกิจกรรมให้กลุ่มด้อยโอกาสทางสังคม ให้ได้รับการฝึกฝน พัฒนาตามศักยภาพ เช่น การช่วยเหลือเด็กกำพร้า เด็กเร่ร่อน เด็กที่มาจากครอบครัวยากจน นอกจากนี้ เจ้าอาวาสแบ่งที่วัดให้จัดตั้งสถานศึกษา สถานีนอนมัย ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ หรือที่ตั้งของหน่วยราชการ ปรึกษาประจำหมู่บ้าน ตลอดจนกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ เช่น เกิดอุทกภัย พระสงฆ์จัดการรวบรวม เครื่องอุปโภคบริโภคจากผู้มีจิตศรัทธานำไปช่วยเหลือผู้ประสบภัย เป็นต้น

บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการสาธารณสงเคราะห์ พระสงฆ์ยังคงเป็นหน่วยบริการที่สำคัญในการช่วยแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของประชาชน เช่น การขาดแคลนน้ำดื่ม น้ำใช้ พระสงฆ์มักจะใช้ภาวะความเป็นผู้นำท้องถิ่นตามธรรมชาติ ระดมชาวบ้านให้ขุดบ่อน้ำในวัดหรือเป็นผู้นำในการเนาะการขุดบ่อน้ำสาธารณ พระสงฆ์ในท้องถิ่นสามารถตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี และจะช่วยให้ความเกี่ยวพันต่อชุมชนในท้องถิ่นนั้นเข้มแข็งขึ้น ขณะเดียวกันการบริการ

^{๕๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘-๒๐.

^{๕๑} กองแผนงาน กรมการศาสนา, รายงานสภาพสังคมไทยด้านบทบาทของพระสงฆ์ ในการให้การสวัสดิภาพหรือสงเคราะห์แก่ประชาชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๖๐.

สังคมของพระสงฆ์ยังช่วยสร้างและประสานให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างความเชื่อ และข้อปฏิบัติทางศาสนาที่มีแต่เดิม กับแรงกระตุ้นในการพัฒนาสังคม บทบาทด้านสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ในชุมชน และบทบาทการสงเคราะห์ชุมชน ด้วยเหตุนี้ พระสงฆ์จึงควรที่จะดำเนินบทบาทให้มีความสอดคล้องกับเหตุการณ์และสภาพความเป็นจริงของสังคม จึงเป็นประโยชน์เกื้อกูลและอำนวยสุขแก่มหาชน จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า พระสงฆ์ มีบทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์แก่ประชาชนและชุมชนอย่างใกล้ชิด และยังเป็นความคาดหวังของประชาชนที่ต้องการเห็นพระสงฆ์และศาสนาเป็นที่พึ่งทั้งทางจิตใจและทางปัจจัย ๔ ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนและชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถตอบสนองความต้องการของตัวเอง พร้อมทั้งสามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้

๒.๕ สภาพพื้นที่ที่ทำวิจัย

ประวัติวัดกกและชุมชนวัดกกโดยสังเขป

วัดกกได้รับการสถาปนาขึ้นราวกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ประมาณว่า อยู่ในรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม ในช่วงที่เสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ นั้น คาดว่าวัดกกอาจเป็นสมณภูมิรပ်พื้นที่หนึ่ง เพราะปรากฏว่ามีรอยกระสุนปืนที่ฝาผนังเสนาสนะ ผู้รู้กล่าวว่า วัดกกนี้เป็นสถานที่สำหรับ “เบิกโคลนทวาร” เหมือนกับพรานป่าทำพิธีเปิดประตูป่า การเบิกโคลนทวารนี้เป็นพิธีกรรมทางพราหมณ์ ซึ่งเป็นไปในลักษณะการตัดไม้ข่มนามตามตำราพิชัยสงคราม ซึ่งเรื่องราวเหล่านี้ปรากฏอยู่ในกลอนนิราศเมืองเพชรของท่านพระศรีสุนทรโวหาร (ภู่) ว่า

“ถึงวัดกก รกร้าง อยู่ข้างซ้าย	เป็นรอยราย ปืนพม่า ที่ฝาผนัง
ถูกทะเล ปรุไป แต่ไม่พัง	แต่โบสถ์ยัง ทนปืน อยู่ยืนนาน
แม้มีงมี มิให้ร้าง จะสร้างฉลอง	ให้เรื่องรอง รุ่งโรจน์ โบสถ์วิหาร
ด้วยที่นี้ ที่เคยตั้ง โคลนทวาร	ได้เบิกบาน ประตูป่า พนาถัย” ^{๑๒}

วัดกกตั้งอยู่เลขที่ ๕๕ หมู่ที่ ๑ ถนนพระราม ๒ แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ทางการปกครองคณะสงฆ์ขึ้นกับเขตจอมทอง สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีพื้นที่ทั้งสิ้นราว ๗๕ ไร่ (รวมทั้ง เขตสังฆาวาส เขตพุทธาวาส และโรงเรียนวัดกก)

^{๑๒}มโนสารเร่, “นิราศเมืองเพชร (หน้า ๑)”, ประวัติและผลงานนิราศของสุนทรภู่, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๓,

ชุมชนวัดกก แต่เดิมเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำท่วมถึง เป็นพื้นที่ทำเกษตรกรรม หรือทำสวน จึงมีท้องร่องอยู่ทั่วไป แต่ในปัจจุบันสภาพพื้นที่ได้เปลี่ยนไป เพราะมีหมู่บ้านจัดสรรเกิดขึ้นมากมาย ประกอบกับน้ำที่อยู่ตามลำคลองไม่สามารถใช้ทำการเพาะปลูกได้ ชาวบ้านที่อยู่มาแต่เดิมจึงได้เลิกอาชีพทำสวน หันไปทำอาชีพอย่างอื่นแทน

ชุมชนวัดกกเริ่มจากวัดกกได้จัดแบ่งที่ดินว่างเปล่า ให้ประชาชนผู้ต้องการที่ดินเพื่อปลูกสร้างบ้านพักอาศัย เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๒ โดยต่อสัญญาเช่าทุก ๓ ปี โดยนายเจ๊ก เพ็ญมวงศรี และ นายเปลื้อง เข้มผกา ต่อมาเป็นผู้จัดเก็บผลประโยชน์ให้กับวัดกก ต่อมาเมื่อผู้ต้องการที่ดินปลูกสร้างบ้านพักอาศัยมากขึ้น จึงได้นำเอาที่ดินบริเวณที่เคยใช้เป็นที่เก็บศพมาจัดสรรแบ่งให้เช่า รายละเอียด ๔๐-๕๐ ตารางวา นอกจากนั้นจึงมีบริษัทจัดสรรที่ดิน ๒ บริษัท มาดำเนินการจัดสรรที่ดินในบริเวณที่ติดต่อกันด้วย ชุมชนจึงเริ่มขยายตัวและหนาแน่น ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๒ เป็นต้นมา^{๕๓}

๒.๑๐ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ต่อการพัฒนาชุมชนจืกรรวบรวม และทบทวนเพื่อสนองงานวิจัยได้ตามลำดับต่อไปนี้

ธงชัย สิงอุดม ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาการศึกษา : กรณีศึกษา พระพุทธรังษี วัดวังสะพุงพัฒนาราม อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย” ผลการวิจัยพบว่า พระพุทธรังษี เป็นพระยุคแรกที่ได้พัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดเลย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๗ จนถึงปัจจุบัน (๒๕๔๗) ท่านได้มีบทบาทในการพัฒนาการศึกษาทางคณะสงฆ์จังหวัดเลย คือส่วนที่ ๑) บทบาทในการพัฒนาการศึกษา โรงเรียนวัดวังสะพุงพัฒนารามแผนกบาลี – แผนกธรรม โดยมีบทบาทเป็นเจ้าสำนักเรียน และ โรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นผู้บริหารจัดการ โรงเรียนวัดวังสะพุงพัฒนาราม การพัฒนาการศึกษา โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นผู้อำนวยการ และการพัฒนาการศึกษาโรงเรียนเด็กก่อนเกณฑ์ ได้เป็นผู้อำนวยการศูนย์เด็ก ๆ ส่วนที่ ๒) บทบาทในการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดเลยในระดับอุดมศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเลย ได้มีบทบาทเป็นกรรมการสภาวิทยาลัยสงฆ์เลย ผู้ทรงคุณวุฒิ และตำแหน่งบริหารการ ศึกษา คือผู้ช่วยอธิการบดี ฝ่ายรายแผนพัฒนาและงานวิจัย และผู้ช่วยผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาวัดศรีวิชัยวนาราม ตลอดระยะเวลา ๕๕ พรรษา ของพระพุทธรังษีได้ให้ความสำคัญกับ

^{๕๓}พรทิพย์ ชัยเชิดชูวงศ์, “ประวัติชุมชนวัดกก (ชุมชนฝั่งธนบุรี)”, แหล่งเรียนรู้, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๑, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๓
< <http://watkokschoo1.com/articles.php>>.

การศึกษาและอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา เป็นพระเถระที่เสียสละทั้งร่างกายแรงใจ ปฏิบัติหน้าที่ ด้วยความรู้ความสามารถ ที่ทรงไว้พระธรรมวินัย เป็นผู้มุ่งมั่นในการศึกษาอบรมเอาใจใส่ต่อหน้าที่ ในการปฏิบัติธรรม ได้ส่งเสริมเด็กผู้ด้อยโอกาส ตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนเยาวชนผู้ขาดแคลนทุน ทรัพย์ ให้เด็กและเยาวชนเหล่านั้นให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ เป็น คนดี คนเก่ง และมีความสุข ตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พร้อมทั้งจะเป็นกำลังในการพัฒนา ชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป^{๑๔๔}

พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีกุล ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ จังหวัดกระบี่” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน มีดังนี้ พระสังฆาธิการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ๓ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการควบคุม และส่งเสริมการรักษาเรียบร้อยดีงาม พระสังฆาธิการอำนวยความสะดวกแก่ พุทธศาสนิกชนในการบำเพ็ญกุศล ๒) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระสังฆาธิการอบรมพระ ภิษุสามเณรให้มีสมณสัญญา และอบรมในเรื่องพระธรรมวินัย จรรยา มารยาท การปฏิบัติอัน เกี่ยวข้องกับพิธีหรือแบบอย่างที่ดี ๓) ด้านการสาธารณูปการ พระสังฆาธิการขจัดความขัดแย้งระหว่าง วัดกับชาวบ้าน ซึ่งมีสาธารณูปการเป็นเหตุ สำหรับด้านที่พระสังฆาธิการปฏิบัติอยู่ในระดับปาน กลาง มี ๒ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านศาสนศึกษา พระสังฆาธิการยกย่องเชิดชูผู้สอบเปรียญธรรมประโยค ต่าง ๆ ได้ ๒) ด้านสาธารณสงเคราะห์ พระสังฆาธิการให้การสงเคราะห์คนชราและคนพิการ สำหรับด้านที่พระสังฆาธิการปฏิบัติน้อยที่สุด คือด้านการศึกษาสงเคราะห์ การจัดตั้งโรงเรียนปริยัติ ธรรม เพื่อส่งเสริมการศึกษาแก่พระภิกษุและสามเณร^{๑๔๕}

พระมหาประสิทธิ์ สระทอง ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของ พระสงฆ์ในอำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยพบว่า

๑) ความเชื่อในประสิทธิภาพแห่งตน ความตระหนักในบทบาทของพระสงฆ์ อยู่ในระดับ มาก ส่วนสัมพันธ์ภาพกับชุมชน การได้รับการสนับสนุนทางสังคม และบทบาทการพัฒนาคุณภาพ ชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ อยู่ในระดับปานกลาง

^{๑๔๔} ธงชัย สิงอุดม, “บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาการศึกษา : กรณีศึกษาพระพุทธ รั้งยี วัดวังสะพุงพัฒนาราม อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย), ๒๕๔๘, ๑๕๖ หน้า.

^{๑๔๕} พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวีกุล, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะ สงฆ์ จังหวัดกระบี่”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์), ๒๕๔๘, ๑๑๕ หน้า.

๒) บทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ในอำเภอปรangkู่ จังหวัดศรีสะเกษ เมื่อจำแนกตามพรรษา ตำแหน่งทางคณะสงฆ์ และระยะเวลาในการปฏิบัติงานทั้งในและนอกชุมชนต่างกัน มีบทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนอายุ ระดับการศึกษาแผนกธรรม ระดับการศึกษาแผนกบาลี และระดับการศึกษาแผนกสามัญต่างกัน มีบทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ไม่แตกต่างกัน

๓) ความเชื่อในประสิทธิภาพแห่งตน ความตระหนักในบทบาทของพระสงฆ์ สัมพันธภาพกับชุมชน และการได้รับการสนับสนุนทางสังคม สามารถร่วมกันทำนายบทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์โดยรวมได้ ร้อยละ ๕๖.๒ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐๑^{๕๖}

พระปลัดสามารถ ทุมมธโร ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์” ผลการวิจัยพบว่า พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ใช้หลักการประชาสัมพันธ์เป็นเครื่องมือเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามมติมหาเถรสมาคมครบถ้วนทั้ง ๖ ด้าน คือ ๑) ด้านการปกครอง ๒) ด้านการศึกษา ๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๔) ด้านการเผยแผ่ ๕) ด้านการสาธารณูปการ และ ๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ นอกเหนือจากนั้นที่เด่น คือ ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยมีจุดมุ่งหมายหลักในการประชาสัมพันธ์เผยแผ่พระพุทธศาสนา ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อให้มีความรู้ ๒) เพื่อให้มีธรรมะ ๓) เพื่อให้หันไปทำประโยชน์

ดังนั้น บทบาทหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของท่าน ทำให้วัดไร่จึงเป็นศูนย์กลางรวมความสามัคคี เป็นศูนย์กลางการพัฒนาทุกด้านอย่างครบวงจร พระปฏิมากรหลวงพ่อดาวไร่จึงมีความศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพศรัทธาของพุทธบริษัททั่วไป ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีอย่างแน่นแฟ้นหน่วยราชการในท้องถิ่นมีการประสานการทำงานที่ดี คนในชุมชนมีความรู้หลักธรรม มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนามากขึ้น เยาวชนและบุคลากรได้รับการศึกษามากขึ้น มีหลักประกันด้านสุขภาพอนามัยที่ดี มีหลักประกันด้านความสงบเรียบร้อยปลอดภัยสูง ตลอดจนมีความสำนึกและเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมอย่างมากด้วย^{๕๗}

^{๕๖}พระมหาประสิทธิ์ สระทอง, “บทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ในอำเภอปรangkู่ จังหวัดศรีสะเกษ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๔๘, ๑๔๗ หน้า.

^{๕๗}พระปลัดสามารถ ทุมมธโร, “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปัญญา อินฺทปฺปญฺโญ)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๐, ๒๐๒ หน้า.

พระมหาสุเทพ สุโขยะชัย ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาวิธีการแก้ไข ปัญหาทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนในจังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า

๑) ลักษณะส่วนบุคคลของพระสงฆ์ในจังหวัดขอนแก่นส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๒๐-๓๐ มีจำนวนพรรษา ๑-๑๐ คิดเป็นร้อยละ ๖๓ มีระดับการศึกษาสูงสุดจบระดับปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ ๔๘ จบนักธรรมชั้นเอก คิดเป็นร้อยละ ๘๖ จบการศึกษาด้านบาลีเป็นเปรียญธรรม คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๕ มีตำแหน่งทางคณะสงฆ์ระดับเจ้าอาวาส คิดเป็นร้อยละ ๓๕ มีสถานภาพเป็นพระนิสิต นักศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๓๐ ปฏิบัติพระกรรมฐานด้วยตนเองคิดเป็นร้อยละ ๗๒

๒) สาเหตุของปัญหาการขาดคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชน ในปัจจุบันอยู่ใน ระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๓ ปัญหาความรุนแรงที่ละเมิดคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชน ในปัจจุบันมีระดับความรุนแรงมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๗ และผลกระทบของปัญหาด้านคุณธรรมและ จริยธรรมของเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๐

๓) พระสงฆ์มีความรู้เกี่ยวกับทาง โลก (โลกียธรรม) และความรู้ทางธรรม (โลกุตตรธรรม) ไม่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาวิธีการแก้ไขปัญหาด้านคุณธรรมและ จริยธรรมของเด็กและเยาวชนในจังหวัดขอนแก่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔) บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาวิธีการแก้ไขปัญหาด้านคุณธรรมและจริยธรรม ของเด็กและเยาวชนในจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า บทบาทด้านการให้การศึกษา อยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๘๐ บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม และบทบาทด้านการเสริมสร้างคุณธรรม และจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๘๖ บทบาทด้านการฝึกอบรมปฏิบัติ ธรรมและการพัฒนาจิตใจอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๕ บทบาทด้านการส่งเสริมอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๐ บทบาทด้านการบำบัดผู้ติดยาเสพติดอยู่ใน ระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๐ และบทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๔๗

๕) ปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาวิธีการแก้ไขปัญหาด้านคุณธรรมและจริยธรรมของเด็ก และเยาวชนในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เห็นว่ารัฐบาลไม่ส่งเสริม สนับสนุนการจัดกิจกรรมอบรมค่ายคุณธรรมและจริยธรรม ไม่สนับสนุนงบประมาณในการ ช่วยเหลือพระสงฆ์ในด้านสื่อ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ทันสมัย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการ

จัดการเรียนการสอนให้กับเด็กและเยาวชน และไม่ส่งเสริมพัฒนาความรู้เรื่องคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดจิตสำนึก และประพฤติปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง^{๕๕}

พระมหาขรินทร์ อินฺทปญฺโญ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการ : ศึกษาเฉพาะกรณีพระธรรมสิทธิทจาจารย์ (หนู ถาวโร)” ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมสิทธิทจาจารย์ (หนู ถาวโร) ได้สนองงานให้แก่คณะสงฆ์ด้านการปกครองเป็นแม่แบบ มีแนวทางในการดำเนินงานชัดเจน ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ไม่หวั่นไหวต่อการสรรเสริญเยินยอ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ประสานคนรอบรู้เรื่องตน คน งาน มีความขยันที่ปลุกใจตนเองและคนอื่น ด้านการศึกษา เป็นพระนักพัฒนาด้านการศึกษาทั้งโลกและทางธรรม มีเมตตากรุณาแก่คนอื่น เปิดโรงเรียนมัธยมศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร ด้านการศึกษาสงเคราะห์ สงเคราะห์พุทธศาสนิกชน ให้ตั้งอยู่ในความดีละเว้นความชั่ว บอกวิธีดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข อยู่ในศีลธรรมอันดี ด้านการเผยแผ่ ประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้สังคมรู้คุณค่าของหลักคำสอน ยึดมั่นในจิตใจ จนทำให้งานเผยแผ่พระพุทธศาสนาเกิดความเจริญรุ่งเรืองมาก ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ท่านได้สร้างวัด โรงเรียน โดยไม่ใช้เงินจากภาครัฐแต่อย่างใด แต่งานดำเนินไปได้และสำเร็จไปด้วยดี การสาธารณูปการก่อสร้างบูรณปฏิสังขรณ์ เน้นความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น พัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพวัด เป็นที่พึงพอใจและแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้ได้มาตรฐาน บอกถึงเศรษฐกิจสังคมยุคสมัยได้เป็นอย่างดี^{๕๖}

พระมหาชัยยันต์ ฐมฺมวิสุทฺธิโก ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชธรรมเจดियाจารย์ (หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินุชโร)” ผลการวิจัยพบว่า พระราชธรรมเจดियाจารย์ เป็นพระเถระที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เป็นพระที่เปี่ยมล้นไปด้วยเมตตา ไม่ประมาทประกอบคุณูปการต่อพระพุทธศาสนาต่อประเทศไทยและต่างประเทศ เป็นพระนักพัฒนา สามารถใช้สื่อเทคโนโลยีจากรูปแบบต่าง ๆ ได้ สร้างปูชนียวัตถุและปูชนียสถาน ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ยืนยงตลอดกาล พระราชธรรมเจดियाจารย์ เป็นพระที่มีความอุตสาหพยายามในการปฏิบัติธรรมจนเกิดความเข้าใจ ท่านได้ประยุกต์หลักธรรม และวิธีการตามความเข้าใจของตนเองเข้าด้วยกัน ฉะนั้น

^{๕๕} พระมหาสุเทพ สุโขชะชัย, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาวิธีการแก้ไขปัญหาทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนในจังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๕๐, ๑๘๕ หน้า.

^{๕๖} พระมหาขรินทร์ อินฺทปญฺโญ, “ศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการ : ศึกษาเฉพาะกรณีพระธรรมสิทธิทจาจารย์ (หนู ถาวโร)”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย), ๒๕๕๐, ๑๔๓ หน้า.

การสอนของท่านจึงไม่มียึดติดกับตำรา แต่เป็นการอธิบายจากสภาวะที่สัมผัสได้ด้วยใจ อันเกิดจากการปฏิบัติตามวิธีการเจริญสมาธิในชีวิตประจำวัน วิธีการสอนธรรมของพระราชธรรมเจดียงจารย์ เป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่ผู้ศึกษาธรรมะควรศึกษา เพื่อความเข้าใจและปฏิบัติตามแนวคำสอนของพระพุทธองค์ให้ถูกต้องยิ่งขึ้น^{๑๖๐}

พระเจริญ นาครฤทธิโต (นาคไร่ขิง) ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการที่มีต่อการส่งเสริมการศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปัญญา อินทปัญโญ)” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทด้านการส่งเสริมการศึกษาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ท่านใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือ อันเป็นเทคนิควิธีการในการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ยืนยาวต่อไป โดยมีการส่งเสริมการศึกษาใน ๒ ด้าน คือ ๑) ด้านการศาสนศึกษา โดยได้ก่อตั้งโรงเรียนสหศึกษาบาลีขึ้น เพื่อสนับสนุนการศึกษาภาษาบาลี เปิดหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เพื่อให้พระสังฆาธิการได้นำความรู้ไปใช้ในการบริหารและจัดการ การแก้ไขปัญหา ตลอดจนการพัฒนาด้านความรู้ให้แก่พระภิกษุสงฆ์ต่อไป ๒) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยการให้ทุนการศึกษาสงเคราะห์แก่เด็กนักเรียนและนักศึกษา การปรับปรุง โรงเรียนมัธยมศึกษาและจัดสร้างอาคารเพิ่มเติม ตลอดจนการส่งเสริมการศึกษา การจ้างบุคลากร และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา^{๑๖๑}

พระสุขพร สุเมธี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน” ผลการวิจัยพบว่า

๑) ประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีความเข้าใจต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ๑.๖๑ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ประชาชนมีความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน คือ ด้านพระสงฆ์ในฐานะผู้นำการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมีค่าเฉลี่ย ๑.๖๐ ด้านการควบคุมและการส่งเสริมของคณะสงฆ์ โดยมีค่าเฉลี่ย ๑.๖๐ และด้านปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ โดยมีค่าเฉลี่ย ๑.๖๓

^{๑๖๐}พระมหาชัยยันต์ ธรรมวิสุทธิโก, “ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชธรรมเจดียงจารย์ (หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺทร โธ)”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๕๐, ๑๔๖ หน้า.

^{๑๖๑}พระเจริญ นาครฤทธิโต (นาคไร่ขิง), “ศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการที่มีต่อการส่งเสริมการศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปัญญา อินทปัญโญ)”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑, ๑๕๖ หน้า.

๒) ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่มีเพศต่างกัน มีความเข้าใจที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน ไม่แตกต่างกัน แต่ประชาชนที่มี อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความเข้าใจโดยรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อแยกทดสอบสมมติฐานเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีความเข้าใจไม่แตกต่างกันทั้ง ๓ ด้าน ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความเข้าใจแตกต่างกันทั้ง ๓ ด้าน ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความเข้าใจไม่แตกต่างกันในด้านพระสงฆ์ในฐานะผู้นำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและด้านปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แต่แตกต่างกันด้านการควบคุมและส่งเสริมของคณะสงฆ์ ประชาชนที่มีอาชีพและรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความเข้าใจแตกต่างกันทั้ง ๓ ด้าน

๓) ประชาชนได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไข (๑) ประชาชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ไม่เข้าใจบทบาทพระสงฆ์เท่าที่ควรและขาดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ฉะนั้นผู้บริหารคณะสงฆ์โดยเฉพาะมหาเถรสมาคมจะต้องส่งเสริมความรู้ความเข้าใจด้านพระพุทธศาสนาให้กับประชาชนที่อยู่ตามชนบทให้มาก ๆ และให้คณะสงฆ์ระดับพระสังฆาธิการดำเนินกิจการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเชิงรุกให้มาก โดยเฉพาะกลุ่มประชาชนที่อยู่ตามแนวชายแดนชนบททุรกันดารในเขตภาคเหนือของประเทศไทย โดยเฉพาะจังหวัดแม่ฮ่องสอน (๒) คณะสงฆ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ขาดความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการของวัดและให้การอบรมสั่งสอนประชาชนรวมทั้งงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เกิดความมั่นคงเจริญรุ่งเรืองได้ จึงควรมีการตั้งสำนักงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดและประจำอำเภอ และมีงบประมาณเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ครบทุกจังหวัด และ (๓) พระสงฆ์ไม่มีอุดมการณ์ในการพัฒนาและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่องถึนชนบทได้ จึงควรสร้างพระนักเทศน์ นักเผยแผ่ นักพัฒนาที่ทำงานเพื่อสังคมให้มาก และมีนโยบายวัดใหญ่อุปถัมภ์วัดเล็กที่อยู่ตามชนบทเพื่อมิให้เกิดวัดร้าง และขาดพระสงฆ์ไปตามที่องถึนชนบท^{๑๖๒}

พระชาติรี ทยานนุโท ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการสาธารณสงเคราะห์ : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลไพรพัฒนา อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยพบว่า

^{๑๖๒} พระสุภาพร สุเมธี, “ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอน”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒, ๑๕๒ หน้า.

๑) ประชาชนตำบลไพรพัฒนา อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ มีความเข้าใจต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยรวมทั้ง ๔ ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ๑.๕๕ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านการดำเนินการเอง อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ๑.๕๒ ด้านการเกื้อกูลกิจการของผู้อื่น อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ๑.๕๔ ด้านการเกื้อกูลสาธารณสมบัติ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ๑.๕๘ และด้านการเกื้อกูลประชาชนและสรรพสัตว์อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ๑.๕๒

๒) ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ต่างกัน มีความเข้าใจต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการสาธารณสงเคราะห์ตำบลไพรพัฒนา อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการเกื้อกูลกิจการของผู้อื่น และด้านการเกื้อกูลสาธารณสมบัติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ประชาชนที่มีอายุ ต่างกัน มีความเข้าใจต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการสาธารณสงเคราะห์ตำบลไพรพัฒนา อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการเกื้อกูลประชาชนและสรรพสัตว์ ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการดำเนินการเอง ด้านการเกื้อกูลกิจการของผู้อื่น และด้านการเกื้อกูลสาธารณสมบัติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ประชาชนที่มีระดับการศึกษา ต่างกัน มีความเข้าใจต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการสาธารณสมบัติ ตำบลไพรพัฒนา อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ด้านการดำเนินการเอง ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการเกื้อกูลกิจการของผู้อื่น ด้านการเกื้อกูลสาธารณสมบัติ และด้านการเกื้อกูลประชาชนและสรรพสัตว์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓) ประชาชนได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนะแนวทางแก้ไขความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ตำบลไพรพัฒนา อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ที่สำคัญ คือ (๑) พระสงฆ์ประพฤติตนไม่เหมาะสมกับสมณสาธูป พระสงฆ์จึงควรประพฤติตนให้เหมาะสมกับสมณสาธูป (๒) พระสงฆ์ไม่บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ไม่เป็นที่ปรึกษาให้กับประชาชนที่มาปรึกษา พระสงฆ์จึงควรศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ มีส่วนร่วมกับชุมชนมากขึ้น วัดต้องมีส่วนร่วมด้วยชุมชน (๓) พระสงฆ์ไม่เข้าใจการอนุรักษ์และการดูแลรักษา

ศาสนสมบัติให้เหมาะสม และให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และ (๔) พระสงฆ์ไม่มีความรู้ในหลักธรรม พระสงฆ์จึงควรจะปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและศึกษาหลักธรรมให้สามารถแนะนำ และเป็นที่ปรึกษาของชาวบ้านได้^{๑๖๖}

พระมหาพิศาล จารุณฺโณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ : ศึกษาเฉพาะกรณีสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปฺญฺโณ)” ผลการวิจัยพบว่า

๑) ประชาชนในเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร มีความเข้าใจบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ของสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปฺญฺโณ) โดยความอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๑.๗๑ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านการเป็นผู้นำในการจัดการศึกษาสงเคราะห์อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๑.๕๕ ด้านการเป็นผู้สนับสนุนในการจัดการศึกษาสงเคราะห์อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๑.๖๕ และด้านการร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาสงเคราะห์อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๑.๖๘

๒) ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนในเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ที่มี เพศ อายุ และระดับการศึกษาต่างกัน มีความเข้าใจต่อบทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ของสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปฺญฺโณ) ทั้ง ๓ ด้าน ไม่แตกต่างกัน แต่ประชาชนที่มีอาชีพต่างกันมีความเข้าใจแตกต่างกันทั้ง ๓ ด้าน และประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกันมีความเข้าใจด้านการเป็นผู้นำในการจัดการศึกษาสงเคราะห์ไม่แตกต่างกัน ด้านการเป็นผู้สนับสนุนในการจัดการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาสงเคราะห์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓) ประชาชนได้เสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขที่สำคัญคือ (๑) พระสงฆ์หลาย ๆ วัด ยังขาดความรู้ความสามารถ แต่ละวัดก็มีการปฏิบัติที่แตกต่างกัน ผู้บริหารคณะสงฆ์จึงควรส่งเสริมและพัฒนาพระสงฆ์ให้มีความรู้ความสามารถให้มากกว่านี้ ควรพัฒนาทุก ๆ วัดให้มีมาตรฐานทางการศึกษาและการปฏิบัติเป็นแบบเดียวกัน (๒) ประชาชนในชุมชนที่ห่างไกล ขาดโอกาสในการมีส่วนร่วมในโครงการส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรม พระสังฆาธิการจึงควรส่งเสริมการศึกษาและการอบรมจริยธรรม คุณธรรมให้กระจายไปยังชุมชนต่าง ๆ อย่างทั่วถึง และ (๓) ประชาชนส่วนใหญ่มี

^{๑๖๖}พระชาติศรี ชยานนุโท, “ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการสาธารณสงเคราะห์ : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลไพโรพัฒนา อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒, ๑๕๕ หน้า.

ภาระหน้าที่ต้องทำงาน ไม่ค่อยมีโอกาสได้เข้าวัด ไม่มีเวลาในการศึกษาและปฏิบัติธรรม พระสังฆาธิการจึงควรจัดการส่งเสริมการเรียนรู้ที่หลากหลายตอบสนองความแตกต่าง และความสนใจของผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเอง สามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสมัยปัจจุบัน^{๑๑๔}

สรุป ผลงานวิจัยที่ได้นำมานี้ แม้ไม่ได้กล่าวถึงพระอุปัชฌาย์โดยตรง แต่ก็เกี่ยวข้องกับพระอุปัชฌาย์ในฐานะที่เป็นพระสงฆ์และเป็นพระสังฆาธิการด้วย ดังนั้นบทบาทต่าง ๆ ของพระสงฆ์และบทบาทของพระสังฆาธิการที่งานวิจัยเหล่านี้ได้ใช้เป็นตัวแปรตามในการทำวิจัย จึงสามารถนำมาเป็นตัวแปรตามในการทำวิจัยเพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ได้เช่นเดียวกัน

๒.๑๑ สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

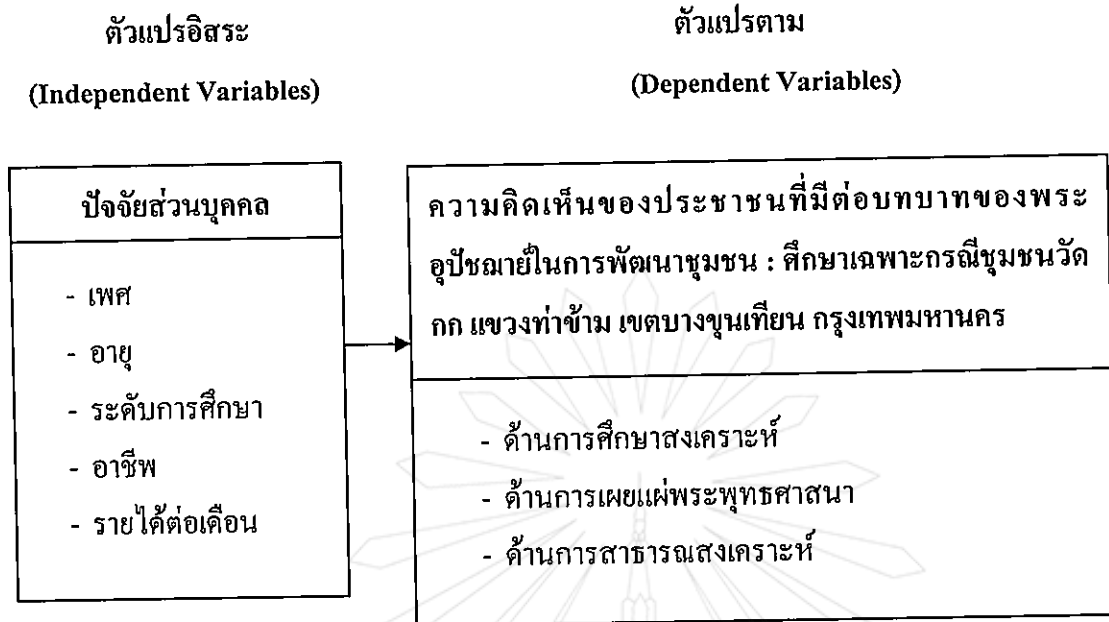
จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในการศึกษาวิจัยเรื่องความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ในเอกสารตำราวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดเฉพาะด้านที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนของพระอุปัชฌาย์เท่าที่ทำอยู่อย่างเด่นชัด ๓ ด้าน คือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ กงคฺปญฺโญ)^{๑๑๕} ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตฺตวณฺโณ)^{๑๑๖} และด้านการสาธารณสงเคราะห์ของปลัด โชติษฐยางกูร^{๑๑๗} มาสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังต่อไปนี้

^{๑๑๔}พระมหาพิศาล จารุวณฺโณ (ดาทอง), “ความเข้าใจต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ : ศึกษาเฉพาะกรณีสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุณฺโญ)”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒, ๑๔๕ หน้า.

^{๑๑๕}พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ กงคฺปญฺโญ), คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, อ่างแก้ว, หน้า ๑๐๑.

^{๑๑๖}พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตฺตวณฺโณ), คนไทยกับงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา, อ่างแก้ว, ๒๕๔๖), หน้า ๔๓.

^{๑๑๗}ปลัด โชติษฐยางกูร, คำบรรยายกฎหมายคณะสงฆ์, อ่างแก้ว, หน้า ๑๗๖.

แผนภูมิที่ ๒.๑ แสดงสรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร” นี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

- ๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๒ เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย
- ๓.๕ วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๖ การวัดค่าตัวแปร
- ๓.๗ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๘ สถิติที่ใช้ในการวิจัย

๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๑.๑ ประชากร

ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำนวน ๒ หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ที่ ๑ จำนวน ๕๗๒ คน และหมู่ที่ ๑๐ จำนวน ๓๑๔ คน รวมทั้งหมด จำนวน ๘๘๖ คน

๓.๑.๒ กลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำนวน ๒ หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ที่ ๑ จำนวน ๑๗๘ คน และหมู่ที่ ๑๐ จำนวน ๕๘ คน รวมทั้งหมด จำนวน ๒๓๖ คน

๓.๒ เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ ๑ ใช้วิธีกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ดังนี้^๑

$$\text{สูตร } n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง ซึ่งในรายงานการวิจัยกำหนดให้มีความคลาดเคลื่อนได้ร้อยละ ๕ หรือ ๐.๐๕

$$\begin{aligned} \text{ดังนั้น ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง } (n) &= \frac{๘๘๖}{(๑ + ๘๘๖)(๐.๐๕)^2} \\ n &= \frac{๘๘๖}{(๑ + ๘๘๖)(๐.๐๕)^2} \end{aligned}$$

$$\text{ฉะนั้น จึงได้กลุ่มตัวอย่าง } n = ๒๗๕.๕๘$$

ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงได้เพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวน ๒๗๖ คน

ขั้นตอนที่ ๒ นำกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการใช้สูตรคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) แล้วใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random Sampling) ตามหมู่บ้าน แล้วนำมาหาอัตราส่วนของประชากร (Proportional Size) ตามสูตรดังนี้^๒

$$n_1 = \frac{N_i}{N} * n$$

n_1 = จำนวนกลุ่มตัวอย่างแต่ละหมู่บ้าน

N_i = จำนวนประชากรแต่ละหมู่บ้าน

n = จำนวนกลุ่มตัวอย่างรวมทุกหมู่บ้าน

N = จำนวนประชากรทั้งหมด

จึงได้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ดังรายละเอียดในตารางที่ ๓.๑

^๑ กัลยา วานิชปัญญา, สถิติสำหรับงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๕.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

ตารางที่ ๓.๑ ชื่อหมู่บ้าน/จำนวนประชากรทั้งหมด และกลุ่มตัวอย่าง

ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนประชากรทั้งหมด	กลุ่มตัวอย่าง
หมู่ที่ ๑	๕๗๒	๑๗๘
หมู่ที่ ๑๐	๓๑๔	๕๘
รวม	๘๘๖	๒๓๖

ขั้นตอนที่ ๓ ใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยแจกแบบสอบถามกับประชาชนเท่ากับกลุ่มตัวอย่างแต่ละหมู่โดยบังเอิญไม่จำเพาะเจาะจงว่าเป็นใคร

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ๑ ชุด โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน เป็นคำถามเพื่อทราบข้อมูลส่วนตัว จำนวน ๕ ข้อ ลักษณะของคำถามปลายปิด (Closed End) เชิงตรงคำตอบ (Check – list)

ตอนที่ ๒ ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน จำนวน ๒๑ ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๕ ระดับ โดยกำหนดค่า ดังนี้

มากที่สุด	มีค่าเท่ากับ	๕
มาก	มีค่าเท่ากับ	๔
ปานกลาง	มีค่าเท่ากับ	๓
น้อย	มีค่าเท่ากับ	๒
น้อยที่สุด	มีค่าเท่ากับ	๑

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบปลายเปิด คือให้ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนะความคิดเห็น

๓.๔ การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

๓.๔.๑ ศึกษาค้นคว้าเอกสาร บทความ ตำรา และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๓.๔.๒ สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมขอบเขตการศึกษาวิจัย โดยใช้คำถาม ๒ ประเภท คือ แบบปลายปิดและแบบปลายเปิด

๓.๔.๓ นำเครื่องมือที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แก้ไข ปรับปรุงให้ถูกต้องและชัดเจน เหมาะสม ทั้งเนื้อหาสาระ และการใช้ถ้อยคำสำนวนภาษา แล้วนำมา จัดทำเป็นแบบสอบถาม

๓.๔.๔ นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๓ ท่าน คือ

๑) พระครูวินัยธรเหรียญชัย อติวีโร (ดร.)

วุฒิการศึกษา ป.ช. ๓, ศน.บ. (ภาษาอังกฤษ),

ค.ม. (การบริหารการศึกษา)

Ph.D. (Social Science) มหาวิทยาลัยมจร ประเทศอินเดีย

ตำแหน่งปัจจุบัน หัวหน้าฝ่ายบริหารทั่วไป ศูนย์บริการวิชาการ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

ในพระราชูปถัมภ์ จังหวัดนครปฐม

๒) พระครูศรีปริยัติคุณากรณ์ (ดร.)

วุฒิการศึกษา ป.ช. ๖, ศน.บ. (ปรัชญา), ศษ.บ. (สังคม),

ศน.ม. (พุทธศาสนาและปรัชญา), Ph.D. (Buddhist Studies)

University of Delhi ประเทศอินเดีย

ตำแหน่งปัจจุบัน เจ้าหน้าที่สารสนเทศ ศูนย์บริการวิชาการ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

ในพระราชูปถัมภ์ จังหวัดนครปฐม

๓) พระครูสุนทรธรรมโสภณ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์)

วุฒิการศึกษา พช.บ. (บริหารการศึกษา), ศษ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่)

ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

ในพระราชูปถัมภ์ จังหวัดนครปฐม

เพื่อตรวจสอบหรือปรับปรุงแก้ไขความถูกต้องสมบูรณ์ของเนื้อหา เพื่อให้ได้แบบสอบถาม
ที่มีความตรงตามเนื้อหา และความเหมาะสมของคำถาม

๓.๔.๕ นำแบบสอบถามหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา (IOC) ตามสูตรดังนี้^๖

$$\text{สูตร} \quad \text{IOC} = \frac{\sum x}{N}$$

เมื่อ $\text{IOC} =$ แทนดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

$\sum X =$ แทนผลรวมของคะแนนความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ

$N =$ แทนจำนวนผู้เชี่ยวชาญ

โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่าตั้งแต่ ๐.๖๐ ขึ้นไป จากข้อคำถามทั้งหมดจำนวน ๒๑ ข้อ ใช้ได้จำนวน ๒๑ ข้อ ซึ่งข้อคำถามที่ใช้ได้มีค่า IOC อยู่ในช่วง ๐.๖๐-๑.๐๐

๓.๔.๖ ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง

๓.๔.๗ นำแบบสอบถามไปใช้กับผู้ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีคุณลักษณะคล้ายกันกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดกก เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำนวน ๓๐ คน แล้วนำผลการตอบแบบสอบถามไปหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟา (@-Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)^๗ ได้ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือเท่ากับ ๐.๘๘

๓.๔.๘ นำเครื่องมือที่สมบูรณ์แล้วไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อไป

๓.๕ วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

๓.๕.๑ ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยถึงผู้อำนวยการเขตบางขุนเทียน เพื่อขอความอนุเคราะห์ใช้พื้นที่เพื่อการวิจัยและในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนในชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

๓.๕.๒ ส่งแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างตอบ

๓.๕.๓ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลคืนด้วยตนเอง

^๖ธีระศักดิ์ อุ่่นอารมณ์เลิศ, เครื่องมือวิจัยทางการศึกษา : การสร้างและการพัฒนา, (นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๕), หน้า ๖๕.

^๗เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕.

๓.๕.๔ เมื่อได้แบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว จำนวน ๒๗๖ ชุด คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ จึงตรวจสอบความสมบูรณ์ และจัดลำดับข้อมูล

๓.๕.๕ นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ และประมวลผลต่อไป

๓.๖ การวัดค่าตัวแปร

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดการวัดค่าตัวแปรความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็น การแปลผลค่าเฉลี่ยของแบบสอบถามในด้านต่าง ๆ โดยใช้เกณฑ์ ดังนี้^๕

$$\frac{\text{จำนวนระดับสูงสุด} - \text{จำนวนระดับต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับทั้งหมด}} = \frac{๕-๑}{๕} = ๐.๘$$

ระดับค่า	ช่วงค่าเฉลี่ย	การแปลผล
๕	๔.๒๑ - ๕.๐๐	มากที่สุด
๔	๓.๔๑ - ๔.๒๐	มาก
๓	๒.๖๑ - ๓.๔๐	ปานกลาง
๒	๑.๘๑ - ๒.๖๐	น้อย
๑	๑.๐๐ - ๑.๘๐	น้อยที่สุด

๓.๗ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิจัยนี้ได้ดำเนินการโดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ทางสังคมศาสตร์ มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

๓.๗.๑ ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล โดยหาค่าสถิติพื้นฐาน คือ ค่าความถี่ (Frequency) และค่า ร้อยละ (Percentage)

๓.๗.๒ ศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนของ ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

๓.๗.๓ ทดสอบสมมติฐานของการวิจัย โดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็น ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขต

^๕ณรงค์ โพธิ์พุกขานนท์, ระเบียบวิธีวิจัย : แนวการเขียนเค้าโครงงานวิจัยและรายงานการวิจัยประจำภาค, (กรุงเทพมหานคร : ดวงแก้ว, ๒๕๔๖), หน้า ๘๗.

บางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร กับปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างด้านเพศ โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test) ส่วนด้านอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ใช้การทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ่ (Scheffé)

๓.๗.๔ วิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ลักษณะโดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

๓.๘ สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับการวิจัยเรื่องนี้ มีสถิติที่ใช้ในการทำวิจัย ๒ ประเภท ได้แก่

๓.๘.๑ สถิติการบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สำหรับบรรยายข้อมูลทั่วไป

๓.๘.๒ สถิติอนุมานหรืออ้างอิง (Inferencial Statistics) ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) การทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA)

สูตรการหาค่าสถิติที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

๑) การหาค่าร้อยละ (Percentage)^๖

$$P = \frac{X \times 100}{N}$$

$$P = \text{ค่าร้อยละ}$$

$$X = \text{จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม}$$

$$N = \text{จำนวนประชากร}$$

^๖นิภา เมธธาวิชัย, วิทยาการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๓), หน้า

๒) การหาค่าเฉลี่ย (Mean)^๑

$$\bar{X} = \frac{\sum fx}{N}$$

$$\bar{X} = \text{ค่าเฉลี่ย}$$

$$\sum fx = \text{ผลรวมของผู้ตอบแบบสอบถาม}$$

$$N = \text{จำนวนประชากร}$$

๓) การหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)^๒

$$S = \sqrt{\frac{N \sum fx^2 - (\sum fx)^2}{N(N-1)}}$$

$$S = \text{ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)}$$

$$\sum fx = \text{ผลรวมของผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละระดับ}$$

$$N = \text{จำนวนประชากร}$$

๔) การทดสอบสมมติฐาน (t-test)^๓

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2}}}$$

$$\text{เมื่อ } t = \text{ค่าที-เทสต์ (t-test)}$$

$$\bar{X}_1, \bar{X}_2 = \text{ค่าเฉลี่ยของคะแนนกลุ่มที่ ๑ และกลุ่มที่ ๒ ตามลำดับ}$$

$$S_1^2, S_2^2 = \text{ความแปรปรวนของคะแนนกลุ่มที่ ๑ และกลุ่มที่ ๒ ตามลำดับ}$$

$$n_1, n_2 = \text{จำนวนคะแนนของกลุ่มที่ ๑ และกลุ่มที่ ๒ ตามลำดับ}$$

^๑สังศรี ชมภูวงศ์, การวิจัย, (นครศรีธรรมราช : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, ๒๕๔๓), หน้า ๕๕.

^๒ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๐), หน้า ๕๓.

^๓นิภา เมธาวีชัย, วิทยาการวิจัย, อ่างแก้ว, หน้า ๒๓๘.

๕) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (ONE WAY ANOVA) หรือ (F-test)^{๑๐}

$$F = \frac{MS_b}{MS_w}$$

F = อัตราส่วนของความแปรปรวน

MS_b = ค่าความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม

MS_w = ค่าความแปรปรวนภายในกลุ่ม

^{๑๐}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๐.

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร” เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) ไว้ ๓ ประการ คือ

๑) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน

๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ต่างกัน

๓) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน

ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถาม ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำนวน ๒ หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ที่ ๑ จำนวน ๕๗๒ คน และหมู่ที่ ๑๐ จำนวน ๓๑๔ คน รวมทั้งหมดจำนวน ๘๘๖ คน ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่างรวม ๒๗๖ คน แล้วใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random Sampling) ตามหมู่บ้าน แล้วนำมาหาอัตราส่วนของประชากร (Proportional Size) ได้กลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็นหมู่บ้าน คือ หมู่ที่ ๑ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๗๘ คน และหมู่ที่ ๑๐ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๙๘ คน สุดท้ายใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยแจกแบบสอบถามกับประชาชนเท่ากับกลุ่มตัวอย่างแต่ละหมู่บ้าน โดยไม่เจาะจงว่าเป็นใคร แล้วนำแบบสอบถามมาดำเนินการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์เพื่อคำนวณหาค่าสถิติ สำหรับตอบวัตถุประสงค์และสมมติฐานการวิจัยให้ครบถ้วนตามที่ตั้งไว้ มีลำดับขั้นตอนดังนี้

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๒ ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันในการแปลความหมายข้อมูล จึงกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาความมีนัยสำคัญจากการแจกแจงแบบ t (t – distribution)
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาความมีนัยสำคัญจากการแจกแจงแบบ F (F – distribution)
df	แทน	ชั้นแห่งความเป็นอิสระ (Degree of Freedom)
SS	แทน	ผลรวมกำลังสอง (Sum of Squares)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยผลรวมกำลังสอง (Mean Square)
Sig.	แทน	ค่ามีนัยสำคัญทางสถิติ (Significance)
*	แทน	ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๔.๒ ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ ๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ใช้การวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

ตอนที่ ๒ ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนของประชาชน ชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ตอนที่ ๓ การทดสอบสมมติฐานของการวิจัย ใช้การทดสอบค่าที (t-test) การทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ้ (Scheffé)

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาบทบาทของพระอุปัชฌาย์ ในการพัฒนาชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ใช้การวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ ๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ในการวิจัยเรื่องนี้ ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีคุณลักษณะปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ใช้การวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑ แสดงค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	๑๓๑	๔๗.๕๐
หญิง	๑๔๕	๕๒.๕๐
รวม	๒๗๖	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ประชาชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๕๐ รองลงมาคือเพศชายจำนวน ๑๓๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๕๐

ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ปัจจัยส่วนบุคคลของ
ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
๒๐ ปี ลงมา	๕๖	๒๐.๓๐
๒๑-๓๕ ปี	๘๕	๓๒.๓๐
๓๖-๕๐ ปี	๑๐๓	๓๗.๓๐
๕๑ ปีขึ้นไป	๒๘	๑๐.๑๐
รวม	๒๗๖	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ประชาชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๓๖-๕๐ ปี
จำนวน ๑๐๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๓๐ รองลงมาคืออายุ ๒๑-๓๕ ปี จำนวน ๘๕ คน คิดเป็นร้อย
ละ ๓๒.๓๐ และน้อยที่สุดอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๒๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๑๐

ตารางที่ ๔.๓ แสดงค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ปัจจัยส่วนบุคคลของ
ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา	๗๘	๒๘.๓๐
มัธยมศึกษา/ปวช.	๑๑๗	๔๒.๔๐
อนุปริญญา/ปวส.	๒๓	๘.๓๐
ปริญญาตรีขึ้นไป	๕๘	๒๑.๐๐
รวม	๒๗๖	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ประชาชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับ
มัธยมศึกษา/ปวช. จำนวน ๑๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๔๐ รองลงมาได้มีการศึกษาระดับ
ประถมศึกษา จำนวน ๗๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๓๐ และน้อยที่สุดมีการศึกษาระดับอนุปริญญา/
ปวส. จำนวน ๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๓๐

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ปัจจัยส่วนบุคคลของ
ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
เกษตรกรกรรม	๑๐	๓.๖๐
ค้าขาย/ทำธุรกิจ	๔๗	๑๗.๐๐
รับจ้าง/พนักงานบริษัท	๑๑๓	๔๑.๐๐
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	๕๒	๑๘.๘๐
นักศึกษาและอื่น ๆ	๕๔	๑๙.๖๐
รวม	๒๗๖	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ประชาชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง/พนักงาน
บริษัท จำนวน ๑๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๐๐ รองลงมาคืออาชีพนักศึกษาและอื่น ๆ จำนวน ๕๔
คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๖๐ และน้อยที่สุดมีอาชีพเกษตรกรกรรม จำนวน ๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๖๐

ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ปัจจัยส่วนบุคคลของ
ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

รายได้ต่อเดือน	จำนวน	ร้อยละ
๕,๐๐๐ บาท ลงมา	๖๕	๒๕.๐๐
๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท	๘๓	๓๐.๑๐
๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท	๘๐	๒๙.๐๐
๑๕,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	๔๘	๑๗.๕๐
รวม	๒๗๖	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ประชาชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๑-
๑๐,๐๐๐ บาท ขึ้นไป จำนวน ๘๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๑๐ รองลงมาคือรายได้ต่อเดือน ๑๐,๐๐๑-
๑๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๘๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๐๐ และน้อยที่สุดมีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๑ บาท
ขึ้นไป จำนวน ๔๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๕๐

ตอนที่ ๒ ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

การศึกษาวิเคราะห์ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลผล ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๔.๑๓	๐.๕๗	มาก
๒. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๔.๑๔	๐.๕๔	มาก
๓. ด้านการสาธารณสงเคราะห์	๔.๒๔	๐.๖๒	มากที่สุด
รวม	๔.๑๗	๐.๕๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๔.๑๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ รองลงมาคือด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลผล ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ด้านการศึกษาสงเคราะห์	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. จัดให้มีโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเป็นประจำ	๔.๓๔	๐.๘๔	มากที่สุด
๒. มีการให้ทุนการศึกษาแก่เด็กยากจนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์	๔.๓๑	๐.๗๘	มากที่สุด
๓. มีการส่งเสริมการศึกษาแก่ศิษย์วัดเพื่อเข้าศึกษาในสถานศึกษาต่าง ๆ	๔.๐๖	๐.๗๑	มาก
๔. มีการส่งเสริมให้พระภิกษุไปสอนศีลธรรมในโรงเรียนและสถานศึกษา	๔.๒๕	๐.๘๐	มากที่สุด
๕. มีการส่งเสริมให้นักเรียน ประชาชนทั่วไปเรียนหลักสูตรธรรมศึกษาตรี โท เอก	๓.๕๔	๐.๘๐	มาก
๖. มีการจัดให้มีการศึกษาอบรมด้านกรรมฐานแก่ประชาชนทั่วไป	๓.๘๗	๐.๘๗	มาก
๗. มีการส่งเสริมให้ภิกษุสามเณรเรียนในสถานศึกษาของสงฆ์	๔.๑๗	๐.๘๒	มาก
รวม	๔.๑๓	๐.๕๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ข้อที่ ๑ จัดให้มีโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเป็นประจำ รองลงมา คือ ข้อที่ ๒ มีการให้ทุนการศึกษาแก่เด็กยากจนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อที่ ๖ มีการจัดให้มีการศึกษาอบรมด้านกรรมฐานแก่ประชาชนทั่วไป

ตารางที่ ๔.๘ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลผล ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. จัดให้มีการเผยแผ่ธรรมะโดยการบรรยายธรรมะเสียงตามสายภายในชุมชน	๓.๘๓	๐.๘๔	มาก
๒. มีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา เป็นต้น	๔.๓๕	๐.๖๘	มากที่สุด
๓. มีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของพระภิกษุสงฆ์ตามพระธรรมวินัย	๔.๑๓	๐.๖๘	มาก
๔. มีการปฏิบัติศาสนกิจเป็นไปตามประเพณีนิยม	๔.๑๖	๐.๖๓	มาก
๕. มีการเทศน์สั่งสอนประชาชนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้ประชาชนทราบและเข้าใจในวันสำคัญนั้น ๆ	๔.๑๕	๐.๖๗	มาก
๖. มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชน ลด ละ เลิกอบายมุข	๔.๐๖	๐.๖๗	มาก
๗. มีการสั่งสอนประชาชนให้เคารพและยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์	๔.๒๖	๐.๘๑	มากที่สุด
รวม	๔.๑๔	๐.๕๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ข้อ ๒ มีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา เป็นต้น รองลงมา คือ ข้อ ๗ มีการสั่งสอนประชาชนให้เคารพและยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อ ๑ จัดให้มีการเผยแผ่ธรรมะโดยการบรรยายธรรมะเสียงตามสายภายในชุมชนตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลผล ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ด้านการสาธารณสงเคราะห์

ด้านการสาธารณสงเคราะห์	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. มีการอำนวยความสะดวกให้ใช้วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศล	๔.๒๑	๐.๘๒	มากที่สุด
๒. มีการอำนวยความสะดวกให้ยืมใช้สิ่งของต่าง ๆ ที่ใช้ในการบำเพ็ญกุศล	๔.๑๖	๐.๘๘	มาก
๓. มีการอำนวยความสะดวกในการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	๔.๓๘	๐.๗๔	มากที่สุด
๔. มีการอำนวยความสะดวกในการนิมนต์พระภิกษุสงฆ์ไปบำเพ็ญกุศลนอกวัด	๔.๒๓	๐.๗๕	มากที่สุด
๕. มีการอำนวยความสะดวกและให้คำปรึกษาแก่ประชาชนที่จะบำเพ็ญกุศลนอกวัด	๔.๑๗	๐.๘๑	มาก
๖. มีการสร้างสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล เช่น ศาลาการเปรียญ เป็นต้น	๔.๓๐	๐.๗๕	มากที่สุด
๗. มีการอำนวยความสะดวกในการใช้วัดเป็นสถานที่ในการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน	๔.๒๖	๐.๘๓	มากที่สุด
รวม	๔.๒๔	๐.๖๒	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ข้อที่ ๓ มีการอำนวยความสะดวกในการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา รองลงมา คือ ข้อที่ ๖ มีการสร้างสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล เช่น ศาลาการเปรียญ เป็นต้น และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อ ๒ มีการอำนวยความสะดวกให้ยืมใช้สิ่งของต่าง ๆ ที่ใช้ในการบำเพ็ญกุศล ตามลำดับ

ตอนที่ ๓ การทดสอบสมมติฐานของการวิจัย

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานของการวิจัยไว้ว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่อเดือน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการการสาธารณสงเคราะห์ และโดยรวมทั้ง ๓ ด้าน แตกต่างกันซึ่งผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ชาย	๑๓๑	๔.๒๐	๐.๕๗	มาก
หญิง	๑๔๕	๔.๐๗	๐.๕๗	มาก
รวม	๒๗๖	๔.๑๔	๐.๕๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ทั้งเพศชายและเพศหญิง มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig. (2-tailed)
ชาย	๑๓๑	๔.๒๐	๐.๕๗	๑.๙๑	๐.๐๕
หญิง	๑๔๕	๔.๐๗	๐.๕๗		

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชน ชุมชนวัดกอก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของ พระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ชาย	๑๓๑	๔.๒๑	๐.๕๓	มากที่สุด
หญิง	๑๔๕	๔.๐๘	๐.๕๕	มาก
รวม	๒๗๖	๔.๑๕	๐.๕๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกอก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร เพศชาย มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนประชาชนชุมชนวัดกอก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร เพศหญิง มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมากตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกอก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig. (2-tailed)
ชาย	๑๓๑	๔.๒๑	๐.๕๓	๑.๕๗	๐.๐๔
หญิง	๑๔๕	๔.๐๘	๐.๕๕		

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกอก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๔ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชน
ชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของ
พระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ชาย	๑๓๑	๔.๒๖	๐.๖๕	มากที่สุด
หญิง	๑๔๕	๔.๒๒	๐.๖๐	มากที่สุด
รวม	๒๗๖	๔.๒๔	๐.๖๒	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพ
มหานคร ทั้งเพศชายและเพศหญิง มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน
ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ อยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ ๔.๑๕ แสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบาง
ขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน
ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig. (2-tailed)
ชาย	๑๓๑	๔.๒๖	๐.๖๕	๐.๕๘	๐.๕๕
หญิง	๑๔๕	๔.๒๒	๐.๖๐		

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพ
มหานคร ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการ
สาธารณสุขสงเคราะห์ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๖ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชน ชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของ พระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ชาย	๑๓๑	๔.๒๒	๐.๕๕	มากที่สุด
หญิง	๑๔๕	๔.๑๒	๐.๕๓	มาก
รวม	๒๗๖	๔.๑๗	๐.๕๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร เพศชายมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร เพศหญิง มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๑๗ แสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig. (2-tailed)
ชาย	๑๓๑	๔.๒๒	๐.๕๕	๑.๕๕	๐.๑๒
หญิง	๑๔๕	๔.๑๒	๐.๕๓		

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๘ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชน
ชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของ
พระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๒๐ ปี ลงมา	๕๖	๓.๘๗	๐.๖๑	มาก
๒๑-๓๕ ปี	๘๕	๔.๒๑	๐.๕๖	มากที่สุด
๓๖-๕๐ ปี	๑๐๓	๔.๑๓	๐.๕๕	มาก
๕๑ ปี ขึ้นไป	๒๘	๔.๓๘	๐.๔๕	มากที่สุด
รวม	๒๗๖	๔.๑๓	๐.๕๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์
จำแนกตามอายุ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อแยกตามช่วงอายุพบว่า ประชาชนที่มีอายุ ๕๑ ปี
ขึ้นไป มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด

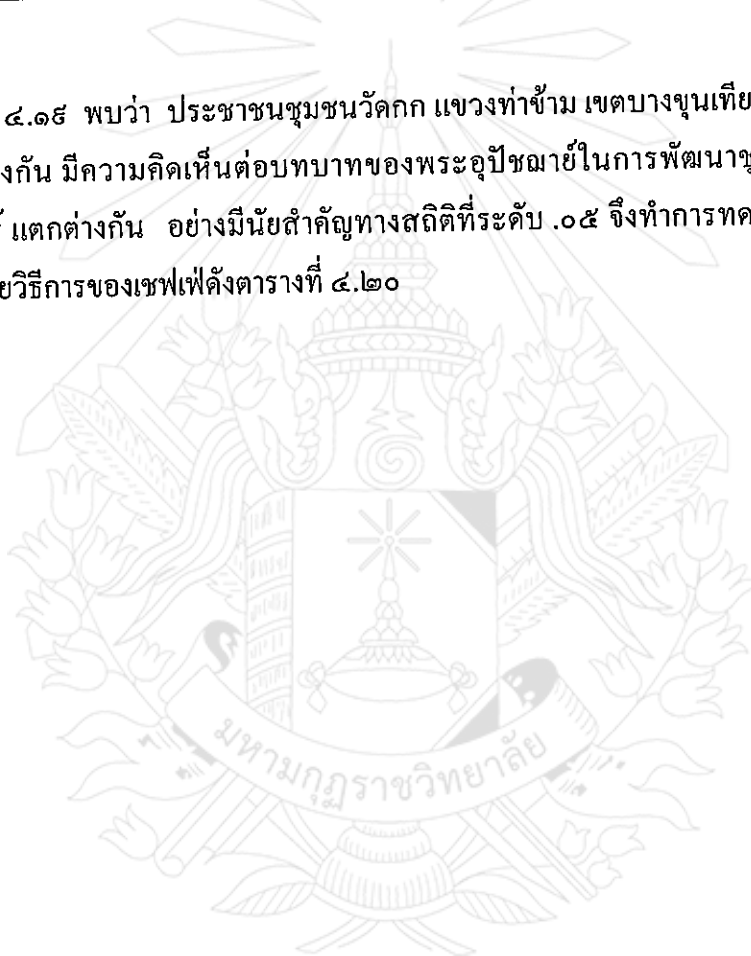

ตารางที่ ๔.๑๕ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่า
 ข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการ
 พัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๖.๑๔	๓	๒.๐๔	๖.๔๖	๐.๐๐*
ภายในกลุ่ม	๘๖.๑๘	๒๗๒	๐.๓๑๗		
รวม	๙๒.๓๒	๒๗๕			

* $P < .๐๕$

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ดังตารางที่ ๔.๒๐

ตารางที่ ๔.๒๐ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกกแขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ที่มีอายุแตกต่างกัน ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffé)

อายุ	๒๐ ปี ลงมา ($\bar{X} = ๓.๘๗$)	๒๑-๓๕ ปี ($\bar{X} = ๔.๒๑$)	๓๖-๕๐ ปี ($\bar{X} = ๔.๑๓$)	๕๑ ปีขึ้นไป ($\bar{X} = ๔.๓๘$)
๒๐ ปี ลงมา	-	-๐.๓๔*	-๐.๒๕	-๐.๕๐*
๒๑-๓๕ ปี		-	๐.๐๘	-๐.๑๖
๓๖-๕๐ ปี			-	-๐.๒๔
๕๑ ปีขึ้นไป				-

* $P < .๐๕$

จากตารางที่ ๔.๒๐ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุ ๒๐ ปี ลงมา มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ แตกต่างกับผู้ที่ มี อายุ ๒๑-๓๕ ปี และอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนนอกนั้นไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่

ตารางที่ ๔.๒๑ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชน ชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของ พระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๒๐ ปี ลงมา	๕๖	๓.๘๕	๐.๕๘	มาก
๒๑-๓๕ ปี	๘๘	๔.๒๒	๐.๕๓	มากที่สุด
๓๖-๕๐ ปี	๑๐๓	๔.๑๔	๐.๕๒	มาก
๕๑ ปีขึ้นไป	๒๘	๔.๒๘	๐.๔๘	มากที่สุด
รวม	๒๙๖	๔.๑๔	๐.๕๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๑ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกตามอายุโดยรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อแยกตามอายุ พบว่า ประชาชนที่มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ อายุ ๒๑-๓๕ ปี อยู่ในระดับมากที่สุด และสุดท้ายคือ อายุ ๒๐ ปีลงมา มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๒๒ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๓.๑๕	๓	๑.๐๕	๓.๖๒	๐.๐๑*
ภายในกลุ่ม	๗๘.๘๘	๒๙๒	๐.๒๗		
รวม	๘๒.๐๓	๒๙๕			

* $P < .๐๕$

จากตารางที่ ๔.๒๒ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ดังตารางที่ ๔.๒๓

ตารางที่ ๔.๒๓ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกกแขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่มีอายุแตกต่างกัน ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffé)

อายุ	๒๐ ปี ลงมา ($\bar{X} = ๓.๕๕$)	๒๑-๓๕ ปี ($\bar{X} = ๔.๒๒$)	๓๖-๕๐ ปี ($\bar{X} = ๔.๑๔$)	๕๑ ปี ขึ้นไป ($\bar{X} = ๔.๒๘$)
๒๐ ปี ลงมา	-	-๐.๒๓*	-๐.๑๘	-๐.๓๒
๒๑-๓๕ ปี		-	๐.๐๘	-๐.๐๕
๓๖-๕๐ ปี			-	-๐.๑๔
๕๑ ปี ขึ้นไป				-

* $P < .๐๕$

จากตารางที่ ๔.๒๓ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุ ๒๐ ปี ลงมา มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แตกต่างกับผู้ที่ มี อายุ ๒๑-๓๕ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนนอกนั้นไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่

ตารางที่ ๔.๒๔ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชน
ชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของ
พระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๒๐ ปี ลงมา	๕๖	๓.๕๓	๐.๖๘	มาก
๒๑-๓๕ ปี	๘๕	๔.๓๕	๐.๕๖	มากที่สุด
๓๖-๕๐ ปี	๑๐๓	๔.๒๔	๐.๖๑	มากที่สุด
๕๑ ปีขึ้นไป	๒๘	๔.๓๕	๐.๕๖	มากที่สุด
รวม	๒๗๖	๔.๒๔	๐.๖๒	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๒๔ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ จำแนกตามอายุโดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อแยกตามอายุ พบว่า ประชาชนที่มีอายุ ๒๑-๓๕ ปี มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ อายุ ๕๑ ปีขึ้นไป อยู่ในระดับมากที่สุด และสุดท้ายคือ อายุ ๒๐ ปี ลงมา มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๒๕ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๗.๗๗	๓	๒.๕๕	๓.๕๕	๐.๐๐*
ภายในกลุ่ม	๑๐๐.๘๘	๒๗๒	๐.๓๗		
รวม	๑๐๘.๖๖	๒๗๕			

* $P < .๐๕$

จากตารางที่ ๔.๒๕ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ดังตารางที่ ๔.๒๖

ตารางที่ ๔.๒๖ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก
แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ใน
การพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ที่มีอายุแตกต่างกัน ด้วยวิธีการของ
เชฟเฟ้ (Scheffé)

อายุ	๒๐ ปี ลงมา ($\bar{X} = ๓.๕๓$)	๒๑-๓๕ ปี ($\bar{X} = ๔.๓๕$)	๓๖-๕๐ ปี ($\bar{X} = ๔.๒๔$)	๕๑ ปีขึ้นไป ($\bar{X} = ๔.๓๕$)
๒๐ ปี ลงมา	-	-๐.๔๖*	-๐.๓๑*	-๐.๔๒*
๒๑-๓๕ ปี		-	๐.๑๔	๐.๐๔
๓๖-๕๐ ปี			-	-๐.๑๐
๕๑ ปีขึ้นไป				-

* $p < .๐๕$

จากตารางที่ ๔.๒๖ พบว่า ประชาชนที่มีอายุ ๒๐ ปี ลงมา มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระ
อุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ด้านการสา
ธารณสงเคราะห์ แตกต่างกับผู้ที่อายุ ๒๑-๓๕ ปี อายุ ๓๖-๕๐ ปี และมีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป อย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนนอกนั้นไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่

ตารางที่ ๔.๒๗ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชน ชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของ พระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๒๐ ปี ลงมา	๕๖	๓.๙๒	๐.๕๙	มาก
๒๑-๓๕ ปี	๘๙	๔.๒๘	๐.๕๑	มากที่สุด
๓๖-๕๐ ปี	๑๐๓	๔.๑๗	๐.๕๒	มาก
๕๑ ปีขึ้นไป	๒๘	๔.๓๔	๐.๔๗	มากที่สุด
รวม	๒๗๖	๔.๑๗	๐.๕๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๗ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน จำแนกตามอายุ โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน อยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกตามช่วงอายุ พบว่ามีความเห็นด้วยมากที่สุด คือ มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป รองลงมา คือ มีอายุ ๒๑-๓๕ ปี และน้อยที่สุด คือ มีอายุ ๒๐ ปีลงมา

ตารางที่ ๔.๒๘ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๕.๓๖	๓	๑.๗๘	๖.๓๔	๐.๐๐*
ภายในกลุ่ม	๗๖.๖๗	๒๗๒	๐.๒๘		
รวม	๘๒.๐๓	๒๗๕			

* P < .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๘ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเซฟเฟ่ดังตารางที่ ๔.๒๙

ตารางที่ ๔.๒๕ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก
แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์
ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้านที่มีอายุแตกต่างกัน ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ่
(Scheffé)

อายุ	๒๐ ปี ลงมา ($\bar{X} = ๓.๘๒$)	๒๑-๓๕ ปี ($\bar{X} = ๔.๒๘$)	๓๖-๕๐ ปี ($\bar{X} = ๔.๑๓$)	๕๑ ปีขึ้นไป ($\bar{X} = ๔.๓๔$)
๒๐ ปี ลงมา	-	-๐.๓๕*	-๐.๒๕*	-๐.๔๑*
๒๑-๓๕ ปี		-	-๐.๑๐	-๐.๐๕
๓๖-๕๐ ปี			-	-๐.๑๖
๕๑ ปีขึ้นไป				-

* $P < .๐๕$

จากตารางที่ ๔.๒๕ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุ ๒๐ ปีลงมา มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน แตกต่างกับผู้ที่ มี อายุ ๒๑-๓๕ ปี อายุ ๓๖-๕๐ ปี และอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป อย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนนอกนั้น ไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่

ตารางที่ ๔.๓๐ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชน
ชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของ
พระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำแนกตามระดับ
การศึกษา

ระดับการศึกษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ประถมศึกษา	๓๘	๔.๑๕	๐.๕๘	มาก
มัธยมศึกษา/ปวช.	๑๑๓	๔.๐๘	๐.๕๕	มาก
อนุปริญญา/ปวส.	๒๓	๔.๐๗	๐.๖๔	มาก
ปริญญาตรี ขึ้นไป	๕๘	๔.๒๑	๐.๔๕	มากที่สุด
รวม	๒๓๖	๔.๑๓	๐.๕๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๓๐ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์
จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อแยกตามระดับการศึกษา พบว่า
ประชาชนที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ
ระดับการศึกษาประถมศึกษา อยู่ในระดับมาก และสุดท้ายคือ ระดับศึกษาอนุปริญญา/ปวส. มี
ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๓๑ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวง
ท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการ
พัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำแนกตามระดับการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๓๓	๓	๐.๑๑	๐.๓๓	๐.๘๑
ภายในกลุ่ม	๕๑.๕๔	๒๓๒	๐.๒๒		
รวม	๕๑.๘๗	๒๓๕			

จากตารางที่ ๔.๓๑ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนา
ชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๒ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชน ชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของ พระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกตาม ระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ประถมศึกษา	๗๘	๔.๒๐	๐.๕๕	มาก
มัธยมศึกษา/ปวช.	๑๑๗	๔.๑๐	๐.๕๔	มาก
อนุปริญญา/ปวส.	๒๓	๔.๑๓	๐.๕๕	มาก
ปริญญาตรี ขึ้นไป	๕๘	๔.๑๕	๐.๕๔	มาก
รวม	๒๗๖	๔.๑๔	๐.๕๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๓๒ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อแยกตามระดับการศึกษา พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา มีความเห็นด้วยในระดับมาก รองลงมา คือ ระดับการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป อยู่ในระดับมาก และสุดท้ายคือ ระดับศึกษามัธยมศึกษา/ปวช. มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๓๓ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกตามระดับการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๔๘	๓	๐.๑๖	๐.๕๓	๐.๖๕
ภายในกลุ่ม	๘๑.๕๔	๒๗๒	๐.๓๐		
รวม	๘๒.๐๓	๒๗๕			

จากตารางที่ ๔.๓๓ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๔ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชน
ชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของ
พระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ จำแนกตามระดับ
การศึกษา

ระดับการศึกษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ประถมศึกษา	๓๘	๔.๒๔	๐.๖๑	มากที่สุด
มัธยมศึกษา/ปวช.	๑๑๓	๔.๑๒	๐.๖๒	มาก
อนุปริญญา/ปวส.	๒๓	๔.๒๐	๐.๘๒	มาก
ปริญญาตรี ขึ้นไป	๕๘	๔.๕๐	๐.๔๘	มากที่สุด
รวม	๒๓๖	๔.๒๔	๐.๖๒	มากที่สุด

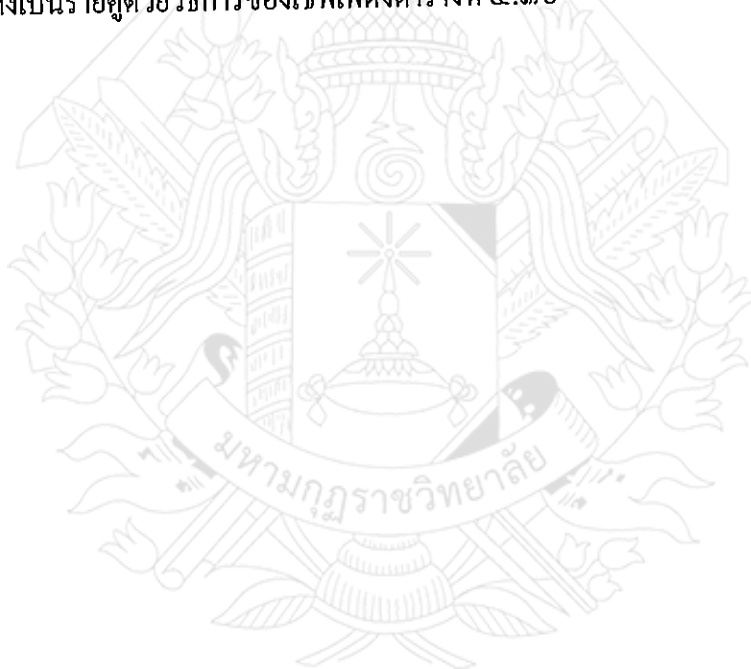
จากตารางที่ ๔.๓๔ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อแยกตามระดับการศึกษา พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ระดับการศึกษาประถมศึกษา มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด และระดับมัธยมศึกษา/ปวช. มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๓๕ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวง
ท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการ
พัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุขวิเคราะห์ จำแนกตามระดับการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๕.๖๒	๓	๑.๘๗	๔.๕๔	๐.๐๐*
ภายในกลุ่ม	๑๐๓.๐๔	๒๗๒	๐.๓๗		
รวม	๑๐๘.๖๖	๒๗๕			

$P < .๐๕$

จากตารางที่ ๔.๓๕ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุขวิเคราะห์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ดังตารางที่ ๔.๓๖

ตารางที่ ๔.๓๖ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก
แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์
ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุขเคราะห์ ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน
ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ้ (Scheffé)

ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา ($\bar{X} = ๔.๒๔$)	มัธยมศึกษา/ ปวช. ($\bar{X} = ๔.๑๒$)	อนุปริญญา/ ปวส. ($\bar{X} = ๔.๒๐$)	ปริญญาตรี ขึ้นไป ($\bar{X} = ๔.๕๐$)
ประถมศึกษา	-	๐.๑๑	๐.๐๓	-๐.๒๖
มัธยมศึกษา/ปวช.		-	-๐.๐๗	-๐.๓๗*
อนุปริญญา/ปวส.			-	-๐.๓๐
ปริญญาตรีขึ้นไป				-

* $P < .๐๕$

จากตารางที่ ๔.๓๖ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพ
มหานคร ที่มีการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา/ปวช. มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการ
พัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุขเคราะห์ แตกต่างกับผู้ที่มีการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป อย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนนอกนั้นไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่

ตารางที่ ๔.๓๗ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชน
ชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของ
พระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ประถมศึกษา	๓๘	๔.๒๐	๐.๕๕	มาก
มัธยมศึกษา/ปวช.	๑๑๗	๔.๑๐	๐.๕๕	มาก
อนุปริญญา/ปวศ.	๒๓	๔.๑๓	๐.๖๔	มาก
ปริญญาตรี ขึ้นไป	๕๘	๔.๒๕	๐.๔๕	มากที่สุด
รวม	๒๓๖	๔.๑๗	๐.๕๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๓๗ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน
จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อแยกตามระดับการศึกษา พบว่า
ประชาชนที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ
ระดับการศึกษาประถมศึกษาอยู่ในระดับมาก และสุดท้ายคือ ระดับศึกษามัธยมศึกษา/ปวช. มี
ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๓๘ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวง
ท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการ
พัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามระดับการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๔๒	๓	๐.๔๗	๑.๕๕	๐.๑๕
ภายในกลุ่ม	๘๐.๖๑	๒๓๒	๐.๒๕		
รวม	๘๒.๐๓	๒๓๕			

จากตารางที่ ๔.๓๘ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนา
ชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๕ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชน
ชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของ
พระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
เกษตรกรกรรม	๑๐	๔.๒๗	๐.๔๑	มากที่สุด
ค้าขาย/ทำธุรกิจ	๔๗	๔.๓๒	๐.๕๕	มากที่สุด
รับจ้าง/พนักงานบริษัท	๑๑๓	๔.๑๕	๐.๕๗	มาก
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	๕๒	๔.๑๔	๐.๕๑	มาก
นักศึกษาและอื่น ๆ	๕๔	๓.๘๕	๐.๖๓	มาก
รวม	๒๗๖	๔.๑๓	๐.๕๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๓๕ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์
จำแนกตามอาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อแยกตามอาชีพพบว่า ประชาชนที่มีอาชีพค้าขาย/
ทำธุรกิจ มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ อาชีพพนักงานเกษตรกรกรรม อยู่ในระดับ
มากที่สุด และสุดท้ายคือ อาชีพนักศึกษาและอื่น ๆ มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๔๐ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำแนกตามอาชีพ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๕.๐๕	๔	๑.๒๖	๓.๙๒	๐.๐๐*
ภายในกลุ่ม	๘๗.๒๖	๒๗๑	๐.๓๒		
รวม	๙๒.๓๒	๒๗๕			

* $P < .๐๕$

จากตารางที่ ๔.๔๐ ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ดังตารางที่ ๔.๔๑

ตารางที่ ๔.๔๑ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกกแขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ที่มีอาชีพแตกต่างกัน ด้วยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffé)

อาชีพ	เกษตรกร ($\bar{X} = ๔.๒๗$)	ค้าขาย/ ทำธุรกิจ ($\bar{X} = ๔.๓๒$)	รับจ้าง/ พนักงาน บริษัท ($\bar{X} = ๔.๑๕$)	รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ ($\bar{X} = ๔.๑๔$)	นักศึกษา และอื่น ๆ ($\bar{X} = ๓.๘๕$)
เกษตรกร	-	-๐.๐๕	๐.๑๑	๐.๑๒	๐.๓๗
ค้าขาย/ทำธุรกิจ		-	๐.๑๗	๐.๑๘	-๐.๔๓*
รับจ้าง/พนักงานบริษัท			-	๐.๐๑	๐.๒๕
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ				-	๐.๒๔
นักศึกษา/อื่น ๆ					-

* $P < .๐๕$

จากตารางที่ ๔.๔๑ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพค้าขาย/ทำธุรกิจ มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ แตกต่างกับผู้ที่ มีอาชีพนักศึกษาและอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนนอกนั้น ไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่

ตารางที่ ๔.๔๒ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชน
ชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของ
พระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกตาม
อาชีพ

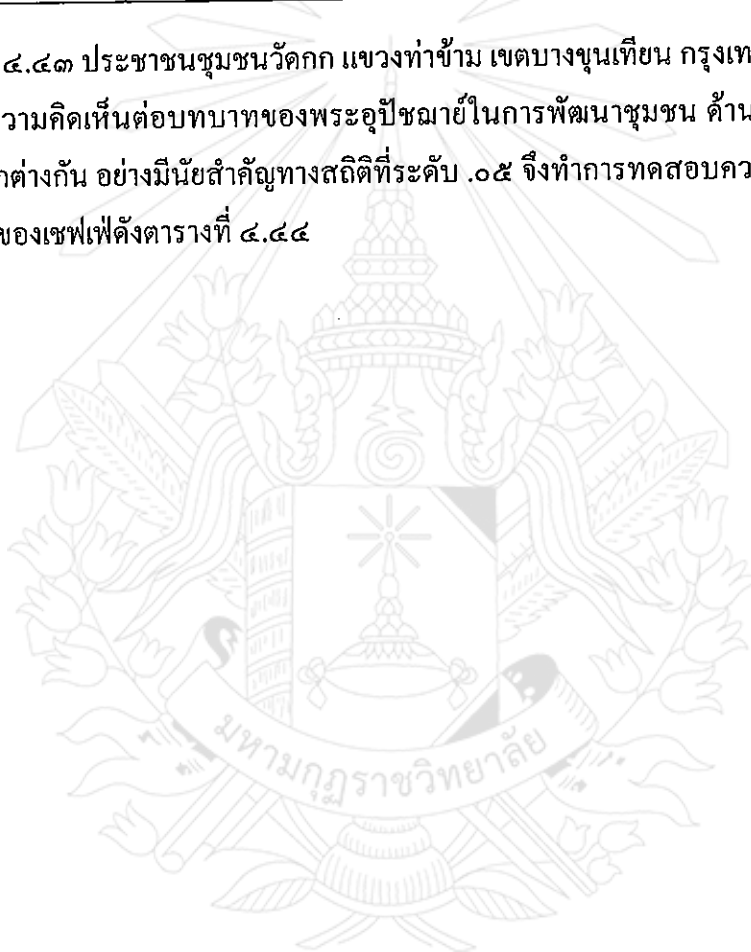
อาชีพ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
เกษตรกรกรรม	๑๐	๔.๒๕	๐.๓๘	มากที่สุด
ค้าขาย/ทำธุรกิจ	๔๗	๔.๓๓	๐.๔๘	มากที่สุด
รับจ้าง/พนักงานบริษัท	๑๑๓	๔.๑๗	๐.๕๔	มาก
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	๕๒	๔.๐๕	๐.๕๒	มาก
นักศึกษาและอื่น ๆ	๕๔	๓.๕๕	๐.๕๕	มาก
รวม	๒๗๖	๔.๑๔	๐.๕๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๔๒ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกตามอาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อแยกตามอาชีพพบว่าประชาชนที่มีอาชีพค้าขาย/ทำธุรกิจ มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ อาชีพเกษตรกรกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด และสุดท้ายคือ อาชีพนักศึกษาและอื่น ๆ มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๔๓ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวง
ท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการ
พัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกตามอาชีพ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๔.๐๓	๔	๑.๐๐	๓.๔๘	๐.๐๐*
ภายในกลุ่ม	๗๘.๐๑	๓๓๑	๐.๒๘		
รวม	๘๒.๐๓	๓๓๕			

จากตารางที่ ๔.๔๓ ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
ที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึงทำการทดสอบความแตกต่าง
เป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเซฟเฟ้ดังตารางที่ ๔.๔๔

ตารางที่ ๔.๔๔ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่มีอาชีพแตกต่างกัน ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ้ (Scheffé)

อาชีพ	เกษตรกร ($\bar{X} = ๔.๒๗$)	ค้าขาย/ ทำธุรกิจ ($\bar{X} = ๔.๓๒$)	รับจ้าง/ พนักงาน บริษัท ($\bar{X} = ๔.๑๕$)	รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ ($\bar{X} = ๔.๑๔$)	นักศึกษา และอื่น ๆ ($\bar{X} = ๓.๘๘$)
เกษตรกร	-	-๐.๐๗	๐.๐๗	๐.๑๖	๐.๓๐
ค้าขาย/ทำธุรกิจ		-	๐.๑๕	๐.๒๓	-๐.๓๗*
รับจ้าง/พนักงานบริษัท			-	๐.๐๘	๐.๒๒
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ				-	๐.๑๔
นักศึกษา/อื่น ๆ					-

* $P < .๐๕$

จากตารางที่ ๔.๔๔ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพค้าขาย/ทำธุรกิจ มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แตกต่างกับผู้ที่ มีอาชีพนักศึกษาและอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนนอกนั้นไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่

ตารางที่ ๔.๔๕ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชน
ชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของ
พระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
เกษตรกรกรรม	๑๐	๔.๕๐	๐.๕๒	มากที่สุด
ค้าขาย/ทำธุรกิจ	๔๗	๔.๓๖	๐.๕๓	มากที่สุด
รับจ้าง/พนักงานบริษัท	๑๑๓	๔.๒๓	๐.๖๓	มากที่สุด
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	๕๒	๔.๔๐	๐.๕๓	มากที่สุด
นักศึกษาและอื่น ๆ	๕๔	๓.๙๔	๐.๗๐	มาก
รวม	๒๗๖	๔.๒๔	๐.๖๒	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๔๕ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ จำแนกตามอาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อแยกตามอาชีพพบว่าประชาชนที่มีอาชีพเกษตรกรกรรม มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ อาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจอยู่ในระดับมากที่สุด และสุดท้ายคือ อาชีพพนักงานนักศึกษาและอื่น ๆ มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก

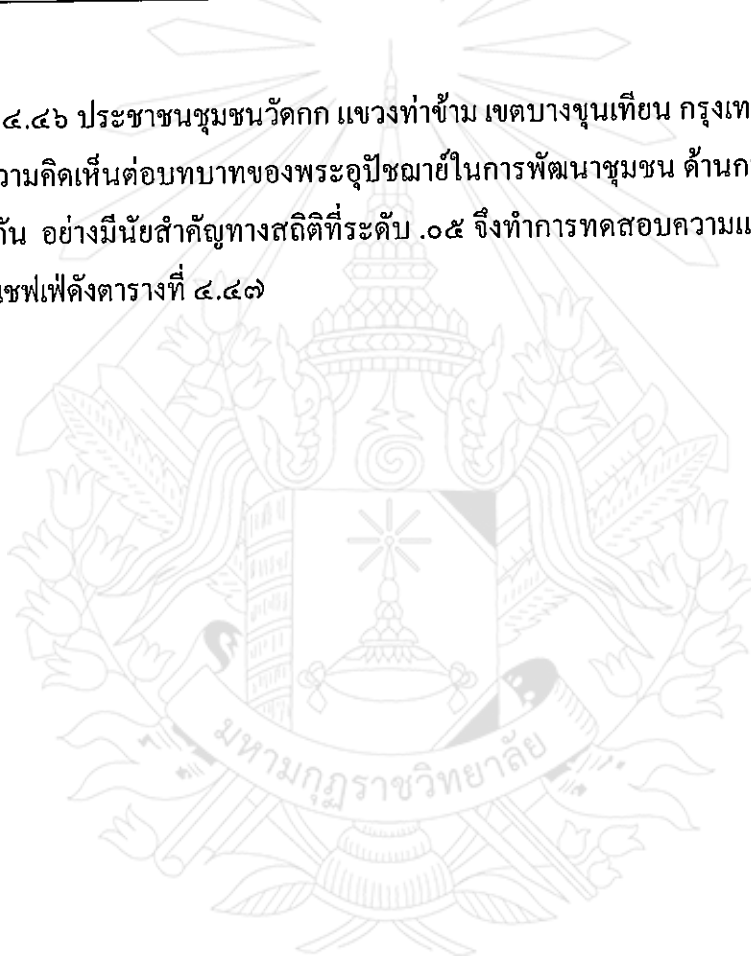

ตารางที่ ๔.๔๖ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชน ชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุขวิเคราะห์ จำแนกตามอาชีพ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๗.๓๕	๔	๑.๘๔	๔.๕๔	๐.๐๐*
ภายในกลุ่ม	๑๐๑.๒๖	๒๗๑	๐.๓๗		
รวม	๑๐๘.๖๖	๒๗๕			

* $P < .๐๕$

จากตารางที่ ๔.๔๖ ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุขวิเคราะห์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ดังตารางที่ ๔.๔๗

ตารางที่ ๔.๔๗ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ความคิดเห็นของประชาชนชนุมชนวัดกกแขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ที่มีอาชีพแตกต่างกัน ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ้ (Scheffé)

อาชีพ	เกษตรกร ($\bar{X} = ๔.๒๗$)	ค้าขาย/ ทำธุรกิจ ($\bar{X} = ๔.๓๒$)	รับจ้าง/ พนักงาน บริษัท ($\bar{X} = ๔.๑๕$)	รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ ($\bar{X} = ๔.๑๔$)	นักศึกษา และอื่น ๆ ($\bar{X} = ๓.๗๕$)
เกษตรกร	-	๐.๑๓	๐.๒๖	๐.๐๕	๐.๕๕
ค้าขาย/ทำธุรกิจ		-	๐.๑๒	-๐.๐๔	๐.๔๑*
รับจ้าง/พนักงานบริษัท			-	-๐.๑๖	๐.๒๗
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ				-	๐.๔๕*
นักศึกษา/อื่น ๆ					-

* $P < .๐๕$

จากตารางที่ ๔.๔๗ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีผู้ที่มีอาชีพค้าขาย/ทำธุรกิจ และอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสงเคราะห์ แตกต่างกับอาชีพนักศึกษาและอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนนอกนั้น ไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่

ตารางที่ ๔.๔๘ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชน
ชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของ
พระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
เกษตรกรกรรม	๑๐	๔.๓๔	๐.๔๑	มากที่สุด
ค้าขาย/ทำธุรกิจ	๔๗	๔.๓๔	๐.๔๘	มากที่สุด
รับจ้าง/พนักงานบริษัท	๑๑๓	๔.๑๕	๐.๕๔	มาก
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	๕๒	๔.๒๑	๐.๔๗	มากที่สุด
นักศึกษาและอื่น ๆ	๕๔	๓.๕๓	๐.๖๑	มาก
รวม	๒๗๖	๔.๑๗	๐.๕๔	มาก

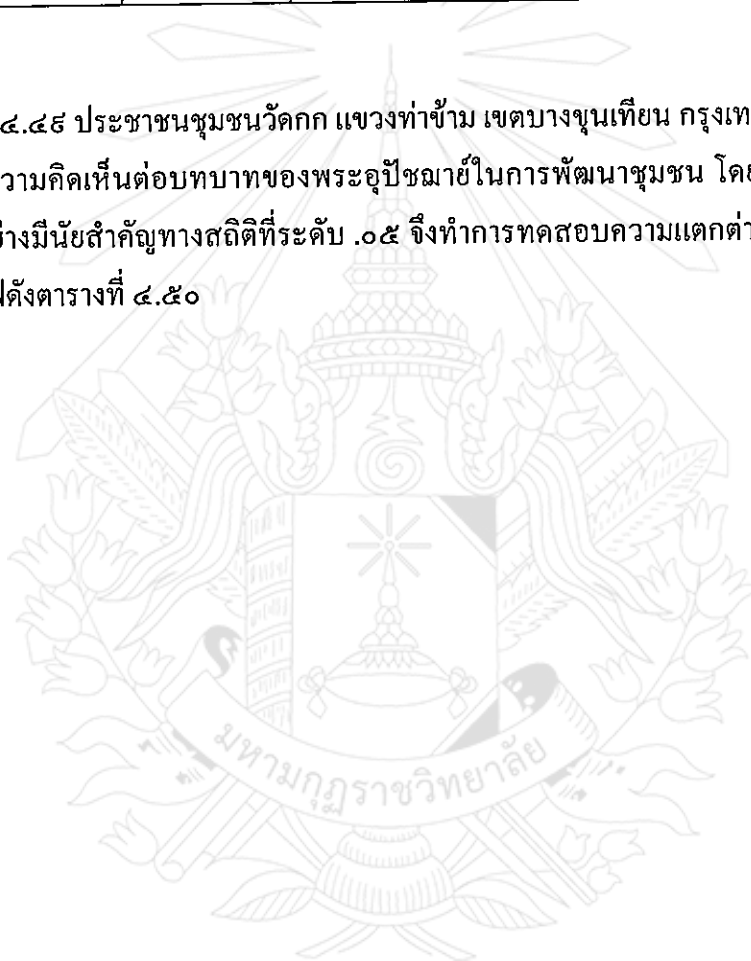
จากตารางที่ ๔.๔๘ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน
จำแนกตามอาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อแยกตามอาชีพพบว่าประชาชนที่มีอาชีพ
เกษตรกรกรรม และอาชีพค้าขาย/ทำธุรกิจ มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด เท่ากัน รองลงมาคือ
อาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด และสุดท้ายคือ อาชีพนักศึกษา
และอื่น ๆ มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๔๕ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามอาชีพ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๔.๘๖	๔	๑.๒๑	๔.๒๗	๐.๐๐*
ภายในกลุ่ม	๗๗.๑๗	๒๗๑	๐.๒๘		
รวม	๘๒.๐๓	๒๗๕			

* $P < .๐๕$

จากตารางที่ ๔.๔๕ ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ ด้วยวิธีการของเซฟเฟ้ดังตารางที่ ๔.๕๐

ตารางที่ ๔.๕๐ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกกแขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวม ๓ ด้าน ที่มีอาชีพแตกต่างกัน ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ่ (Scheffé)

อาชีพ	เกษตรกร ($\bar{X} = ๔.๒๗$)	ค้าขาย/ ทำธุรกิจ ($\bar{X} = ๔.๓๒$)	รับจ้าง/ พนักงาน บริษัท ($\bar{X} = ๔.๑๕$)	รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ ($\bar{X} = ๔.๑๔$)	นักศึกษา และอื่น ๆ ($\bar{X} = ๓.๘๕$)
เกษตรกร	-	๐.๐๐	๐.๑๕	๐.๑๒	๐.๔๑
ค้าขาย/ทำธุรกิจ		-	๐.๑๔	๐.๑๒	๐.๔๐*
รับจ้าง/พนักงานบริษัท			-	-๐.๐๒	๐.๒๕
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ				-	๐.๒๘
นักศึกษา/อื่น ๆ					-

* $P < .๐๕$

จากตารางที่ ๔.๕๐ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพค้าขาย/ทำธุรกิจ มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน แตกต่างกับผู้ที่ มีอาชีพนักศึกษาและอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนนอกนั้นไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่

ตารางที่ ๔.๕๑ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชน
ชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของ
พระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำแนกตามรายได้ต่อ
เดือน

รายได้ต่อเดือน	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๕,๐๐๐ บาท ลงมา	๖๕	๓.๕๓	๐.๖๖	มาก
๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท	๘๓	๔.๑๘	๐.๕๔	มาก
๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท	๘๐	๔.๒๖	๐.๕๑	มากที่สุด
๑๕,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	๔๔	๔.๑๒	๐.๕๔	มาก
รวม	๒๗๖	๔.๑๓	๐.๕๗	มาก

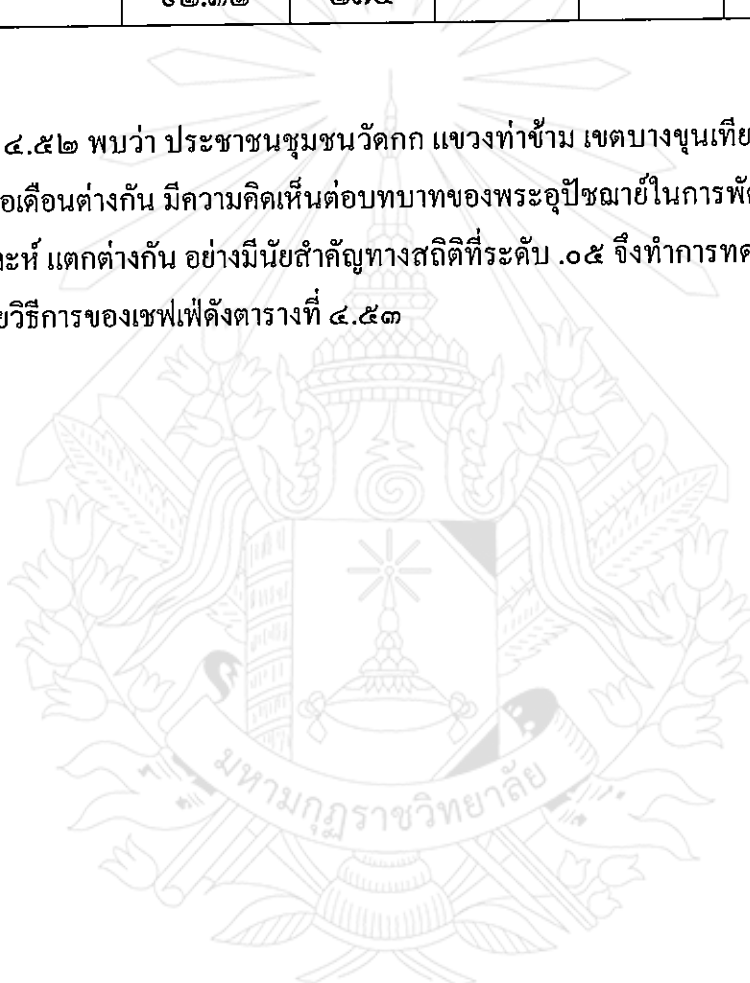
จากตารางที่ ๔.๕๑ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์
จำแนกตามรายได้ต่อเดือน โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อแยกตามรายได้ต่อเดือนพบว่า
ประชาชนที่มีรายได้ตั้งแต่ ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา
คือ ตั้งแต่ ๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป อยู่ในระดับมาก และสุดท้ายคือ ตั้งแต่ ๕,๐๐๐ บาทลงมา มี
ความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๕๒ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวง
ท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการ
พัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๔.๔๐	๓	๑.๔๖	๔.๕๔	๐.๐๐*
ภายในกลุ่ม	๘๕.๕๑	๒๗๒	๐.๓๒		
รวม	๙๐.๙๑	๒๗๕			

* $P < .๐๕$

จากตารางที่ ๔.๕๒ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ดังตารางที่ ๔.๕๓

ตารางที่ ๔.๕๓ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก
แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์
ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน ด้วย
วิธีการของ เชฟเฟ้ (Scheffé)

รายได้ต่อเดือน	๕,๐๐๐ บาท ลงมา ($\bar{X} = ๓.๕๓$)	๕,๐๐๑- ๑๐,๐๐๐ บาท ($\bar{X} = ๔.๑๘$)	๑๐,๐๐๑- ๑๕,๐๐๐ บาท ($\bar{X} = ๔.๒๖$)	๑๕,๐๐๑ บาท ขึ้นไป ($\bar{X} = ๔.๑๓$)
๕,๐๐๐ บาทลงมา	-	-๐.๒๔	-๐.๓๓*	-๐.๑๕
๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท		-	-๐.๐๘	๐.๐๕
๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท			-	๐.๑๔
๑๕,๐๐๑ บาทขึ้นไป				-

* $P < .๐๕$

จากตารางที่ ๔.๕๓ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้ต่อเดือนตั้งแต่ ๕,๐๐๐ บาทลงมา มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ แตกต่างกับผู้ที่ที่มีรายได้ต่อเดือนตั้งแต่ ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนนอกนั้นไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่

ตารางที่ ๔.๕๔ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชน
ชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของ
พระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกตาม
รายได้ต่อเดือน

รายได้ต่อเดือน	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๕,๐๐๐ บาท ลงมา	๖๕	๓.๕๖	๐.๖๐	มาก
๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท	๘๓	๔.๑๖	๐.๕๒	มาก
๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท	๘๐	๔.๒๕	๐.๔๖	มากที่สุด
๑๕,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	๔๔	๔.๑๔	๐.๕๔	มาก
รวม	๒๗๒	๔.๑๔	๐.๕๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๕๔ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา จำแนกตามรายได้ต่อเดือนโดยรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อแยกตามรายได้ต่อ
เดือนพบว่า ประชาชนที่มีรายได้ตั้งแต่ ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท มีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด
รองลงมาคือ ตั้งแต่ ๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท อยู่ในระดับมาก และสุดท้ายคือ ตั้งแต่ ๕,๐๐๐ บาทลงมา
มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๕๕ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๔.๐๖	๓	๑.๓๕	๔.๗๓	๐.๐๐*
ภายในกลุ่ม	๗๗.๕๖	๒๗๒	๐.๒๘		
รวม	๘๑.๖๒	๒๗๕			

* $P < .๐๕$

จากตารางที่ ๔.๕๕ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ดังตารางที่ ๔.๕๖

ตารางที่ ๔.๕๖ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก
แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์
ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน
ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ่ (Scheffé)

รายได้ต่อเดือน	๕,๐๐๐ บาท ลงมา ($\bar{X} = ๓.๕๓$)	๕,๐๐๑- ๑๐,๐๐๐ บาท ($\bar{X} = ๔.๑๘$)	๑๐,๐๐๑- ๑๕,๐๐๐ บาท ($\bar{X} = ๔.๒๖$)	๑๕,๐๐๑ บาท ขึ้นไป ($\bar{X} = ๔.๑๓$)
๕,๐๐๐ บาทลงมา	-	-๐.๒๐	-๐.๓๓*	-๐.๑๘
๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท		-	-๐.๑๒	๐.๐๑
๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท			-	๐.๑๔
๑๕,๐๐๑ บาทขึ้นไป				-

* $P < .๐๕$

จากตารางที่ ๔.๕๖ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้ต่อเดือนตั้งแต่ ๕,๐๐๐ บาทลงมา มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แตกต่างกับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนตั้งแต่ ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนนอกนั้นไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่

ตารางที่ ๔.๕๗ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชน
ชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของ
พระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ จำแนกตามรายได้ต่อ
เดือน

รายได้ต่อเดือน	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๕,๐๐๐ บาท ลงมา	๖๕	๔.๐๐	๐.๖๘	มาก
๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท	๘๓	๔.๒๗	๐.๖๑	มากที่สุด
๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท	๘๐	๔.๔๖	๐.๕๐	มากที่สุด
๑๕,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	๔๔	๔.๑๗	๐.๖๓	มาก
รวม	๒๗๖	๔.๒๔	๐.๖๒	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๕๗ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ จำแนกตามรายได้ต่อเดือนโดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อแยกตามรายได้ต่อเดือนพบว่า ประชาชนที่มีรายได้ตั้งแต่ ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ตั้งแต่ ๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท อยู่ในระดับมากที่สุด และสุดท้ายคือ ตั้งแต่ ๕,๐๐๐ บาท ลงมา มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๕๘ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวง
ท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการ
พัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุขวิเคราะห์ จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๘.๒๗	๓	๒.๗๕	๗.๔๖	๐.๐๐*
ภายในกลุ่ม	๑๐๐.๓๕	๒๗๒	๐.๓๖		
รวม	๑๐๘.๖๒	๒๗๕			

* $P < .๐๕$

จากตารางที่ ๔.๕๘ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุขวิเคราะห์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ดังตารางที่ ๔.๕๙

ตารางที่ ๔.๕๕ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ่ (Scheffé)

รายได้ต่อเดือน	๕,๐๐๐ บาท ลจมา ($\bar{X} = ๓.๕๓$)	๕,๐๐๑- ๑๐,๐๐๐ บาท ($\bar{X} = ๔.๑๘$)	๑๐,๐๐๑- ๑๕,๐๐๐ บาท ($\bar{X} = ๔.๒๖$)	๑๕,๐๐๑ บาท ขึ้นไป ($\bar{X} = ๔.๑๓$)
๕,๐๐๐ บาทลจมา	-	-๐.๒๗	-๐.๔๖*	-๐.๑๗
๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท		-	-๐.๑๕	๐.๐๕
๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท			-	๐.๒๘
๑๕,๐๐๑ บาทขึ้นไป				-

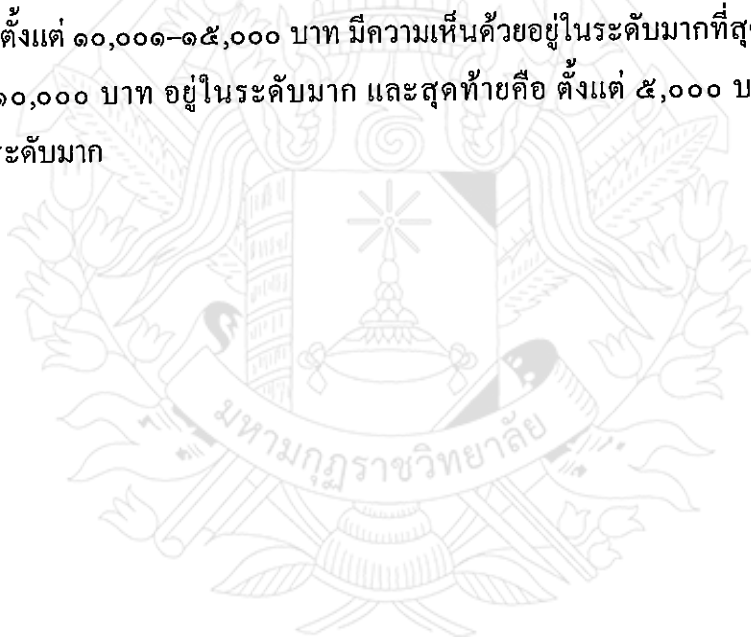
* $P < .๐๕$

จากตารางที่ ๔.๕๕ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้ต่อเดือนตั้งแต่ ๕,๐๐๐ บาทลจมา มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ แตกต่างกับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนตั้งแต่ ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนนอกนั้นไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่

ตารางที่ ๔.๖๐ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นของประชาชน
ชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของ
พระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

รายได้ต่อเดือน	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๕,๐๐๐ บาท ลงมา	๖๕	๓.๕๖	๐.๖๒	มาก
๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท	๘๓	๔.๒๐	๐.๕๑	มาก
๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท	๘๐	๔.๓๔	๐.๔๕	มากที่สุด
๑๕,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	๔๔	๔.๑๔	๐.๕๒	มาก
รวม	๒๗๒	๔.๑๗	๐.๕๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๖๐ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน
จำแนกตามรายได้ต่อเดือนโดยรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อแยกตามรายได้ต่อเดือนพบว่า
ประชาชนที่มีรายได้ตั้งแต่ ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา
คือ ตั้งแต่ ๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท อยู่ในระดับมาก และสุดท้ายคือ ตั้งแต่ ๕,๐๐๐ บาทลงมา มี
ความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก

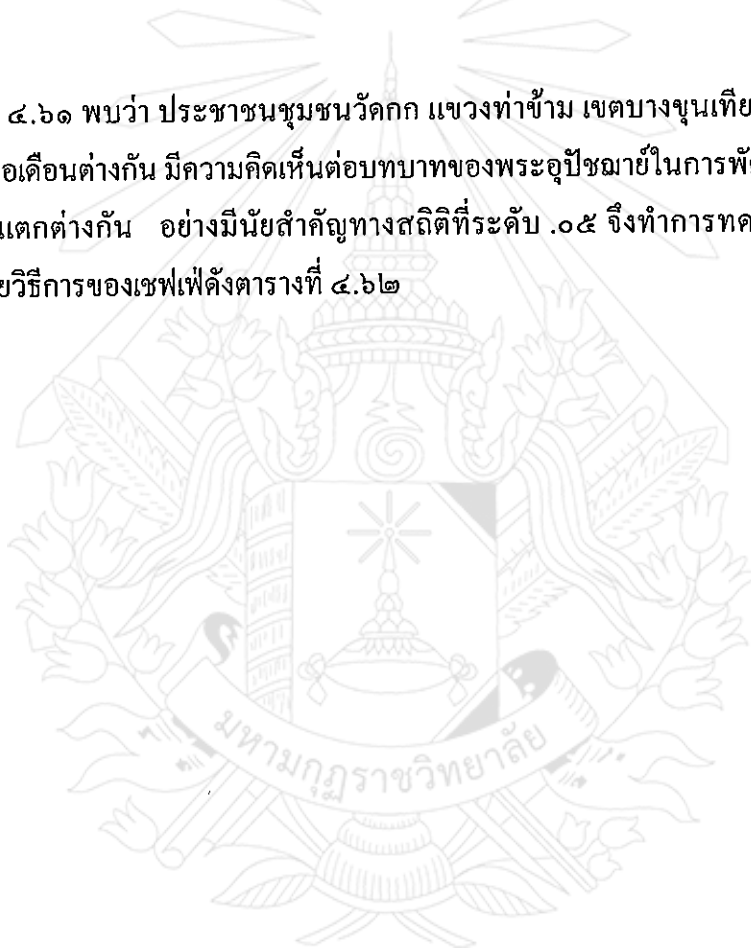

ตารางที่ ๔.๖๑ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๕.๓๖	๓	๑.๗๘	๖.๓๔	๐.๐๐*
ภายในกลุ่ม	๗๖.๖๗	๒๗๒	๐.๒๘		
รวม	๘๒.๐๓	๒๗๕			

* $P < .๐๕$

จากตารางที่ ๔.๖๑ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ดังตารางที่ ๔.๖๒

ตารางที่ ๔.๖๒ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกกแขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน ที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ้ (Scheffé)

รายได้ต่อเดือน	๕,๐๐๐ บาท ลงมา ($\bar{X} = ๓.๕๓$)	๕,๐๐๑- ๑๐,๐๐๐ บาท ($\bar{X} = ๔.๑๘$)	๑๐,๐๐๑- ๑๕,๐๐๐ บาท ($\bar{X} = ๔.๒๖$)	๑๕,๐๐๑ บาท ขึ้นไป ($\bar{X} = ๔.๑๓$)
๕,๐๐๐ บาทลงมา	-	-๐.๒๔	-๐.๓๗*	-๐.๑๘
๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท		-	-๐.๑๓	๐.๐๕
๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท			-	๐.๑๕
๑๕,๐๐๑ บาทขึ้นไป				-

* $P < ๐.๐๕$

จากตารางที่ ๔.๖๒ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้ต่อเดือนตั้งแต่ ๕,๐๐๐ บาทลงมา มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน แตกต่างกับประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนตั้งแต่ ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนนอกนั้น ไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาบทบาทของพระอุปัชฌาย์
ในการพัฒนาชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Questionnaire) สำหรับให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้นำเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร และใช้การวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) และนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย ปากฎดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๖๓ แสดงจำนวนความถี่ (Frequency) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไข
ปัญหาบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุน
เทียน กรุงเทพมหานคร ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ปัญหา	ความถี่	แนวทางแก้ไขปัญหา	ความถี่
๑. ทุนการศึกษายังไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ขาดแคลน	๒๗	๑. ควรระดมทุน โดยให้ประชาชนในชุมชนวัดกกมีส่วนร่วมหาทุนด้วย	๒๖
๒. การอบรมกรรมฐานแก่ประชาชนทั่วไป ยังมีน้อย ไม่สม่ำเสมอ	๒๐	๒. ควรเปิดอบรมกรรมฐานให้แก่ประชาชนอย่างจริงจัง	๑๕
รวม	๔๗	รวม	๔๑

จากตารางที่ ๔.๖๓ พบว่า ประชาชน จำนวน ๘๘ คน ได้เสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ด้านการศึกษาสงเคราะห์ คือ ในเรื่องทุนการศึกษายังไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ขาดแคลน จึงควรระดมทุน โดยให้ประชาชนในชุมชนวัดกกมีส่วนร่วมหาทุนด้วย จำนวน ๒๗ คน และการอบรมกรรมฐานแก่ประชาชนทั่วไป ยังมีน้อย ไม่สม่ำเสมอ จึงควรเปิดอบรมกรรมฐานให้แก่ประชาชนอย่างจริงจัง จำนวน ๒๐ คน

ตารางที่ ๔.๖๔ แสดงจำนวนความถี่ (Frequency) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไข
 ปัญหาบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุน
 เทียน กรุงเทพมหานคร ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ปัญหา	ความถี่	แนวทางแก้ไขปัญหา	ความถี่
๑. การเผยแผ่พระพุทธศาสนายังไม่ ชัดเจนนัก	๒๓	๑. ควรจัดทำโครงการเกี่ยวกับการ เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ ชัดเจน และต่อเนื่อง	๒๑
๒. การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับ ประชาชน เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับการ แก้ปัญหาสังคมยังมีน้อย	๑๘	๒. ควรจัดกิจกรรมเกี่ยวกับ ประชาชนให้มากขึ้น เช่น กิจกรรม ลด ละ เลิก อบายมุข เป็นต้น	๑๕
รวม	๔๑	รวม	๓๖

จากตารางที่ ๔.๖๔ พบว่า ประชาชน จำนวน ๓๖ คน ได้เสนอปัญหาและแนวทางแก้ไข
 ปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน
 กรุงเทพมหานคร ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือในเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนายังไม่
 ชัดเจนนัก จึงควรจัดทำโครงการเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ชัดเจน และต่อเนื่อง จำนวน
 ๒๑ คน และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับประชาชน เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับการแก้ปัญหาสังคม
 ยังมีน้อย จึงควรจัดกิจกรรมเกี่ยวกับประชาชนให้มากขึ้น เช่น กิจกรรม ลด ละ เลิก อบายมุข เป็นต้น
 จำนวน ๑๕ คน

ตารางที่ ๔.๖๕ แสดงจำนวนความถี่ (Frequency) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไข
ปัญหาบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุน
เทียน กรุงเทพมหานคร ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์

ปัญหา	ความถี่	แนวทางแก้ไขปัญหา	ความถี่
๑. ยืมสิ่งของได้ยาก	๑๕	๑. ควรเปิด โอกาสให้ประชาชน ทั่วไปยืมของได้ง่ายขึ้น	๑๒
๒. อุปกรณ์และสิ่งของที่ให้ประชาชน ยืม ยังมีจำนวนไม่พอกับความต้องการ	๑๒	๒. ควรจัดหาอุปกรณ์และสิ่งของ ให้พร้อมในการให้บริการแก่ ประชาชนทั่วไป	๑๐
รวม	๒๗	รวม	๒๒

จากตารางที่ ๔.๖๕ พบว่า ประชาชน จำนวน ๔๕ คน ได้เสนอปัญหาและแนวทางแก้ไข
ปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน
กรุงเทพมหานคร ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ คือในเรื่องยืมสิ่งของได้ยาก จึงควรเปิดโอกาสให้
ประชาชนทั่วไปยืมของได้ง่ายขึ้น จำนวน ๑๕ คน และอุปกรณ์และสิ่งของที่ให้ประชาชนยืม ยังมี
จำนวนไม่พอกับความต้องการ จึงควรจัดหาอุปกรณ์ และสิ่งของให้พร้อมในการให้บริการแก่
ประชาชนทั่วไป จำนวน ๑๒ คน

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร” มีสภาพความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาจากการที่พระอุปัชฌาย์เป็นปูชนียบุคคลที่ทรงคุณค่าต่อสังคมไทยมายาวนาน เพราะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการบวชกุลบุตรเข้าสู่พระศาสนา อันเป็นเหตุให้เกิดศาสนทายาทสืบอายุพระพุทธศาสนามาตั้งแต่สมัยพุทธกาลแล้ว ในประเทศไทยของเราพระอุปัชฌาย์มักจะดำรงตำแหน่งทางการปกครองด้วย เช่น เจ้าอาวาส เจ้าคณะแขวง/ตำบล เจ้าคณะเขต/อำเภอ เป็นต้น จึงเพิ่มพูนความสำคัญต่อสังคม เพราะเป็นศูนย์รวมจิตใจของสังคมที่วัดตั้งอยู่ในต่างจังหวัดก็เรียกว่า วัดประจำหมู่บ้าน ถ้าในกรุงเทพฯ ก็เรียกว่า วัดประจำชุมชน ดังนั้นพระอุปัชฌาย์จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนที่อยู่รอบวัดเป็นอย่างมาก เพราะกุลบุตรที่เข้ามาบวชนั้น ก็มักจะเป็นลูกหลานชาวบ้านที่อยู่ในละแวกนั้น เมื่อคนเหล่านั้นลาสิกขาบทยอกไปประกอบอาชีพ ก็มักจะระลึกถึงพระอุปัชฌาย์ของตนและวัดที่ตนเคยบวช เมื่อพระอุปัชฌาย์หรือวัดมีงานสิ่งใดที่จะให้ช่วย กุลบุตรเหล่านั้น ก็มักจะยินดีที่จะช่วยเหลือจนเต็มความสามารถ สิ่งนี้สามารถเห็นได้ทั่วไปในสังคมไทยของเรา ชุมชนวัดกก เป็นชุมชนแบบผสมผสาน กล่าวคือประชาชนส่วนหนึ่งคือผู้ที่อาศัยอยู่มาแต่เดิม โดยมีบรรพบุรุษตั้งรกรากอยู่ที่นี้มาตั้งแต่สมัยที่พื้นที่แถบนี้ยังเป็นดินแดนที่ทำเกษตรกรรม และสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน คนเหล่านี้มักจะมีฐานะที่ดี เนื่องจากการขายที่ดินที่บรรพบุรุษได้ตั้งสมมา ส่วนประชาชนอีกส่วนหนึ่ง จะเป็นประชาชนที่ย้ายเข้ามาอยู่ในภายหลัง โดยมาจากต่างจังหวัดเป็นส่วนใหญ่ โดยได้เข้ามาซื้ออสังหาริมทรัพย์ และเข้าอยู่ประกอบอาชีพสืบทอดลูกหลานจนกลายเป็นชาวชุมชนวัดกกไป แต่โดยภาพรวมแล้วพฤติกรรมที่ประชาชนในชุมชนวัดกกปฏิบัติเกี่ยวกับการพระพุทธศาสนา ยังเหมือนชุมชนตามต่างจังหวัด กล่าวคือประชาชนยังมีความเหนียวแน่นในด้านการทำบุญสุนทานและการรักษาศีล ดังจะเห็นได้จาก เมื่อทางวัดกกได้จัดงานขึ้น ก็มักจะได้รับความร่วมมือจากประชาชนเสมอมา แต่อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันปัญหาหลายอย่าง ได้ปรากฏขึ้นแล้ว และดูเหมือนว่าจะเป็นไปได้ในทางที่ไม่ดีต่อการทำงานด้านการพัฒนาชุมชนของพระอุปัชฌาย์ กล่าวคือ ประชาชนชุมชนวัดกกไม่ค่อยให้ความสำคัญในการเข้าวัดฟังธรรมเหมือนเมื่อก่อน อีกทั้งความร่วมมือกับทางวัดในด้านต่าง ๆ ก็ไม่เป็นไปเหมือนเช่นที่ผ่านมา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะไม่มีเวลาเนื่องจากต้องทำมาหากิน หรืออาจเป็นเพราะความเชื่อถือ

ศรัทธาในการทำงานด้านการพัฒนาชุมชนของพระอุปัชฌาย์ลดลง สิ่งเหล่านี้ ส่งผลให้พระอุปัชฌาย์ที่เคยมีความสำคัญต่อชุมชนมาแต่เดิม ก็ดูเหมือนจะถูกลดความสำคัญลง แม้ว่าความร่วมมือจะยังมีอยู่ แต่ก็ต้องใช้ความพยายามในการติดต่อประสานงานมากขึ้น หากภาวการณ์เป็นเช่นนี้ต่อไป ย่อมจะกระทบต่อการทำงานด้านการพัฒนาชุมชนที่พระอุปัชฌาย์ได้ทำอยู่ ดังนั้น เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างพระอุปัชฌาย์กับประชาชนในชุมชนวัดกกเป็นไปด้วยดีดังเดิม จึงต้องทำการศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่อยู่รอบวัด เพื่อให้ทราบถึงการทำงานที่ผ่านมาของพระอุปัชฌาย์ว่ามี ส่วนดีส่วนเสียอย่างไรบ้าง ประจวบกับการประเมินผลงานที่ผ่านมาของพระอุปัชฌาย์เพื่อนำไปสู่การทำงานที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยในฐานะพระอุปัชฌาย์และเป็นเจ้าอาวาสวัดกกและเจ้าคณะแขวงจอมทอง-บางมด จึงมีความสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนวัดกก เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงและพัฒนาบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนให้ดียิ่งขึ้น เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาให้กับสังคมต่อไป ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ ๓ ข้อ คือ เพื่อศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหามบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยได้ตั้งสมมติฐานของการวิจัยว่าประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน แตกต่างกัน

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำนวน ๒ หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ที่ ๑ จำนวน ๕๗๒ คน และหมู่ที่ ๑๐ จำนวน ๓๑๔ คน รวมทั้งหมด จำนวน ๘๘๖ คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างได้จำนวน ๒๗๖ คน โดยวิธีการใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) และใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งบังเอิญ (Accidental Sampling) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามปลายปิดและปลายเปิด ใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และสถิติอนุมานหรืออ้างอิง ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ่ (Scheffe) โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลด้วย

คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ ซึ่งสามารถสรุปผลของการวิจัย ตามข้อค้นพบ (Fact Findings) ได้ดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำนวน ๒ หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ที่ ๑ จำนวน ๑๗๘ คนและหมู่ที่ ๑๐ จำนวน ๙๘ คน รวมทั้งหมด จำนวน ๒๗๖ คน ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๕๐ มีอายุระหว่าง ๓๖-๕๐ ปีจำนวน ๑๐๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๓๐ มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา/ปวช. จำนวน ๑๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๔๐ มีอาชีพรับจ้าง/พนักงานบริษัท จำนวน ๑๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๐๐ และมีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐ บาท ขึ้นไป จำนวน ๘๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๑๐

๕.๑.๒ ผลการศึกษาวิเคราะห์ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๑๗ และจำแนกในแต่ละด้าน โดยเรียงจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีดังต่อไปนี้

๑) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๒๔

๒) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๑๔

๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๑๓

๕.๑.๓ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย โดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ต่างกัน พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มี เพศ และระดับ

การศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน ไม่แตกต่างกัน แต่ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุ อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวม ๓ ด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อแยกทดสอบในแต่ละด้าน มีรายละเอียดดังนี้

๑) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีเพศ และระดับการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ไม่แตกต่างกัน แต่ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุ อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน แตกต่างกัน โดยที่ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุ ๒๐ ปีลงมา มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน แตกต่างกับผู้ที่ มีอายุ ๒๑-๓๕ ปี และอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนนอกนั้น ไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่ ส่วนประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพค้าขาย/ทำธุรกิจ มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ แตกต่างกับผู้ที่ มีอาชีพนักศึกษาและอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนนอกนั้น ไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่ และประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้ต่อเดือนตั้งแต่ ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ แตกต่างกับผู้ที่ มีรายได้ต่อเดือนตั้งแต่ ๕,๐๐๐ บาทลงมา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนนอกนั้น ไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่

๒) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีเพศ และระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ไม่แตกต่างกัน แต่ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุ อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน แตกต่างกัน โดยที่ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุ ๒๐ ปีลงมา มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน แตกต่างกับผู้ที่ มีอายุ ๒๑-๓๕ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนนอกนั้น ไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่ และประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพค้าขาย/ทำธุรกิจ มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน แตกต่างกับผู้ที่ มีอาชีพนักศึกษาและอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ส่วนนอกนั้นไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่ และประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้ต่อเดือนตั้งแต่ ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน แตกต่างกับผู้ที่มียาได้ต่อเดือนตั้งแต่ ๕,๐๐๐ บาทลงมา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนนอกนั้นไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่

๓) ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีเพศ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ไม่แตกต่างกัน แต่ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน แตกต่างกัน โดยประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุ ๒๐ ปีลงมา มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน แตกต่างกับผู้ที่มียาอายุ ๒๑-๓๕ ปี อายุ ๓๖-๕๐ ปีและมีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนนอกนั้นไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่ และประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุ ๒๑-๓๕ ปี มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน แตกต่างกับผู้ที่มียาอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนนอกนั้นไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่ และประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพนักศึกษาและอื่น ๆ มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน แตกต่างกับผู้ที่มียาอาชีพค้าขาย/ทำธุรกิจ และอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนนอกนั้นไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่ และประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้ต่อเดือนตั้งแต่ ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน แตกต่างกับผู้ที่มียาได้ต่อเดือนตั้งแต่ ๕,๐๐๐ บาทลงมา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนนอกนั้นไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่

๕.๑.๔ ผลการศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหามอบบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน เรียงลำดับ ดังนี้

๑) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ทนการศึกษายังไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ขาดแคลน จึงควรระดมทุน โดยให้ประชาชนในชุมชนวัดกกมีส่วนร่วมหาทุนด้วย และการอบรมกรรมฐานแก่ประชาชนทั่วไป ยังมีน้อย ไม่สม่ำเสมอ จึงควรเปิดอบรมกรรมฐานให้แก่ประชาชนอย่างจริงจัง

๒) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การเผยแผ่พระพุทธศาสนายังไม่ชัดเจนนัก จึงควรจัดทำโครงการเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ชัดเจน และต่อเนื่อง และการจัดกิจกรรม

ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับประชาชน เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับการแก้ปัญหาสังคมยังมีน้อย จึงควรจัดกิจกรรมเกี่ยวกับประชาชนให้มากขึ้น เช่น กิจกรรม ลด ละ เลิก อบายมุข เป็นต้น

๓) ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ยืมสิ่งของได้ยาก จึงควรเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไป ยืมของได้ง่ายขึ้น และอุปกรณ์และสิ่งของที่ให้ประชาชนยืม ยังมีจำนวน ไม่พอแก่ความต้องการ จึงควรจัดหาอุปกรณ์และสิ่งของให้พร้อมในการให้บริการแก่ประชาชนทั่วไป

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

๕.๒.๑ ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก ประชาชนมีความพึงพอใจในการทำงานด้านการพัฒนาชุมชนของพระอุปัชฌาย์ อันเป็นบทบาทที่พระอุปัชฌาย์และพระสังฆาธิการหรือผู้นำคณะสงฆ์ควรสนับสนุนในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้การสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอภิชาต ปันนเสน กล่าวไว้ว่า พระสงฆ์จะต้องพยายามสร้างเครือข่ายประสานงานและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคณะสงฆ์ให้เป็นชุมชนหรือกลุ่มเพื่อที่จะทำให้สังคมหรือชุมชนรอบข้างยอมรับ จึงจะทำให้การสร้างชุมชนนั้นมีการเรียนรู้ องค์ความรู้ ซึ่งเป็นบทบาทที่จะต้อง ชี้นำทางในการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นด้านแนวความคิด แนะนำ สั่งสอน เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณ อันเป็นการชักนำแนวทางไปสู่การพัฒนาสังคม ชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ ทางด้านเศรษฐกิจ เพราะคณะสงฆ์มีการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์สามัคคีกันดีเป็นรูปแบบแล้ว ระบบการจัดการ การบริหารชุมชน การปกครองก็เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาสังคมกลุ่มย่อย ๆ ไปสู่การพัฒนาสังคมขนาดใหญ่ขึ้น

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ซึ่งมีค่าแปลผล อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากพระอุปัชฌาย์ได้ดำเนินงานทางด้านสาธารณสุขสงเคราะห์จนเป็นที่พอใจของประชาชนในระดับที่มาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่า พระอุปัชฌาย์ได้ดำเนินงานด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์บทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ กุญชรปุณฺณ) กล่าวไว้ว่า ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๓๕ มาตรา ๓๗ ได้กล่าวถึงหน้าที่เจ้าอาวาสข้อหนึ่งว่า “จัดกิจการของวัด” และอีกข้อหนึ่งว่า “ให้ความ

สะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล” หน้าที่เหล่านี้ย่อมเข้ากับการสังคมสงเคราะห์และการสาธารณสงเคราะห์ อันเป็นการคณะสงฆ์หรือการพระศาสนาหรือที่เกี่ยวข้องโดยแท้

ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งมีค่าแปลผล อยู่ในระดับมากที่สุดนี้เนื่องจากประชาชนได้รับประโยชน์หรือได้รับทราบถึงการทำงานด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระอุปัชฌาย์อย่างทั่วถึงกัน จึงทำให้ตอบแบบสอบถามตามทราบ การศึกษาสงเคราะห์นี้ถือเป็นบทบาทหลักของพระสงฆ์และวัดแห่งคณะสงฆ์ไทยได้ดำเนินสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่า การศึกษาสงเคราะห์ นับเป็นบทบาทที่สืบเนื่องมาจากบทบาทเดิมของวัดและพระสงฆ์ไทยในอดีต นับตั้งแต่พระพุทธศาสนาได้เข้ามาประดิษฐานในประเทศไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นราชธานีเป็นต้นมาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ที่รัฐและคณะสงฆ์จัดการศึกษาร่วมกันเพื่อให้การศึกษาแก่คนในสังคม จนกล่าวได้ว่าในสังคมไทยแบบเดิมวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นสมบัติของทุกคนในชุมชน จึงทำหน้าที่ให้การศึกษาดลอดชีวิตแก่สมาชิกทุกคนในชุมชนนั้น

๕.๒.๒ ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน :
ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำแนกเป็นรายด้าน

๑) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ซึ่งมีค่าแปลผล โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงการดำเนินงานด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระอุปัชฌาย์ได้ผลอยู่ในระดับที่ดีมาก ทั้งนี้เป็นเพราะประชาชนได้รับประโยชน์ และได้รับทราบบทบาทการทำงานด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระอุปัชฌาย์ ทั้งทางด้านการศึกษาภายในวัดเอง และการให้ทุนและสนับสนุนการศึกษานอกวัด อันเป็นการสงเคราะห์ประชาชน จึงทำให้เกิดเสียงสะท้อนจากประชาชนออกมาเป็นไปในทางที่ดีมากอย่างที่เห็นอยู่ ซึ่งการทำงานด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระอุปัชฌาย์สอดคล้องกับแนวคิดของพระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปยุโธ) กล่าวว่า การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนเจือการศึกษาอื่นนอกศาสนสถาน หรือสถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียน เป็นการสงเคราะห์คนหรือประชาชน ให้ได้รับการศึกษา โดยอาศัยศาลาหรือเสนาสนะใด ๆ ของวัดเป็น โรงเรียนหรือพระสงฆ์ วัด และคณะสงฆ์ให้การสนับสนุนแก่สังคม

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือข้อที่ ๑ จัดให้มีโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเป็นประจำ ซึ่งมีค่าแปลผล อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากพระอุปัชฌาย์ได้ดำเนินการจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนอย่างต่อเนื่อง และได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในชุมชนอย่างดี และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเป็นการให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาแก่

สามเณรอันเป็นเยาวชน อันส่งผลให้เด็ก ๆ เหล่านั้น มีพฤติกรรมเป็นไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของข้าเถลิง วุฒิจันทร์ กล่าวว่า ควรจัดให้มีการบวชภาคฤดูร้อนของนักเรียน นิสิต นักศึกษา โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อที่ ๖ มีการจัดให้มีการศึกษาอบรมด้านกรรมฐานแก่ประชาชนทั่วไป ซึ่งมีค่าแปลผล อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากพระอุปัชฌาย์ได้จัดการอบรมด้านกรรมฐานแก่ประชาชนทั่วไป จนเป็นที่พอใจของประชาชนได้ในระดับหนึ่ง และประชาชนได้รับประโยชน์จากการจัดอบรมกรรมฐานนี้ด้วย แม้ว่าจะเป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดก็ตาม แต่ก็ยังมีความคิดเห็นสะท้อนมาอยู่ในระดับมาก การจัดอบรมกรรมฐานแก่ประชาชนทั่วไป เป็นการดำเนินการเพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านจิตใจแก่ประชาชน เพื่อที่จะสามารถพัฒนาปัญญาไปสู่ความหลุดพ้นบรรลुพระนิพาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของข้าเถลิง วุฒิจันทร์ กล่าวว่า การจัดให้มีการศึกษาอบรมด้านวิปัสสนาธุระ เป็นการศึกษาด้านทฤษฎีและภาคปฏิบัติเกี่ยวกับการทำกรรมฐานทั้งสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน อันเป็นการฝึกฝนอบรมพัฒนาการทางจิตใจให้เกิดปัญญาระดับสูงสุดในพระพุทธศาสนา จนสามารถรู้เห็นแจ่มแจ้งเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง คือ รู้เท่าทันโลกและชีวิตจนเป็นผู้หมดจากกิเลส หลุดพ้นจากความทุกข์โดยสิ้นเชิง ถือเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาที่เราเรียกว่า “นิพพาน”

๒) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ซึ่งมีค่าแปลผล โดยรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนได้รับทราบถึงบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอุปัชฌาย์อย่างต่อเนื่อง จึงได้สะท้อนออกมากในระดับที่มากดังปรากฏอยู่นี้ ทั้งนี้บทบาทการทำงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอุปัชฌาย์ถือเป็นบทบาทหลักของพระสงฆ์ทุกรูปจะต้องดำเนินการ เพื่อเป็นการเผยแผ่คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าให้แพร่หลายออกไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงพลโยธ) ได้กล่าวว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การทำให้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้แพร่หลายออกไป น้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปปฏิบัติ เพื่อทำให้เกิดการศึกษาและพัฒนาตนเองไปในทางที่ถูกต้องและเหมาะสมเป็นหน้าที่ของพุทธบริษัททุกฝ่ายที่จะต้องดำเนินการร่วมกันให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะพระภิกษุสงฆ์มีหน้าที่ในการศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอน จะต้องตระหนักในภาระหน้าที่เหล่านี้อย่างแท้จริง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่มีการปฏิบัติตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือข้อที่ ๒ มีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา เป็นต้น ซึ่งมีค่าแปลผล อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากพระอุปัชฌาย์ได้มีการสนับสนุนส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง และประชาชนก็ได้เข้าร่วมอย่างมากมายทุกครั้ง ซึ่งการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา นี้ เป็นการดำเนินการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระอุปัชฌาย์ตามหน้าที่ของพระสงฆ์ที่มีต่อพระพุทธศาสนาและต่อสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิจิตร เกิดวิสิทธิ์ และปรีชา ช่างขวัญยืน กล่าวว่ หน้าที่ของพระสงฆ์ โดยรวมถึงพระสังฆาธิการ มี ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือหน้าที่ต่อพระพุทธศาสนาและหน้าที่ต่อสังคมและมนุษยชาติ ๑) หน้าที่ต่อพระพุทธศาสนา ได้แก่ หน้าที่ศึกษาหาความรู้ หน้าที่ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า หน้าที่เผยแพร่คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และหน้าที่ในการรักษาพระธรรมวินัย และป้องกันพระธรรมวินัย ๒) หน้าที่ต่อสังคมและมนุษยชาติ ได้แก่ หน้าที่สั่งสอนหลักธรรม หน้าที่สอนการนำธรรมะไปใช้ หน้าที่ชี้ทางแก้ปัญหาให้แก่ประชาชน หน้าที่ให้ด้านสาธารณสุข เศรษฐกิจ และหน้าที่เป็นผู้นำสังคม

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ ๑ จัดให้มีการเผยแพร่ธรรมะ โดยการบรรยายธรรมะเสียงตามสายภายในชุมชน ซึ่งมีค่าแปลผล อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากบทบาทของพระอุปัชฌาย์ด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา โดยการจัดให้มีการเผยแพร่ธรรมะ โดยการบรรยายธรรมะเสียงตามสายภายในชุมชน ยังไม่เป็นที่พอใจของคนในชุมชนนัก แม้ว่าผลการสำรวจจะออกแสดงค่าเฉลี่ยในระดับที่มากที่สุดก็ตาม ทั้งนี้เนื่องมาจากการเผยแพร่ธรรมะเสียงตามสายยังขาดอุปกรณ์งบประมาณและบุคลากรในการเผยแพร่ธรรมะ อันเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นแก่พระสงฆ์ไทยโดยทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตวชิโรดม) ซึ่งได้กล่าวถึงสภาพการณ์ที่ทำให้งานการเผยแพร่พระพุทธศาสนาไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เป็นข้อ ๆ ดังนี้ ๑) เกิดจากนักวัตถุนิยมไม่ยอมรับถือศาสนา เพราะคนที่ไม่มีศาสนาเหล่านั้นพยายามคิดกันหรือไม่ให้ความสะดวกในการเผยแพร่ศาสนาทุกศาสนา เช่น ประเทศที่มีการปกครองในระบอบคอมมิวนิสต์ เป็นต้น ๒) เกิดจากคนต่างศาสนา โดยการกีดกันหรือทำลาย เพราะคนเหล่านั้น ไม่ต้องการให้คนของตนไปนับถือศาสนาอื่น ๓) เกิดจากความแตกความสามัคคีในวงการพระพุทธศาสนาด้วยกัน อันเป็นเหตุให้เกิดการทะเลาะ การกีดกัน และติเตียนกันเอง ๔) เกิดจากการเข้าใจผิดว่าพระพุทธศาสนาเป็นอุปสรรคแก่การพัฒนาประเทศ ๕) เกิดจากสัทธรรมปฏิรูป คือสอนสิ่งที่ไม่ใช่คำสอนของพระพุทธเจ้าว่าเป็นของพระพุทธเจ้า เป็นต้น ๖) เกิดจากตัวผู้เผยแผ่เองที่ขาดคุณสมบัติ เช่น ไม่มีความรู้ความเข้าใจในหลักการทางพระพุทธศาสนาเพียงพอ และไม่ตั้งอยู่ในองค์ของพระธรรมกถึก เป็นต้น ๗) ขาดกำลังทรัพย์ในการดำเนินการเผยแพร่ เช่น การส่งพระธรรมทูตเดินทางไปต่างประเทศ ๘) ขาดอุปกรณ์ในการเผยแพร่ หนังสือหรือวิทยากรที่เป็นเครื่องมือสมัยใหม่ ๙) ขาดกำลังคนผู้มีความสามารถในการ

เผยแผ่ ๑๐) ขาดผู้สนับสนุนในการดำเนินงาน เช่น ถ้ารัฐบาลหรือคณะสงฆ์ไม่อนุญาตให้เดินทางไปต่างประเทศ พระธรรมทูตก็ไม่สามารถไปทำการเผยแผ่ได้ ๑๑) ขาดการอุปถัมภ์ด้วยปัจจัย ๔ จนผู้ดำเนินงานไม่สามารถดำเนินการได้ ๑๒) ถูกโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน หรือได้รับความลำบากอย่างหนักในดินแดนที่ไปทำการเผยแผ่ เช่น ในประเทศที่มีอากาศหนาว เป็นต้น

๓) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ซึ่งมีค่าแปลผลโดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินงานด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระอุปัชฌาย์ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และต่อเนืองยาวนาน จนเป็นที่ประจักษ์แก่ประชาชนในชุมชนวัดกก แม้จะมีข้อบกพร่องบ้าง ซึ่งทราบจากข้อเสนอแนะของประชาชนที่เขียนสะท้อนมา แต่ก็ถือว่าเป็นส่วนน้อย ดังนั้น จึงถือได้ว่าพระอุปัชฌาย์ได้ดำเนินงานด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ครบถ้วนสมบูรณ์ตามหลักการด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์อันได้แก่ การดำเนินการเอง การเกื้อกูลกิจการของผู้อื่น การเกื้อกูลสาธารณสุขสมบัติ และการเกื้อกูลประชาชนและสรรพสัตว์อย่างครบถ้วน จึงมีผลสะท้อนกลับมาด้วยระดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ กุญฺญปญฺโญ) ซึ่งได้กล่าวถึง ลักษณะของการสาธารณสุขสงเคราะห์ ที่พระสงฆ์หรือวิคฺวาอารามต่าง ๆ จัดทำอยู่ในปัจจุบันแยกได้เป็น ๔ ประเภท คือ ๑) การดำเนินการเอง ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์หรือพระภิกษุดำเนินการเองซึ่งกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งที่มิว่าดอุปฺระสงคฺไ้ให้ผลงานเป็นสาธารณประโยชน์ สาธารณสมบัติ เป็นประโยชน์แก่บุคคลทั่วไปหรือสรรพสัตว์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน การจัดตั้งกองทุนสาธารณสุขสงเคราะห์ การจัดตั้งมูลนิธิเพื่อคนยากจนหรือช่วยคราวประสบภัยพิบัติ การกำหนดเขตอภัยทาน และกิจการอื่นที่เป็นเจ้าของเองลักษณะนี้ มุ่งเอากิจการที่ทำเองหรือโครงการที่กำหนดขึ้นเอง ทั้งที่เป็นกิจการประจำหรือกิจการชั่วคราว ๒) การเกื้อกูลกิจการของผู้อื่น ได้แก่ การช่วยเหลือส่งเสริมกิจการของรัฐหรือเอกชนหรือของผู้ใดผู้หนึ่ง ที่ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์ กล่าวคือ คนอื่นเป็นหลัก ส่วนวัดหรือพระสงฆ์เข้าไปช่วยไม่มุ่งดูอายุ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์และการอื่น การนี้มุ่งเอาเฉพาะการส่งเสริมผู้อื่น ทั้งที่เป็นกิจการประจำหรือกิจการชั่วคราว แม้การช่วยป้องกันยาเสพติดให้โทษ เช่น ยาบ้าหรือการช่วยป้องกันการติดโรคเอดส์ ๓) การเกื้อกูลสาธารณสุขสมบัติ ได้แก่ การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง การขุดคลอง การสร้างฌาปนสถาน การสร้างประปา การสร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า การช่วยพิทักษ์รักษาสิ่งที่เป็นสาธารณสมบัติ และการอื่น ๆ เป็นการเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ๔) การเกื้อกูลประชาชนและสรรพสัตว์ ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในเวลาที่ต้องช่วยเหลือ เช่น

เวลาประสพภัยพิบัติ ประสพอุบัติเหตุ ประสพภัยธรรมชาติ หรือแม้ในยามปกติ ก็ให้การสงเคราะห์ตามโอกาส เช่น สงเคราะห์คนชรา สงเคราะห์คนพิการ การจัดเขตอภัยทานในวัด หรือสงเคราะห์โดยประการอื่น ข้อนี้นับเอาเฉพาะการช่วยเหลือเกื้อกูลบุคคลหรือสรรพสัตว์ ทั้งที่เป็น การประจำหรือเป็นการชั่วคราว

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือข้อที่ ๓ มีการอำนวยความสะดวกในการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีค่าแปลผล อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินงาน ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ในเรื่องการอำนวยความสะดวกในการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาของพระอุปัชฌาย์ ซึ่งดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสด้วยนั้น เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะวัดตกเป็นวัดที่มีเสนาสนะเพียบพร้อมสำหรับรองรับการบำเพ็ญกุศลในวันสำคัญ ซึ่งมีทั้งศาลาการเปรียญ ศาลาหอฉัน และพระอุโบสถ ก็ล้วนแต่ได้ถูกจัดเตรียมไว้สำหรับรองรับประชาชนผู้จะเดินทางมาทำบุญอย่างพอเพียง นอกจากนี้ ทางวัดตกยังมีบริเวณกว้างขวางสามารถจอดรถยนต์ได้มากมาย การจัดเตรียมสถานที่ไว้รองรับประชาชนที่จะมาทำบุญในวันสำคัญดังที่พระอุปัชฌาย์ได้สั่งการให้ดำเนินการไว้อย่างพอเพียงนี้ เป็นการแสดงบทบาทที่ได้รับอย่างเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ที่ดำรงอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องบทบาทของกมลรัตน์ หล้าสุวรรณ ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาทสรุปได้ว่า “บทบาท หมายถึง การประพฤติปฏิบัติของบุคคลตามตำแหน่งและสถานภาพในสังคมนั้น ๆ ถ้าตำแหน่งหรือสถานภาพเปลี่ยนไปบทบาทก็จะเปลี่ยนตามไปด้วย และถ้าบุคคลใดในสังคมมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมมากขึ้นเท่าใด บทบาทก็จะเพิ่มขึ้นมากเท่านั้น

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อที่ ๒ มีการอำนวยความสะดวกให้ยืมใช้สิ่งของต่าง ๆ ที่ใช้ในการบำเพ็ญกุศล ซึ่งมีค่าแปลผล อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนที่มายืมสิ่งของต่าง ๆ ไปใช้ในการบำเพ็ญกุศลทั้งในวัด และนอกวัด อาจไม่ได้รับความสะดวกอย่างเต็มที่ ซึ่งอาจเป็นเพราะว่า พระภิกษุที่ทำหน้าที่รักษาลังสิ่งของอาจปฏิบัติหน้าที่บกพร่องไปบ้าง แต่เสียงสะท้อนก็ยังมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ซึ่งก็ควรถือว่า การดำเนินงานด้านการสาธารณสงเคราะห์ ในข้อการอำนวยความสะดวกให้ยืมใช้สิ่งของต่าง ๆ ที่ใช้ในการบำเพ็ญกุศลของพระอุปัชฌาย์เป็นไปตามบทบาทที่ประชาชนคาดหวังว่าจะได้รับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องบทบาทของ งามพิศ ลัดด้ย สงวน ซึ่งได้ให้ความหมายของบทบาท (Role) ว่า “เป็นการกระทำตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ สถานภาพและบทบาทมักเป็นของคู่กัน คือ เมื่อมีสถานภาพจะต้องมีบทบาทด้วยแต่ไม่เสมอไป ดังนั้นบทบาท คือ พฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร (Role) เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคมทำให้ผู้สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถพยากรณ์พฤติกรรมที่เกิดขึ้นได้ เช่น ผู้มีตำแหน่งเป็นพ่อจะได้รับการคาดหวังจากสังคมให้แสดงบทบาทหรือหน้าที่ต่าง ๆ ของพ่อ ซึ่ง

จะต้องเลี้ยงดูลูกส่งเสียให้เล่าเรียนอบรมสั่งสอนให้มีความรักความเอ็นดูและอื่น ๆ อีก เป็นต้น
ตำแหน่งอื่น ๆ ก็เช่นกัน เช่น ครู อาจารย์ เสมียน ภารโรง ต่างก็มีบทบาทที่คาดหวังจะต้องทำใน
ฐานะที่ครองตำแหน่งต่าง ๆ เหล่านี้ผู้นั้นอยู่

๕.๒.๓ การศึกษาวิเคราะห์ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนา
ชุมชนของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตาม
เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) จากสมมติฐานการวิจัยที่ว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุน
เทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนา
ชุมชน แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน
กรุงเทพมหานคร ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน
ทั้ง ๓ ด้าน ไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อธิบายได้ว่า เพศ ที่
ต่างกัน ไม่มีผลทำให้ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน
กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน แตกต่างกันได้

๒) จากสมมติฐานการวิจัยที่ว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุน
เทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนา
ชุมชน แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน
กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน
ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และโดยรวม
ทั้ง ๓ ด้าน แตกต่างกัน ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อธิบายได้ว่า อายุ ที่ต่างกัน ไม่
มีผลทำให้ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน แตกต่างกัน ได้ เนื่องจากการทำงานด้านการสา
ธารณสงเคราะห์ย่อมไม่แบ่งแยกอายุของผู้รับบริการสงเคราะห์

๓) จากสมมติฐานการวิจัยที่ว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุน
เทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ใน
การพัฒนาชุมชน แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุน
เทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ใน
การพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน ไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้
ทั้งนี้อธิบายได้ว่า ระดับการศึกษา ที่ต่างกัน ไม่มีผลทำให้ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก
แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนา
ชุมชน แตกต่างกัน ได้ เนื่องจากประชาชนที่แสดงความคิดเห็น แม้มีการศึกษาที่แตกต่างกัน แต่ก็

แสดงความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ไม่ใช้การแสดงความคิดเห็นที่มีต่อการให้บริการ แต่เป็นการแสดงความคิดเห็นต่อผู้ที่เป็นที่พึงพอใจของชุมชน จึงทำให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นออกมา โดยอยู่บนพื้นฐานของความศรัทธาต่อพระอุปัชฌาย์ จึงทำให้ค่าเฉลี่ย โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน ไม่แตกต่างกัน แต่ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ระดับการศึกษามีผลทำให้ความคิดเห็นของประชาชน แตกต่างกัน

๔) จากสมมติฐานการวิจัยที่ว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน แตกต่างกัน ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อธิบายได้ว่า อาชีพ ที่ต่างกัน มีผลทำให้ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน แตกต่างกัน เนื่องจากประชาชนที่มีอาชีพหน้าที่การงาน ความรับผิดชอบที่ต่างกันย่อมมีความคาดหวังที่จะได้รับความพึงพอใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งแตกต่างกัน

๕) จากสมมติฐานการวิจัยที่ว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้ต่อเดือน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน แตกต่างกัน ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อธิบายได้ว่า รายได้ต่อเดือน ที่ต่างกัน มีผลกระทบทำให้ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนให้แตกต่างกันได้

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยและการอภิปรายผลแล้วสามารถสรุปผล ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัย พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ซึ่งมีค่าแปลผล อยู่ในระดับมาก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งมีค่าแปล

ผล อยู่ในระดับมาก ผู้วิจัยจึงเสนอว่า ควรรักษาและพัฒนามาตรฐานต่อไปให้ถึงที่สุด โดยการรักษาประสิทธิภาพในการทำงานให้อยู่ระดับที่เป็นอยู่ และพยายามเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานกับชุมชนให้มากขึ้น ส่วนรายค้านี้มีข้อเสนอแนะดังนี้

๑) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน มีค่าแปลผลโดยรวมอยู่ในระดับมาก ผู้วิจัยจึงเสนอว่า ควรรักษาและพัฒนามาตรฐานต่อไปให้ถึงที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ ๑ จัดให้มีโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเป็นประจำ มีค่าแปลผล อยู่ในระดับมากที่สุด ผู้วิจัยจึงเสนอว่า ควรรักษามาตรฐานไว้ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ ๖ มีการจัดให้มีการศึกษาอบรมด้านกรรมฐานแก่ประชาชนทั่วไป มีค่าแปลผล อยู่ในระดับมาก ผู้วิจัยจึงเสนอว่า ควรรักษาและพัฒนามาตรฐานต่อไปให้ถึงที่สุด

๒) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน มีค่าแปลผลโดยรวมอยู่ในระดับมาก ผู้วิจัยจึงเสนอว่า ควรรักษาและพัฒนามาตรฐานต่อไปให้ถึงที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ ๒ มีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา เป็นต้น มีค่าแปลผล อยู่ในระดับมากที่สุด ผู้วิจัยจึงเสนอว่า ควรรักษามาตรฐานไว้ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ ๑ จัดให้มีการเผยแผ่ธรรมะ โดยการบรรยายธรรมะเสียงตามสายภายในชุมชน มีค่าแปลผล อยู่ในระดับมาก ผู้วิจัยจึงเสนอว่า ควรรักษาและพัฒนามาตรฐานต่อไปให้ถึงที่สุด

๓) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน มีค่าแปลผลโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผู้วิจัยจึงเสนอว่า ควรรักษามาตรฐานไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ ๓ มีการอำนวยความสะดวกในการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีค่าแปลผล อยู่ในระดับมากที่สุด ผู้วิจัยจึงเสนอว่า ควรรักษามาตรฐานไว้ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ ๒ มีการอำนวยความสะดวกให้ยืมใช้สิ่งของต่าง ๆ ที่ใช้ในการบำเพ็ญกุศล มีค่าแปลผล อยู่ในระดับมาก ผู้วิจัยจึงเสนอว่า ควรรักษาและพัฒนามาตรฐานต่อไปให้ถึงที่สุด

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัย

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีเพศ และระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน ไม่แตกต่างกัน แต่ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุ อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาท

ของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวม ๓ ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อแยกทดสอบในแต่ละด้านมีรายละเอียด ดังนี้ ๑) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีเพศ และระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ไม่แตกต่างกัน แต่ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุ อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน แตกต่างกัน ๒) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีเพศ และระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ไม่แตกต่างกัน แต่ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุ อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน แตกต่างกัน ๓) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่า ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีเพศ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน ไม่แตกต่างกัน แต่ประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน แตกต่าง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเสนอให้ทำการศึกษาวิจัยเพิ่มเติม ดังนี้

๑) ศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการสนับสนุนส่งเสริมให้มีการอบรมกรรมฐานแก่ประชาชนทั่วไป

๒) ศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการเผยแผ่ธรรมะ

๓) ศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการสนับสนุนทุนการศึกษา

บรรณานุกรม

ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. เล่มที่ ๔, ๘, ๑๐, ๒๒, ๒๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ข้อมูลทุติยภูมิ

๑) หนังสือ

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๗.

กัลยา วานิชปัญษา. สถิติสำหรับงานวิจัย. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

กาญจนา คำสุวรรณ และนิตยา เสาร์มณี. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๒.

กิตติศักดิ์ ปรกติ. การปฏิรูประบบกฎหมายภายใต้อิทธิพลยุโรป. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, ๒๕๔๖.

การศาสนา, กรม. คู่มือพัฒนาวัดอุทยานการศึกษาในวัด ลานวัด ลานใจ ลานกีฬา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑.

ประชาสงเคราะห์, กรม. ระเบียบคณะพระธรรมจาริกว่าด้วยการบริหารโครงการพระธรรมจาริก. กรุงเทพมหานคร : นิตนารการพิมพ์, ๒๕๓๔.

สามัญศึกษา, กรม. แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย : การประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับ จริยธรรมไทย ๒๒ - ๒๗ มกราคม ๒๕๓๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๓.

กองแผนงาน กรมการศาสนา. รายงานสภาพสังคมไทยด้านบทบาทของพระสงฆ์ ในการให้การสวัสดิภาพหรือสงเคราะห์แก่ประชาชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘.

คะเนิงนิตย์ จันทบุตร. สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, ๒๕๓๒.

คุณ โทจันทร์. บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนา. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๒๕.

งามพิศ สัตย์สงวน. หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา, ๒๕๓๘.

จิรพรรณ กาญจนจิตรรา. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๓.

จำนง อติวัฒน์สิทธิ์. สังคมวิทยาศาสนา. กรุงเทพมหานคร : แพร์พิทยา, ๒๕๓๓.

ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. หลักการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๒๔.

_____. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๖.

ณรงค์ โพธิ์พุดชานนท์. ระเบียบวิธีวิจัย : แนวการเขียนเค้าโครงการวิจัยและรายงานการวิจัยประจำภาค. กรุงเทพมหานคร : ดวงแก้ว, ๒๕๔๖.

ดิเรก ฤกษ์หรัย. การพัฒนาชนบท : เน้นการพัฒนาสังคมและแนวความคิดความจำเป็นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์, ๒๕๒๔.

ทองคุณ หงส์พันธ์. แนวคิดทฤษฎีและการปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์, ๒๕๔๑.

ธีระศักดิ์ อุ่่นอารมณ์เลิศ. เครื่องมือวิจัยทางการศึกษา : การสร้างและการพัฒนา. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๕.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. มองอนาคต, พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิภูมิปัญญา, ๒๕๓๗.

นิภา เมธราชวิชัย. วิทยาการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๓.

นวม สงวนทรัพย์. สารคดีจิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรินติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๕.

ประภาเพ็ญ สุวรรณ. ทศนคติการวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐.

ประเวศ วะสี. หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิซีเมนต์ไทย, ๒๕๓๕.

ปลื้ม โชติขุขางกูร. คำบรรยายกฎหมายคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประยูรวงศ์, ๒๕๒๔.

พัฒน์ บุญรัตน์. การสร้างพลังชุมชนโดยขบวนการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๗.

พรรณี ช.เจนจิต. จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๘.

พินิจ ลาภานานนท์. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

พูนทรัพย์ สิทธิพรหม. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนากับการเข้าร่วมโครงการแผ่นดินธรรม

แผ่นดินทองของชาวบ้านห้วยยาง. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖.

ไพบุลย์ ช่างเรียน. สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยาการพิมพ์, ๒๕๑๖.

ไพศาล วิสาโล, พระ. พระพุทธศาสนาในอนาคตแนวโน้มและทางออกวิกฤติ. กรุงเทพมหานคร : จัดพิมพ์โดยมูลนิธิสคสรี สฤยคังวณย์, ๒๕๔๖.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ ป.ธ. ๘). เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

_____. คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

พระธรรมญาณมุนี. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาท้องถิ่น”. เอกสารประกอบการประชุมพระสังฆาธิการและผู้นำประจำปี ๒๕๒๓ อำเภอท่าซุง จังหวัดชลบุรี, (อัคราณา).

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). การเผยแผ่ธรรมะในพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๗.

พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญฺโญ ป.ธ. ๘). วิทยาพระสังฆาธิการ เล่ม ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๕๓.

พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร วิฑูวณฺโณ). คนไทยกับงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนการพิมพ์, ๒๕๔๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. นนทบุรี : บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พรทิพย์ สัมปิตตะวณิช และคณะ. พฤติกรรมผู้บริโภค. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๑.

พระมหาสมปอง มุทีโต. คัมภีร์อภิธานวรรณนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๒๔.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๓๕.

พระราชวรมนี (ประยูรช ์ ปยุตฺโต). สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘.

- พระราชวิสุทธิภักทธาดา. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายอาณัติ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร. ประวัติพระพุทธศาสนาในสยาม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๑๗.
- พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ). พุทธศาสตร์ปริทรรศน์ รวมผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.
- ภิญโญ สาร. การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๖.
- มานพ พลไพรินทร์. คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ชูติมาการพิมพ์, ๒๕๓๑.
- มาโนช ต้นชวนิช. ทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคมชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๐๖.
- โยธิน ศันสนยุท และจุมพล พูลภัทรชีวิน. จิตวิทยาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๓๕.
- รัชนิกร เศรษฐ. สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๘.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด, ๒๕๔๖.
- ลัดดา กิตติวิภาค. ทัศนคติทางสังคมเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : แสงจันทร์การพิมพ์, ๒๕๒๕.
- ลิขิต ธีรเวคิน. วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑.
- ลือชา ธรรมวินัยสถิต. มนุษย์กับสังคม. เพชรบุรี : สถาบันราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๓๕.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๐.
- วิจิตร เกิดวิสิทธิ์ และปรีชา ช่างขวัญยืน. หนังสือเรียนพระพุทธศาสนา ๓.๐๑๑๒ - ๓.๐๑๑๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๓.
- วิเชียรแพทยาคม, หลวง. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๐๕.
- วิทย์ วิศทเวทย์, ศาสตราจารย์ ดร. พระพุทธศาสนา หลักสูตรขั้นพื้นฐาน ช่วงที่ ๓ - ๔. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อักษรเจริญทัศน์ จำกัด, ๒๕๔๕.
- วิรัช เตียงหงษากุล. หลักการพัฒนาชุมชน บทบาทของสถาบันการศึกษากับการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โอเคียนสโตร์, ๒๕๒๕.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. พฤติกรรมองค์การ. กรุงเทพมหานคร : บริษัท วิสิทธิ์พัฒนา จำกัด,
๒๕๔๐.

สงวน สุทธิเลิศอรุณ และคณะ. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : ชัยศิริการพิมพ์, ๒๕๒๒.

สังศรี ชมพวงศ์. การวิจัย. นครศรีธรรมราช : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, ๒๕๔๗.

สนธยา พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. ดำเนินคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรง
พิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๔.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. วินัยมุข เล่ม ๓. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. การพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช,
๒๕๒๓.

สาโรช บัวศรี. ปัญหาในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนการศึกษาปัญหาประเทศไทย. กรุงเทพ
มหานคร : วัชรินทร์การพิมพ์, ๒๕๑๔.

สุชีพ ปุณฺณานุภาพ. ประวัติศาสตร์ศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย,
๒๕๒๐.

_____ . พระไตรปิฎก ฉบับสำหรับประชาชน. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราช
วิทยาลัย, ๒๕๓๕.

สุเทพ เขาวลิต. หลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๔.

สุโท เจริญสุข. หลักจิตวิทยาและพัฒนาการของมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : แพร์พิทยา, ๒๕๒๕.

สุพัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

สุรางค์ จันทน์เอม. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แพร์พิทยา, ๒๕๒๐.

สุลักษณ์ ศิวรักษ์. ศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : พาสโก, ๒๕๒๔.

สุวิทย์ ยิ่งวรพันธ์. พัฒนาชนบทในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๑.

เสนาะ ดีเยาว์. การสัมภาษณ์ในงานบุคคล. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช,
๒๕๒๗.

แสง จันทร์งาม. วิธีสอนของพระพุทธเจ้า. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กมลการพิมพ์, ๒๕๒๖.

อนันท์ วิริยะพินิจ. บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนความเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย.
กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๕.

อภิชัย พันธุเสน. พัฒนาชนบทไทย : สมุทัยและมรรคตอนที่ ๓ ความหวังทางออกและทางเลือก
ใหม่. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิภูมิปัญญา, ๒๕๓๕.

๒) บทความจากเว็บไซต์ (Web Site)

พรทิพย์ ชัยเชิดชูวงศ์. “ประวัติชุมชนวัดกก (ชุมชนฝั่งธนบุรี)”, แหล่งเรียนรู้, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๑,
๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๓

< <http://watkokschoo.com/articles.php>>.

มโนสารเ. “นิราศเมืองเพชร (หน้า ๑)”, ประวัติและผลงานนิราศของสุนทรภู่, ๑๒ ธันวาคม
๒๕๕๓ < <http://www.pixiart.com/archives/soontompoo/>>.

สุชาวี พลอยชุม, “สมณฐานันดรศักดิ์”, ๒๔ กันยายน ๒๕๕๓

< <http://www.watbowon.com/> >.

๓) วิทยานิพนธ์ / สารนิพนธ์ / รายงานการวิจัย

เฉลิม อุกฤษฏ์. “การศึกษาบทบาทพระภิกษุในการพัฒนาชุมชน”. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์
ศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๕.

ธงชัย สิงอุคม. “บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาการศึกษา : กรณีศึกษาพระพุทธรังษี วัดวังสะ
พุงพัฒนาราม อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๔๘.

ประกอบ มีโคตรทอง. “บทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับเยาวชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น”.
วิทยานิพนธ์ไทยคดีศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,
๒๕๔๑.

ประสม ลินทอง. “ความคิดเห็นของผู้เข้ารับการศึกษาต่อโครงการโรงเรียนวิวัฒน์ผลเมืองค่าย
ฟื้นฟูและพัฒนาคุณภาพชีวิต (เกษตร โยธิน)”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๖.

พระเจริญ นาคกรุจิโต (นาคไร่จิง). “ศึกษามหาวิทยาลัยของพระสังฆาธิการที่มีต่อการส่งเสริม
การศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปัญญา อินทปัญญา)”. วิทยา
นิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย,
๒๕๕๑.

พระชาติรี ชยานนุโท. “ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการสาธารณ
สงเคราะห์ : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลไพรพัฒนา อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ”.
วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช
วิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระนพดล กิตติธัญญาโณ (แก้วเพชร), “การวิเคราะห์หลักคำสอนในสังคาลกสูตรที่มีผลต่อสังคมไทย”. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระปลัดเกียรติศักดิ์ สีนทวิกุล. “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๘.

พระปลัดสามารถ ธมฺมธโร. “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปัญญา อินฺทปญฺโญ)”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระมหาชรินทร์ อินฺทปญฺโญ. “ศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการ : ศึกษาเฉพาะกรณีพระธรรมสิทธิอาจารย์ (หนู ถาวโร)”. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระมหาชัยยันต์ ธมฺมวิสุทฺธิโก. “ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชาธรรมเจดีย์อาจารย์ (หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินฺทโร)”. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระมหาประสิทธิ์ สระทอง. “บทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ในอำเภอปรางค์ภู จังหวัดศรีสะเกษ”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๘.

พระมหาพิศาล จารุวณฺโณ (ดาทอง). “ความเข้าใจต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ : ศึกษาเฉพาะกรณีสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามิ่งมงคลอาจารย์ (ช่วง วรปญฺโญ)”. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระมหาสุเทพ สุโขยะชัย. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาวิธีการแก้ไขปัญหาทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนในจังหวัดขอนแก่น”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐.

พระสุขพร สุเมธี. “ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอน”. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พลกฤต ทุ่มแก้ว. “ความคิดเห็นและความคาดหวังของนักเรียนต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖.

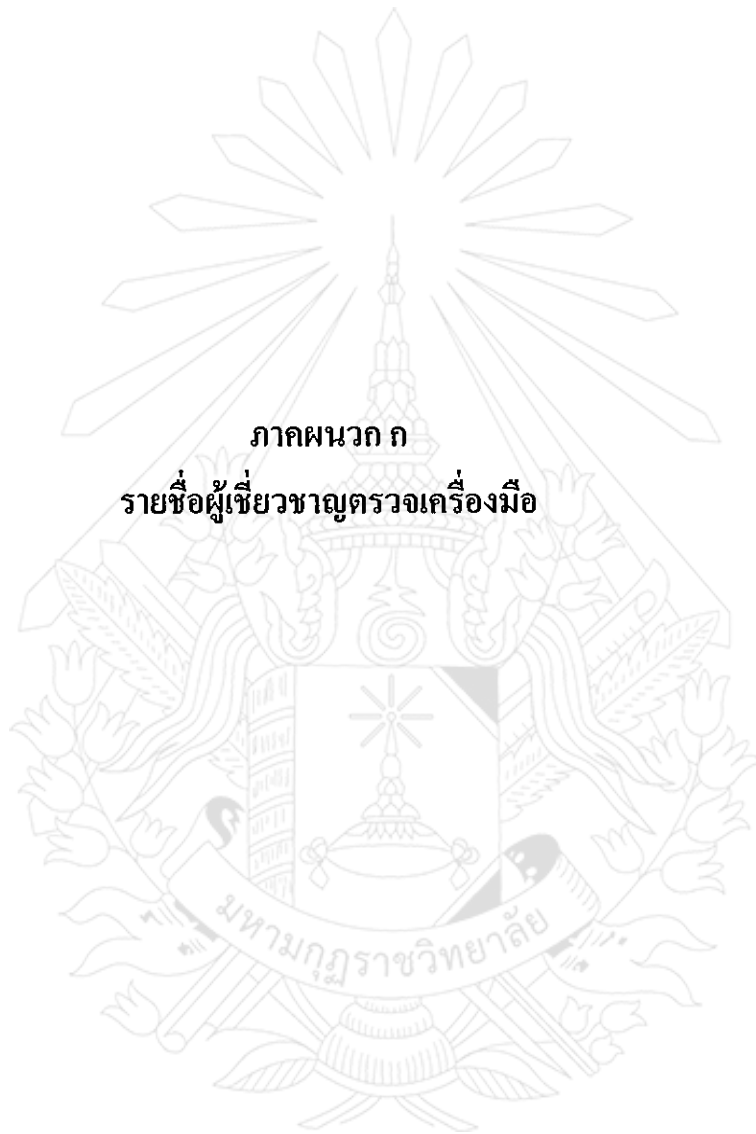
เพ็ญ อารีรัตน์. “ความคิดเห็นของผู้ประกอบการสถานบริการต่อมาตรการการจัดระเบียบสังคมของกระทรวงมหาดไทย”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๖.

สมคิด เฟ็งอุดม. “การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามทัศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม”. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๕.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ

๑. พระครูวินัยธรเหรียญชัย อติวีโร (ดร.)

การศึกษา ป.ธ. ๓, ศน.บ. (ภาษาอังกฤษ),
ค.ม. (การบริหารการศึกษา)
Ph.D. (Social Science) มหาวิทยาลัยมจร ประเทศอินเดีย

ตำแหน่งปัจจุบัน หัวหน้าฝ่ายบริหารทั่วไป ศูนย์บริการวิชาการ
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย
ในพระราชูปถัมภ์ จังหวัดนครปฐม

๒. พระครูศรีปริยัติคุณากรณ์ (ดร.)

การศึกษา ป.ธ. ๖, ศน.บ. (ปรัชญา), ศษ.บ. (สังคม),
ศน.ม. (พุทธศาสนาและปรัชญา), Ph.D. (Buddhist Studies)
University of Delhi ประเทศอินเดีย

ตำแหน่งปัจจุบัน เจ้าหน้าที่สารสนเทศ ศูนย์บริการวิชาการ
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย
ในพระราชูปถัมภ์ จังหวัดนครปฐม

๓. พระครูสุนทรธรรมโสภณ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์)

การศึกษา พช.บ. (บริหารการศึกษา), ศษ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่)

ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย
ในพระราชูปถัมภ์ จังหวัดนครปฐม

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

ที่ ศท ๖๐๑๑ (๒.๘) /ว ๐๗๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์
๒๖ หมู่ ๘ ต.ส้มใหญ่ อ.สามพราน จ.นครปฐม ๙๑๑๖๐
โทร.(๐๒) ๕๒๙-๑๖๖๓, ๕๒๙-๑๒๕๒ FAX ๕๒๙-๑๒๕๑

๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอนิมนต์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัย

เรียน พระครูวินัยธรเหรียญชัย อติวิโร (ดร.)

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างวิทยานิพนธ์และเครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูสิทธิพัฒนวิกรม (สมบุรณ์ ปากาโร/จิตรมัน) นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา
หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา รุ่นที่ ๔/๒๕๕๑ มหาวิทยาลัยมหา
มกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน : ศึกษา
เฉพาะกรณีชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร” ซึ่งมีขั้นตอนการ
ดำเนินการวิจัยด้วยการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือการวิจัยก่อนทำการเก็บข้อมูล โดยมี รอง
ศาสตราจารย์ ดร. มานพ นักการเรียน เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ปุณ
แดงทับ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

บัณฑิตวิทยาลัยพิจารณาแล้วเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ จึง
ใคร่ขอนิมนต์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามที่จะใช้เป็นเครื่องมือการวิจัยดังกล่าวแก่
นักศึกษา

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระครูปริชาทรรมวิธาน)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์

โครงการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๒๔๒๕-๑๖๖๓ ต่อ ๑๐๘

ที่ ศธ ๖๐๑๑ (๒.๘) /ว ๐๗๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์
๒๖ หมู่ ๘ ต.อ้อมใหญ่ อ.สามพราน จ.นครปฐม ๙๓๑๖๐
โทร.(๐๒) ๔๒๙-๑๖๖๓, ๔๒๙-๑๒๔๒ FAX ๔๒๙-๑๒๔๑

๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอนิมนต์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัย

เรียน พระครูศรีปรียัติคุณาภรณ์ (ดร.)

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างวิทยานิพนธ์และเครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูสิทธิพัฒนวิกรม (สมบูรณ์ ปภากรโวจิตรม้น) นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา
หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา รุ่นที่ ๔/๒๕๕๑ มหาวิทยาลัยมหา
มกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน : ศึกษา
เฉพาะกรณีชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร” ซึ่งมีขั้นตอนการ
ดำเนินการวิจัยด้วยการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือการวิจัยก่อนทำการเก็บข้อมูล โดยมี รอง
ศาสตราจารย์ ดร. มานพ นักการเรียน เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ปุณ
แดงทับ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

บัณฑิตวิทยาลัยพิจารณาแล้วเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ จึง
ใคร่ขอนิมนต์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามที่จะใช้เป็นเครื่องมือการวิจัยดังกล่าวแก่
นักศึกษา

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระครูปริชาธรรมวิธาน)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์

โครงการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๒๔๒๕-๑๖๖๓ ต่อ ๑๐๘

ที่ ศธ ๖๐๑๑ (๒.๘) /ว ๐๗๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์
๒๖ หมู่ ๗ ต.ชัยภูมิ อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๖๐
โทร.(๐๒) ๔๒๙-๑๖๖๓, ๔๒๙-๑๒๔๒ FAX ๔๒๙-๑๒๔๑

๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอนิมนต์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัย
เรียน พระครูสุนทรธรรมโสภณ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์)
สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างวิทยานิพนธ์และเครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระครูสิริพัฒนวิกรม (สมบูรณ์ ปากาโร/จิตรมัน) นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา
หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา รุ่นที่ ๔/๒๕๕๑ มหาวิทยาลัยมหา
มกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน : ศึกษา
เฉพาะกรณีชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร” ซึ่งมีขั้นตอนการ
ดำเนินการวิจัยด้วยการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือการวิจัยก่อนทำการเก็บข้อมูล โดยมี รอง
ศาสตราจารย์ ดร. มานพ นักการเรียน เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ปูน
แดงทับ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

บัณฑิตวิทยาลัยพิจารณาแล้วเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ จึง
ใคร่ขอนิมนต์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามที่จะใช้เป็นเครื่องมือการวิจัยดังกล่าวแก่
นักศึกษา

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระครูปริชาธรรมวิธาน)

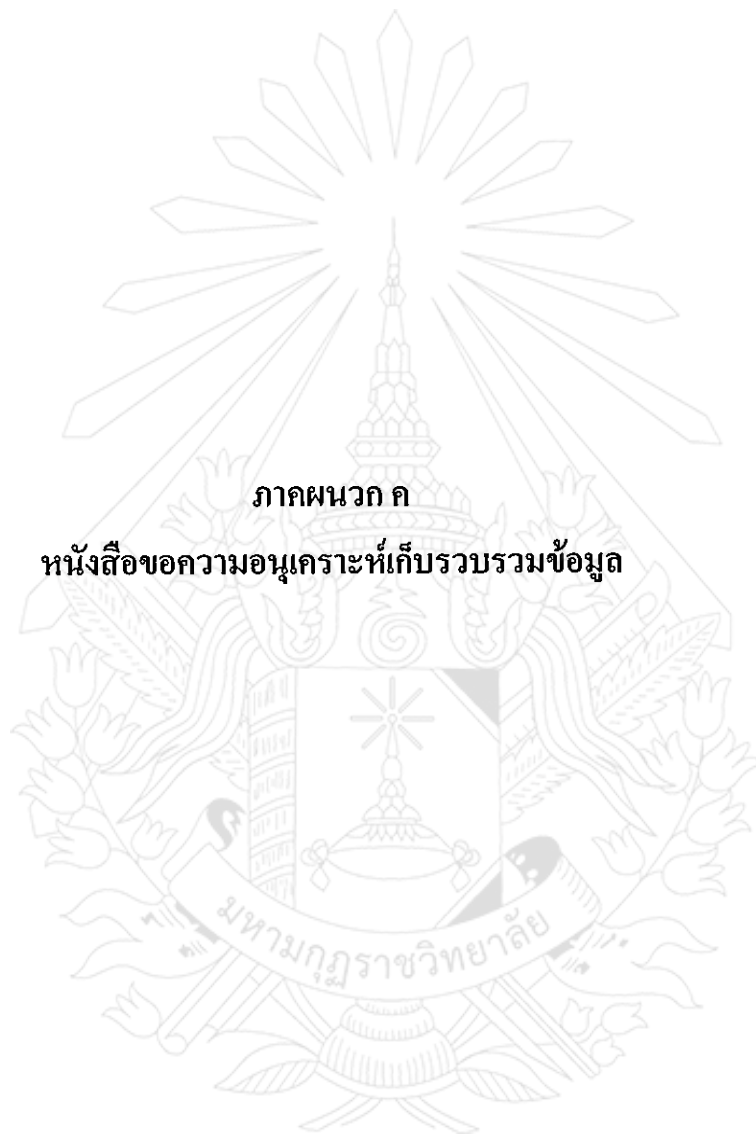
รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์

โครงการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๒๔๒๕-๑๖๖๓ ต่อ ๑๐๘

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

ที่ ศธ ๖๐๑๑ (๒.๘) / ๐๗๓

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์
๒๖ หมู่ ๘ ต.ล้อมใหญ่ อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๖๐
โทร. (๐๒) ๕๒๙-๑๖๖๓, ๕๒๙-๑๒๕๒ FAX ๕๒๙-๑๒๕๑

๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการทดลองเครื่องมือเพื่อการวิจัย
เรียน ผู้อำนวยการเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๓๐ ชุด

ด้วย พระครูสิริพัฒนวิกรม (สมบุรณ์ ปากาโร/จิตรมัน) นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา
หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา พุทธศาสนศึกษา รุ่นที่ ๔/๒๕๕๑ มหาวิทยาลัยมหา
มกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน : ศึกษา
เฉพาะกรณีชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร” ซึ่งมีขั้นตอนการ
ดำเนินการวิจัยด้วยการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือการวิจัยก่อนทำการเก็บข้อมูล โดยมี รอง
ศาสตราจารย์ ดร. มานพ นักการเรียน เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ปุณ
แดงทับ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม มีความประสงค์จะขอความอนุเคราะห์เพื่อแจกแบบสอบถามแก่
ประชาชนในกำกับดูแลของท่าน จำนวน ๓๐ ชุด เพื่อทดลองเครื่องมือการวิจัยดังกล่าว

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จาก
ท่าน และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระครูปริชาทรรมวิธาน)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์

โครงการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๒๔๒๘-๑๖๖๓ ต่อ ๑๐๘

ที่ ศธ ๖๐๑๑ (๒.๘) / ๐๗๔

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์
๒๖ หมู่ ๗ ต.ช่อมโนญ อ.สามพราน จ.นครปฐม ๙๓๑๖๐
โทร.(๐๒) ๔๒๙-๑๖๖๓, ๔๒๙-๑๖๕๒ FAX ๔๒๙-๑๖๔๑

๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ใช้พื้นที่เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล
เรียน ผู้อำนวยการเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๒๗๖ ชุด

ด้วย พระครูศิริพัฒน์วิกรม (สมบุญ ปรากฏโร/จิตรม้น) นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา
หลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชา พุทธศาสนศึกษา รุ่นที่ ๔/๒๕๕๑ มหาวิทยาลัยมหา
มกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน : ศึกษา
เฉพาะกรณีชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร” มหาวิทยาลัยมหามกุฏ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ จึงขอความอนุเคราะห์ใช้พื้นที่เพื่อการ
เก็บรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนในกำกับดูแลของท่าน เพื่อนำไปประกอบการดำเนินการวิจัย

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จาก
ท่าน และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระครูปริชาธรรมวิธาน)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์

โครงการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๒๔๒๕-๑๖๖๓ ต่อ ๑๐๘

ภาคผนวก ง

แบบสอบตาม

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

แบบสอบถาม

เรื่อง

ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน :
ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง () หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงหรือความคิดเห็นของท่านมากที่สุด หรือเติมข้อความลงในช่องว่างให้ได้ความสมบูรณ์ ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดจะปกปิดเป็นความลับ แต่จะนำไปวิเคราะห์เพื่อนำผลการวิจัยไปแก้ไขปรับปรุงเกี่ยวกับบทบาทในการพัฒนาชุมชนของพระอุปัชฌาย์ต่อไป

แบบสอบถามแบ่งเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
ขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งที่ให้ความร่วมมือ

พระครูสิริพัฒนวิกรม (สมบูรณ์ ปากโร/จิตรมั่น)

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์

สำหรับผู้วิจัย

เลขที่แบบสอบถาม.....

๑ ๒ ๓

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. เพศ

() ๑) ชาย

() ๒) หญิง

๔

๒. อายุ

() ๑) ๒๐ ปีลงมา

() ๒) ๒๑ - ๓๕ ปี

() ๓) ๓๖ - ๕๐ ปี

() ๔) ๕๑ ปีขึ้นไป

๕

๓. ระดับการศึกษา

() ๑) ประถมศึกษา

() ๒) มัธยมศึกษา/ปวช.

() ๓) อนุปริญญา/ปวส.

() ๔) ปริญญาตรีขึ้นไป

๖

๔. อาชีพ

() ๑) เกษตรกรรม

() ๒) ค้าขาย/ทำธุรกิจ

() ๓) รับจ้าง/พนักงานบริษัท

() ๔) รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ

() ๕) นักศึกษาและอื่น ๆ

๗

๕. รายได้ต่อเดือน

() ๑) ๕,๐๐๐ บาทลงมา

() ๒) ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท

() ๓) ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท

() ๔) ๑๕,๐๐๑ บาทขึ้นไป

๘

ตอนที่ ๒ ความคิดเห็นของประชาชนชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					สำหรับ ผู้วิจัย
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
๑	(๑) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จัดให้มีโครงการบรรพชาสามเณรภาค ฤดูร้อนเป็นประจำ						๘ ☐
๒	มีการให้ทุนการศึกษาแก่เด็กยากจนที่ ขาดแคลนทุนทรัพย์						๑๐ ☐
๓	มีการส่งเสริมการศึกษาแก่ศิษย์วัดเพื่อ เข้าศึกษาในสถานศึกษาต่าง ๆ						๑๑ ☐
๔	มีการส่งเสริมให้พระภิกษุไปสอน ศีลธรรมในโรงเรียน และสถานศึกษา						๑๒ ☐
๕	มีการส่งเสริมให้นักเรียน ประชาชน ทั่วไปเรียนหลักสูตรธรรมศึกษาตรี โท เอก						๑๓ ☐
๖	มีการจัดให้มีการศึกษาอบรมด้าน กรรมฐานแก่ประชาชนทั่วไป						๑๔ ☐
๗	มีการส่งเสริมให้ภิกษุสามเณรเรียนใน สถานศึกษาของสงฆ์						๑๕ ☐
๑	(๒) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จัดให้มีการเผยแผ่ธรรมะ โดยการ บรรยายธรรมะเสียงตามสายภายใน ชุมชน						๑๖ ☐
๒	มีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วัน วิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา เป็นต้น						๑๗ ☐

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					สำหรับ ผู้วิจัย
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
๓	มีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของพระภิกษุสงฆ์ตามพระธรรมวินัย						๑๘ ☐
๔	มีการปฏิบัติศาสนกิจเป็นไปตามประเพณีนิยม						๑๙ ☐
๕	มีการเทศน์สั่งสอนประชาชนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้ประชาชนทราบและเข้าใจในวันสำคัญนั้น ๆ						๒๐ ☐
๖	มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชน อด ละ เลิก อบายมุข						๒๑ ☐
๗	มีการสั่งสอนประชาชนให้เคารพและยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์						๒๒ ☐
๑	๓) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีการอำนวยความสะดวกให้ใช้วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศล						๒๓ ☐
๒	มีการอำนวยความสะดวกให้ยืมใช้สิ่งของต่าง ๆ ที่ใช้ในการบำเพ็ญกุศล						๒๔ ☐
๓	๓) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ (ต่อ) มีการอำนวยความสะดวกในการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา						๒๕ ☐
๔	มีการอำนวยความสะดวกในการนิมนต์พระภิกษุสงฆ์ไปบำเพ็ญกุศลนอกวัด						๒๖ ☐
๕	มีการอำนวยความสะดวกและให้คำปรึกษาแก่ประชาชนที่จะบำเพ็ญกุศลนอกวัด						๒๗ ☐

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๖	มีการสร้างสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล เช่น ศาลาการเปรียญ เป็นต้น					
๗	มีการอำนวยความสะดวกในการใช้วัดเป็นสถานที่ในการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน					

สำหรับ
ผู้วิจัย

๒๔

๒๕

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

๑) ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ปัญหา.....

.....

แนวทางแก้ไข.....

.....

๒) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ปัญหา.....

.....

แนวทางแก้ไข.....

.....

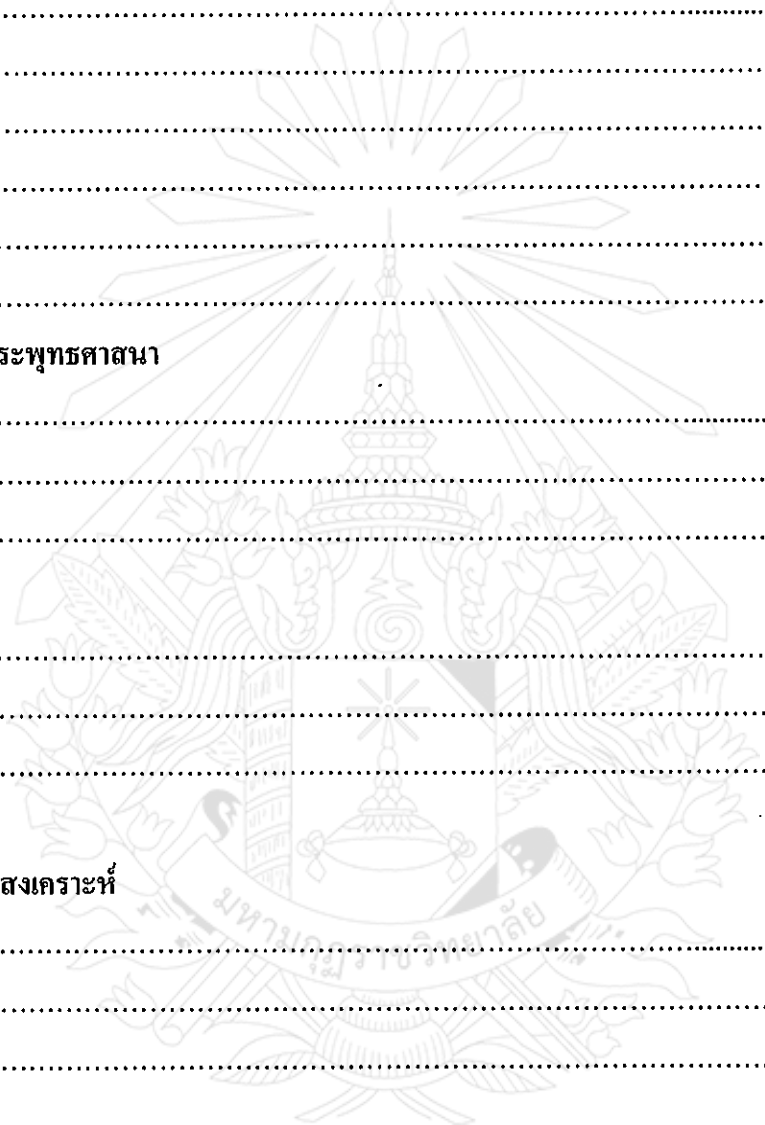
๓) ด้านการสาธารณสงเคราะห์

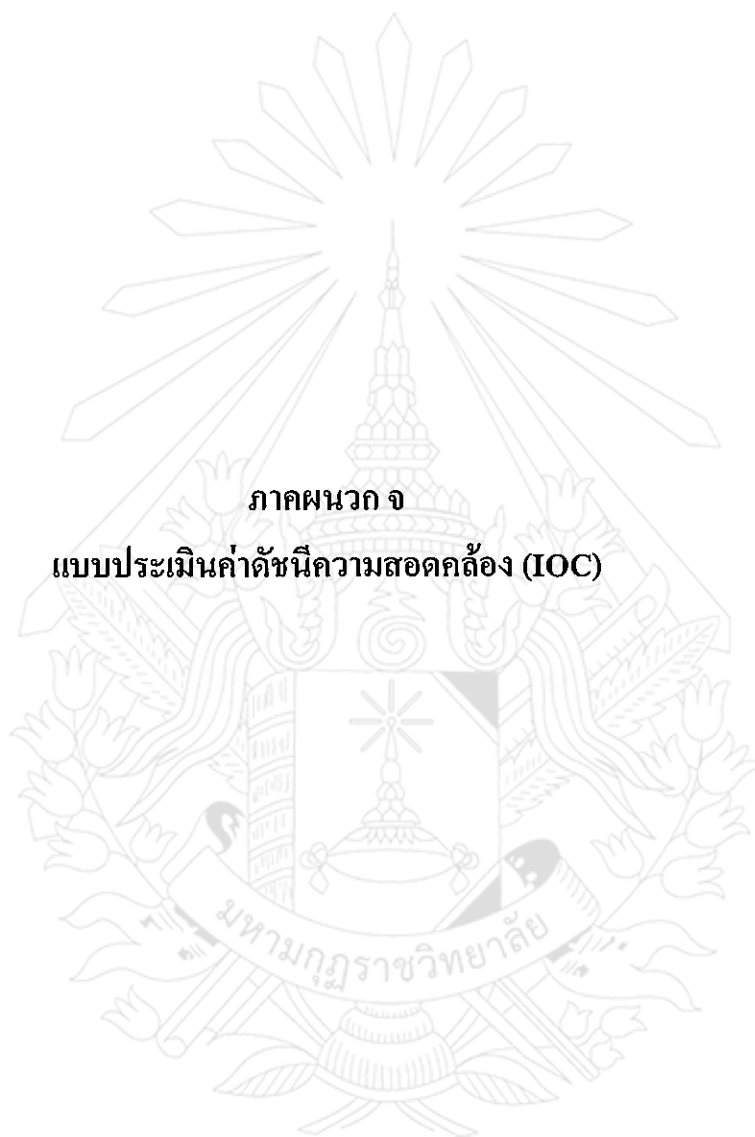
ปัญหา.....

.....

แนวทางแก้ไข.....

.....

ภาคผนวก จ
แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม
เรื่อง

ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระอุปัชฌาย์ในการพัฒนาชุมชน :
ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนวัดกก แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

ข้อ	ผู้เชี่ยวชาญ			ผลรวมของคะแนน ($\sum R$)	$IOC = \frac{\sum R}{N}$	หมายเหตุ
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓			
๑) ด้านการศึกษาสงเคราะห์						
๑	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐	นำไปใช้ได้
๒	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐	นำไปใช้ได้
๓	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐	นำไปใช้ได้
๔	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐	นำไปใช้ได้
๕	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐	นำไปใช้ได้
๖	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐	นำไปใช้ได้
๗	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐	นำไปใช้ได้
๒) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา						
๘	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐	นำไปใช้ได้
๙	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐	นำไปใช้ได้
๑๐	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐	นำไปใช้ได้
๑๑	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐	นำไปใช้ได้
๑๒	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐	นำไปใช้ได้
๑๓	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐	นำไปใช้ได้
๑๔	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐	นำไปใช้ได้

ข้อ	ผู้เชี่ยวชาญ			ผลรวมของคะแนน ($\sum R$)	$IOC = \frac{\sum R}{N}$	หมายเหตุ
	คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓			
๓) ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์						
๑๕	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐	นำไปใช้ได้
๑๖	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐	นำไปใช้ได้
๑๗	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐	นำไปใช้ได้
๑๘	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐	นำไปใช้ได้
๑๙	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐	นำไปใช้ได้
๒๐	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐	นำไปใช้ได้
๒๑	+๑	+๑	+๑	๓	๑.๐๐	นำไปใช้ได้

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ-สกุล : พระครูสิทธิพัฒนวิกรม (สมบุญ ปรากฏโร/จิตรมั่น)
- วัน เดือน ปี เกิด : ๐๕ ตุลาคม ๒๔๘๕
- ภูมิลำเนาเดิม : บ้านเลขที่ ๑๑๖ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลเสาภา
อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดกก เลขที่ ๑๘ แขวงท่าข้าม
ถนนพระราม ๒ ซอย ๔๔ แยก ๓
เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
- บรรพชาและอุปสมบท : เมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๐๗
ณ วัดขรัวช่วย ตำบลเสาภา
อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช
- การศึกษา : พ.ศ. ๒๕๕๒ : น.ธ. เอก, ป.ธ. ๕., พ.ม.
ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รุ่นที่ ๕๔
- ตำแหน่ง / สถานที่ทำงาน : เจ้าอาวาสวัดกก, เจ้าคณะแขวงจอมทอง-บางมด,
ปัจจุบัน : ครูสอนพระปริยัติธรรม